Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

T/379

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

~~Elsevier~~
~~C 62~~

Elsevir
voyez le catalogue de
la vente des livres
de Mr. Lammens.
2e 3656.

KW 224
F 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Ex Jolidi
Seno Baen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

AMSTELODAMI,
Ex Officina Boomiana, 1670.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

D
E R
R
CONS
E P
Continens
rum
F
Dilig
Apud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

DESIDERII ERASMI ROTERODAMI

Liber utiliſſimus

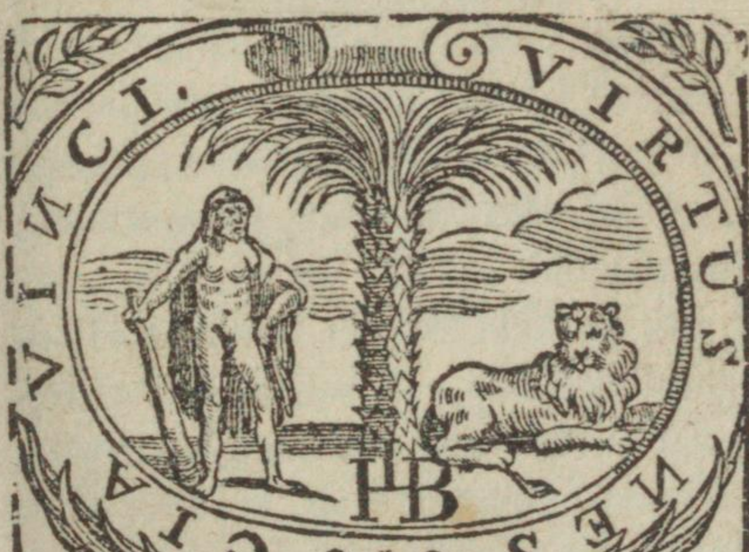
DE

CONSCRIBENDIS EPISTOLIS;

Continens artificium & præcepta in earum compoſitione obſervandæ.

EDITIO NOVA:

Diligenter ab erratis expurgata.

AMSTELODAMI,
Apud HENRICUM & THEODORUM BOOM, Anno 1670.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Koninklijke
Bibliotheek
te 's Hage

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ERASMUS ROT.
NICOLAO BERALDO S. D. P.

POſteaquam Holonius ille deſiderat eſſe apud ſuperos, eruditiſſime Beralde, non putabam mihi quenquam alium metuendum, qui nænias, quas juvenis, vel exercendi ſtyli gratia, vel obſecundans amicorum affectibus ſcripſiſſem, in vulgus ederet, in quidvis potius quam in hoc natas. Et ecce derepente apud Britannos exortus eſt alter Holonius, qui librum de componendis epiſtolis excudit, quem annis abhinc ferme triginta Lutetiæ ſcribere cœperam, cuidam amico parum ſyncero, cui ſimili munere gratificari volebam: videlicet, ut haberent ſimiles labra lactucas. Lectioni ſimul & compoſitioni non plus temporis tributum eſt, quam dies viginti. Atque adeo non erat tum animus hoc opus abſolvere: ut Archetypum illi tradiderim auferendum (nam adornabat longinquam pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

profectionem) nullo antigrapho apud me ſervato. Aliquanto poſt amici quidam, qui, neſcio quo caſu nacti, nugas eas deſcripſerant, precibus adegerunt me, ut operis rudimentum abſolverem. Erat enim non ſolum rude, ſed & truncum ac mutilum. Receperam in manus, ſed cum ne retractanti quidem arrideret, in totum abjeci, nequaquam fore ſuſpicans quenquam tam effrontem, qui me vivo & reclamante ſchedas meas evulgaret. Verum (ut video) nihil jam pudet typographos, poſteaquam experiuntur, nihil avidius rapi, quam nugaciſſimas quaſque nænias; qui neglectis interim priſcis & probatis autoribus, perfricta fronte ſequuntur illud è Satyra: Lucri bonus eſt odor ex re qualibet. *Proinde nos tametſi ſic eſſemus affecti, ut nunquam antehac æque ſenſerimus, quo modo fuerit animatus Flaccus, cum ſcriberet carmen illud,* Ut nox longa quibus &c. *nam agnoſcis reliqua: tamen ſepoſitis operis ſacratioribus, quæ ut magis decent hanc ætatem, ita*

magis

magis juvant hunc animum: dies aliquot in recognoſcendis quæ jam exierant, perdidimus: neſcio quanta jactura ſtudiorum graviorum, certe maximo meo tædio. Quod ne mihi ſæpius accidat, etiam atque etiam te rogo, mi Beralde. Effice quovis pacto, ut juvenis iſte nimium (ut apparet) amans mei, librum quem (ut ſcribis) à callido venditore magno emit, aut aboleat, aut certe tibi tradat ad me tranſmittendum, quo mihi liberum ſit de eo ſtatuere. Typographis quid imprecer, niſi mentem meliorem ipſis dari? Cæterum juventutem ſtudiorum cultricem, lubens admonuerim, ut in hiſce nugis quam minimum operæ perdat. Video, diſcruciorque animo, bellum hoc inter Germanos & Gallos indies magis ac magis incrudeſcere. Quanta totius rei Chriſtianæ calamitas, duos potentiſſimos orbis monarchas ſic feralibus diſſidiis inter ſe conflictari? Tolerabilius eſſet, ſi res eorum, quorum intereſt, monomachiis finiretur. Sed quid commeruere cives & agricolæ, qui ſpoliantur for-

tunis, exiguntur ſedibus, trahuntur captivi, trucidantur, ac laniantur? O ferreos principum animos, ſi hæc perpendunt, ac ferunt: ô craſſos, ſi non intelligunt: ſupinos, ſi non expendunt. Erat nonnulla ſpes in hoc uno Pontifice, primum Theologo, deinde ſpectatæ à primis annis integritatis. Verum haud ſcio quo pacto fit, ut Pontificum autoritas longe plus valeat ad excitandum inter principes bellum quam ad componendum. Sed hi tumultus non diriмunt Muſarum fœdera, nec hæc commercia nobis intercipere poſſunt bellorum leges. Non convenit Cæſarianis & Gallis, ſed pulchre convenit honeſtiſſimorum ſtudiorum ſodalibus. Quare valebis, vir humaniſſime, ſimulque cum dabitur opportunitas, Budæum, Deloinum, Brixium, ac reliquos amicos meo nomine ſalutabis diligenter. Baſileæ octavo Calend. Iunii Anno 1522.

Desi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

DESIDERIUS ERASMUS ROTERODAMUS

De Ratione conſcribendi Epiſtolas.

Quis Epiſtolæ Character.

QUI in Epiſtolis unum aliquem characterem vel requirunt, vel præſcribunt, id quod ab eruditioribus etiam quibuſdam video factum, ii mihi nimirum de re tam multiplici, propeque in infinitum varia, nimis anguſte atque arcte videntur agere. Neque ſane ita multo minus abſurde facere eos exiſtimo, quam ſi ſutor omni pedi ad eandem formam crepidam velit conſuere: aut ſi pictor quodvis animal iiſdem lineamentis, iiſdemque coloribus, conetur effingere: aut ſarcinator conſimilem veſtem pumilioni ac giganti tribuere ſtudeat. Negant epiſtolam ferendam eſſe, niſi quæ intra exilem dicendi figuram ſeſe contineat: niſi quæ illaborata diſſolutaque fluat, & omnibus contentionis nervis careat: niſi quæ vulgo mutuatis verbis contexta: niſi denique quæ brevitate ipſa epiſtolæ nomen mereatur, potius quam voluminis. Hanc formam ſi quis ſuo quodam inſtituto ſequi maluit; ut ſæpenu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

mero pro ingeniorum varietate, aliud ſcribendi genus, alii magis arridet: cum hoc equidem non admodum pugnabo. Sit enim per me ſuum cuique pulchrum. Verum ſi eam nobis ita præſcribit, ut vel ſolam, vel optimam haberi velit: cum argumentorum ſpecies non minus ſint innumerabiles, quam mundi illi Democratici: & nullum fere argumenti genus non recipiat epiſtola: & nuſquam oporteat orationis habitum cum argumenti genere diſſidere: qui quæſo poteſt tam infinitæ rerum varietati ſimplex ſermonis character adcommodari? Quem quidem, ut vel maxime alioqui per ſe optimum deligas, fieri tamen non poteſt, ut idem ubique optimus eſſe videatur. Ego tum unamquamque orationis figuram optimam exiſtimo, cum maxime in loco adhibetur: tum peſſimam, quoties, juxta priſcum Græcorum adagionem, τὸ ἐν φακῇ μύρον, hoc eſt, in lente unguentum admiſcuerimus. Atque hæc quidem eruditis abunde ſatis in ſumma dicta fuerint. Cæterum literatoribus iſtis quibuſdam trivialibus, ut multo indoctioribus, ita non paulo magis importunis, pinguiore (quod aiunt) Minerva, & per partes ſatisfaciendum eſt. Quibus etiamſi (ut ſolent eſſe pertinaces) fieri ſatis non poterit, tamen eos coargui vel puerorum intereſt, ne horum authoritate decepti, ea rudibus annis diſcant,

ſcant, atque imbibant, quæ grandes jam dediſcere, aut pudeat, aut nolint, & ut maxime velint, non poſſint. Atqui hoc indoctum doctorum genus, & illiterata literatorum turba, literariis in ludis hodie præcipue regnat, & tanquam in ſua tyrannide Phalariſmum quendam exercet. Illic mihi blatero quiſpiam arrepta cenſoria virgula, Solonis leges dictabit, clamabitque, delendam eſſe Epiſtolam, quæ non intra duodecim verſiculos conſtiterit: hanc enim epiſtolari modo præfixam eſſe metam. Obliteremus igitur hoc cenſore pleraſque Platonis, Ciceronis, Plinii, Senecæ, divi Hieronymi epiſtolas, ὑπὲρ τὰ ἐζκαμμένα πηδώσας, & contemptis iſtorum limitibus in juſtum uſque volumen porrectas. Quid ſi argumentum varium & amplum objectum erit, tu nihilominus me cohibebis, & circulum iſtum tuum magicum egredi vetabis? Ageſilaus haudquaquam probum cerdonem ſibi videri dicebat, qui parvo pedi magnum induceret calceum: at quanto moleſtior, qui magnum arctiore calceo ſtringit, torquetque? Recte Fabius ſcribit, abſurdum fore, ſi quis Herculis perſonam & cothurnos infanti tribuat: verum multo videbitur abſurdius, ſi infantis faſciolas calceoloſque Herculi coneris adcommodare. Neque paulo gravius eſt tum flagitium, tum etiam periculum, in re copio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ſa contrahi, quam in re non ampla copioſiorem fieri: propterea quod ſupervacua fortaſſe cum tædio leguntur: certe neceſſaria non niſi magno utriuſque diſpendio prætereuntur. Porro, ſi omnino propoſitum eſt, delicatis quorundam ingeniis conſulere, quibus omnis Epiſtola longa eſt, nihil eſſe ſcribendum præcipiamus. Neque rurſus hæc dixerim, quo eos probem, qui ridicule copiam adfectantes, emendicatis vocabulis, & male conſutis ſententiarum centonibus, epiſtolam infarciunt: quique cum omnino ſcribere neſciant, tamen ſcribendi finem invenire nunquam poſſunt. Nihil enim infantia loquacius. Sed ut puerorum cauſa eorum ſtultitiam refellam, qui ſuam infantiam Laconiſmi nomine prætexunt, cum interim nec ipſa brevitatis ac copiæ vocabula quid ſibi velint intelligant, cum unius atque ejuſdem artificis ſit utrumque. Etenim quemadmodum apud Platonem Socrates, eum demum optime verum dicere poſſe colligit, qui ſit idem artifex mentiendi optimus: ita nemo brevitatis nomine recte laudabitur, qui non idem quam copioſiſſime ſcribere poſſit. Nam quid tandem eſt, brevitatem præſtare? Nempe maximam rerum vim, quoad fieri poteſt, in pauca conferre: non pauca ſcribere; quod alioqui vel indoctiſſimus quiſque, deſidioſiſſimuſque, facillime poſſit.

poſſit. Omnem igitur ad copioſe dicendum ſupellectilem in animo præpararis oportet, ſi Laconiſmi, hoc eſt, breviloquentiæ laudem auferre voles. Ea autem pro argumenti oblati modo, utque ſeſe dabit ocium vel ſcribenti, vel lecturo, ita utemur: modo rei ſatis fiat. Neque interim ulla epiſtola non brevis videbitur, in qua præter argumenti diſpendium nihil adimere queas: quæ ſic eſt ſcripta, ut iterum relecta, tamen non ſatiet: cum tua interim, vel intra duodecim verſiculos conſiſtens, adeo brevis non ſit, ut Iliade quoque videatur prolixior. Quandoquidem in hac, tametſi longiſſima, nullus ex tot verſuum millibus redundat, cum ex tuis illis undecim verſiculis ſeptem poſſint reſecari: atque ita ſane reſecari, ut reliqui quoque ob ſermonis ineptiam, immenſæ prolixitatis nauſeam faciant. Quare, ſi quem in ſcribendis literis impendio delectat hic Laconiſmus: per me quidem licebit, ſi rei ociique modo, non chartarum ſpaciis ac verſiculorum numero, brevitatem metiatur. Nec ita ſcribat pauciſſima, ut ex iis ipſis ſuperſint quædam, ſed ut velut è divite rerum acervo optima quæque decerpta fuiſſe appareat. Meminiſſe tamen debemus, nonnihil intereſſe inter volumen & epiſtolam, propterea quod hæc ad temporis, rerum, perſonarumque præſentem rationem, quantum licet, eſt accommodan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

da. Volumen quoniam omnibus ſcribitur, ita temperandum eſt, ut optimis atque doctiſſimis placeat.

De illaborata Epiſtola.

SUnt qui non ferant epiſtolam, niſi inelaboratam, & hac de cauſa figuratam eſſe nolint: ne ſi quid in ea phalerarum fucive appareat, lucernam olere dicatur. At ego citius feram epiſtolam, quæ lucernam oleat, quam quæ temetum: quæ myrothecia, quam quæ hircum. Quis porro tam iniquus cenſor, qui non eas veterum epiſtolas optimas judicet, quæ ſint omni cura arteque elaboratæ? Quid unquam exquiſitius accuratiuſque ſcripſit Cicero, quam illam prolixam ad Lentulum: rurſus illam, qua Curioni commendat Milonem: & pleraſque ad M. Varronem; præcipue vero eam, qua Luccio perſuadere conatur, ut res ab ſe geſtas literis mandet; quam ipſe velut accurate feliciterque ſcriptam, Atticum uti legat hortatur? An lector his anteponat eas, quas ſcripſit ad Terentiam, Ciceronem, Tironem, aut Acilium? An Plinius, dum Ariano ſuo ſcribit quid ſit actum in cauſa Marii Priſci: dum Gallo Laurentinum ſuum deſcribit: dum Minitiano narrat, quid rerum geſſerit in provincia Bætica: dum Apollinari Tuſcos agros ſuos depingit, num decem verſibus ab-

ſol-

ſolvit epiſtolam? Atque is teſtatur eas potiſſimum à ſe collectas, quas ſcripſiſſet accuratius, nimirum ut poſteritate digniores. Sed interim habenda ratio, cui ſcribas. Sunt qui neglectam, & illaboratam epiſtolam, ſui contemptum interpretantur. Sed ut dicam in genere, quemadmodum incidere poteſt, ut pro perſonæ, cui ſcribis, proque argumenti ratione, nullum ornamentorum aut dignitatis genus non deceat epiſtolam: ita fere congruit ſimplicitas quædam orationis, ſed elegans. Non efflagito phaleras, ſed idem non fero pannos. Non deſidero calamiſtros, modo adſit mundicies. Pigmenta negas, at ſordes ut abſint facito. Non requiro curam anxiam ac moroſam, ſed rurſum nolo ſcopas diſſolutas. Poſtremo, ſi libet, ſcribito ex tempore, ſcribito quidquid in buccam venerit: ſed ut ad Atticum fecit Cicero.

De gravitate Epiſtolæ.

NAm iſtos, qui nuſquam volunt adſurgere epiſtolæ phraſin, ſed quotidiano ſermoni proxima eſſe oportere contendunt, vel una Ciceronis epiſtola facile revicerit: nimirum ea, quam ſcripſit ad Octavium Auguſtum: quæ adeo non repit humi, ut non ſolum attollatur ad orationum procellas, verumetiam in tragœdiam exeat. Et arbitror atrociſſimam ejus epiſtolæ partem eſſe reſectam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ſectam ab iis, qui hoc vel Octavii, vel Ciceronis intereſſe putabant. Quid enim illa? Quid illis interrogantibus, quid agat nunc Reſp. reſpondebit aliquis noſtrum, qui proximus in illam æternam domum diſceſſerit? A quo accipient de poſteris ſuis nuncium veteres illi Aphricani, Maximi, Pauli, Scipiones? Quid de patria ſua audient, quam ſpoliis triumphiſque decorarunt? & cætera, quæ ſequuntur. Num remiſſiora tibi videntur illa Albanorum tumulorum obteſtatione, qua nihil in oratione vehementius inveniri poſſe putat Fabius? Efferveſcet igitur vel in tragicam uſque vociferationem epiſtola, ſi quando res ita poſtulabit, ſumetque ampullas, & ſeſquipedalia verba. Neque de bello paceque ſimili ſtylo loquetur eruditus magnatibus, quo de macerandis ſalſamentis aut coquendis holeribus mandaret famulo. Cæterum in mediocribus argumentis ſi non incidet quod aliud ſuadeat, non diſplicebit Atticiſmus in epiſtola. Nec hic requiram fulmina aut tonitrua Periclis, ſi modo ſermo velut è fonticulo, lympidis aquis grato lenique murmure perſtrepentibus, fluat, non velut mortuus ſtagni in morem torpeat, omnium expers adfectuum.

De perſpicuitate Epiſtolæ.

ECce autem maxima pars eorum, qui hoc juris, vel ætatis, vel fortunæ prærogati-

va

va ſibi vindicant, ut de literis, quas non didicerunt, cęnſuram agant, magnis etiam conviciis à nobis efflagitant perſpicuitatem. Grave flagitium eſſe clamitant, ſi verbum ullum miſceatur epiſtolæ, quod legentem vel tantiſper remoretur. Memini cum ipſe puer annos natus quatuordecim, ſcripſiſſem tutori cuidam meo, quem magis etiam puer habueram inſtitutorem, & ex lectione librorum, qui tum ſuppetebant, admiſcuiſſem nonnihil: reſcripſit homo, non minus ſuperciliosus, quam indoctus: ut ſi poſthac eſſet animus tales epiſtolas mittere, eadem opera commentarium adjungerem: ſibi ſemper hunc fuiſſe morem, clare & punctuatim ſcribere: nam his floſculis ſibi placebat. Non hæc dico, quod negem, in quavis oratione præcipuam eſſe laudem perſpicuitatis. Quid enim eſt oratio, quæ non intelligitur? Sed quemadmodum, pro re, non ſolum probanda, verum etiam neceſſaria eſt perſpicuitas, facilitaſque ſermonis: veluti, quoties ſerium quippiam petitur ab homine ſemidocto, moroſove, aut etiam vehementer occupato: ita incidit nonnunquam, ut non aliud genus excuſatius admittat obſcuritatem: velut cum eruditus cum erudito velitatur literatis jocis, quos nolit à quovis intelligi. Quemadmodum nos olim luſimus cum eruditiſſimo viro Thoma Linacro, cui ſcripſimus epiſtolam
metro

metro trochaico tetrametro; ſed ita temperata compoſitione, ut aliud agenti non ſuboleret eſſe carmen. Admonueram in epiſtolæ frontiſpicio, ut ſibi caveret; nam mihi in animo eſſe, ipſum hac epiſtola fallere: & in calce adjeci, jam me fefelliſſe, ni falleret ipſe. Non ſenſit homo fraudem, niſi monitus à me. Mihi non diſplicet illud Octavii Cæſaris: non aliter in ſermone fugiendum verbum inſolens, quam in curſu ſcopulum. Et merito ridentur hoc noſtro ſeculo quidam Apulejani, & obſoletæ antiquitatis adfectatores. Arridet uſitatis verbis contexta oratio. Sed ab iſtis lubens quæſierim, quæ tandem appellent uſitata? num è compitis ac triviis ſumpta? Recte ſane, ſi Gallice aut Germanice ſcribendum erit. Verum ſi Græce aut Latine, quid minus convenit, quam ejus ſermonis mundiciem ab his autoribus petere, apud quos præter meras ſordes nihil eſt? Olim hoc juris erat conſuetudini publicæ, ut quaſdam voces antiquaret, aliis gratiam novitatis adderet. Quamquam ne tum quidem omnia placebant doctis, quæ vulgo in conciliabulis, theatris, aut caſtris jactarentur: & erant in libris eruditorum, ad quæ reſiſteret plebejus lector. Nunc vero Latine loquendi conſuetudo, non à foris aut conciliabulis idiotarum, ſed à probatis autoribus petitur. Itaque nullum verbum inuſitatum videri debet,

quod

quod extet in elegantis mundique ſcriptoris literis. Quid Ciceronis oratione candidius, quid apertius? At hic videtur nonnullis Cimmeriis tenebris obvolutus. Quid Terentiano ſermone luculentius? At hunc, ne commentariis quidem adjuti, complures intelligunt. In ſordidis autoribus verſatus, ſi quando inciderit in Quintilianum, clamat, omnia ſibi videri Græca, aut Arabica. Danda eſt opera, ut ſimus aperti, ſed eruditis. Neque quenquam commoveat obſcuritatis crimen, quod ſit illi cum Cicerone aut Tito Livio commune. Clamitas, tenebricoſam eſſe Flacci dictionem: ſed eruditis vel in primis admirabilis eſt erudita perſpicuitas. Proinde colligis, opinor, in te tenebras eſſe, non in autore. Tu, in quemcunque ſcriptorem incideris, modo laudatum, noctem iſtam tecum circumferes. Vociferaris, ſpinoſum eſſe librum: ſed tui pedes ſpinas habent, non locus: caligas in ſole, & lux ipſa tuis oculis noctuinis pro caligine eſt. Mutandus eſt, inquis, ſtylus: qui, quoquo modo accidat, tamen non intelligitur. At quanto juſtius eſt, & tibi etiam utilius, tuum mutare vitium, quam eruditos omnes ſuam orationem tuo vitio adcommodare? Barbare loquendi mille ſunt ſpecies, ac ſubinde exoriuntur novæ. Itaque ſimplicius eſt, ac facilius, ut unam emendate loquendi rationem diſcant omnes, quam ut

omnes

omnes barbare dicendi formas ſinguli. An æquum cenſes, ut docti Romanam linguam, cui tot egregiæ diſciplinæ, cui Chriſtiana religio concredita eſt, ſinant intermori, ne quid offendant iſtorum indoctam arrogantiam? Num par eſſe judicas, committere ut intereant, non dicam Cicero. Quitilianus, & hujus generis cæteri, ſed Cyprianus, Hieronymus, Auguſtinus, ut pro his legatur Catholicon, Holcot, Bricot, & Gorra? An luſcinia commutabit cum cuculo modulos ſuos, propterea quod aſello judici planius & intelligibilius canit cuculus? At iniquius ſit, ſi docti cogantur rectum ſermonem dediſcere, ut cum iſtis fœde balbutiant: præſertim cum eis in manu ſit, imo cum eis tot nominibus expediat ea diſcere, quæ ſuo magno malo faſtidiunt. Ego vero, qui ſemper diſcendi ſum cupidus, nec his ſuccenſere ſoleo, qui priſcas voces, & à Ciceronis etiam conſuetudine ſemotas, eruunt. Fortaſſis & his uſus erat Cicero, ſi extaret quicquid ſcripſit. Non indignor objectum eſſe quod non intelligam, ſed oblatum gaudeo quod diſcam. Tu contra mavis alienam eruditionem reprehendere, quam tuam ipſius inſcitiam vel agnoſcere modeſte, vel mutare prudenter. Mavis ſolem in crimen vocare, quam lippientes oculos tonſori Licino committere. Ac vide interim, quam ſtudioſe in nos iniquus ſis. Tu qui tuis

in literis ſordidiſſimi ſermonis portenta inculcas, cum vere tenebricoſus ſis, ſanis etiam oculis: dilucidus tamen videri poſtulas, & alios obſcuritatis accuſas. Paria certe facere debueras, & ſi oculis tuis iraſci non potes, ſaltem noſtras falſas diſſimulare tenebras; cum tuas, quæ teterrimæ, veriſſimæque ſunt, cupias & laudari. Non dignatur tua prudentia latinam linguam diſcere, quo poſſis D. Hieronymum (nam unum hunc plurimorum vice nomino) intelligere, & nos vis fæcem iſtam ſermonis in tua culina nati perdiſcere, ut te, tuoſque ſodales delirantes, ac miſere balbutientes, intelligamus? Non vero hæc, optime lector, in hoc tot verbis diſſerimus, quod eruditam ſermonis ſimplicitatem contemnamus: quæ mea ſententia ſæpenumero plus habet artis, quam operoſa ſtructura: ſed ut veram perſpicuitatem à veris tenebris ſeparemus. Serviendum eſt auribus, ſed eruditis: in his duntaxat, quæ cupimus ab eruditis legi. Quod huic obſcurum eſt, illi dilucidum eſt. Sed hic luſcioſus, ille puris oculis. Eſt tamen aliquid ſuapte natura dilucidum, ad cujus ſenſum repurgandi ſunt oculi. Cæterum, ut ad inſtitutum ſeſe referat oratio, quanquam obſcuritas quoties officit, ubique vitanda eſt, vel dicenti, vel ſcribenti, tamen haud ſcio, an ullo in genere plus inveniat veniæ, quam in epiſtolis, modo non indocta: in

quibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

quibus vel Ciceronis exemplo, licet ſubinde Græca miſcere Latinis, obſcuris alluſionibus uti, amphibologiis, ſignificationibus, parœmiis, ænigmatibus, clauſulis derepente præciſis. Tantum habenda ratio qua de re cui ſcribas. Non damnabitur libertas, ſi non deſtituat nos conſilium, cui decet artem ubique cedere.

De Compoſitione.

POrro qui compoſitionem in hoc genere damnant, equidem non adeo demiror: cum videam fuiſſe permultos qui eam ne in orationibus quidem æquo animo tulerint. Quanquam mihi nunc cum iis potiſſimum res eſt, qui quid ſit in oratione compoſitio, prorſus ignorant. Cæterum cum ejuſdem ſit artificis, orationis numerum vel adhibere in tempore, vel negligere, & hanc partem ſcriptoris arbitrio relinquo: niſi quod velim adoleſcentem, qui tantum exercendi ſtyli gratia ſcribit, aliquandiu compoſitionem etiam elaborare. Ita fiet, ut, ſi res poſtulet orationem numeroſam, apte moduletur: ſin neglectam, tamen vitet illud Ciceronis convicium, Scopæ diſſolutæ.

De Habitu Epiſtolæ.

MAgna olim inter eruditos ſententiarum varietas fuit, quod dicendi genus maxi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

me probaretur, Atticum, Rhodienſe, an Aſiaticum. At Fabius exiſtimat, eum optimum dicendi genus ſequi, qui pro re, pro loco, tempore, pro qualitate auditorum quam appoſitiſſime dicit: ut inepte faciant, qui dictionem ad certas leges adſtringunt. Itidem & ego eam epiſtolam optimam judico, quæ à vulgato hoc & indocto literarum genere quam longiſſime recedat: quæ ſententiis exquiſitiſſimis, verbis electiſſimis, ſed aptis conſtet: quæ argumento, loco, tempori, perſonæ, quam maxime ſit accommodata: quæ ampliſſimis de rebus agens, ſit graviſſima: de mediocribus, concinna: de humilibus, elegans & faceta: in jocis acumine delectet ac lepore: in encomiis apparatu: in exhortando vehemens ſit & animoſa: in conſolando blanda ſit & amica: in ſuadendo gravis ſit & ſententioſa: in narrando, lucida & graphica: in petendo, verecunda: in commendando, officioſa: in rebus ſecundis, gratulabunda: in afflictis, ſeria. Denique (ne quæ ſunt infinita perſequar) ſit verſipellis, ac, quemadmodum polypus ſemet ad omnem ſubjecti ſoli habitum, ita ſeſe ad quemvis argumenti reliquarumque circumſtantiarum habitum attemperet. Neque enim rei ſolum obſecundabit epiſtolæ ſtylus, verum ut dignum eſt egregio quopiam Mercurio, (nam nuncii vice fungitur epiſtola) temporum perſonarumque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

que rationem habebit: nec eadem de re quovis tempore, nec apud quoſvis loquetur: alia ſpecie ſeſe offeret ſenibus, alia juvenibus: alia tetricis ac ſeveris, alia iis, qui feſtiviore ſunt ingenio: alia aulicis, alia philoſophis: alia familiaribus, alia ignotis: alia vacuis, alia negocioſis: alia fidis ſodalibus, alia fictis amicis, ac parum benevolentibus. Sed interim & illud ſpectabit, unde veniat, non ſolum ad quem veniat, aut quibus de rebus legata. Proinde Mercurium quendam aget, ſemet pro re præſenti in omnem transfigurans habitum: ſed ita tamen, ut in tanta varietate unum quendam tenorem obtineat: videlicet, ut ſemper munda ſit, ſemper erudita, ſemper ſana. Ab his ſi non fuerit receſſum, nullum eſt præterea delictum in epiſtola, cui non ſit parata venia. Erit loquacior, ſcripta dicetur tum avido, tum ocioſo. Elaboratior erit, & lucernam olens, ſcripta eſt erudito. Habebit artificium, talem decebat mittere artifici. Carebit artificio, ſcripta putabitur ei, cui placebat ſimplicitas, aut imperitiori. Laconiſmum habebit, occupatus ſcripſiſti occupato. Fucatior erit ac picturatior, ſcripta dicetur curioſo: priſcis verbis, antiquario: blandior, amico: licentior, familiari: aſperior, improbo: adulantior, ambitioſo putabitur. Denique quidquid alibi non vacaſſet crimine, hic vel à re, vel à perſona ſcribentis, vel à moribus, for-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

fortunaque, vel ætate ejus cui ſcribitur, defenſionem inveniet. Quin & alias damnanda phraſeos & argumentorum varietas, & inæqualitas, hic vel præcipuam habet gratiam. In Noctibus ac Miſcellaneis argumento ſubinde novo datur venia, ſtylo ſubinde diverſo non datur. In epiſtolis juvat etiam videre, quantum oratio juvenilis differat à ſenili, quidve ætas ſtylo vel adjecerit, vel detraxerit. Quare, qui unam quampiam formam ac faciem huic generi tribuere conantur, hi non ſolum inanem, verumetiam ridiculam operam ſumunt.

Peculiaris Epiſtolæ character.

FOrtaſſis erunt, qui quaſdam epiſtolas ſemovebunt ab hoc ordine: quod genus ſunt epiſtolæ ad exercitationem vel oſtentationem ingenii confictæ: veluti Phalaridis, quas eruditi tribuunt Luciano: & amatoriæ Philoſtrati, ſane quam elegantes, ſi perinde eſſent caſtæ: ad hæc heroinarum, autore Naſone, aliæque conſimiles, quas ſi quis malit appellare declamatiunculas, equidem non admodum refragabor. Sunt in quas magis libri nomen videtur competere: quales ſunt aliquot Platonis, Senecæ omnes: pleræque Hieronymi, Cypriani, & Auguſtini: Tertulliani paucæ. Sunt quas aliquis malit orationes appellare, nimirum quæ ad principes aut

magiſtratus, arduis ac perplexis de rebus prolixe ſcribuntur. Tunc enim epiſtola non confabulonis, aut nuncii, ſed oratoris vice fungitur. Quod ſi quis non dignatur epiſtolæ vocabulo, niſi quæ privatis de rebus inter amicos obambulet: quamquam ne hic quidem certa forma præſcribi poteſt: tamen ſi qua peculiaris eſt huic generi, videor mihi non majore compendio, quæ ſit, indicare poſſe, quam ſi dixero, talem oportere eſſe dictionem epiſtolæ, quales ſunt amicorum inter ipſos confabulationes. Eſt enim (quod ſcite ſcriptum eſt à Turpilio Comico) epiſtola abſentium amicorum, quaſi mutuus ſermo, quem neque agreſtem, aut aſperum, neque fucatum eſſe oportet, neque una de re, neque ad faſtidium uſque multum. Eoque ſimplicitatem, candorem, feſtivitatem, argutiam amat hoc epiſtolarum genus. In his igitur omnia leporum genera conſectabimur, niſi quum res aut perſonæ diverſa poſtulabunt. Neque diu ſermonem eundem urgebimus, &, quod ſolemus cum amicis confabulantes, miſcebimus, ſi videbitur, non ſolum multa, verum etiam varia. Huic generi magis congruet Atticiſmus, ac ſtylus humilior, comœdiæ propior, quam tragœdiæ, aut ſi quid etiam humilius phraſi comica, modo docta ſit humilitas: meminerimuſque, non inferioris eſſe facultatis, cum laude humi ſerpere, quam

cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

cum Dædalo volare per aëra: & vicinum littus legere contractis velis, quam ſublatis antennis medio ferri pelago. Amica eſt huic generi brevitas, maxime ſi vel de multis, vel de minutulis negociis agetur: & ſi aut ipſi qui ſcribimus, aut ii quibus ſcribitur, occupatiores erunt. Cæterum quibus rationibus præſtanda ſit brevitas, indicavimus in opere de Copia. Quod ad hoc inſtitutum attinet, breviloquentiam præſtabimus, ſi quando, ita ut fit in comœdiis, ſtatim mediam rem adgrediemur: ſi præfationes ſupervacaneas vitabimus: ſi verbis quam ſignificantiſſimis utemur: ſi rerum exitus ita proponemus, ut ex his conjiciantur ea quæ præceſſerunt: ſi epiſtolæ, cui reſpondemus, argumentum recenſere ſuperſedebimus, quæ res nonnunquam bonam epiſtolæ partem occupat, ſed hoc è noſtris divinandum relinquemus. Quod genus ſunt illa: Quid narras? Antonius Epiſcopus? Ovem lupo, quod ajunt. Hæc tempeſtas magis deſiderabat Aurelium. Ille quid aliud, quam nullus magnus malus piſcis. Tu verbo, ſed abſolutius, totum hominem depinxiſti. Occideras de valetudine fratris: ſed optimo medico quantum debeam, brevi re ipſa declarabo. Fœcunditas uxoris mihi jucundior eſſet, ſi res una cum prole creſceret. Cum Laurentio, homine furioſe maledico, ſatius arbitror nullo pacto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

contendere. Quid enim aliud, quam irritabis crabronem, aut ſi quid crabrone peſtilentius? Ex his enim verbo notatis perpendet lector, quid ille ſcripſerit cui reſcribitur. Sunt qui alięnam epiſtolam pæne totam recenſent, ac propemodum verboſius, quam is qui ſcripſit. Si res poſtulat ut reperatur argumentum, id dextera quadam ac commoda brevitate fieri conveniet. Qua quidem in re Politianus mirus eſt artifex, qui hoc in pleriſque epiſtolis facere conſuevit: nimirum lectori conſulens, ne quid deſideraret, ſi forte non extarent epiſtolæ, quibus reſpondet: aut ſi tales eſſent, ut non liberet legere.

Elegantia.

IAm admonere, ut ſermonis vitiis careat epiſtola, tametſi hoc in arte ſua præcipiunt Rhetores, tamen mihi vix operæ precium videtur. Nec enim tam ad rem attinet admonere ne fiat, quam dedocere noſtram ætatem, quæ paſſim id facit. Nihil brevius præcipitur, quam ut ſit elegans epiſtola. At nihil majore negocio diſcitur, nec uſquam peccatur aut turpius, aut frequentius. Hoc vitium intolerabile reddit infelix adfectatio. Quid enim tam portentoſum, quam oratio, quæ cum munda non ſit, tamen ornata videri velit: & cum ſana non ſit, tamen formoſa videri geſtiat, purpuriſſum hulceribus illinens?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

nens? veluti is, qui noſtra ætate maluit dicere, Sapio quid portendas, quam, Sentio quid tibi velis? Multa lectione, multis præſcriptionibus, accurata ſcriptorum obſervatione, multo ſcribendi dicendique uſu, paratur ſermonis mundicies. Erit hic igitur primus ac præcipuus labor, ſi ſuppetet orationis puritas, atque etiam ingenii ſanitas. Artem in epiſtola non admodum efflagitabimus: ſin deerit, riſum etiam movebit artis adfectatio.

Exercitatio & imitatio.

NE illud quidem hominum genus errare ſinemus, quos ipſe non parum multos deprehendi, qui tribus præceptiunculis, ceu magicis verbis recte ſcribendi facultatem dari poſſe credant: quorum ſtultitiæ utinam olim non obtemperaſſem. Talis enim erat is, in cujus gratiam ante annos vigintiquinque opus hoc delinearam: non tam ex animo, quam mea facilitate, cupiens obſequundare efflagitanti: quem mox expertus ſum & ingratum diſcipulum, & perfidum amicum. Is in principum aulis meliorem ac majorem ætatis partem contriverat, niſi quod ſacerdotiis opimis onuſtus, jam ſero ſapere cœpit, & de literis cogitare, quæ marſupium non conſequuntur. Sed hujus generis non parum multos comperi: qui ſimul atque à prophanis negotiis, & à ſordidiſſimis coacervandæ pe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

cuniæ curis, ad literas ſeſe appulerint, hujuſmodi quaſdam compendiarias recte ſcribendi leges à nobis flagitare ſolent: quas & ita breves eſſe volunt, ut tertiam paginam non totam impleant: & ita efficaces, ut intra menſem non totum è muta pecude reddant oratorem eloquentem. Ajunt, ſibi opus eſſe omni compendio; propterea quod ſunt ignaviſſimi, ut quam minimum operæ ſumant in rebus honeſtis, & ætatis bonam partem jam aliis in nugis perdiderunt. Poſtremo, quod ad ſordida illa negotia redire feſtinant, literas igitur velut obiter ſecum rapere ſtudent. Hos ſi ridere libeat, jubebo ſemel ex muſarum fonticulo bibere, atque in Parnaſſo ſomniare, quo repente nobis prodeant ex aſinis luſciniæ. Cæterum de quibus aliqua bona ſpes affulgebit, hos admonendos cenſeo, ne errent. Neque enim committam, ut hæ præceptiones, quas ſtudioſorum adoleſcentium induſtriæ promovendæ paramus, aliorum ſtultitiam augeant. Augerent autem, ſi quis tantum his tribueret, ut citra variam eruditionem, citra ſtudium vigilantiſſimum, citra multum uſum, ex his ſibi facultatem recte ſcribendi polliceretur. Cæterum delicatos iſtos, & indociles ſenes quibus plures ſunt pecuniæ, quam literæ: quibus vacavit tot annis arcas onerare numis, nec vacavit animum onerare honeſtis diſciplinis, in Parnaſſum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ſum, ut dixi, mittamus, ut poſtquam illic unam noctem cum Ennio ſomniarint, magno omnium ſtupore ſubito pro Midis redeant Cicerones. Aut certe legemus illos ad talem præceptorem, qualem Rhetorices doctorem depinxit Lucianus. Porro juvenes induſtrios, ac meliore mente præditos, ad vigilias & exercitationis aſſiduitatem hortabimur: quam, cum in omni re, tum in hac potiſſimum tenere primas, & à gravioribus autoribus dictum eſt quam ut dubitandum, & ſæpius repetitum eſt quam ut hic ſit admonendum. Neque tamen infitiabor, bonam laboris partem doctoris commoditate poſſe detrahi: quem ut aſſiduum & indefatigatum, ita quam doctiſſimum eſſe volo: ne quod præcipit, ipſe præſtare non queat; & juxta proverbium, Sus ſuem docere incipiat. Quod ſi ob noſtrorum temporum infelicitatem non temere talis contingit, ut exquiſita doctrina præpolleat, ferendus tamen erit: modo ne ſit ex horum numero, qui falſa perſuaſione doctrinæ turgidi, magna (ut inquit Fabius) confidentia ſtultitiam ſuam perdocent: illiteratiores, quam ut alios docere poſſint: elatiores, quam ut ab aliis doceri ſe patiantur. Cujuſmodi peſtes procul ab urbibus deportandas curarent utique magiſtratus, ſi quidem aut partes cognoſcerent ſuas, aut ulla omnino Reip. cura tangerentur. Ampliſſi-

mis ſalariis aluntur tot tibicines ac tubicines: at nemo potius erat ampliſſimo ſalario accerſendus, quam eruditus ludimagiſter. Verum hoc ſalarium nolim eſſe certum ac perpetuum, ne magnitudo mercedis improbos invitet & indoctos, quibus ſemper minus eſt frontis, & plus audaciæ, quam eruditis. Conveniet, ſalarium arbitrio doctorum, & ſpectatæ fidei virorum, pro merito ejus qui adſciſcitur, præſtitui, atque etiam augeri minuive, ſi is ſua doctrina, ſuaque induſtria, vinceret expectationem de ſe, aut contra. Alioqui periculum erit, ne uſu veniat, quod in ampliſſimis ſacerdotiis videmus accidere: quæ quo ſunt magis opima, hoc ab indignioribus occupantur. Extant apud nos, ſi muſis placet, etiam volumina non exigua de conſcribendis epiſtolis, ad unamquamque formam additis aliquot exemplis: ſed ô Deum immortalem, cujuſmodi? Sed hæc prodigioſa barbaries illi ſeculo imputanda eſt, quo prorſus extinctis omnibus bonis literis impune regnabat inſcitia, publice ſimul ac privatim: cum gravis & copioſus autor eſſet Mammætrectus, opulentum quoddam copiæ cornu Catholicon. Jam apud Italos cœperant reviviſcere bonæ literæ, cum Lovanii magno cum adplauſu legerentur epiſtolæ Caroli cujuſdam, qui multis annis moderatus eſt pædagogium Lilienſe, quas nunc nemo

mo dignetur ſumere in manus. Apud Hollandos, orbis lumen, habebatur Engelbertus quidam, quì ſuis epiſtoliis nihil aliud docebat pueros, quam inepte ſcribere. At niſi me fallit animi præſagium, brevi veniet ætas, cum nec his monitis erit opus, nec meis præceptionibus juventus egebit. Sed interim ut mediocriter literatos didaſcalos induſtria noſtra nonnihil adjuvemus: poſteaquam ſuis tradiderint compendio artis Rhetoricæ præcepta, ſtudebunt illos brevibus & epiſtolaribus argumentis frequenter exercere. In his delectum habebunt & curam, ut ea potiſſimum proponant, quæ ætati illi amœnitate velut illecebris blandiantur. In his enim pueri ut libentius, ita & utilius exercebuntur: id fiet, ſi vel nova ſint, vel faceta, vel alioqui puerorum ingeniis adfinia. Ea vel è poëtarum fabulis, vel ab hiſtoricis erunt petenda: niſi quid novæ rei, ut fere fit, ſuggerit vita mortalium. Frequenter enim & noſtris temporibus eveniunt indigna, quæ neſciat poſteritas. Et primi quidem generis ſunt amatoriæ Naſonis, in quibus fortaſſe tutum non ſit rudem ætatem exerceri. Quanquam heroinarum ſunt caſtiores: Neque quidquam vetat & hoc genus caſte verecundeque tractari: Veluti ſi procus blandis literis ambiat nuptias puellæ: Si Helena Paridem ab amore non permiſſo deterreat. Nam Penelopes ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Ulyſſem epiſtola tota pudica eſt, quemadmodum & Acontii ad Cydippen. Si uxor marito peregre ceſſanti ſcribat, uti domum properet. Si Neſtor vir natu grandis & facundus, hortetur Achillem epiſtola, ut Bryſeida ereptam ab Agamemnone magno animo ferat: oſtendens, regi etiam improbo parendum eſſe: tum, publicum commodum privato dolori anteponendum: poſtremo, vehementer indignum eſſe, Achillem vel genere clariſſimo, vel animo generoſo, vel factis egregiis, ob barbaræ ancillæ amorem, virtutis oblivifci. Ubi ſimul etiam amœnus ſeſe locus apperit adverſus voluptatem inhoneſtam: rurſum alter pro immortalitate geſtis eximiis apud poſteros paranda. Si Phœnix eidem ſcribat, ut cum Agamemnone redeat in gratiam, & periclitantibus Græcis ſubveniat. Aut ſi Antenor Priamo ſuadeat, ne gravetur raptam Helenam ſuo Menelao reddere, vel quia per ſe juſtum ſit, vel quia ſtultiſſimi regis ſit, committere, ut ob turpiſſimum effœminati juvenis & vix viri Paridis amorem, tot fortiſſimi viri dimicationem ſuſcipiant, tot populorum fortunæ, ſimul & vitæ, in extremum diſcrimen pertrahantur. Aut ſi Agamemnon ſuadeat Menelao fratri, ut negligat potius Helenam, quam ut ob mulierculam vita indignam, tot procerum millia in vitæ periculum adducat, & eam totius

orbis

orbis tumultu repetat: quæ etiam ſi ultro rediret, non eſſet recipienda. Aut ſi Linus Herculem, duabus conſpectis deabus, utram potius ſequatur, hæſitantem, ad voluptatis contemptum, & virtutem amplectendam, extimulet. Aut ſi Menelaus Paridi violatum hoſpitium exprobret. Si Amphion fratrem ad muſices ſtudium adhortetur: contra ille ad ſuum invitet. In hoc genere plerique Græci non infeliter luſerunt, ſed nemo felicius Luciano. Ex his tamen deligenda cenſeo, quæ non omnino ſint ocioſa, ſed habeant aliquid ad vitam communem conducible. Ocioſa ſunt illa Luciani: de Jove cerebro prægnanti, & implorante ſecurim Vulcani: de Neptuno per Mercurium non admiſſo, cum recens Jupiter peperiſſet è cerebro Palladem. Nam hujus generis quæ ſunt, ut ſunt amœna, & ingenii felicitatem arguunt: ita non multum faciunt ad vitam communem. Huc propius conducunt, quæ è Comicorum argumentis ducuntur. Quod genus fuerit: ſi Phædriæ ſodalis illi ſcribat, ut Thaidis amorem penitus excutiat ex animo, ac priſtinæ ſuæ ſeveritatis memor ineptire deſinat: præſertim cum magno famæ reique diſpendio ſit alenda, quæ nec amet ex animo, nec uni ſui copiam faciat. Si quis diviti illi Plautino ſuadeat, ut Euclionem, pauperem, probum, potius quam divitem illum procum, adſciſcat generum: aut

contra,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

contra, diviti potius collocet filiam, quam pauperi. Si Demea fratrem ad ſuum vitæ inſtitutum vocet, hoc eſt, ab urbana vita ad ruſticanam, à cœlibatu ad matrimonium, ab indulgenti liberorum educatione ad ſeveriorem. Si è diverſo Mitio Demeam ad ſuum vitæ genus adhorretur. Et hæc quidem pueris gratiora. At illa, quæ ab hiſtoriographis ſumuntur, propius etiam ad verum accedunt, eoque plus frugis adferunt, nec ita multo minus jucunditatis: Veluti, ſi Horatius jam capitis damnatus, patris opem imploret, ſuamque fortunam tam repente mutatam deploret. Si Cicero Milonem, ut forti animo ferat exilium, hortetur. Si quis Catonem à literis Græcis, quas jam ſenex adpetebat, deterreat. Si quis Ciceroni, ſecum deliberanti, an mortem ſibi conſciſcat: an fuga ſaluti conſulere properet: an exuſtis Philippicis vitam ab Antonio redimat: quodlibet horum trium vel ſuadere vel diſſuadere conetur. Si quis Q. Curtio gratuletur tam fortem ac pium animum, qui privatam ſalutem poſthabuerit ſuæ civitatis incolumitati. Si quis Delphicis ſacerdotibus ſuadeat, ut Phalaridis taurum recipiant. Si quis Lucretiam vi conſtupratam à voluntaria morte revocet. Si Jonathas Saulis filius, David amicum, regis metu latitantem vagantemque conſoletur, ut promiſſi divinitus imperii expecta-

pecta-

pectatione mentem in rebus tam adflictis fulciat. Si Plato Dionyſium regem ad philoſophiæ ſtudium adhortetur. Rurſus ſi alius quiſpiam dehortetur. Si Reſp. Romana Camilli exulis virtutem, adverſus Gallos extrema molientes, imploret. Si Ariſtoteles Calliſtheni ad Alexandrum Mag. proficiſcenti rationem præſcribat, qua debeat regis conſuetudine uti, docens, cum regibus aut quam rariſſime loquendum, aut quam jucundiſſime: quo vel ſilentio tutior ſit, vel ſermone gratior. Si Calliſthenes Ariſtoteli reſpondeat, conſilium futurum fuiſſe philoſopho dignius, ſi potius autor fuiſſet, non proficiſcendi in ejuſmodi principis aulam, in qua philoſopho vel ſerviliter eſſet tacendum, vel turpiter adulandum: ſibi magis curæ fore, quæ ſunt honeſta, quam quæ utilia aut tuta. Si Alcibiades Socrati ſuadeat, ut uxorem rixoſam ac procacem domo exigat. Aut ſi Callicratides, ut omiſſo philoſophiæ perenni ſtudio, ad mores communes & Reip. adminiſtrationem ſeſe conferat. Si Crito eidem ſuadeat, ut elapſus è carcere, vitæ ſuæ conſulat. Hujuſmodi copioſiſſimam vim Valer. Maximus, aliique ſcriptores, qui res memorabiles ex hiſtoricorum libris decerpſerunt, citra veſtigandi tædium ſuggerent. Quin ex una quapiam hiſtoria, velut è vita Catonis, aut Antonii, aut Julii Cæſaris, plurima the-

mata duci poſſunt. Quare nos rem, & infinitam, & cuivis promptam, non perſequemur plurimis verbis. In hoc genere varie diligenterque convenit exerceri juventutem, quia præter ſtyli fructum, vetuſtas ac memorabiles hiſtorias hac ratione velut aliud agentes imbibent, ac penitus infigent memoriæ: hominum & locorum nominibus adſueſcent: ad hæc decori vim, & probitatis naturam, præcipuas orationis virtutes, ita potiſſimum cognoſcent. Quare doctoris erunt partes, prius quam epiſtolæ formam proponat, rem geſtam, unde neceſſe erit, repetitam, & quemadmodum conveniet, accuratiſſime pueris exponere, indicatis & temporum momentis, & perſonarum proprietatibus, reliquiſque circumſtantiis: ne aut aberrent à decoro ſcribentes, aut parum conſentanea dicant. Denique ut ſint parati fontes, unde ducant vel argumenta, vel argumentorum confirmationes; quam ad rem non vulgariter adjuvat circumſtantiarum cognitio. Tum locos aliquot indicabit, ubi ea tractentur apud autores, ut ipſi verborum ac ſententiarum vim inde vel colligant, vel imitentur, ex aliis ſimilia conjectantes. Item qualia argumenta ſuppeditant hiſtoriæ, talia licebit & confingere. Ejuſmodi pleraque ſunt declamatoria: veluti Luciani de medico abdicato: & Auli Gellii de puerpera, cui ſuadet Favorinus, ut

pro-

proprio lacte nutriat infantulum. De quo genere mox nonnihil attingemus. Sed eſt & illud brevius, ac puerorum ingeniis adpoſitius exercitationis genus, varios locos communes, aut excogitatos, aut ab autoribus traditos, arte tractare. Hi fere ſumuntur vel ab apophthegmatis veterum celebratis, vel à proverbiis, vel ab apologis, vel à ſimilibus, ac metaphoris. Siquidem ex horum uno quolibet poteſt argumentum epiſtolæ compingi. De apophtegmate ſit hoc exemplum: Socrates bibiturus cicutam, uxori Xanthippæ vociferanti, quod innocens eſſet moriturus: Quid ais, inquit, mulier? num me malles nocentem mori? Id valebit in epiſtola conſolatoria. Si unus quiſpiam eſſet de turba vulgi, merito graviter ferres exilium, quod longe aliter promerito contigit: ſed quoniam ſcio te virum cordatum, ac philoſophiæ quoque præceptis non vulgariter inſtitutum, hoc ipſo leniter ferre debes fortunam tuam, quod indigno obtigit. Ea demum gravis & acerba eſt calamitas, quæ accidit commerito. Nunc iſta fortunæ procella quid aliud, quam integritatem tuam, ac in Remp. merita illuſtrat? Sub hæc narrabitur apte, quod modo retuli, de Socrate. Proverbii exemplum eſto: Si me audies, deſines cum tam multis conjuratis contendere. Nec tu Hercules es, nec res iſta vir-

tute

tute geritur: & tamen ſi proverbio credimus, ne Hercules quidem adverſus duos: & tu cum tot cancris, cum tot hydris congredieris unus? Apologi exemplum erit: Si quem admonebimus, ne periculoſo negocio ſe temere admiſceat, niſi prius perpenſa ratione, qua confici poſſit, quod inſtituit: adhibebimus apologum de capro, quem ſiti periclitantem vulpes pertraxit in puteum, unde poſtea non dabatur exitus. Item, ſi quis admonebit amicum ne pendeat ex officio quorundam, qui magnifica polliceantur, ſed ipſe coram ſuum agat negocium, eleganter accommodabit fabulam aviculæ caſſitæ, quam in Noctibus ſuis refert Aulus Gellius. Parabolæ vero ſit hoc exemplum: Si quem admonebimus, ne pertendat obſtinate, quod per ſe quidem optimum eſſe judicat, ſed præſentibus rebus ſemet adcommodet: ſimilitudinem adhibebimus de prudente nauclero, qui non ſemper eo dirigit clavum, quo recto curſu cuperet ire; ſed frequenter obſecundat æſtui, frequenter ventis: ac velis flexis, eum portum petit, non quo curſum inſtituerat, ſed quem præſens tempeſtas concedit. Hæc mihi videntur aliquanto plus conducere ad parandam orationis facultatem, quam quædam, quæ in ſuis progymnaſmatis tradit Aphthonius. Cæterum quod de apologis diximus, idem habebit locum in poëtarum fabulis, ad ſeriam rem

vel

vel confictis, vel detortis: Veluti ſi aliquem à negocio difficiliore quam ut ipſius viribus conveniat, deterrere pares, Icari aut Phaëtontis caſum accommodes. Si quem à ſtudio congerendæ pecuniæ revocare ſtudeas, in tempore adhibeatur Tantali fabula. In hujuſmodi thematis præludat ætas illa rudis, ut, quod diligenter admonet Fabius, teneræ adhuc mentes veluti ſub nutricibus mollius alantur, & uberiore quodam jucundioris diſciplinæ cibo lacteque ſaginentur. Cæterum adultiores jam, ad materias vero proximas paulatim ſunt abducendi. Eas præceptor vel aliunde ſumptas proponet, vel ipſe comminiſcetur ex omni genere cauſarum varias maximeque fœcundas. Alioqui fiet, ut pueri nihil aliud diſcant, quam inepte ſcribere, ſi, quemadmodum in pleriſque ludis fit, literator indoctus pro themate proponet frivolum ſtulti capitis ſomnium, in quo neque ſit ulla ſententia, neque quidquam cohæreat, ne ſermonis quidem ulla gratia. Porro in caſtigando tantum notantur inſignes ſolœciſmi: veluti ſi deprehendat, admoneo vobis, pro admoneo vos: cum alia, quæ diſſimulantur, magis etiam ad rem faciant. Nam iſta vitia vel uſu dediſcuntur: Illa neglecta hærent in omnem uſque vitam.

Quo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Quomodo proponenda materia.

AT doctor nec abſolute pertractatam materiam proponet, ne nihil relinquatur inventioni puerorum: neque nudam tamen, verum circumſtantiis aliquot circumſcriptam, ut adſueſcant velut ad certum ſcopum dirigere ſagittas, & ex his ſententias, argumentorum probationes, amplificationes, aliasque figuras comminiſci. Veluti ſi quis ſuadeat puerperæ ut ſuo lacte alat quod peperit, addat, puerperam eſſe, puellam, puerum elegantem, ac patri ſimillimum. Quanquam vix aliud argumentum reperies, quod alienius ſit à circumſtantiis. D. Hieronymus in Epiſtola, qua matri reconciliat filiam, (nam ipſe propemodum fatetur, hoc argumentum ab ſe ſcholaſtico luſu confictum) non nude proponit, filiam indecore divulſam à matre: addidit, matrem viduam, filiam virginem, cui frater eſſet monachus: filiam adoleſcentulam, corpore vegeto, relicta matre, contempto fratre, in monachi cujuſdam, nulla propinquitate conjuncti, formoſuli & adoleſcentis, domeſticum contubernium conceſſiſſe, cum hoc conjunctiſſime vivere: nec aliud incuſare, quam maternorum morum difficultatem: cognatos ſuſpectum convictum graviter ferre, fratrem in primis, nec tamen adduci puellam, ut cum matre redeat in

gra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

gratiam: fratrem contemptum, ordine rem omnem Hieronymo denarraſſe. Qui ſic propoſuit, nonne eadem opera multam orationis ſupellectilem ſuppeditavit? Ad hanc imaginem multa licebit confingere. Quod genus ſit: Lucius & Antonius, utrique adoleſcentes, ſed alter mediocri fortuna, alter beatiſſimis parentibus natus, à primis annis ſeſe non ſecus ac fratres amarant. In luſibus, in conviviis, in compotationibus, in amoribus, aliisque voluptatibus & vitiis, quibus ea fere laborat ætas, uterque alterum & conſcium habuit, & ſodalem. Natu major Lucius, re male profligata, & infamiæ jam provulgatæ, & amoris infelicis tædio, clam patria profugit. Lutetiæ forte fortuna quendam amicum paternum nactus, ab eoque excitatus, ſimul & adjutus, bonas literas non minus ardere cœpit, quam antea ſcortorum amoribus æſtuaverat. Hic Antonio ſodali Brugis relicto ſcribens, & ſibi de mutato feliciter animo gratulatur, & veterem ſodalem à perdita vita ad literarum ſtudium pertrahere conatur. Sit hæc propoſitio totius argumenti, non ſine circumſtantiis: mox oſtendet argumenti genus, quod eſt ſuaſorium. Deinde demonſtratis partibus, quæ ſolent in hoc genus incidere communiter, quæque traduntur ab artis rhetoricæ ſcriptoribus, quæ ſint huic themati peculiares, indicabit. Admonebit, totius

epi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

epiſtolæ caput in hoc eſſe, ut corruptæ illius vitæ turpitudinem, infamiam, pericula, incommoda diligenter enumeret, atrociter exaggeret, dilucide ſubjiciat oculis Lucius. Tum innoxiæ vitæ, & honeſtorum ſtudiorum commoda cum amplificatione recenſeat: quantopere hominem deceant, quam ad beate vivendum conducant: quantum item ornamenti, quantum ſolatii in utraque fortuna præſtent, quum ſolæ nominis immortalitatem, ac nunquam intermoriturum honeſtæ famæ decus largiantur. Deinde per collationem doceat, has veras & ſolas eſſe opes: in his vera eſſe vitæ oblectamenta: ex his veros honores proficiſci: Et hæc erunt futuræ epiſtolæ ceu lineamenta quædam veluti carbone denotata. Addet deinde ad unamquamque partem divitem ſupellectilem rationum, confirmationum, ſimilium, exemplorum, ſententiarum. Oſtendet qua parte poſſint commode ſuccurrere loci communes, & quomodo tractari. Sic quidem hic locus communis eſſe poteſt: Peregrinatione corrigi ſæpenumero, quos patriæ deliciæ corrumpunt. Alter: nihil homini felicius accidere poſſe, quam fidum & amicum conſilium. Deinde exordiendi rationes aliquot aperiet: jucundiſſimi convictus memoriam cum voluptate renovabit: dicet, ſuam charitatem ob intermiſſam vitæ conſuetudinem neutiquam refrixiſſe

rixiſſe erga veterem ſodalem, verum id opta-
re ſe votis ardentiſſimis, ut ea charitas, quæ
puerilibus auſpiciis & ineptis voluptatibus
alita fuiſſet, quo veterior ac diuturnior eſſe
poſſit, adamantinis vinculis adſtringatur. Id
futurum, ſi, quam in ſtultis voluptatibus ha-
buiſſent ſocietatem & conjunctionem ani-
morum, eam in honeſtis ſtudiis obtinerent.
Et hic ſtatim incidit locus communis de vera
falſaque, de firma & infirma amicitia. Nega-
bit, ſe ſatis ſibi etiam felicem videri, quod ab
illa inſania reſipuerit, quod honeſtiſſimis
diſciplinis pro turpiſſimis deliciis fruatur, niſi
& alteram ſui partem è ſimilibus malis exem-
ptam, ſuæ felicitatis participem viderit. Nec
id difficile futurum: ſiquidem ille ſodalem
his auribus audiat de communi ſalute diſſe-
rentem, quibus ſæpenumero audivit de ſuis
flagitiis pueriliter garrientem. Rem agi ne-
que levem, neque ſummis auribus haurien-
dam, ſed in intima pectoris penitus demitten-
dam. Et hujuſmodi quidem exordiendi ratio
poterit indicari. Quod ſi quid erit cauſæ, cur
malit obliquo ductu uti, finget, ſe nihil dubi-
tare, quin ille quoque totus ſit immutatus:
atque illi, veluti ad meliorem frugem immu-
tato, pro ſuo in illum amore gratuletur, præ-
dicans, ab eo fieri, quidquid ab eo fieri vellet.
Tum ſuaſionis ingreſſus quidam, ac veluti
tranſitus oſtendetur. Negabit Lucius, Anto-
nium

nium ſuum mirari oportere, ſi quæ nunc ſcribit longiſſime à priſtina vita diſſideant: imo ſi frequenter in falſis bonis, veriſque malis, ſodali gratulatus eſt errans erranti: nunc demum juſtiſſimam eſſe gratulandi cauſam, qui ſtultiſſimas ac peſtiferas voluptates cum feliciſſimo ſtudiorum amore permutarit. Deinde tanquam diviſione proponet, ſe duo quædam in ea epiſtola conari: alterum, ut prorſus illi perſuadeat, quanta ſit illi gratulandi cauſa, id eſt, quantum effugerit malorum, & quid felicitatis ſit aſſecutus: alterum, utriuſque intereſſe, ut Antonius, abjectis nugamentis, quibus jam nimium ætatis datum ſit, ad eadem ſtudia totum ſe convertat, & ipſe ſalvus, Perithoum ſuum tanquam ab inferis revocatum conſpicetur. Id erit velut argumentationis veſtibulum. Sub hæc propoſitiones indicabit argumentationum, ceu baſes totius negocii. Quarum excogitatio, ut longe omnium difficillima eſt, ita cum primis neceſſaria: adeo, ut niſi his repertis, reliqua futura ſint icioſa. Et non aliud eſt, quod minus arte præſcribi poſſit. Qua de re peculiaria quædam tradidit Fab. Quintil. propoſita controverſia Thebanorum ac Theſſalorum: & nos in commentariis De copia, rem ſi non erudite, certe craſſe explicavimus. Huic igitur argumento hujuſmodi propoſitiones generales conſtituere licebit:

Libe-

iberalibus ſtudiis nihil eſſe pulchrius. Ea
ımitur ab honeſto. Nihil glorioſius. Ea ſu-
ıitur à laudabili. Quod natura quidem ab
oneſto ſeparatum non eſt: ſed perſuadendi
auſa ſeparatim tractatur. Nihil ſuavius: ea
ımitur à jucundo. Primæ, quæ generalis
ſt, hujuſmodi ſecundariæ ſubſervient: Maxi-
ne ſecundum hominis naturam eſſe ſcire,
oſque nec hominis vocabulum mereri, qui
iteras neſciant. Proinde ſi literæ nihil adfer-
ent momenti ad famam honeſtam, nihil ad
itæ jucunditatem, nihil ad opes aut dignita-
es parandas, tamen propter ſeſe expetendas.
Altera fuerit: Ad perfectam virtutem ſolas
iteras eſſe duces, ac veluti pædagogas. cu-
us ut ſemina proficiſcuntur à natura, ita à li-
eris petitur abſolutio. Ab his præſtari co-
gnitionem rerum expetendarum ac fugien-
darum: has mederi morbis animorum, tran-
quillare mentes mortalium: ab his compeſci
ſecundis in rebus inſolentiam: ab iiſdem peti
enimen ac robur in rebus adflictis. In prio-
re propoſitione confirmanda adhibebitur ar-
gumenti vice, quod puelli quoque natura
gaudemus, ſi propoſito ænigmate ſenſum
conjecimus, aut ſi quid novæ rei diſcere con-
tigit. Contra, falli moleſte ferimus. A Phi-
loſophis ceu propriam notam tribui, ratio-
nalem eſſe: at hæc non in illum competit, qui
nihil ratiocinatur, ſed pecudum more ſenſi-
bus

bus & uſu ducitur. Eſſe vero, qui negent, hominem à reliquis animantibus differre rationis ſpecie, ſed gradibus duntaxat: ita fieri poſſe, ut paulatim adjectis inſcitiæ ſtultitiæque incrementis, homo deducatur uſque ad pecudem. In hoc natura finxit hominem erectum, & inſevit cognoſcendi ſtudium, ut in rebus à Deo conditis philoſopharetur: ſimulque & Deum omnium opificem, & ſe ipſum, & reliquam hujus mundi machinam contemplaretur. Ad hæc locupletanda poterunt adhiberi, quæ Poëtæ, Platonici, reliquique ſcriptores de hominis conditione prodiderunt: de luteo Promethei ſimulachro, cui igniculus ille cœleſtis inditus fingitur: de luto, quod Deus ſummus ille figulus adflatu ſuo animavit: de particula divinitatis, juxta quoſdam, corporibus humanis addita. Quidam enim arbitrati ſunt, animam nihil aliud eſſe, quam ſcintillam ex igne, aut radiolum è luce illa divina. De mentibus è ſtellis petitis, aut certe è theſauro Dei. Huc pertinebit illud Platonis figmentum de animabus in terram delapſis; quibus hic ſcire nihil eſt aliud, quam ceu per ſomnium reminiſci eorum, quæ quondam liberæ corporibus viderunt apud Jovem. Hæc, aliaque multa, divinitatem quandam animi declarant. Declarat & illud, quod unus animus, exiguo corpuſculo incluſus, tot, tam varias ac difficiles diſci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

diſciplinas intellectu complectitur, memoria retinet. Id prodigioſum videbitur, ſi quis perpendat, quot hominum ac rerum vocabula tenet, qui unam modo linguam didicit; quanto prodigioſius, quod Mithridates unam & viginti linguas calluit? Et hæc eſt, minima portiuncula mentis humanæ. Addendum his, quod Plato negavit, corpus ad hominis naturam pertinere: nihil enim aliud eſſe, quam inſtrumentum, domicilium, aut vehiculum animi: animum eſſe totum hoc, quod hominem nominamus. Item illud, quod dixit Seneca, ni fallor: Vita ſine literis mors eſt, & vivi hominis ſepultura. Quid minus eſt homo, quam hominis cadaver? Jam enim corpus non corpus eſt, ſed ſepulchrum, animum etiam ipſum à nativo vigore cohibens: & hinc philoſophi σῶμα dictum putant quaſi σῆμα, hoc eſt, ſepulchrum. Nec alio ſpectat, quod Plato ſcripſit, philoſophiam nihil aliud eſſe, quam mortis meditationem. Nam ſi abduci à corpore dicitur anima literis: & philoſophia abducit animum à rebus corporeis & craſſis ad res æternas & intelligibiles: jam incipit animus vivere, cum ab hoc ſepulchro emicat. Ex hiſtoria ſumi poteſt, quod Diogenes accenſa in meride lucerna, rogatus quid ageret, reſpondit, ſe hominem quærere. Rurſus advocata concione populi, hac voce: Audite homines, audite homines: quum jam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ſatis magna multitudo congregata, rogaret quid vellet dicere: reſpondit, ſeſe homines advocaſſe, non illos, qui nihil haberent hominis. Adhiberi poterat & illud Mimi cujuſdam dictum de homine craſſo & indocto: Nullus, magnus, malus, piſcis. Nullum appellabat, nullius precii, nihilique: magnum, onuſtum obeſo corpore, atque abdomine pigrum: malum, nulla virtute præditum: piſcem, infantem ac elinguem. Huc referri poteſt, quod vulgo quoque, jactatis proverbiis, ſtupidis & indoctis adimunt hominis vocabulum. Quid enim aliud ſibi vult, quod ſtupidum & indoctum appellant ſtatuam, veluti figuram duntaxat hominis, non hominem? Item Aſinum ad lyram, Suem Bœoticum, Aſinum Antronium: nihilo diſſimilem elephanto: bovem, beluam, pecudem, fungum, ſtipitem, caudicem, plumbum, ſomnium hominis, monſtrum hominis. Adhibebitur & parabola: Ut avena vitio ſoli in lolium degenerans: ut triticum ſimili de cauſa degenerans in ſiliginem, nomen ſui generis amittit: ita homo pecus eſſe incipit, ſi neglectis honeſtis ſtudiis, ventris tantum & inguinis curam agere cœperit. Rurſum alia Et ſicut materia ſculpendo ſimulacro habilis, tamen ſignum non dicetur, niſi forma artificis induſtria acceſſerit: ita nativitas non facit hominem, ſed humanæ naturæ capacem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

cem. Quod naſcitur, ceu rudis quædam materia eſt: inſtitutio formam inducit. Tertia fuerit: Ut maxime ſecundum naturam eſt, ſurculum inſitum ejus arboris referre ſaporem, unde decerptus eſt: ita non oportet animum hominis, cujus eſt origo cœleſtis, à ſuo genere degenerare. Et ut nativum eſt igni noſtro, ſurſum niti; trahitur enim vi genuina ad fontem originis: ita hominis ingenium, quanquam eſt his vaporibus corporeis immerſum, tamen principii non poteſt oblivi-ſci. Rurſum alia ſimilitudo: ut urſus non eſſet urſus, ſi mens hominis ſub urſi figura lateret: quemadmodum nec Apulejus vere aſinus erat, cum incolumi mente formam aſini circumferret: ita nec homo diceretur, ſi mens pecudis humanam animaret figuram. Item, ſi ſtatua figuram hominis per omnia repræſentans, quales ferunt fuiſſe Dædali, non ſtatim homo dicetur, quod mente vacet: nimirum figura non facit hominem, ſed ſcientia. Hinc eſt, quod Poëtæ veteres, nimirum homines prudentiſſimi, fabulis non ocioſis prodiderant: hos, quibus nulla colendi ingenii cura fuiſſet, ſed pecuinis voluptatibus ſeſe totos dedidiſſent, in ferarum naturam abiiſſe. Contra, qui ſapientia cæteros antecelluiſſent, eos ut Diis genitos, in Deorum conſortium à morte reverti. Et dæmones, quos illi Deos inferiores exiſtimant, au-

tumant dictos quaſi δαήμονας, hoc eſt, doctos, aut ſcientes. Et Horatius imperitum hominem appellat corpus ſine pectore. Hujuſmodi ſupellectilis variam copiam pueris ſuppeditabit præceptor. Nam mihi interim ſatis eſt rationem iis, qui docent, indicaſſe. Et quod nos in una propoſitione locupletanda tentavimus, id ille faciet in ſingulis, & in harum unaquaque parte, ſi quid erit tractabile, non ut omnes pueri reddant omnia, ſed ut ex multis ſuo quiſque ingenio conſentanea rapiat, & ex his, quæ tradita ſunt, ſimilia conſueſcat effingere. Sed jam nunc quoſdam exaudire videor, præceptiunculis meis obſtrepentes: Hui, inquiunt, næ tu dura mones, & negocii plena: tum autem puerorum animis atque ingeniis majora. At ego jam ab initio non aſinum, ſed præceptorem mihi requirebam, nec ineruditum, nec laboris fugitantem. Nam ſi indoctus eſt, qua fronte doctoris nomen ac locum occupat? Si ignavus, cur negocium tam operoſum ſuſcipit? Hæc eſt literatoris profeſſio: hæc fabula, quam agendam ſuſcepit. Nemo vinetum colendum ſuſcipit, niſi ſtatim animum ſuum ad inexhauſti, &, ut inquit Virgilius, in orbem redeuntis laboris circulum præparet. Pueri vero quid poſſunt audire, vel jucundius, vel utilius? Ab his exercitamentis prodibunt, qui facunde concionentur in templis, qui

pru-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

prudenti eloquentia moderentur ſenatum, qui cum laude obeant publicis de rebus legationes: denique, qui quavis in re, & in judicio valeant, & in oratione. At iſta, inquiunt, nondum illis annis ſapiunt. Veſtro ſane judicio; à quibus bonorum autorum loco modos ſignificandi, & id genus gloſſemata, non minus ſtolida, quam prolixa didicerunt. At antiquitus pueri à nutricibus in ludum miſſi, ſtatim ab optimis autoribus literarum ſtudium auſpicabantur, neque detinebantur decem annis in dediſcendis næniis. Liceat quæſo per vos, ô moleſti, vel adoleſcentibus diſcere, quod vos pueros docere debueratis: ſinite, ut prima ſtatim ætate hauriant, quod ſemper meminiſſe ſit pulchrum. Imbibat teſtula recens ſuccum puriſſimum, quem diu reſipiat. Diſcant iſta in promptu habere, & in varios uſus, ut res hortabitur, accommodare. Quid enim docendo agitur, niſi ne ſemper ſint docendi juvenes? Quibus ſi quando optima traditurus es, cur ea non ſtatim tradis? Si numquam, quid ergo doces? An hoc agitur, ut tu ſemper doceas, illi ſemper ſint docendi? Ne pigeat bonum virum, ac de Repub. vel gratis benemereri cupientem, hujus operæ, diſcentibus quidem neceſſariæ, cæterum nec ipſis qui docent, ſterilis & infrugiferæ. Ergo, poſtea quam totius operis ad hunc modum imaginem quandam ac ſylvam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ſubminiſtraverit, adfectus denique & epilogum oſtenderit: tum indicabit, idem argumentum alia quoque ratione tractari poſſe. Quod genus ſit, ne à propoſito recedamus exemplo, ſi docebit, omnem literarum commendationem tractari poſſe per comparationem, itidem & inſcitiæ vituperationem. Hujus generis hæc erit propoſitio: Inter omnes res, quas mortales tantopere mirantur, ac per fas nefaſque ſequuntur, nihil eſt quod cum eruditione ſit conferendum. Nam honores iſtos, in quibus ambitio mortalium finem boni conſtituit, multo periculo peti, majore poſſideri, ne honores quidem veros eſſe: quippe qui peſſimo cuique ſæpenumero contingere ſoleant: nec eſſe perpetuos, etiam ſi veri ſint, atque adeo non perennes, ut ne diuturni quidem ſint: quippe quos fortunæ temeritas, ut interdum inſperantibus obiicit, ita frequenter inopinato tollit. Contra, literas in ocio parari, ſumma tranquillitate poſſideri, non niſi ſua cuique induſtria contingere, veram & immortalem parare gloriam. Et hic primus diſſerendi campus, multis locis communibus undique amœnus eſt: multa exemplorum ſimiliumque varietate fœcundus. Deinde aperiendus alter: Bonam mortalium partem, aurum, argentum, gemmas, & alias hoc genus opes, per ſaxa, per ignes, magno capitis & vitæ periculo perſequi, cum

iſta

iſta ſint aliena bona; quippe quæ & ocioſis obveniant, & à cæca fortuna paſſim ut dantur indignis, ſic etiam dignis adimantur. Proinde extra hominem eſſe, nec in hominis poteſtate: quippe quæ infinitis caſibus intereant, veluti naufragio, incendio, bello, furto, carie, ſitu: quorum ſi nihil accidat, certe uſu conſumi. Quod ſi non utaris, nihil habere pulchri, quamombrem ſint expetendæ. Ad hæc, ut affatim contingant, tamen non explere mentem hominis, ſed tantum irritare miſeram cupiditatem. Poſtremo nec animi, nec corporis morbo mederi poſſe, ſed potius utrique hominis parti malorum omnium ſeminaria ſuggerere: & adeo per ſe non eſſe honeſtas, ut à virtute vel in primis avocent: benignitate exhauriri, parſimonia putreſcere: magno ſudore congeri, majore cura congeſtas ſervari, maximo dolore diu ſervatas amitti. In literis contra hæc omnia. Nam alteram contentionis partem omitto, partim ne ſim æquo longior, partim ut aliquid aliorum inventioni reliquum faciam. Atque hic ſecundus porrigitur campus, latiſſime patens, & varius, nec inamœnus. Tum tertio loco proponet: Formæ dotem pleriſque magnum quiddam videri, & omnibus votis expetendum: verum hanc nemini cum ſua laude contingere, ut neque culpa negari. Ab iis enim, quæ nobis adſunt à natura, ne-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

que laudem meremur, neque reprehenſionem, neque etiamnum ſciri, ſi bona contingant, utrum ab irata natura, an propicia dentur: propterea, quod multis eximia ſpecies corporis perniciem attulit, & ipſis qui poſſident, & iis qui ſpectant. Nam poſſeſſori quid adfert formæ venuſtas, præter ſolicitudinem, metum, ſuſpicionem, rumorem parum ſecundum, materiam peccandi, libidinis fomitem & copiam? Quod ſi hac præditus pudicus eſſe cupiet, hoc ipſo miſer eſt, quod formoſus: multas enim pellicit in perniciem, ſolicitatur ab innumeris. Atque hinc eſt, quod legimus, quoſdam ſibi faciem cicatricibus defœdaſſe, quod ſentirent, alios ſua forma periclitari. Sin impudicus eſt, qui forma præcellit, quid tandem debet ſuo bono, niſi ut facilius perditiuſque pereat? Itaque ſua forma neminem pudicum delectari: alienam qui amet, libidinoſum eſſe. Tum ut hoc magnum ſit bonum, tamen corporis eſſe tantum, fluxum, caducum, & adeo non perpetuum, ut vel febricula, vel macie, vel alio quovis caſu ſubito marceſcat: certe ætatis progreſſu defloreſcere, certe morte perire. Diverſa in literis, hoc eſt, animi bonis omnia. Vides & hic aperiri campum mire fœcundum, ſi quis conetur hanc partem omnibus ſuis numeris tractare. Quarto loco proponet, non paucos mortalium corporis voluptates,

ptates, uti præcipuum quoddam vitæ bonum mire complecti: verum iſtas inſanias eſſe falſo jucundas, non voluptates, nec aliud quam riſum (ut ajunt) Sardonium. Cur enim ei voluptatis bonum tribuas, qui ſui ſenſu caret? Ad hæc obſcœnas eſſe, beluinas, ac prorſus homine indignas, quæ nos in feras transferant. Tum inſynceras, multo plus aloës habere, quam mellis: magno conſtare & rei & famæ diſpendio, quibus admixtum ſit faſtidium, comes pœnitudo: malorum omnium eſcas, laudis ac virtutis inimicas: infidas his, à quibus adamantur, quos tandem deſerunt, etiam ſi non deſerantur ipſæ. Exhaurire loculos, offuſcare famam, corporis valetudinem atterere, ebibere ſuccum vitalem, accelerare ſenium, morborum omne genus adducere, ſui juſtiſſimas ultrices: denique totum hominem in tartara demergere. At longe feliciores oblectationes ex honeſtis ſtudiis colligi: tanto nimirum meliores, quanto corpori præſtat animus, & homo beluis antecellit: tanto honeſtiores, quanto virtutis decus turpitudinem ſuperat. Feliciter parari, felicius poſſideri, quæ nos nobis non eripiant, ſed reſtituant: quæ nos non ex hominibus in feras, ſed ex hominibus in deos transforment. Adhæc ſynceras eſſe, nullo fermento vitiatas, quæ omnem animi, ſi qua reſedit, amaritudinem edulcent: quæ

reguſtando fruendoque dulceſcant, quæ livorem neſciant: hoc ſuaviores, quo cum pluribus communes: quæ nos ad extremum uſque rogum non deſerant: quæ cum annis, quibus omnia deteruntur & obſoleſcunt, efffloreſcant: nauſeam, ſatietatem, ac pœnitudinem neſciant: quæ præſtent, ut non uni aut alteri, ſed omni ſexui, omni ætati ſimus jucundi: quæ præſtent, ut ipſi nobis etiam voluptati ſimus: quæ faciant, ut ſenectus etiam moleſtia careat: quæ nos in omnem regionem, in omnem fortunam comitentur. Denique quæ delectent eam hominis partem, qua vere ſumus homines. Sed parcam hæc longius perſequi. Neque enim hæc ſunt omnia: & innumera ſunt, quibus hæc locupletari poſſent. Neque nos aliud in præſentia, quam viam indicamus. Poterat hoc genus & alio colore tractari, videlicet ut literas aliis bonorum generibus anteponamus. Præclara res eſt opulentia, ad quam mortales infatigabili ſtudio contendunt: quanto par eſt acrioribus ſtudiis eniti ad honeſtas literas, quibus diteſcit animus. Et in hunc modum de cæteris partibus, quas propoſui, aut aliis his ſimilibus: cujuſmodi ſunt, juventus, vires, nobilitas, & ſi quid aliud ſit in hominum vita vehementer expetitum. Quin & per fictionem tractari poterant: Eruditionem eſſe rem præclaram ac magnificam, adeo, ut ſi ni-

nihil etiam adferat emolumenti in hac vita, tamen ſua ipſius cauſa ſit expetenda: quod attigimus in initio. Quis enim non optet perfectam omnium rerum cognitionem, etiamſi nunquam eſſet victurus inter homines. Nunc inſtrumenta ſunt ad juvandam Rempublicam, ac privatim amicos, ut, etiam ſi citra doctrinam ipſi poſſemus feliciter vivere, tamen, quoniam vir bonus non ſolum ſibi naſcitur, vel in hoc comparanda ſit eruditio, ut aliis poſſimus eſſe ſubſidio. Verum in epiſtola ſeria nolim has partes nimium extare, id quod etiam in orationibus nonnunquam expedit diſſimulare. Sed oportebit alia quadam epiſtolari facie obduci, nonnunquam data opera perturbari: ſed tamen hic ordo profuerit animo, magnam rerum ac verborum vim congerenti: ex quibus licebit optima ſeligere, ſi locus poſtulabit brevitatem. Ita fiet, ut non ſit jejuna brevitas. In hoc argumento poterit & illud admoneri, blandiorem oportere fingi epiſtolam, quam adoleſcens adoleſcenti, congerro congerroni, amans ſcribit amanti. Tum quod qui ſuadet, inde ſibi pluſculum fidei conciliabit, quod ſuum errorem ſimpliciter agnoſcat, ac damnet: & veterum voluptatum memoriam ita refricabit, ut declaret, animum etiam à commemoratione abhorrere. Ab ætate ſumet occaſionem, quæ ſi grandior eſt, dicet con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

venire, ut plus ſapiat, qui vincat annis: abſurdum fore, ſi qui dux hujus inſtituti debuerat eſſe, nunc recuſet eſſe comes. Sin minor, dicet, nullam ætatem magis idoneam diſciplinis, propterea quod ſanguine calente magis ingenio vigeat, quodque tenacius hærent, quæ primis annis hauriuntur. Hoc magis eſſe properandum, ne pars ejus optima fruſtra effluat. A forma item: quæ ſi præſtans eſt, dicet, minime convenire, ut in formoſo corpore animus inhabitet deformis: ſin minus, dicet, hoc magis excolendum bonis ſtudiis animum, ne cum corporis forma paria fiant. A genere: quod ſi fingitur illuſtre, dicet, olim nullos magis incubuiſſe liberalibus ſtudiis, quam claro genere prognatos. In aliis aut latere, aut negligi doctrinam, fortunæque ſordibus obſcurari, in bene natis habere ſuum decus. Tum obſcuri hominis literas, fortunæ adminiculis deſtitutas, perpaucis eſſe præſidio: nobiles, quoniam fere ad civiles magiſtratus aut eccleſiaſticas dignitates vocentur, maximam adferre perniciem, ſi ad tractandam Remp. citra doctrinam accedant: ſi contra, maximam adferre publice ſimul ac privatim utilitatem. Sin obſcuro genere fuerit, excitandus eſt, ut ſibi ſuis ipſius præſidiis pariat nobilitatem, non paulo veriorem, quam qua vulgo tument claris orti natalibus. Ab opibus: ſi rem familia-

miliarem habebit amplam, demonſtrabit illi, tanto magis enitendum ad honeſta ſtudia, ne, cum fortuna cætera ſuppeditarit, ipſe ſibi defuiſſe videatur: magnum adjumentum ad conſequendas liberales diſciplinas eſſe divitias: ſed has tum demum eſſe ſplendidas ac ſalutares, ſi poſſeſſor his norit uti; atque hoc præſtare doctrinam. Alios pleroſque felicibus quidem ingeniis præditos, ſed ob rei familiaris anguſtiam fruſtra conſectari liberalia ſtudia: ipſi ob rem ampliſſimam, nec ocium, nec librorum vim defuturam, & optimi cujuſque præceptoris futuram copiam. Sin erit tenui fortuna, tanto enixius oportet incumbere parandis literis, quæ & rem, & famam pariunt, ſed inſignes. Nam divitibus ſatis eſt vel infra mediocritatem eſſe doctos. Hæc quidem à nobis fuſius ac loquacius dicta ſunt, verum in tantum neceſſaria, ut verear ne multis hæc etiam tam multa non ſufficiant. Fateor, ad docendum ſunt perpauca, ſed ad rationem ac viam indicandam, non inerti, non indocto præceptori arbitror fore ſatis: nam his doctorem magis inſtruximus, quam pueritiam.

De emendando.

JAm vero in emendandis his, quæ pueri reddunt, exactiſſima diligentia eſt adhibenda. Neque enim ſat habeat doctor, ma-

niſeſta ſermonis vitia caſtigare: verum, ſi quod verbum parum elegans, ſi minus ornatum, ſi ſordidum, ſi durius tranſlatum, ſi qua contra veterum conſuetudinem orationis figura, ſi quid abſurdius compoſitum, ſi quid aſperum, ſi quid hiulcum, id notatum emendabit, mutabitque. Tum ſi quid alio loco dictum, quod alio magis quadrabat: ſi quid additum, quod non cohæreat: ſi quid præteritum, quod inſeri oportebat: ſi quod argumentum futile, vanum, tranſlatum, aut alioqui vitioſum: ſi quod decus parum feliciter adfectatum: ſi jocus ſit frigidior: ſi languidius dictum, quod acrius oportebat: ſicubi à decoro fuerit receſſum: ſi tractationis color parum prudenter ſit delectus: ſi verboſius tractatum, quod oportebat brevius: aut ſi brevius perſtrictum, quod fuſius erat tractandum. Neque ſimul tamen omnia reprehendet præceptor, ſed alias alia, ne pueri deſpondeant animum. Quæ ferri non poterunt, ea non ſtatim aſpere & cum convicio reprehendenda, & his verbis, eo cultu, quaſi diſcipulum oderis: nam ea res teneros animos in odium ſtudiorum trahit: fitque ut prius oderint literas, quam norint cujuſmodi ſint. Verum quæ tolerari non poterunt, ea blandius quidem, ſed tamen diligenter corrigenda: quæ ferri utcumque poterunt, aut diſſimulanda interim, aut ingenio collaudato

ver-

vertenda in melius. Contra, quæ ſcite excogitata, tractatave videbuntur, ea nominatim probabit, & quamobrem placeant exponet. Atque interim jubebit & reliquos omnes attentis auribus accipere thema cujuſlibet quod recitatur, ac diligenter obſervare, ſi quid animadvertant reprehendendum, aut etiam imitandum. Neque illud inſcite monet Quintilianus, pueros percontationibus excitandos eſſe, & quid illic videant vitii, & qua ratione mutandum: & quid ſecutus ſit, qui feliciter adfectavit. Hoc ſatius eſt, quam ſi non periclitante illorum judicio, tantum indicet ipſe, quid damnet, aut probet. At hujuſmodi percontationibus vide quantum commoditatum conſequemur. Primum, audientibus ſecuritas aberit, ut ait Fabius, neque perfluent aures quæ dicentur, ſimulque perducentur ad id quod ex hac re quæritur: nimirum, ut aliquando hæc inveniant citra indicem, & intelligant ipſi. Sunt autem quædam vitia, quæ præceptoribus in adoleſcentulis non debeant diſplicere, veluti ſublimior ſpiritus, & orationis luxuries, quod hæc indoles promittat perfectam maturitatem. Ego in noſtris & alia pro tempore ferenda cenſeo, puta voculas, aut etiam clauſulas ex autoribus ſublectas: poëtarum verſiculos, aut hemiſtichia ſubinde intertexta, tranſlationum licentiam, apertiorem artis adfectatio-

tionem curioſe numeroſam, ac prope carmen exprimentem. Hæc enim omnia, tametſi in adulto ſcriptore vitia ſunt, in proficientibus tamen neceſſaria ſunt. Porro ſive quid laudes, ſive reprehendas, utrunque & cum modo, & varie faciendum. In aliis inventionis nervi, in aliis argumentandi ſubtilitas probanda: in aliis ſanitas, in aliis gravitas: in his lepos, in aliis varietas: in nonnullis conſilium, ut ad quamque virtutem quiſque videbitur accedere. Hæc laudis & reprehenſionis diſpenſatio faciet, ut neque quiſquam de ſe deſperet, neque deſpiciat quemquam: tum æmulatio quædam inter omnes excitata, dum irritatis omnibus, alterius quiſque laudem adfectabit, dictu mirum quantum calcar ad ſtudium. Quorundam putidis ingeniis, & ruſtico pudori, privatis ac blandis admonitionibus erit ſuccurrendum. Profuerit & illud, præmiola quædam puerilia proponere iis, qui primas tuliſſent. Victores collaudare modice, victos ad conandum hortari, quaſi induſtria, non ingenio ſint præteriti. Hic rurſus mihi cachinnum tollet Grammatiſta quiſpiam, ex iſto ordine, qui Michaëlem Modiſtam pueris ſolent prælegere, meque clamitabit è ludo theatrum facere. Atqui cum ipſe è ludo carnificinam faciat, mihi concedat ſi veterum conſuetudinem renovare ſtudeo, apud quos

in

n ſcholis hujuſmodi concertationibus juventutem exerceri ſolitam, vel ipſe Divus Aurelius Auguſtinus teſtis eſt. Siquidem is n libris, quibus titulum indidit Confeſſionum, narrat, ſibi frequenter adclamatum fuiſſe, ubi Junonis apud Maronem in Trojanos ſtomachantis verba & affectus cæteris Felicius adumbraſſet. Agnoſcis theatricum verbum acclamandi in ludos literarios fuiſſe receptum, & tu putas, ſcholæ nihil conveni-re niſi plagas & ejulatus? Fabius haud vulgaris formandæ pueritiæ artifex, non uno in loco præcipit, juvenum ſtudia non aſperitate deterrenda, ſed blandis applauſibus, modeſtiſque laudibus alenda, atque exacuenda: vultque doctorem in parentis abire adfectum: contra diſcentes, præceptorem non horrere ut carnificem, ſed obſervare veluti parentem. Nec obſcurum, quid ſibi velit Horatianum illud;

-- *Quondam pueris dant cruſtula blandi,*
Doctores, elementa velint ut diſcere prima.

At contra, hic Arcadicus quiſpiam aſinus, leonis indutus exuvio, cum & indoctior ſit quam ut admiratione ſui pueros habere poſſit attentos, & inſuavior, quam ut à quoquam poſſit amari, vel amare quenquam, tumultuoſa carnificina mentes eximit: puerosque ingenuos, quos neque meliores poteſt reddere, quippe vir ſtultus & improbus, neque

que literatiores, ipſe illiteratiſſimus, flagris excarnificat miſeros, clamoribus & conviciis obſurdefacit, ut optimis illis annis ſine fruge contritis, magnam crudelitatis ſuæ mercedem percipiat. Utinam tibi, ô ſacrilege, (nam barbari levius ac dilutius eſt vocabulum) dignus tuis factis honos aliquando contingat, compellariſque pileum iſtum, quem ut non promereris, ita nec intelligis, cum cuculla permutare: pro veſte illa lacinioſa, ſagum aut renonem accipere: pro ſoleis ac ſandaliis, perones: pro ferula, ligonem aut ſcuticam: iſtoque ornatu è ſcholis, in quibus nihil aliud es quam canis in balneo, rus extrudaris, aut ſtivæ, cui natus es, alligandus; aut, quod malim, in compedibus foſſurus; aut ſi omnino ſine imperio durare non potes, boves & aſinos iſta tua voce territaturus. Tune audes, ô ælurinum pecus, ut Plauti verbis utar, docendi literas occupare munus, cum nihil unquam didiceris? Tune audes, ſtolide carnifex, bene natos & ingenuos atque ingenioſos adoleſcentes laniare flagris, quos citius occidere poſſis, quam docere? Tune in eo loco, quem Græci ab ocio ſcholam, Latini à voluptate ludum appellandum cenſuerunt, pluſquam Phalaridis tyrannidem exerces? Tune, hominis monſtrum, ab his etiam mercedem, ſi Superis ita placet, exigis, de quibus pejus ſis meritus,

quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

uam ſceleſtus ille Faliſcorum literator de ſua ube? Siquidem ille dolo peccabat, tu pa-am & confidentiſſime perdis bonæ ſpei pue-os. Ille clementi hoſti tradidit, veluti pacis obſides, à quo ſunt citra fraudem reſtituti. Tu hoſti crudeliſſimo teterrimoque prodis, videlicet inſcitiæ, à quo ferme nullus elabi-tur, qui ſemel in illius jus venerit. Sed effer-ri me video longius, dolore juſtiſſimo qui-dem, utinam perinde utili! Regnare jam paſſim videas plagoſum hoc & indoctum grammatiſtarum genus, & antra illa, de qui-bus deblaterant, ceu furiarum regnum, miſe-ro ejulatu undique perſonare. Et credimus, iſtam verberandi conſuetudinem Quintilia-no, viro tum prudenti, tum erudito, adde etiam caſtiſſimo, non ſine cauſa tantopere diſplicuiſſe. Et quod vir ethnicus ut ſævum ac pernicioſum exploſit, nos Chriſtiani li-benter recipimus, ſævientes non ſolum in pueros, verum etiam in ætatem pæne viri-lem. Quod ſi plagoſo illi compotatio conti-gerit largior, jam pueris etiam inſtat vitæ pe-riculum. Rideatur hoc, niſi noſtra ætate per-multa ſint exempla infelicium, quos docto-ris temulenta ſævitia plagis occidit. Et po-ſtea deligimus equis noſtris idoneum cura-torem, liberos cuivis aſino committimus. Sed hanc cædendi ſæviendique neceſſitatem in puerorum ingenia transferunt, qui ceu Phry-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Phrygum filii, niſi plagis conciſi, non emendantur. At quo tandem ore, dic quæſo, belua, tu flagris à pueris officium diſcipuli requiris, cum tu doctoris officium non præſtes? Effice ut merito te amet grex tuus: ut miretur primum ſtudia: deinde te quoque ſtudiorum gratia: poſtremo utrumque alterius cauſa. Quod ſi nec amari potes, homo ſtolidus ac ſævus, nec admirationem meretur trivialis iſta, ne dicam culinaria doctrina, vel inſcitia potius; quid etiam in ludo ſedes, impudens? Sin veterem morem tuo damnas inſtituto, age, profer iſtos egregios artifices, quos tu novus magiſter ſic inſtitueris, ut cum veterum vel infimo certare poſſint. Quod ſi qui ſunt ad literas indociles pueri, præſtat eos ablegare rus; ac parentibus reddere. Sed interim doctori decreſcunt reditus: & ideo bonum virum oportet eſſe, qui ſuſcipiat erudiendam juventutem. Sed iſtis non alia ratio eſt, quam tyrannis principibus, qui malunt imperio quam æquitate retinere populum: non quod illud melius ſit, ſed quod hoc difficilius. Sed jam dudum tempus eſt, ut ad id, quod inſtituerat noſtra recurrat oratio: jamque finis ſit cum iſtis Bœoticis ſuibus rixandi. Ergo præceptor idoneus, & iſtorum diſſimillimus, poſtea quam adnotavit quid in ſcriptis puerorum placeat aut diſpliceat: tum exemplar aliquod à ſe ſtudioſe ela-

laboratum proponet, aut etiam dictabit:
eque pigebit in marginibus, quid ipſe ſit ſe-
uutus, adnotare. Indicabitur ordinis ratio,
ranſitus commodus: ſi quod ſchema ſpecio-
ius, ſi quod argumentum nove tractatum:
it in eo perinde ac ſpeculo videant, quid ipſos
uffugerit, quid adſequi non quiverint, ubi
lormitaverint, aut cæcutierint. Alioqui quod
ſti faciunt, pravam epiſtolæ formam propo-
iere quid aliud eſt, quam docere perperam
ſcribere? Dicent, quotum quemque reperias,
ui ſit ſtylus? Calceolariam non docet, niſi
alcifex: coquum non inſtituit, niſi coquus:
ubernandi rationem nemo tradit, niſi nau-
lerus: & miraris, literas docere non queas,
uas neſcis? Quid docet Grammaticus, qui
oqui neſcit? Expediet aliquoties & nudum
hema proponere, ac totum inventionis la-
orem ipſorum ingeniis relinquere, quo vi-
ium ſuarum periculum faciant. Magis au-
em blandiuntur etiam nobis, quæ ipſi quaſi
eperimus ingenio: verum id raro fieri ve-
im. Nos olim cum Senæ Alexandrum Ar-
chiepiſcopum, titulo D. Andreæ, Jacobi
Scotorum regis filium, rhetorum ſtudiis exer-
ceremus, iſque qui ſibi jam videbatur nonni-
hil profeciſſe, rogaret, ut tantum indicatis
propoſitionibus ſummis, reliquam omnem
inventionem ipſi relinquerem: paruimus
adoleſcenti ingenioſo, miræque ſpei. Adni-

ſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ſus eſt ſumma vi, fortaſſe ſperans fore, ut tametſi ſermonis ubertate vinceretur, tamen ob ingenii vigorem, non multum eſſet à nobis relinquendus. Primum collaudabam hominis induſtriam, & paſſus ſum illum ſibi aliquamdiu placere. Mox ubi indicaſſem, quam multa illum fugiſſent, quam multa non ſuo loco dixiſſet, criſtas dimiſit, & agnovit, quantum adhuc abeſſet à meta. Illud in genere meminerit doctor, ut pro ſui quibuſque ingenii viribus præeat. Rudibus tota erit epiſtola præformanda? progreſſis ſatis erit lineamenta quædam prænotare: adultis ſuffecerit nudum indicare thema, ut & hac in parte parentum curam doctor imitetur, qui primum infantibus cibum præmanſum in os inſerunt: deinde ſat habent in manum dare: mox menſis tantum admovent: poſtremo etiam domo extrudunt, ut ſuapte induſtria ſibi quærere conſueſcant, & quod dici ſolet, nare ſine cortice. Conducet & illud, ſi jam ad mediocritatem progreſſis, proponemus idem argumentum iterum ac tertio, aliis verbis aliaque ſermonis figura tractandum. Quæ res potiſſimum conferet ad parandam orationis copiam, ac felicitatem. Id autem commodius fiet in brevioribus thematis. In hoc genere Ciceronem legimus cum Roſcio ſuo certare ſolitum, utrum ille ſæpius eandem ſententiam variatis geſtibus repræſenta-

ret

et, an ipſe mutatis verbis efferret. Extant tiamnum & Maronis in hoc genere progymnaſmata, veluti de aurora, & anni partibus: ſed hac de re tempeſtivius ac pluribus ictum eſt in libello de Copia. Cæterum ad nventionis facultatem pertinebit, ut palinoiis exercerantur: ut quod modo ſuaſerint, urſus diſſuadeant: quod in cœlum laudibus uleris, id vituperando ad inferos dejicias: ad uod ſis adhortatus, rurſum ab eo deterreas. Qua quidem in facultate plurimum valuiſſe ertur Carneades. Hæc erunt propemodum imilia locis, quos Rhetores communes appellant, ut pro amore, quemadmodum apud Platonem dicunt, præter Socratem, multi: & contra amorem, quemadmodum apud eunlem Lyſias: pro literis, contra literas: pro livitiis, contra divitias: pro linguis, contra inguas: pro matrimonio, contra matrimonium: pro monarchia, contra monarchiam. Ejuſdem generis ſunt, quæ per collationem eu contentionem tractantur: Utra vita præſtantior, civilis, quam practicam vocant Græci: an contemplativa, quam theoricam lli vocant? Cœlibatus potior, an conjugium? Ad dicendum, utrum ars plus poſſit, an natura? Utrum recens hoc Theologiæ genus præſtantius, an priſcum illud? Utrum plus valeat ad parandam famam militia, an iterarum ſtudium? Ad rem parandam, uti-

lior

lior ne ſit juris prudentia, an ſtudium medicinæ? Idem fit in perſonis; Uter dux melior, Hannibal an Scipio? Uter philoſophus excellentior, Plato an Ariſtoteles? Uter poëta doctior, Virgilius an Heſiodus? Utrius facundia mirabilior, Demoſthenis an Ciceronis? Hæc incident in conſultationibus: verum cum deliberabit aliquis, utrum Romæ citius paretur fortuna, aut in patria: utrum ſatius ſit literarum gratia adire Italiam, quam Lutetiam? præter ea, quæ ſunt locorum communium, ex propriis circumſtantiis multa ducet argumenta. Utrum expediat pueros ſtatim admovere ſtudio literarum, aut parcere tenerioribus illis annis, donec ætatis progreſſu nonnihil roboris collegerint. Neque ſemper neceſſe eſt, ut præceptor ſe thematis inveniendi labore fatiget: ex hiſtoriis ut dixi, ſumere poterit: ex epiſtolis eruditorum, ſi quas pueri nondum legerunt, velut ex epiſtolis Ciceronis, Plinii, Cæcilii, Symmachi, Apollonii, Angeli Politiani. Cur enim hunc in hoc genere non cum quolibet veterum conferamus? Sed tamen è Symmacho rem peti malim, quam phraſin. Promptiſſimam hujus generis vim, epiſtolæ diverſæ Græcorum ſuppeditabunt. Ex omnibus deguſtatis præceptor optima quæque proponet. Semper enim ab abſolutiſſimis exordiendum. Proinde Plinium illis ſtatim objic-

ma

nalim, quam Franciſcum Nigrum, Marium
hilelphum, etiamſi Pater in Epiſtolis non-
ihil habet laudis, Æneam Gaſparinum
Campanum: multo minus Carolum Viru-
um Lovanienſem, cujus ſcripta cito gra-
iam exuerunt. Non quod negem in his eſſe
uod aliquis poſſit imitari, ſed quod medio-
ribus aut tolerabilibus tantum anteferri
nalim eximios. Cæterum cui palma debea-
ur in hoc genere, non eſt hujus inſtituti plu-
ibus verbis perſequi. Si quis omiſſis Græ-
is, patiatur quemquam ullo in genere ante-
oni, M. Tullio, Plinio, & Politiano primas
etulerim. Sed hac ſane in re fruatur ſuo
uiſque judicio.

De Conſuetudine unum multitudinis numero compellandi.

JAm vero conſuetudinem inſulſiſſimam quidem illam, ſed aliquot jam ſeculis mi-
e receptam, unum hominem multitudinis
umero compellandi, non tam dedocendi
unt juvenes, quam animandi, ut auſint con-
emnere: certe quoties cum his agitur, un-
le nihil ſit periculi. Mea certe ætate jam
æc ineptia magna ex parte obſolevit, paula-
im ſuboleſcentibus bonis literis. Quan-
uam ſuperſunt & hodie non pauci voſſiſſa-
ores, qui quod pueri male didicerunt, non
olum ipſi mordicus tenent, verum etiam ab

aliis exigunt. Inexpiabili contumelia ſe putant adfici, ſi quis unum ſingulari numero ſalutet: ac plane rem putant injuriarum actione dignam, ac legibus vindicandam. Tu pro tua prudentia quid ſit optimum diſpicito. Hic mihi continuo tragicus vociferans in re nihili: Quid tu, inquit, me tuiſſas? tuiſſa famulos tuos. ego ſum & te & tuis omnibus melior. Quid ais, hominis monſtrum? tu ſic appellari dedignaberis, quomodo olim reges ſuos appellabant paraſiti: quomodo ſummos orbis monarchas olim affabantur libertini, aut è plebe cerdo quilibet? Denique quomodo tu ipſe Deum Opt. Max. compellas? Cur non ut unum alloquar, cum unum videam, etiamſi Polyphemo major eſſes? An ideo Athonem montes dicam, non montem, quod ingens ſit? An ideo non eſt Mare Oceanus, quod vaſte pateat? Adeo qui vix ſunt homines, iis non ſatis eſt, ſi unius hominis loco ducantur! Cæſari totius orbis monarchæ loquimur: Superi bene vertant quod agis, Cæſar. Et hic indignatur, niſi dixeris: Bene vertant quod agunt veſtræ dominationes: perinde quaſi non unum hominem, ſed Hecaten quampiam triformem, aut Hermetem triſmegiſtum, aut Geryonem tricorporem alloquamur! Hoc fortaſſis in muliere gravida ſit tolerabilius, aut etiam, ſi mavis, in ſcropha. Cur à Grammaticis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ticis diſtincti ſunt numeri, ſingularis, dualis & plurativus, niſi ut uteremur? Honoris, inquiunt, gratia abutimur. Apte dictum, abutimur. Nam iſtud eſt plane abuti, perinde quaſi quis ſoleam utramque eidem inducat pedi. Sed quis iſtuc juris vobis donavit? An æquum putatis, ut honoris veſtri gratia, præter veterum conſuetudinem, barbare loquantur homines? Quod ſi tyrannidem occupatis, ut novæ etiam linguæ nobis ſitis autores, cur non ſaltem conſtatis vobis? Etenim ſi numerus mutatus honorem habet, cur non eadem opera videtur honorificum, plures ſingulari numero compellare? Cur non idem fit in tertiis perſonis? Honorificum eſt, ſi quis Marcolpho dicat: gratulor vobis: qui minus honorificum eſt, ſaluta eos, cum unum jubeas ſalutari, ſed honorabilem? Cur hic honos tantum in pronominibus ſitus eſt? Honorificum eſt, ſaluto vos, domine epiſcope: qui minus, ſaluto vos domini epiſcopi? Honorificum eſt, vidi vos ambulantem: cur non, vidi vos ambulantes, ſi uni, ſed honorato loquatis. Nimirum aucta pluralitate creſcit honos. Cur in re divina æditųus non hunc in modum reſpondet ſacrifico: & cum ſpiritu veſtro? Cur is Deo loquens, audet dicere, Præſta, quæſumus, omnipotens Deus? Cur nos homunculi non veremur illi dicere: Remitte nobis debita, &, Ne nos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

inducas, ſi tantum honoris eſt in abuſu numeri? Certe primus honos debetur Deo, cur hunc tanto fraudamus honore, cur huic præferimus reſpondebunt iſti? an nobis objicient heteroſin? Audio: ſed hac non utuntur emendate loquentes, niſi in prima perſona, vel modeſtiæ, vel feſtivitatis, vel euphoniæ gratia. In ſecunda nunquam, niſi cum genus ſignificamus, non perſonam. Quale eſt illud Naſonis: Quæ veſtra libido eſt. Taxat enim virorum genus. Veluti ſi quis uni meretrici dicat: Vos eſtis pernicies adoleſcentum, non unam notans, ſed totum ordinem. Huic ſimillimum eſt illud in tertia perſona: Cum ad uxores ventum eſt, tum fiunt ſenes. Unde quod olim modeſtiæ erat, aut invidioſum, nunc repente honorificum eſſe cœpit? O imitatores, ſervum pecus, ut mihi ſæpe Riſum, ſæpe jocum veſtri movere tumultus! Iſtos fefellit, opinor, quod veterum quiſpiam magiſtratu fungens, hunc in modum ſcripſerit: Conſideramus, retulimus, ſtatuimus. nimirum munus publicum cum ſuis collegis communicans, & poteſtatis invidiam declinare volens. Hoc, ni fallor, exemplo regis & epiſcopi cœperunt & ipſi ſcribere: Nos Joannes Epiſcopus Cameracenſis: Nos Carolus Rex Gallorum. Nec dubium, quin & hoc qui primi cœperunt, modeſtiæ cauſa fecerint, videlicet quo tyrannidis

lis ſpeciem fugerent. Tyrannicum enim videbatur, poteſtatem cum nullo prorſus habere communem. Verum hic ſcribendi mos ſimul atque regius haberi cœpit, à noſtris honorificentiæ cauſa certatim uſurpatus eſt. Ridicule ſane. Nam ſi modeſtiæ laus eſt, ubi quis pro, Ego Joannes Epiſcopus, ſcribit, Nos Joannes: qui vos Joannes dicet, pro, tu Joannes, contumelioſus ſit oportet. Nam ſe dejicere, virtutis eſt: alterum contemnere atque extenuare, maligni eſt atque invidi, ſi id fiat in abſentem: ſi in præſentem, procacis & contumelioſi. Romanus pontifex in ſuis diplomatis admiſcet nonnunquam: Hanc Petri ſedem, quam indigni tenemus. Quis ferat, ſi quis idem dicat illi: Confugimus ad iſtam Petri ſedem, quam indignus tenes? Quod ſi hanc ſermonis ineptam idiotarum ſtulta ambitio commenta eſt, qui dedignentur orationem habere cum aliis communem, cur eruditi hanc ineptiam ac muliebrem inanitatem adſentando alunt? Scio, deberi honorem magiſtratibus, parentibus, præceptoribus. Sed hic ridiculus eſt honos, quem præſtat ſolœciſmus. Verum largiamur interim, ut tantum valuerit conſuetudo. Neque enim me fallit, in epiſtolis decimi libri qui Plinianis per Aldum adjectus eſt, legi ſemel atque iterum ſermonem hujuſmodi: Ut primum me, domine, veſtra indulgentia pro-

movit. Quamquam & hic tergiverſari licuit, eas epiſtolas non eſſe Plinii: deinde hoc ipſum tam raro fieri illic ut mendum videri poſſit. Poſtremo cum Veſtra dicit, voluit ſenatus autoritatem cum Cæſaris voluntate conjungere, quod ſciret, hoc gratum eſſe imperatori modeſtiſſimo. Sed ut omiſſa tergiverſatione largiamur quod iſti volunt, ſit ſane civilitatis hoc, honore blandiri majoribus: ſit ruſtici & inurbani, hoc honoris non reddere: certe novum inſolentiæ genus eſt, non eſſe contentum, ſi quis cui decedat de via, ſi caput aperiat, ſi genu flectat, niſi ridicule etiam loquatur honoris gratia. Scripſerit aliquis Trajano, Veſtra indulgentia: at idem non offenditur, cum toties repetitur, Tua pietas, pro, veſtra pietas. Denique non ſic illi loquitur Plinius, cum conſul illius laudes prædicat, quam orationem oportuit quam maxime honorificam eſſe. Iſti tam inſolitum honorem etiam conviciis, atque adeo flagris exigunt à nobis. Domitianus imperator, vir prodigioſæ arrogantiæ, ſe Deum ac dominum ſcribere ſolitus eſt in ſuis diplomatis, atque ita ſe compellari in aliorum inſtrumentis edixit. At is nemini unquam ſuccenſuit, quod ſingulari numero compellaretur. Ferri poterat res, ſi modo ſint unico ſolœciſmo contenti: vix duplicatus iſtorum ambitioni ſatisfacit. Nam, oro vos, ſimplex erat ſolœ-

ciſmus

iſmus, quem iſtorum inſolentia jamdudum,
it plebejum, nimiſque popularem faſtidit ac
enuit. Oro veſtram humanitatem, ſeſqui-
nendum erit: nihil adhuc niſi vulgaris ho-
nor. Oro reverendiſſimas humanitates ve-
ſtras, bene congeminatum vitium: medio-
cris honor eſt, & ferendus. Adde tertium ſo-
lœciſmum, & tum plenam inieris gratiam:
Oro reverendiſſimas paternitates veſtras, do-
mine præſtantiſſime. Cumulantiſſimam vis
inire gratiam? quadrigam ſolœciſmorum fa-
cito hunc in modum: Oro reverendiſſimas
paternitates veſtras, domine præſtantiſſime,
domine præſul. Euge, euge. Iſte demum ho-
norificentiſſimus eſt ſermo, dignuſque quo
ſolenniter adeantur reverendiſſimi præſules,
ac potentiſſimi monarchæ. Magis enim ridi-
culum, quod quidam, honoris gratia, perſo-
nam quoque vertunt, dicentes: Mandave-
rat mihi reverentia ſua, pro veſtra, ſive tua.
Hujus ſermonis ineptiam ſi quis non videt,
illiteratiſſimus ſit oportet: ſi, cum ſentiat,
non expuit, patientiſſimus: ſi tam abſurdam
adſentationem libentibus etiam auribus hau-
rit, glorioſiſſimus ſit oportet. Et hæc ſermo-
nis portenta cujuſquam principis aures fe-
runt? Et hujuſmodi non ſolum ferunt qui-
dam, verum etiam efflagitant, Chriſtianæ mo-
deſtiæ columina: ac non parentibus homi-
nes ſeveriſſimi graviter ſuccenſent: adeo, ut

 qui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

quibuſdam hac de cauſa dicam fuiſſe ſcriptam ſciam, non de aſini umbra, quod dici ſolet, ſed de injuria non adhibiti ſolœciſmi. Nuper etiam quidam, gravi nimirum exemplo ultus eſt hujuſmodi contumeliam, ad hunc quidem modum: Ab amicis magnis ſtudiis agebatur apud epiſcopum quendam, ut quidam ſpectatis moribus, egregia doctrina vir, ſacerdotio, quod tum forte demortuus vacuum fecerat, inautoraretur. Negabat vigilantiſſimus paſtor, temere ſacerdotia committi oportere inexploratis. Ipſum qui commendabatur, accerſi jubet, videlicet de doctrina prudentiaqué viri periculum facturus. Adeſt ille vir, ſane antiqua literatura probe præditus, ſed ſyncerus ac ſimplex, qui nondum novum hunc eloquentiæ florem attigerat: poſtremo, qui præſules omnes putaret didiciſſe literas, ſalutat numero ſingulari. Salve, reverende præſul. Vix totam ſalutationem dixerat, avertit ſe præſul, atque abit indignabundus, non aliter quam ſi quis in faciem illius conſpuiſſet. Admirantibus, & cauſam rogantibus qui ſalutatorem commendarant, negat ſe illos conſpectu colloquioque dignari ſuo, à quibus ſic in os contemneretur. Fruſtra quidam rem purgare nituntur, planeque ſurdo canitur fabula. Iratus ille, ſacerdotium in alium quendam diſertiorem tranſtulit, qui quadruplicato ſolœciſmo, humaniſſimas reve-

everentias domini domini ſalutaret, & qui
ınum hominem in multis,rurſus in uno mul-
os videret. At quanto ſalſius iſti nobis ta-
ionem reponerent, ſi ipſi ſinguli ſingulariter
ıppellari, nos viciſſim binos aut ternos ſin-
gulari voce convenirent? Etenim ſi honori-
icum eſt, uni multitudinis appellationem
ribuere, velut πολλῶν ἀντάξιῳ ἄλλων, quam erit
nſignis contumelia, plures ſingularibus ver-
bis alloqui? Tibi, Paule, nos abbas dicimus.
anquam plures in unum conflati, vix effi-
ciant hominem alicujus pretii, ſi erat par pari
referendum. Dices, optime lector: Rides tu
quidem jamdudum, & nimis uncis naribus
ndulges. Quid aliud faciam in re tam ridi-
cula? Nam ſi plane contendunt, honoris
ſignificationem eſſe in catachreſi numeri,
cur frequenter unicam rem, eamque frivo-
am, nihilique, tricas, apinas, quiſquiliaſque
vocamus multitudinis numero? Cur uni-
cum inſtrumentum, quo vertimus pavimen-
tum, multitudinis numero ſcopas vocamus?
Non invidendus honos iſtorum, quem cum
quiſquiliis & ſcopis habent communem.
Hoc etiam intereſt, quod niſi multitudinis
vocabulo nemo ſcopas recte ſalutaverit, niſi
dixerit, ſalvete, ſcopæ: cum iſtis interim
ſtudioſa barbarie gratificemur, omnibus qui-
dem grammaticis, ac grammaticorum filiis
iratis. Quid quod interdum non ſine pericu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

lo plurative conviciamur etiam, nimirum adſueti. Quid enim ſi ſtrabus quiſpiam, dubiique contuitus, uni è multis convicium dicat multitudinis numero: nonne cum oculis quem petit non diſtinguat, periculum erit, ne tanquam commune maledictum in ſe quiſque rapiat, & pro uno omnes in miſerum ſtrabum convicia regerant? Id vero periculoſius etiam fuerit cæco. Proinde genus hoc ſermonis, quibus eſt hoc vitii, magnopere fugiendum cenſeo, ne forte oculorum morbo, plures pro ſingulis cernere putentur. Sic enim nuper quiſpiam iſtiuſmodi ſalutatorem aperte deriſit, & aſpere potius quam urbane: niſi forte videbitur recte malo nodo & malus quæſitus cuneus. Is enim ſolus cum eſſet in conclavi, & à ſtrabo quodam multa cum pluralitate adiretur, iterum atque iterum circumſpectans, reſpondit, cæteros abiiſſe, ſe ſolum eſſe: ſi quid vellet, opportuniore tempore rediret, dum illi adeſſent. Ille vero negat, ſe quenquam præter ipſum unum quærere. Tum alter hominem percontatur, quot illic lectos videret? Cum unum duntaxat reſpondiſſet: Et quæ tandem, inquit, intemperiæ te agitant, aut è qua popina nobis probe potus ades, ut ego tibi non unus videar, ſed multi? Et ſunt etiam, qui rem tam abſurdam tueri conentur rationibus philoſophicis, ut aiunt. Siquidem Ariſtote-

toteles ſcripſit, regem, ut cæteris rebus præcellit populum, ita ſermone quoque differre debere. Itidem par eſſe, ut quos conditio, dignitas, opes, cultus, & inſignia diſcernant, diſcernat & ſermo. Nec prorſus alia nota rectius dignoſci à privato magiſtratu, quam abuſu numeri, propterea quod ille unus ſit è multis, hic non ſimplicem ſuſtineat perſonam. Papæ, accipio commentum: quanquam apud Græcos iſtud fiet commodius, quibus tres ſunt numerorum differentiæ. Ergo cui geminus ſit epiſcopatus, aut cujus epiſcopatum abbatia quæpiam opima conduplicarit, huic dicemus, χαίρετον. Quod ſi tres ſint Epiſcopatus, aut duobus addita abbatia ternarium illum ſacrum ac myſticum expleat, dicemus, χαίρετε. Hac quidem lege, ſi τετράδα aut ἑβδομάδα numero ſacerdotiorum ſint prætergreſſi, æqui dent veniam, ſi noſtram diſtinctionem ſua ambitione confuderunt. Nec video qui minus liceat in hunc loqui modum. Nos Epiſcopi, nos abbates: cui uni plures ſint Epiſcopæ, aut abbatiæ. Sed dubitari jamdum poteſt, iſtine ſtultiores, qui à re tam abſurda, tamen abduci non queant: an ego, qui in ungaciſſimis nugis tantum operæ ſumpſerim: niſi quod ut hoc facerem, plurimæ res me cohortabantur, ſed duæ potiſſimum: tum ut iſtos apertius irriſos aliquando ſuæ ſtultitiæ pudeſceret: tum uti eos,

qui plane depuduiſſent, juvenes, partim veterum exemplis animati, partim noſtris verbis moniti, non dubitarent cum ſua ambitione contemnere. Deſinet offendere, poſtea quam deſierit eſſe inſolens: & aliquando placebit omnibus, quod nunc placet eruditis.

De ſalutatione.

NUnc ad præceptiones huic argumento peculiares revertemur: ſed ſi paucis admonuerimus, quæ ſint in ſalutatione fugienda, unde ſolemus epiſtolam auſpicari, ne peſſimi gubernatores videamur, ſi ſtatim in portu (quod ajunt) impegerimus. Eſt enim hæc ceu prima frons epiſtolæ, in qua delinquentem non ſolum imperitiæ dedecus, verumetiam religionis neglectæ piaculum maneat. Nam à veteribus ſuperſtitioſe obſervatum videmus, ut è primis illis forte congredientium verbis, futuri ſermonis velut omen quoddam arriperent. Eoque qui ſibi forte fortuna venirent obviam, quique quapiam de re inter ſeſe tractaturi congrederentur, quo fauſtus eſſet occurſus, ac bene ominatus ſermo feliciter utrique verteret, mutuam ſalutem dicebant. Et ſacerdos quoties prodibat ad populum, ſalutabat, ac reſalutabatur. Ea conſuetudo è mediis hominum moribus in epiſtolam, quæ, ut dixi, colloquium eſt inter abſentes, tranſlata eſt: eamque ſemper ve te-

res à dicenda ſalute ſunt auſpicati: idque tam à Græcis, quam à Latinis, tertia perſona factitatum videmus: ſive quod uſus ſermonis perſonam mutavit, ſive quod ſtudio feſtivitas quædam, quam adfert perſonæ hypallage, videtur adfectata: ſive quod olim ſalutatio non adderetur epiſtolæ, ſed in tergo tituli vice adderetur, velut ab eo recitanda, qui literas perferret. M. Tul. Cicero Trebatio Imperatori S. D. Græci ferme ad hunc modum, Πλάτων τῷ Δίωνι ἐυπρἁττειν. Quæ verba non hoc ſonant Græcis, quod quidam exiſtimant, quaſi jubeamus illos, quos ita ſalutamus, bene vivere, ſed quod felicitatem precemur. Nam quibus res ſunt ſecundæ, ii Græcis ἐυπράττειν dicuntur. Quidam autem pro ἐυπράττειν dicunt χαίρειν, quod apud nos ſonat gaudere. Utrumque uno verſu expreſſit Flaccus:

Celſo gaudere & bene rem gerere Albinovano.

Latini in hunc ferme modum ſalutant: Marcus Tullius Cicero, M. Varroni S. D. Plinius ſuo more addit, ſuo: opinor quod non ſcribat, niſi amicis: C. Plinius Sabino ſuo S. D. Hebræi, vulgato gentis ſuæ more, pacem optant ſalutantes: ſive quod ſentiant, bellum ac diſcordiam eſſe malorum omnium compendium: ſive quod pacem appellant ſummam rerum proſperitatem, ubi nihil eſt quod offendit animum. Autor eſt Plinius avunculus,

lus, religioſum antiquitus fuiſſe, nominibus ſalutare, ne preces, opinor, ambiguæ ad alienum averterentur: quemadmodum in devotionibus nomen addebatur, velut irrita futura execratione, niſi urbis aut gentis verum nomen adponeretur. Ergo ne dirum omen habeat epiſtola, utriusque nomen in ipſo ſtatim ingreſſu præfandum eſt: priore quidem loco illius, unde venit epiſtola: poſteriore ejus, ad quem mittitur, etiamſi longe ſit honoratior cui ſcribitur quam qui ſcribit. Puerilis mihi videtur illa nominum honoris gratia transpoſitio, niſi nobis placebit illa Gnathonis ſalutatio: Parmenonem ſuum ſummum plurima ſalute impartit Gnatho. Aut niſi, ſi quis ad hunc modum loquatur. Idem equus portabat Cæſarem & Auguſtam, exiſtimemus, hominem læſæ majeſtatis reum peragendum, quod plus honoris habitum ſit equo, quam Cæſari, & ejus uxori. Sed extra jocum, mihi probatur veterum ſimplicitas, quam utinam per noſtræ tempeſtatis corruptiſſimos mores ubique liceret æmulari, ut nos invicem nudis nominum titulis ſalutaremus. C. Plinius Calvo ſuo S. D. Quid enim erat verius aut purius? Siquidem ubi quis nomen audit, omnes pariter virtutes ſuas audit compendio. Habet præterea neſcio quid peculiariter blandum proprii nominis appellatio, quo audito, delectari videntur & animan-

tia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

a bruta. Quo magis iſtos admitor, qui vo-
ıbulum ſuum, quod inditum eſt in baptiſ-
:o, non aliis auribus accipiunt, quam ſi atrox
ıgereretur convitium. Stultius, quod aulici
ıidam non ferunt, ut liberi patrem patris,
ıt matrem matris appellent vocabulo, ſed
ominus aut domina malunt audire: cum
lis vocabulis, neque ſit quidquam honorifi-
:ntius, neque charius adfectibus: adeo ni-
il illis placet cum pleble commune. Porro
ominum vocabulo, prænomina, agnomina
ognominaque complectimur. Prænomina
:re à majoribus mutuamur: M. Tullius.
Cognomina pleraque gentilia ſunt: Bruno
ımorbachius. Agnomina ſolent ex eventu
uopiam adcreſcere: Scipio Africanus, Cato
Iticenſis. Hodie cognomina, aut gentilicia
ınt, quemadmodum apud Italos Medicum,
Baptiſtarum, Balborum; Aut à loco ducun-
ur: Angelus Politianus. Nam præter vete-
um conſuetudinem faciunt, qui paternum
ıomen cognominis vice ſubjiciunt: ut ſi quis
Antonium Dionyſii filium, Antonium Dio-
ıyſium appellet. Cæterum qui parentis vo-
:abulum gignendi caſu ſubnectunt, magis
:eferunt Hebræorum conſuetudinem, quam
Romanorum: Iacobus Alphæi, Ioannes Ze-
bedæi, Petrus Simonis. Jam barbara, non-
nunquam & ſono abſurda vocabula, vel ho-
minum, vel locorum, vel familiarum, aut La-
tinis

tinis Græciſve vocibus reddenda ſunt, aut in Latinam faciem commode deflectenda, ut ab idiotis etiam vulgatum nomen agnoſcatur: ut cum pro Barbier, quod vulgo tonſorem vocant, Barbirium dicimus: pro Buſleid, Buſlidium: ut pro Lang, Langium. Quod idem in Græcis & Hebræis ſibi permittunt eruditi: veluti cum pro elephas dicunt elephantus, pro Adam Adamus, pro Abraham Abrahamus. Quibuſdam religio eſt, cognomen gentis immutare. Sed ſunt quædam adeo barbara, ut ſtridores ſint verius, quam voces, præſertim nonnunquam apud Germanos monoſyllaba, quinque conſerta conſonantibus, quæ ne ſonari quidem poſſint ab ejus linguæ rudibus: quæ ſi molliri non poterunt, in Græcas aut Latinas voces vertentur. Cognomentis, quæ ducuntur à loco, vel originis, vel dominii, quidam dure addunt præpoſitionem: Picus de Mirandula: Latinius eſt, Picus Mirandulanus: tolerabilius putant, Picus à Mirandula. Ac fortaſſe licebit unum aut alterum exemplum apud autores invenire, ubi addatur De: ſed pueri quod optimum eſt, primum adſueſcant imitari. Non abhortet à veterum conſuetudine, nonnunquam iis, quæ diximus, magiſtratus, profeſſionis, cognationis, aut etiam adfinitatis cognomen adnectere: idque contra recentium morem, qui honoris gratia præponunt dignitatum vocabula: Beatiſſimo

papæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

papæ Alexandro ſexto. Veteres contra: Trebatius M. Tullio Ciceroni, imperatori: Hieronymus Damaſo, Papæ; Budæus Copo, medico regio: Eraſmus Joanni Coleto, theologo: M. Tul. Quinto, fratri: M. Brutus Portiæ, uxori. Optarim, ſi fieri poſſit, nihil adulatonis admiſceri titulis. Erras autem, ſi te laudari putas, cum epiſcopus ſcriberis, aut theologus: profeſſionis iſta ſunt nomina, non gloriæ. Is demum laudaret, qui bonum epiſcopum, aut eruditum theologum ſcriberet. Tolerabile, ſi uxorem chariſſimam aut liberos dulciſſimos appellemus, aut patrem optimum. Porro quoties docti pluſculum admiſcent honorificentiæ titulis, non ſuo ſerviunt ingenio, ſed alienis obſecundant. Iſtos nemo modeſtus feret, opinor, qui prodigioſis adſentationibus ſalutationem infarciunt: ac cum exiſtimant, ſalutationem eſſe mire rhetoricam, ubi nonnunquam ipſo etiam hominis nomine prætermiſſio, hunc luciferum, alium cynoſuram, aut lucernam ardentem, ſpeculum ſine macula, thuribulum odoriferum, pyxidem unguentariam, candelabrum aureum, virtutum ſacrarium, diſciplinarum theſaurum, omnis ſcientiæ gazophylacium, phœnicem, aquilam, vitem, hortum, flumen, fontem, pelagus, apicem, culmen, florem, gemmam, jubar, fulmen, paradiſum; denique rerum omnium

lau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

laudabilium copiæ cornu. Et quid non? It novus hic ſalutator, juxta Comicum, venu ſtum dat adveniens principium. Atque etian ne parum ſint Guathones, quemadmodun alios immodice efferunt, ita ſeſe pari venuſta re dejiciunt, atque extenuant, ſervulos à pedibus, viliſſima mancipia ejus, cui ſcribunt, appellantes. Hujus ſalutationis exemplum hoc erit, ſi quis forte requiret animi cauſa: Perſpicaciſſimo domino, ſeptem artium liberalium candelabro aureo, Radianti theologorum apici, Religionis lucernæ ſemper fulgenti, Dominicalis ordinis lucifero, utriuſque teſtamenti gazophylacio, Hæreſiarcharum malleo, omnium virtutum heroicarum & non heroicarum ſpeculo limpidiſſimo, Digniſſimo domino meo, domino præceptori, humillimus dominationis ſuæ diſcipulus, & viliſſimus ſervitor, oſcula pedum pro ſalute. Rides exemplum? Sane merito rides. Sed hujuſmodi non ſolum utuntur iſti, verum etiam libris editis præcipiunt adoleſcentulis. Hæc nova ſalutandi Venus, priſcis incognita, tum demum nata eſt, ubi profligatis linguis, exactis bonis autoribus, quos illi poëticos vocant, in ludis literariis pro Grammatica tradebatur Michaël Modiſta, pro Rhetorica ſimiles nugæ. Quis unquam Gnatho, aut Colax, aut Gelaſinus, uſque adeo fuit impudens, aut in tantum eſuriit, ut iſtiuſmodi verba

erba regi ſuo auſus ſit in os dicere? Qui pla-
as pati poſſunt, qui jure perfundi, qui oſſe
eti, qui commingi ſuſtinent: tamen non
ſtinent ſic ſalutare, quemadmodum nos
hriſtiani gravibus etiam viris adulamur.
uando Plautus ille Paraſitorum licentio-
is & immodicus effictor, auſus eſt talem in-
ucere in fabula? Si Chriſtianam ſimplicita-
em tueri non libet, ſimus vel ethnicorum
xemplo minus impudentes. Paulus ſcripſit,
quiunt, Honore invicem prævenientes. At
poſtolus illic non de ſalutatione, ſed de ſub-
idio loquitur: ſic enim ille ſolet honorem
ppellare. Quod ſi vitari non poteſt, quin
landius agatur cum eo cui ſcribitur, eſt ve-
ecundius quoddam aſſentandi genus. Sunt
iguratæ laudes: his epiſtolam, quanta erit,
xpleas licebit. Verum in ipſa ſtatim ſaluta-
ione, tam impudentem Gnathoniſmum,
bſecro quis ferat, niſi fuerit aut Mida ſtoli-
lior, ant Thraſone glorioſior? Æque vitio
landum eſt, quod quidam in principum li-
eris factitant, ejus, cui ſcribitur, aut qui ſcri-
bit, titulum trecentorum cognominum lon-
ga ſerie in decimum uſque verſum producere:
Juſtinianus imperator Cæſar, Flavius, Ale-
manicus, Gothicus, Francicus, Germanicus,
Anticus, Slavicus, Vandalicus, Africanus,
pius, felix, inclytus, victor ac triumphator,
ſemper Auguſtus. An non feſſus lector epi-
ſtolam

ſtolam parabit abjicere prius quam ad epiſtolam pervenerit, niſi coronidem, quam recenſendis titulis finire non poterant, per, Et cætera, præcidiſſent? Ridendum & illud ſalutandi genus, inepte fucatum, quod Carolo Lovanienſi quoque cum primis arriſiſſe videtur, quo ſalutis loco, nunc hoc, nunc illud apprecamur: veluti, Midæ divitias, loco ſalutis: aut, humillimam recommendationem, vice ſalutis: promptam cum debita veneratione ſervitutem, loco ſalutis. Hæc equidem deliramenta invitus refero, ſed aliter dedoceri non poterant. Et in primis hæc ſunt dediſcenda: tum quod ſalutationem verbis ſupervacaneis onerant, puritatemque ac ſimplicitatem corrumpunt, tum quod ſtultiſſimum videtur, aliquid ſalutis vice ſubjicere, cum ipſa ſalute nihil ſit melior: Ejuſdem ineptiæ ſunt illa. Quot cœlum ſtellas, quot habet mare guttas, tot tibi mitto ſalutes. Quod ſi quando pietate commendati viri, ſecus atque nos docemus, ſalutarunt; præpoſtere fecerimus, ſi, à quibus vivendi petenda fuerant exempla, non loquendi, in his quod optimum habuerunt, negligemus, quæ peſſima, ea ſola nobis proponemus. Neque ſi quando D. Hieronymus, D. Gregorius, ſuorum temporum conſuetudini conceſſerunt, id nunc oportebit in ludum literarium vocare, præſertim hac tempeſtate, qua nihil
eſt

ſt omnino literis cum vulgo commune.
oſtremo, quid abſurdius, quam ex magni
ominis autoribus nihil imitari, niſi quod
on erat in contemplatione cæterarum vir-
utum ferendum? Poſt expreſſas reliquas
Iieronymi virtutes, ſalutationis novitatem
ondonabimus. Quod ſi non potes, noli hu-
ıs prætextu te tueri, quod tempori ſuo dedit
le, non judicio. Sed offendemus, inquient,
tuis præceptis parebimus. Quis enim non
anc ſalutem. Petrus Tartaretus Henrico
edæ theologo S. D., contumeliam interpre-
etur potius, quam ſalutem? Verum ego
on in hoc hanc operam ſuſcepi, quo doce-
em ſermonem ſtultorum auribus atque ani-
nis adcommodare, ſed uti recte ſcribendi ra-
ionem traderem. Neque tamen uſque adeo
leſperandum exiſtimo noſtrum hoc ſæcu-
ım, ut errorem, quem corrupti mores ho-
ninum & inſcitia potuit invehere, eum bo-
orum & eruditorum virorum autoritas &
ſus non poſſit revellere. Videmus quan-
um profectum ſit paucis annis. Ubi nunc
n ſcholis auditur Michaël Modiſta, ubi gloſ-
ema Jacobi, ubi citatur Catholicon, Bra-
hylogus, aut Mammætrectus, quos olim
eu rarum theſaurum, aureis literis deſcriptos
abebant monachorum bibliothecæ? Certe
rit ad optima conandum. Si ſtatim ſanctum
rit & ἀκίνητον, quidquid hic aut ille depra-

varit

varit in ſtudiis, neque quod depravatum fu-
rit, reſtituere licebit: quo tandem recider
literæ? Denique ſi iſtis craſſis licet veterum
eruditorum exemplum contemnere: nob
viciſſim non licebit iſtorum indocilem inſci-
tiam pro nihilo ducere? Quod ſi quid à vete-
rum conſuetudine licebit innovare, ſi vide-
bitur aliquid dandum ejus animo, cui ſcribi-
tur, aut publicæ conſuetudini, tolerabitu
quidem, modo abſit enorme vitium, hoc eſt
ne ſalutatio ſit vel loquacitate moleſta, ve
adſentatione paraſitica, vel adfectatione mo-
roſa: ne quod diximus, peſſimum ſit omen
toti epiſtolæ, ſi ſtatim à vitio fecerit auſpiciũ

Simplicis ſalutationis aliquot formulæ.

SAlutationum, quæ præter indicium nihi
habent, formulæ ſunt hujuſmodi: Piu
pontifex Romanus, ejus nominis primus
Lodovico Gallorum Regi, ejus nominis un-
decimo. S. D. Tyberius Cæſar ſenatui Ro-
mano S. D. Senatus P. Q. R. Machabæo du-
ci, & ſociis Judæis, S. D. Horatius Trib. Mil
Bruto imperatori S. D. Henricus Angliæ Rex
Maximiliano Cæſari S. D. Demetrius eques
Romanus Tito Lucio judici ſelecto S. D. In
hujuſmodi nominibus officiorum, plerun-
que hæretur à doctis: partim quod incer-
tum, quæ veterum nomina quibus nunc re-
ſpondeant: partim quod pleraque jam re-
cepat

epta ſunt peregrinis ac barbaris vocabulis. iquidem quem olim urbis præfectum vocaant, nunc alicubi vocant marchionem, alibi locumtenentem: quem tribunum pleis, civium magiſtrum vocari credunt. Quem lim quæſtorem ærarium, nunc redituarium ocant, ſive receptorem. Quos olim ratioales, nunc opinor financiarios dici. Quos lim quæſtores parricidii, nunc ſcultetos. Quos olim caduceatores, nunc hiraldos. Quos olim ſenatores ſeu ſelectos judices, hoie vocant dominos parlamentares. Nam mmiraldus pro littorum curatore, ſive mas præfecto, neſcio cujus linguæ verbum eſt. Quod genus ſunt & illa: Mariſſchalcus, Seeſchalcus, Baro; quæ videntur una cum arbarico imperio invaſiſſe. Aut igitur his tendum, aut vetus aliquod vocabulum ſubciendum, quod novo reſpondeat. Id commodius faciet, qui primum ex antiquis hiſtoiographis, è Varrone, è Cicerone de legius, è jureconſultorum libris, ex libello Feeſtellæ, quem ex profeſſo ſcripſit, & inſcriſit de Magiſtratibus, animadverterit ſingurum & vocabula & functiones. Item hujus emporis officia quibus verbis dicantur, & uibus in rebus verſentur. Eandem curam portebit adhibere in conferendis Græcis ac atinis officiorum vocabulis. Nam illi πατων, id eſt, ſummum vocant conſulem,

ἀνθύ-

ἀνθύπατον proconſulem, αὐτοκράτορα dictatorem, ſeu imperatorem, quem eundem interim & βασιλέα vocant: ſed hæc res plus habet negocii, quam ut hic ſit obiter tradenda. Argumentum hoc proprium volumen poſtulat: tanquam indicabo, quibus rationibus cognitum magiſtratum poſſis circuitione notare. Qui præeſt deſcribendis epiſtolis, & vulgo ſecretarius dicitur, vocabitur ab epiſtolis: qui ſchedas citatorias ſcribunt, & notarii vocantur, dicentur à libellis: qui theſauro præfectus eſt, à theſauris: qui cubiculis, à cubiculis, quem cubicularium, ſive camerarium vocant: pocillator, à poculis: ſcriniorum præfectus, à ſcriniis. Qui notant ac recitant acta in judiciis, ab actis dicuntur, ſive actuarii: atque item de cæteris.

Novæ ſalutandi formulæ.

PLiniano demum ſeculo natum videtur, ut quos familiarius amarent, eos in ſalute ſuos dicerent, blandiore ſcilicet pronomine conjunctiſſimam neceſſitudinem ſignificantes. Plinius Calphurniæ ſuæ S. D. Ebutius Hiſpalæ ſuæ S. D. Quod ſi nobis permittimus à conſuetudine veterum recedere, tot poterunt eſſe in epiſtolis ſalutandi formulæ, quot in congreſſu. Salve, pater optime. Salve, mater optima. Salvete, liberi dulciſſimi. Salve, mea Terentia chariſſima. Salve multum·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

tum. Salve plurimum. Salve etiam atque etiam. Salve quantum mereris. Salve pro tuis meritis. Antonius Licentio ſuo multam optat ſalutem, plurimam ſalutem, perennem ſalutem. Nam plurimas ſalutes, aut innumeras ſalutes, non auſim dicere, niſi ſentiam, à diverſis allatas. Politianus Marſilio ſuo multam ex animo precatur ſalutem. Eraſmus Fauſto ſuo multam optat fauſtitatem. Andræas Ægidio ſodali jucundiſſimo multam optat felicitatem. Antonius Laurentius Marco fratri chariſſimo perpetuam optat incolumitatem. Terque quaterque ſalve, meum præſidum. Salvere te jubet tuus Lodovicus. Salvere te jubet, qui ipſe non ſalvet. Salutem tibi dico, quam ipſe deſidero. Salutem tibi mittit, quam ipſa, niſi tu dederis, non eſt habitua. Salvus ſis, optime ſocer. Ave, præceptor optime. Has itaque atque hujuſmodi formas, quanquam nonnihil diverſas à veterum conſuetudine, tamen non video, cur oporteat in totum damnare, modo in loco adhibeantur. Illud genus non perinde probo: Salva ſit tua præſtantia, tua reverentia, tua nobilitas, tua dominatio.

Quomodo per alium ſalutandum, aut reſalutandum.

CRebrum & hoc in epiſtolis, ut per alios ſalutemus alios. Id apud eruditos fere

fit his modis: Attico noſtro multam ex me ſalutem dicito. Uxorem tuam ac liberos mellitiſſimos omnes meis verbis ſalvere jubebis. Generum mea cauſa ſalutabis officioſe. Amicis omnibus communem ex me ſalutem dicito. Parentem optimum meo nomine ſalutabis diligenter. Fac, ut amicis communibus mei vice ſalutem annuncies. Totam familiam tuam per te meis verbis ſalutatam volo. Non erat ocium omnibus ſcribendi, ſed omnibus pro me multam dices ſalutem. Tu mihi apud amicos omnes vicarius eſto ſalutator. Omnibus ex me annunciabis, me illis omnia læta precari. Gener tuus juſſit, uti ſuis verbis tibi multam ſalutem adſcriberem. Socrui tuæ optabis proſperam valetudinem meo nomine. In ſalutandis amicis quoniam in præſentia mihi non vacat ſcribere, fac Eraſmi tui vices gnaviter obeas. Quam blandiſſime ſalutabis Antonium, ſed meo titulo. Salutaſſem abbatem meis literis, ſed tu mihi apud illum epiſtolæ vice fueris. Gravabo te non magna ſarcina, ut meo nomine ſalutem perferas ad ſocrum meam. Quæſo ut ſodalitatem totam mihi ſalutes accurate.

Reddita ſalutatio per alios.

ATtica, quam illi tuis verbis dixi ſalutem, libenter accepit, teque viciſſim per meas lite-

literas ſalvere juſſit. Tuam ſalutem Attica libens accepit, ac ſuam remittit. Ambroſius ſalutem, quam illi tuis verbis renunciavi, totidem verbis renumerat. Amici, per me tuo nomine diligenter ſalutati, dederunt hoc negocii, ut te viciſſim ſuo nomine juberem ſalvere. Genero tuis verbis ſalutem ſcripſi nam aberat: is ſuo nomine tibi multam ſalutem juſſit reſcribi. Socer tuis verbis per me ſalutatus, te viciſſim meis reſalutat. Qui me per te ſalutant, hos omnes mutua ſalute meis verbis imparties.

De epithetis & nominibus adoptivis.

NOnnunquam urbanitatis & comitatis eſt, addere honoris aut adoptiva cognomina: quorum poſterius exemplum eſt, ut ſi ſenem, bene de nobis merentem, appellemus patrem: juvenem nobis charum, filium: novercam, matrem: ſororis maritum, fratrem: quibus adjicientur & epitheta, quæ Fabius vertit adpoſita. Hæc veteres parcius admiſcebant titulis, etiam ſi recentium conſuetudo diverſum obtinuit: ſed horum major erit uſus in media epiſtola. In his illud in primis erit obſervandum, ut ſi tribuenda ſunt, tribuantur appoſita perſonis & rei de qua agitur. Eccleſiaſticis dignitatibus hæc fere congruunt: Beatiſſime papa, Pontifex maxime, Summe pontifex, Ampliſſime pater,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Sanctiſſime præſul, Vigilantiſſime paſtor, Sacratiſſime pater, venerande, ſuſpiciende, obſervande, integerrime, religioſiſſime pater.

Principum epitheta fere ſunt hujuſmodi.

CÆſar Auguſte, Rex invictiſſime, Fortiſſime Imperator, Dux illuſtriſſime, Clementiſſime Princeps. Vir generoſiſſime, præpotens, ornatiſſime, clariſſime, ſplendidiſſime. Opt. maxime. Quod à Jove ſumptum, quidam in Chriſtum transferunt, in quem verius competit, quam in Jovem. Nonnulli etiam ad ſummos monarchas traducunt. Divos aut Deos appellare Reges, ethnici cujuſdam gnathoniſmi eſt. Dominos appellare, barbaricum, etiam ſi cœpit hoc nomen ferre Romana lingua, poſtquam ingenia jugum tyrannicum ferre poterant: mox eccleſiæ proceres, quo differrent à prophanis, pro dominis, domini voluerunt appellari.

Magiſtratum civilium Epitheta fuerint hæc.

COnſul vigilantiſſime, Senator ſplendidiſſime, Cenſor graviſſime, Ædilis magnificentiſſime, Judex incorruptiſſime, Prætor integerrime. Ex his vero, qui literas profitentur, Theologos, graves, ſynceros, abſolutos, ſacros ac divinos appellabimus: Rhetores, diſertiſſimos, ſuaviloquentes, facundiſſimos:

ſimos: Poëtas, ſacros, divinos, claros, nobiles, inclytos: Juriſperitos, juris utriuſque conſultiſſimos, prudentiſſimos legum, juris utriuſque juxta doctos: Dialecticos, acutos, argutos, invictos: Medicos, peritiſſimos, fidos, eximios: Mixte doctos, undecunque doctiſſimos.

Cognatorum & adfinium hæc fere ſunt epitheta.

PAter optime. Mater indulgentiſſima. Frater chariſſime. Patrue obſervande. Soror chariſſima. Uxor ſuaviſſima. Nepos mellitiſſime. Jucundiſſime gener, adfinis, ſodalis, commilito. Ex reliquorum genere, qui nulla certa nota ſunt inſignes, divites & authoritate præſtantes viros, appellabimus Optimates viros, ſummates, primarios, nobiles, graviſſimos: Ornatos, virtute aut eruditione præcellentes: Obſervandos, honorandos, colendos, abſolutos, eximios, egregios, prudentes, ſuſpiciendos, ſpectatos, perſpicaces, circumſpectos. Matronas, nobiles, primarias, optimas, integerrimas, probas, pudicas. Puellas, lepidas, bellas, amabiles, optime moratas, pudicas, jucundas, mellitas. Adoleſcentes, ingenioſos, probos, modeſtos, optime ſpei, eximiæ indolis, generoſæ indolis. Milites, fortiſſimos, exercitatiſſimos. Opifices, induſtrios, ſolertes, peritos, exquiſitos,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ſitos, accuratos. Reliqua ſibi quiſque ex his, quæ recenſuimus, inveniet. Atque hic quidem cautio ſit oportet: non ſolum, ne quæ aliis congruunt in alios transferamus: veluti ſi quis puellam venerandam, ſenem jucundiſſimum, regem pudiciſſimum, matronam invictiſſimam nominet: verumetiam, ne quando manifeſto falſa tribuamus: ut ſi theologum male doctum, graviſſimum potius appelles, quam eruditiſſimum; Præſulem ſtupidum ac ſupinum, quidvis potius quam vigilantem; Regem inſigniter avarum, clementem magis dicas, quam munificum. Etenim ſibi quiſque conſcius, hæc in contumeliam rapit: non aliter, quam ſi deformem ſenem, formoſum puellum appelles, aut pumilionem, egregium heroa.

Vbi & quando potiſſimum utendum Epithetis.

HÆc, ut dixi, in ſalutationibus optarim potius adhiberi. Cæterum, in media epiſtola cum res agitur, erit his aliquando locus. Quanquam nec hic paſſim quævis & ſine delectu erunt adhibenda. Nam ut boni ducis eſt, unumquemque militem, ita boni oratoris eſt, unamquamque vocem, eo ſtatuere loco, ubi quam maxime poſſit uſui eſſe. Veluti principem, cui gratias ages pro accepto munere, aut à quo velis aliquid impetra-

re

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

re largitatis, tempeſtivius munificentiſſimum aut benigniſſimum nominatis, quam fortiſſimum, aut invictiſſimum. Adhibebimus autem in loco, ſi dicemus: Ignoſces primo errori, dux mitiſſime. Patere te exorari, clementiſſime Cæſar. Turcarum vim à Chriſtianorum humeris depelle, Rex invicte. Succurre periclitanti Eccleſiæ, religioſiſſime Princeps. Reſtitue per calumniam oppreſſos, æquiſſime Prætor. Non eſt meum tibi conſilium impartiri, vir oculatiſſime. Tuo conſilio nobis ſubveni, vir prudentiſſime. Siquidem in his orationibus non ſunt ocioſa epitheta, ſed argumenti vim obtinent. Ut enim probes, non eſſe tuum, illi dare conſilium, adſumis argumentum, quod ipſe, quum ſit oculatiſſimus, domi conſilium habeat, nec egeat mutuo.

De transfigurandis Epithetis.

TRransfigurantur hæc adpoſitiva nomina nonnunquam haud ineleganter in ſubſtantiva, itaque pronominum vicem gerunt: Obſecro te, pater piiſſime. Obſecro tuam pietatem, pater. Gratulor tibi, vir fortiſſime. Gratulor tuæ virtuti. Condona mihi hunc errorem, vir manſuetiſſime. Condonet mihi hunc errorem tua manſuetudo. Noſtræ ſtultitiæ præſidio ſis, quæſo, vir ſapientiſſime. Noſtræ ſtultitiæ tua ſapientia ſit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

præſidio. Compeſce improborum audaciam, vir integerrime. Improborum audaciam tua compeſcat integritas. Publica calamitas implorat te, Princeps clementiſſime. Publica calamitas implorat tuam clementiam, optime Princeps. Succurre religioni Chriſtianæ, piiſſime Cæſar. Tua pietas, opt. max. Cæſar, ſuccurrat religioni Chriſtianæ labanti. Non eſt hominis imperiti, viro prudentiſſimo conſilium dare: Non eſt meæ imperitiæ, tuæ prudentiæ conſilium dare. Te, inquam, appello, vir impudentiſſime: Tuam, inquam, appello impudentiam. Nonnunquam vehementiæ cauſa rem duplicamus, ſed immutata voce: Succurrat mihi tua benignitas, liberaliſſime Mecœnas. Te omnes execrantur, homo ignaviſſime: Tuam ignaviam execrantur omnes, homo formidoloſiſſime. Demiror te, homo vecordiſſime: Vecordiam tuam admiror, ô demens. His igitur ſi modice & in loco utemur, & graviorem amplificando reddemus orationem, & argumento juvabimus ſententiam, & ſermonem grata varietate novabimus. Nam vulgo ſcriptorum in hujuſmodi, neque modus eſt ullus, neque tempeſtivitatis ratio. Sic enim paſſim: Dominationis tuæ literas accepimus: &, Reverendiſſima tua præſtantia mihi literis ſignificavit: &, Nobilitas tua meo nomine ſalutabit uxorem ſuam: & Charita-

i tuæ breviter reſpondeo: &, Noſtra parvitas digniſſimæ paternitati tuæ gratias agit. Stultum eſt, ita vitare perſonam, quaſi fas non ſit ea uti. Et tamen fateor, alicubi gratiam habere vocabulum qualitatis perſonæ loco ſubmiſſum: Stultitiæ meæ prudentia tua ſit præſidio: Noſtram tenuitatem tua foveat liberalitas: Noſtram inopiam tua copia ſuſtineat.

De adoptivis Nominibus.

UT autem redeamus ad id, quod ſuperius attigimus, iiſdem locis gratiam habent adoptionis vocabula: quoties potentes, quorum autoritate ſublevamur, quorum beneficentia adjuvamur, patronos, parentes, ac præceptores nominamus: Fœminas, patronas, ac matres: Æquales, amicitia junctos, fratres, ac ſorores: Ejuſdem ſtudii ſodales, aut ejuſdem inſtituti profeſſores, commilitones: adoleſcentes, filios, diſcipulos, alumnos.

De ſuperſtitione Epithetorum.

FUgienda eſt infelicitas eorum, qui ſe certis vocibus alligant, quas magica pæne dixerim ſuperſtitione, vel mutari, vel inverſo proferri ordine, piaculum exiſtimant, perinde quaſi Jovem conceptis verbis evocent, aut noxios dæmones adſciſcant, quos niſi rite certiſque verbis compelles, capitis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

tui periculo feceris. Beatiſſime pater; audit Romanus Pontifex. Si ſcripſeris, Pater beatiſſime, reſcinditur diploma: Audit, Sanctiſſimus pater. Si quis ſcribat, Pater Sanctiſſime, mutatur ſcriptum. Audit, Sanctiſſimus dominus noſter: niſi addas, Noſter, aut ſi præpoſtere dixeris, Noſter ſanctiſſimus dominus, ingens flagitium commiſſum putabitur. Simili ſuperſtitione receptum eſt, ut Cardinalibus tantum reverendiſſimas dominationes tribuamus: Archiepiſcopos reverendiſſimos appellemus: Epiſcopos & Abbates, reverendos: Priores, venerabiles: Decanos, ſpectabiles: Unum Gallorum regem, Chriſtianiſſimum: ſolum Hiſpaniarum regem, Catholicum: Angliæ regem, Sereniſſimum: ſolum Cæſarem, ſemper Auguſtum: Duces, illuſtriſſimos: alios inferioris nobilitatis, tantum illuſtres, alios clariſſimos. Quis hanc titulorum ſuperſtitionem invexit in mundum? Nimirum Phariſaicum illud hominum genus, quod aliis quoque ceremoniis, & falſæ doctrinæ falſæque religionis præſtigiis, diu mortalium generi nimium credulo impoſuit. Hujuſmodi reverendiſſimis dominationibus, & catholicis majeſtatibus, ampliſſimis paternitatibus ſubinde repetitis, bonam epiſtolæ partem occupamus, & Latini ſermonis gratiam perdimus. Ignoſco iis, qui utuntur inviti: non ignoſco, qui hæc

com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

comminiſcuntur, aut qui exigunt ceu rem ſeriam. Quid enim ſi regem pro patriæ ſalute ſeſe periculis objicientem, pro catholico aut chriſtianiſſimo, dixero patrem patriæ? ridebit, opinior, me craſſo Calphurnius ore? Quid ſi Romanum pontificem, non ambitioni, non quæſtui, non voluptatibus, non tyrannidi inhiantem, ſed Chriſti gloriæ, Chriſtianique gregis ſaluti ſervientem, dixero paſtorem Euangelicum: an non adpoſitius loquar, quam ſi dicam, Beatiſſime pater; cum beati cognomen quadret etiam in divitem? Si vere talis eſt pontifex, tribui dignum titulum: ſi non eſt, ſubmonui qualis eſſe deberet. At iſti putant, aliud eſſe, dominus Petrus, & Petrus dominus: & prophanos honoris gratia ſemel dominos appellandos: eccleſiaſticos, dominos dominos: cæterum abbates aut epiſcopos, dominos. Quod ſi dominici vocabuli congeminatio facit ad ſignificationem dignitatum, quoties eos vocabimus dominos, qui plus quam viginti ſacerdotiis onuſti ſunt? Et de his tricis doctiſſimi ſcilicet homines ſudantes diſputant, cum utrumque juxta ſit barbarum. Conditionis nomen dominus eſt, non honoris: tyrannicum, non magnificum: barbaricum, non Romanum. Nam & lenonem cui mancipia ſint, dominum recte dixeris. Itidem magiſtrum noſtrum ſi dicas, theologum

 telli-

intelligunt, præſertim Lutetiæ & Lovanii: cum calceariorum famuli ſuum patronum, inter ſe confabulantes, noſtri magiſtri verbis ſignificent: Veluti cum ajunt, Ubi ceſſat noſter magiſter? Temulentus eſt alicubi noſter magiſter. Utinam nunquam domum redeat noſter magiſter. Quod ſi capræ loqui poſſent, paſtori ſuo dicerent: noſter magiſter. Tantulum intereſt inter caprarium abjectiſſimum & idiotam, & inter ſacroſanctum divinæ mentis interpretem. Dicent: Quid faciam, ſi quis honoris gratia me vocat magiſtrum noſtrum? Ride, move caput; & deſinent te ſic honorare, ſi ſenſerint, aures tuas non delectari titulis ineptis.

Quomodo dicendum Vale.

QUemadmodum à ſalutatione auſpiciamur epiſtolam, ita dicto Vale, claudimus: niſi quod apud Græcos χαίρειν utroque loco ponitur, ſed in calce rarius. Item apud Latinos Salve. Vale non dicitur niſi in digreſſu: quemadmodum nec apud Græcos ἔῤῥωσο. Hoc intereſt, quod ſalutatio nonnunquam ſic effertur, quaſi recitetur à tabellario. Cicero Trebatio ſalutem dicit. Vale, ſemper ad ſcribentis perſonam adcommodatur: Vale, mea Terentia. Nemo ſic ſcribit: Cicero Terentiam ſuam bene valere jubet; quemadmodum, Cicero Terentiam ſalvere jubet.

Vale

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Vale dicendi formulæ aliquot.

VAle, vale recte, bene vale. Cura, ut quam rectiſſime valeas. Etiam atque etiam cura ut valeas. Da operam ut bene valeas. Communem valetudinem fac cures diligenter. Si tu recte vales, nos jamdudum valemus. Valetudini tuæ, ſi quidem nos valere vis, omni ſolicitudine fac ſervias. Adnitere, ut quam optime valeas, ſi tibi curæ tua valetudo, mi Tiro. Si quidem nos amas, valebis, mi Cicero, meque mutuo diliges. Fac valetudinem tuam ſummo tueare ſtudio: Valeto. Scribam alias copioſius, interim mihi valebis. Adero ad calendas Majas, interea curabis ut valeas. Da operam, ut ſis proſpera valetudine. Age curam valetudinis tuæ. Si quid erit, quod velimus ejus, cui ſcribimus, animo inhærere, ſolet poſt Vale ſubjici: Vale, noſque quod ſoles ama. Vale, mi Petre, & hoc unum fac memineris, te inter venena vivere. Jam vale. Valebis autem, ſi philoſophiam amplecteris. Vale, & quidquid acciderit, cogita te mortalem eſſe. Vale, noſtri memor. Valeto, & nominis immortalitati totis nervis incumbito. Vale, meum decus, & cave ne tibi excidat, quod admonuimus de fratris negotio. Nonnunquam & poſt dictum Vale ſubjicimus quod nos fugerit, aut quod ideo fingimus nos fugiſſe, quo tenacius in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ſideat animo. Vale, mi More. Sed heus tu, propemodum præterieram, quod in primis dictum oportuit, Vale. Jam parabam obſignare literas, ſed quia præter ſpem ocii non nihil obtigit, libet etiam diutius tecum garrire. Vale, Sed jam obſignaturo epiſtolam, illud percommode venit in mentem, Valebis. Sed mane pauliſper: nunc demum occurrit animo, quod primo loco dictum oportuit, Vale. Sed ô me oblivioſum pæne ſero ſoceri tui negotium mihi venit in mentem. Vale. Jam ceræ admoveram anulum: papæ, quam pæne me fugerat, quod omnium maxime ſcire te volebam. Valebis: ſed illud prius admonuero, ut à fucatis amicis te ſubducas. Vale. Eja, de libro nunc demum ſeſe offert memoriæ: ne cui credas, niſi videris meum chirographum. Vale iterum atque iterum. Equidem non poſſum deſinere, adeo mihi dulce eſt cum amico jucundiſſimo confabulari. Vale jam tertio. Sed priuſquam obſignem epiſtolam, unum illud addam, Vale. Jam epiſtolam complicaveram, cum adiret me gener tuus, qui te juſſit ſalvere plurimum ſuis verbis. Jam obſignata epiſtola eccum alteras tuas ad me literas tradidit veredarius. Itaque reſignavi, & eadem opera binis tuis reſpondeo. Hujuſmodi figuræ, non hoc tantum in loco, verum alias etiam, habent gratiam, ſi quid Fabio credimus. Nam & amo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

vent ſuſpicionem fuci, & artificii, & lectorem dormitabundum, velut ad rem novam, expergefaciunt. Reperiuntur apud Chriſtianos dicendi Vale formulæ diverſæ ab his, non tamen in totum damnandæ, mea quidem ſententia. Incolumen te nobis diu ſervet Optimus Maximus Jeſus. Faxit Chriſtus autor omnis ſalutis, ut nobis & quam diutiſſime, & quam rectiſſime valeas. Diu te nobis ac Reipublicæ ſoſpitem velit eſſe dominus Jeſus. Hujus generis formas ſi quis effingat adcommodas, non arbitror reprehendendum. Cæterum alienas iſtas coronides, dureque adfectatas, non feram. Vale in eum, qui vaſtum cingit fluctibus orbem. Validum te ſervet, qui mare & terras, variiſque mundum temperat horis. Quid enim terra mari cincta facit ad valetudinem tuam? Aut quid annus in quatuor partes digeſtus? Mollius erat: Ille, qui ſolus ſanat omnem ægritudinem, donet tibi, ut quam optime valeas.

Quid poſt Vale.

POſt Vale, continenter locum & diem adſcribunt veteres. Locum varie, his quidem modis: Datum Romæ. Datum è Roma. Scriptum Mantuæ, ſive è Mantua. Aut omiſſo participio: Carthagine, Lutetia, Athenis. Ex arce noſtra. E villa paterna. Ex noſtro Formiano. E caſtris Cæſarianis. E

regia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

regia Britanniæ. Ex noſtro Muſæo. E navi. Ex Pandocheo. Nam hoc quoque nonnunquam juvat diſcere, ubi fuerit amicus qui ſcribit: & locus ac tempus nonnunquam excuſat epiſtolam neglectius ſcriptam. Tempus privatum his ferme modis adſcribitur. Ruri ad multam noctem. Puteolis prima luce. Ex hortis ſuburbanis. Inter cœnandum, aut, mox à cœna. E paternis ædibus crepuſculo. Ex litore marino ad lunam. Ex aula Cæſaris nocte concubia. Noctu, multa nocte, profunda nocte, alta nocte, plurima nocte, nocte intempeſta. Sub gallicinium. Ex balneis pomeridianis. Tempus publicum his rationibus additur. Anno à Chriſto nato milleſimo quingenteſimo. Anno à natali Jeſu Chriſti quingenteſimo ſupra milleſimum. Anno à virginis partu, milleſimo trecenteſimo nono. Anno ab orbe redempto, poſt milleſimum quingenteſimo. Anno à Chriſto paſſo, ſexageſimo ſexto. Anno ab hominum genere reſtituto. Anno ſalutis humanæ. Quidam auſpicantur annum à natali Chriſti, quidam à Calendis Januarii, quidam à die Paſchæ, quidam à feſto Annunciationis. Atque ex hac re ſæpenumero captio naſcitur parum attentis: quam varietatem expediret tolli è rebus mortalium. Veteres ab orbe condito ſupputabant. Græci numerabant Olympiades; quemadmodum alii Indictio-

ictiones. Romani primum ab urbe condita umerabant: mox per conſules deſignabant nnum, quod is magiſtratus eſſet annuus. dſcribitur & menſis, & dies menſis. Romæ alendis Januariis, ſive Januarii. Ad calenas Januarii, vel Januarias. Nonis Martiis, el Martii. Idibus Juniis, vel Junii. Ad idus unias. Pridie Calendarum Januarii, aut ridie calendas Januarii: quod poſterius aud autores probos eſt uſitatius. Poſtridie alendas Octobris, vel calendarum Octorium. Tertio calendas Auguſtas, vel Auuſti, vel ad tertium calendas Auguſtas. Reentius eſt autem, quod quidam à principe menſis die ſupputant. Die menſis Julii vigeſimo octavo. Errant autem, qui præpoſitionem *Ad*, additam, exiſtimant ſemper tempus reddere incertum. Etenim cum M. Tullius frequenter ſic adſcribit diem: Ad xv. Calend. Feb. nam ita potus erat, ut quo die ſcriberet neſciret. Tum hic ſermo ſumptus eſt à Græcis, qui τῶν εἰς τέσσαρα dicunt pro τεσσάρων. Cæterum ſi quando de tempore ambigit qui ſcribit, hoc pacto ſcribere licebit: Anno circiter nonageſimo ſupra milleſimum: Anno plus minus quingenteſimo: Ad annos circiter nonaginta: Annos ferme nonaginta. Dies, qui Calendarum diem, aut Nonarum, aut Iduum proxime antecedit, non eſt aliter deſignandus, quam per adverbiũ pridie:

Pri-

Pridie calendas Januarias: is enim eſt ultimu dies menſis Decembris. Qui proxime con ſequitur, duplici modo notari poteſt: Poſtri die nonas Junias: ſive, Octavo Idus Junias Nec abſurdum eſt, quod nonnulli noſtris fe ſtis indicant dies: Natali Chriſti: Nataliti virginis matris: Pridie natalis Ambroſiani Feriis Paſchalibus: Die à natali Johanni Baptiſtæ tertio. In ſcriptis, ubi cum pericul poſſit errari in tempore, profuerit eunden diem aut annum variis notis indicare. Ut Anno à Chriſto nato M. D., Alexandri Pon tificis decimo. Nonis Aprilis, poſtridie Pa ſchæ. Etenim ſi ſcriptoris vitio contigeri depravari numerum, unum ex alio poteri reſtitui.

De ordine Epiſtolari.

ORdinem in epiſtolis, vel à natura, vel al arte licebit petere, ſed ab arte infrequen tius. Nam ſi in actionibus forenſibus omni fere diſpoſitio à conſilio ſumitur, non præce ptis: quanto magis id faciundum in literis quæ leguntur, non audiuntur, & leguntur docto, non à vulgo? poſtremo, quæ nullun omnino nonnunquam habeant ordinem: & ſi habent maxime, melius diſſimulant qu oſtendunt. Quare ſuperſtitioſe faciunt, qu libertatem illam epiſtolarem certis partibu alligant, atque ejuſmodi ſervituti includunt

cujuſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ijuſmodi ne orationis quidem tenere, Fa-
o placet. In ſimplicibus argumentis eum
quamur ordinem, quem conſilium nobis
ictaverit, non præceptiunculæ. In confu-
ineis epiſtolis, in quibus innumerabilium
rope rerum acervus congeritur: aut, ut
uidquid in buccam venerit, ita effundemus:
ut ordinem aliquem à tempore, loco, per-
ſonis aut rebus imaginabimur, eum crebris
ranſitiunculis breviter ſignificantes. Quas
quidem vel à ſimilibus, vel à diſſimilibus, pa-
ribus, imparibus, contrariis, diſparatis, rela-
tis, fingemus in hunc modum. Habes ani-
mum monſtroſum, nunc corpus accipe mon-
ſtroſo animo dignum. Mea in illum officia
tenes, jam quam ille gratiam retulerit, cogno-
ſce. Sed hæc adhuc puer, jam quæ adoleſcens
deſignaverit, referam. Verum hæc tibi cum
multis communia, illud tuæ propriæ laudis.
Sed hoc leve, illud non tolerandum. Sed hæc
in ſuis ſordibus eſſe fatetur, veniamus ad
ſplendida. Sic epiſcopatum eſt adſecutus,
nunc audi quomodo geſſerit. Sic emit ma-
giſtratum, nunc dicam ut epiſcopatum ad-
miniſtraverit. Adhuc vetera diximus, illud
novum & inauditum. Sed hactenus jocati
ſumus, veniamus ad ſeria. Sed triſtia mitta-
mus, revertamur ad lætiora. Habes Brittan-
nici itineris tragœdiam, nunc Gallicas acci-
pe comœdias. Vulnus aperui, nunc reme-
dium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

dium oſtendam. Sed hoc nihil ad nos, illu
vehementer mea refert. Ad primas tuas ha
bes, nunc reliquis reſpondebo. Minuſcul
tuæ epiſtolæ reſpondi, venio ad majorem
Priori tuæ epiſtolæ ſatisfactum eſt, ad alt
ram accingimur. Quæ hic gerantur audiſt
nunc ad literas tuas ordine. Sed hæc me ma
gnopere delectant, illud male habet. Qui
doleam, habes: nunc quid metuam, accip
Sed hæc ſpes tantum erat, illud jam teneba
mus. Quantam rem ſuſceperis, oſtendi: nun
qua ratione perficias diſce. Tuis de negocii
habes, noſtræ vero res ſic habent. Prioribu
tuis (opinor) reſpondimus, nunc ad poſte
riores accingar. Habes forenſia, nunc do
meſticas res accipe. Ruſticanas res habes
nunc urbanas accipe. De tuis habes ac
omnia, de meis nunc viciſſim accipe. Se
jam ſatis diu de Repub., ad domeſtica ve
niam. Sed hæc rumore tantum cognovimus
illa vidimus ipſi. Dixi ducem, nunc tibi pa-
cis moderatorem deſcribam. Sed hæc corri-
gi poſſunt, illud ne leniri quidem ulla arte po-
teſt. Turpiſſima audiſti, audi turpiora. Quic
ingratius? ſed audi etiam ingratioria. Omni-
bus fere de rebus habes, illud unum addam
Conſilii mei rationem habes, nunc quid te
facere velim aperiam. Sed jam nimis multa
de externis, de noſtris pauca modo memora-
bo. De partu, recte: de divortio, diſcrucior.

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

adfinitate nova mihi voluptatem nuncias
nximam, ſed de Caſſiano vita defuncto,
cerbum profecto nuncium. Hujuſmodi
anſitiunculis commode excogitatis, tan-
cam anſulis quibuſdam inter ſe connecti
pterunt quæ natura non cohærebunt: pari-
erque fiet, ne tanquam ſcopæ diſſolutæ tur-
ter diffluat epiſtola: & legetur libentius,
intelligetur facilius, & hærebit diutius.
uare connexionibus brevibus & aptis cre-
ius uti convenit: non in hoc ſolum genere,
rum etiam in ſimplicioribus argumentis,
ibus ea quoque, quæ natura ſunt perpetua,
terſecemus, quo legentis animus ſubinde
novetur.

Mixtæ Epiſtolæ exemplum.

MIxtæ epiſtolæ exempla, quanquam a-
pud Cicer. plurima ſuppetunt, maxi-
ieque ex iis, quas ad Atticum, & Q. fratrem
ripſit: tamen necubi noſtram operam ſtu-
ioſi adoleſcentes deſiderent, unum ſubjicie-
ius.

Domitius Lucio ſuo S. D.

SEculum exiſſe ſcribis, quod ne litera qui-
dem à nobis adfertur, quanquam impu-
ens ὑπερβολή; nam ſeculum iſtud vix dum
tiam trimeſtre: tamen ut me ſine culpa in-
uſari doleo, ita tuo noſtri deſiderio majorem
modum delector. Nos vix demum poſt
Ulyſ-

Ulyſſeos errores ad Muſas redivimus, non dum ſatis etiam placatas. Expoſtulant adhuc, & queruntur ſibi parum obtemperatum à nobis fuiſſe, qui quidem feliciſſimo literarum ocio relicto, tantis fluctibus memet injecerim. Lucubrationes tuæ nitidiſſimis formulis excuſæ, nuper in vulgus exierunt bonis, ni fallor, avibus: nam paſſim & à diſtractoribus, & à ſtudioſa juventute rapiuntur. Neque deſunt tamen Momi quidam, qui Veneris ſandalium calumnientur, ne nihil in abſolutiſſimo opere reprehendant. Styli novitatem ſubaccuſant, id eſt, antiquitatem, quod ego tamen ſummam laudem interpretor. Quare tu hæc æquo animo feres, ne tibi Virgilius invideat, cujus cœleſtis eruditio hujuſmodi Momos non potuit effugere. Nos quoque dialogum noſtrum incudi redditum perpolivimus: is jamdudum in bibliopolarum eſt officinis, editionis aleam ſubiturus. Cæterum modo ab Ariſtotele, cujus ſigna à pueris ſecuti ſumus, deſcivimus: eque Lyceo & ambulacris illis in Platonicam familiam tranſmigravimus. Et adeo defectionis non pœnitet, mi Luci, ut te quoque ad meam academiam ſolicitare non prius ſim deſiturus, quam perſuaſero. Verum de ſcholis alias, nunc ad politica. Hic omnia plauſu, lætitiaque perſtrepunt. Mediolanum receptum: dux à victore in Galliam deportatus. Galli

ſucceſſu-

ıcceſſu victoriæ ſublati, majora moliuntur, : jam Italiæ minantur. Nunc ad domeſtica eniam. Cætera ut volumus. Nepotulus ıus jam menſem febricula adflictatur, ſed ıedicus bene ſperare jubet. A nobis neque ecuniæ parcitur, neque ulli rei, quæ ad illius aletudinem curandam pertineat. Ambro-ſium, qui tibi debet, jam tuis verbis ſæpius ppellavi, ſed homo plane faciem perfricuit: uare aut nomen condones cenſeo, aut ob-orto collo hominem in jus trahas: etiamſi ereor, ne oleum & operam omnem luſeris. Elabetur aliqua Proteus: ſed de hoc tute ſta-ues. Domeſticæ res ſic habent. Nunc ad uam epiſtolam. De Brittania adeunda quid ta mihi in mentem inciderit, demirari te ſcribis: ita credo, quia parum feliciter evenit. Quid facerem? Orabat is, cui negare fas non erat, & per æſtivos menſes in Gallia deſiſten-dum erat. Putabam eſſe aliquid, eadem opera & amiciſſimo homini gratificari, & inſulam multorum literis nobilem viſere. Poſtremo, fatebor enim, nonnihil etiam no-minis atque emolumenti ſpes ſollicitabat. Conſilium habes noſtrum, nunc eventum accipe. Ad reditum uſque ſecunda omnia.

--- Facilis deſcenſus Averni,
Sed revocare gradum, ſuperaſque evade-
re ad auras,
Hoc opus, hic labor eſt.

Priuſ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Prius quam navim conſcenderemus, in litore omnis mea pecuniola naufragium fecit. Cæterum placidiſſima navigatione Geſſoriacum appulimus. Hic denuo portitor omnes crumenæ angulos rimatur, ac Dovarienſem portitorem devovet, qui ſibi prædam præripuerit. O ſceleſtum, inquies, litus: imo amicum & ſalutare. Nam niſi me nudum Brittannia remiſiſſet, actum de nobis fuerat, Siquidem in Gallia in latronnm ſicas incidi, à quibus ſola me nuditas ſervavit. Nam adverſus hoc hoſtium genus nullis armis melius defendimur, quam inopia. Lutetiam denique reverſum febris æſtuantiſſima excepit, quæ loculos pariter & corpus exhauſit. Habes non mali conſilii peſſimum exitum. Quod mihi de novi honoris acceſſione tam ex animo gratularis, morem tu quidem antiquum tuum obtines, ut amiculi commodis prope vehementius, quam tuis ipſius gaudeas. De Caſſii morte næ tu mihi luctum acerbum annuncias. Quod Vari nebulonis improbiſſimi impudentiam fregiſti, ô quam factum bene! Sed quid ais? Petroniumne gladiatorio animo ad te viam adfectare, & tibi tam odioſum negotium faceſſere? An hoc quoque portentum tuæ virtuti fata deſtinarunt? Quod Antonius de nobis amantiſſime & loquitur & ſentit, novi nihil nuncias. Quod librum tam impendio carpit Zoilus, incredibile

bile quam mihi placeam, ut illi me intelligo magnopere diſplicere. Fratres è turpi ſimultate, te autore, in gratiam rediſſe, ſerio gaudeo. Dabis operam, ne quando quod ſartum eſt, reſcindatur. Nepotem tuum tam ſolicite mihi toties abs te commendari, ſubiracunde fero. Ignoſces; non tibi concedo, ut ille tibi magis curæ ſit, quam mihi, etiamſi eum amas plurimum. Quod hæreditaria pecunia es auctus, neque me vis tibi gratulari, neque gratulandum puto. Quis enim non vel Crœſi divitiis hujuſmodi hominis conſuetudinem antepoſuerit? Sororem tuam filiolo auctam, te nepotulo, volupe eſt. Eam rem, ſpero, ſuperi bene fortunabunt. Generum tibi voluptati eſſe gaudeo. At in filium nimium ſævis. Memineris facito, illum & hominem eſſe, & puerum, teque idem quod ille eſt fuiſſe. An illum vis repente naſci ſénem? Age, mitte hanc noxam, me precatore, meoque periculo. Ad me recipio, illum poſthac emendatiorem fore. Sed ô Deum immortalem, quantos riſus tu mihi nuncias? Itane Sabellius bibit, & fugit? Multum æris reliquit, ſed alieni. Tandem fatearis oportet, me vatem eſſe optimum. Quanto ante, fugam iſtam proſpexi, & præcinui? Conſilium tuum de navigando neutiquam probo. Terrent me hyberni menſes: ſinus naufragiis infamis: tua valetudo nondum etiam confirmata. Sed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

de hoc ipſe videris, me certe autore non facies. De puero amandando, ſanus ne es? Certe differ in reditum meum. Quod de filiæ nuptiis cogitas, ego tuæ ſententiæ vehementer ſubſcribo. Habes ad omnem epiſtolam tuam. Sed heus tu, illud unum me fugerat: fundus tuus ſi eſt uti deſcribis, ſupra modum me delectat; tum ædificium, euge quam ſcite abs te cogitatum. Jam iſtuc geſtio revolare, ut in Academiola noſtra ab omni urbano ſtrepitu ſemoti pariter philoſophemur, certemuſque, utrum ego te ad Academicorū partes abducam, an tu me perfugam in Peripateticorum familiam revoces. Hæc meditare dum accurro. De ædificio, quanquam architectum tantum, tamen hoc unum admonebo, ut cœnaculum ſpecioſis frequentibuſque luminibus illuſtre fiat. In hortis platanus ſit patulis diffuſa ramis, & prope fonticulus aqua frigida ſubſcatens, ut Muſas quoque, ſi quando videbitur, poſſimus arceſſere. Reſpondimus tuis, nunc quid hic agatur accipe. Nos certe hic in graviſſimo æſtu, tamen frigemus. Pontifex meus montes quidem ille aureos promittit, ſed promittit tantum, mittit nihil. Cæterum ſpe Craſſi divitias vincimus. Utut res cadent, nos certe utemur foro. Tu mi N. toto pectore, id quod per te facis, in nominis immortalitatem incumbe. Jam orbis prope univerſus ingenii tui expectatione ſupenſus,
neſcio

ieſcio quid cœleſte ſibi de tua virtute promittit: & eum in locum res adducta eſt, ut leſiſtere turpiſſimum fuerit. Nos hic gloriæ uæ propagandæ magno ardemus ſtudio. Nepotulos meos ideo tibi non commendo, quoniam commendatiſſimos eſſe ſcio. Scri-ſeram hæc multa quidem nocte, poſtridie laturus: & ecce tibi ante lucem derepente Lucilius adeſt: vixque reſalutatum, ecquid bs te literarum adportaret, rogo. Negabat quidquam eſſe ſcriptorum, ſed multum omino rerum novarum tuis verbis nunciavit. Primum navigandi te mutaſſe conſilium, id quod ego utriuſque nomine vehementer gaudeo. Caminii fucatam benevolentiam n apertam ſimultatem tandem erupiſſe, adeo noleſte non fero, ut etiam gratuler tibi. Nam erſonatus amicus damnum dare poterat: pertus hoſtis, quid tandem eſt quod poſſit ocere? Quod pro noſtra exiſtimatione tan-am cum invidentiſſimis hominibus dimica-ionem ſuſcepiſti, non ego tibi tanquam pro ovo officio gratias agam, cum id facere nun-uam deſinas. Quod de adjungenda Demetrii dfinitate nos conſulis, quanquam ipſe con-ilio abundas, tamen in reditum noſtrum em proferas cenſeo. Coram agere præſta-it. Plura tecum garrire libebat: quid enim aciam libentius? Sed jamdudum accinctus abellio literas efflagitat. Quare valebis ipſe,
 noſtroſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

noſtroſque omnes valere meis verbis jubebis. Datum Aureliæ Nonis Decemb.

Epiſtolarum genera.

HUjuſmodi literarum genere ex variis rebus conſarcinato, familiares invicem perſæpe utuntur. Nunc ſimplicium genera proponemus. In præſentia ne conſilii quidem eſt, omnes epiſtolarum formas recenſere: id quod non minus infiniti negocii puto, quam Libycas harenas pernumerare. Nam quod M. Tul. ad Curionem tria epiſtolarum genera facit, non id agebat, ut ſingulas literarum ſpecies diſtingueret, ſed ut propoſitæ complexioni ſerviret. Ea vero diviſio, quæ non ex argumenti varietate, ſed ex characteris conditione ducitur, parum mihi videtur ad docendum adpoſita. Quod ſi quis argumentorum differentia formas commetiatur, cum illorum infinita ſit varietas, quis erit formarum modus? Quid enim eſt in rerum genere, quod literis non committatur? In his gaudemus, dolemus, ſperamus, metuimus. In his ſtomachamur, expoſtulamus, blandimur, querimur, jurgamus, bellum denunciamus, in gratiam redimus, conſolamur, conſulimus, deterremus, minamur, excitamus, compeſcimus, narramus, deſcribimus, laudamus, vituperamus. In his odimus, amamus, miramur, de liberamus, paciſcimur, convivamur, nuga-

nur, ſomniamus denique, & quid tandem ion? His tanquam certiſſimis miniſtris, omnes animi adfectus, his publica, his privata, his domeſtica credimus. Quare, in re per e infinita eam moderationem adhibebimus, it neque ſumma tantum genera ponamus, neque minutiſſimas quaſque partes fruſtulatim conciſas perſequamur: ne aut nimia paucitas ſtudioſis non multum adferat adjumenti, aut immodica diligentia id demum, quod ait Fabius, adſequamur, ut cum nimis multa, necdum tamen omnia videamur dixiſſe.

Tres omnium generum fontes.

RHetorum pleriſque tria cauſarum genera placuerunt, ſuaſorium, encomiaſticon, & judiciale. Ad hæc tanquam ad fontes pleræque literarum formæ referuntur, ut ſuaſorio has fere partes ſubjicias: conciliationem, reconciliationem, exhortationem, dehortationem, ſuaſionem, diſſuaſionem, conſolationem, petitionem, commendationem, monitionem, amatoriam. In demonſtrativo genere verſantur deſcriptiones perſonarum, regionum, prædiorum, arcium, fontium, hortorum, montium, monſtrorum, tempeſtatum, itinerum, conviviorum, ædificiorum, pomparum. Ad judiciale genus hæc fere referuntur: Accuſatio, querela, defenſio, expoſtulatio, expurgatio, exprobratio, commina-

tio, invectiva, deprecatio. His tribus quartum genus accenſere licebit, quod ſi placet, familiare nominemus. Ejus ejuſmodi ferme ſpecies eſſe poſſunt. Narratoria, qua rem apud nos geſtam longe poſitis exponimus. Nunciatoria, qua novarum rerum quippiam annunciamus, ſive de publicis, ſive privatis, ſive etiam domeſticis. Gratulatoria, qua amicorum felicitatem nobis jucundam eſſe teſtamur. Lamentatoria, qua vel noſtra, vel neceſſariorum incommoda deploramus. Mandatoria, qua negocii quidpiam alii noſtro nomine gerendum committimus. Eſt, quæ gratiarum habet actionem, qua nobis gratum fuiſſe benemerentis officium declaramus. Collaudatoria, qua puerum, aut qui in noſtro ſit imperio, officio functum laudamus. Officioſa, ſic enim viſum eſt appellare, qua operam ac ſtudium ultro pollicemur amico. Jocoſa, qua cujuſpiam animum feſtiva urbanitate delectamus. Verum de his prudens ſuperſedebo, propterea quod ut incantatores certas quaſdam preculas, ita iſti formulas quaſdam præſcriptas habent, ut ne apicem quidem ſine ſummo rerum humanarum divinarumque diſcrimine putent demutari poſſe. Nos eorum conatus noſtris præceptionibus adjuvamus, qui ad optimum ſcribendi genus adnituntur: non qui vel arrogantiſſima ſuperſtitione, quod ſemel arripuerunt, id pro

optimo

optimo defendunt: vel ad ſordidiſſimum lucellum toto pectore inhiantes, pro optimis peſſima ſequi malunt. Quid enim iis præcipias, quibus ea demum epiſtola optima eſt, quæ quæſtuoſiſſima? His diſputatoriam, ſciſcitatoriam, doctrinalemque adjicias licebit: in quibus & theologicæ, & ethicæ contineri poſſunt. Neque vero me præterit, apud Græcos eſſe, qui epiſtolarum genera dividat hunc in modum, ut φιλικὴ dicatur, qua amicus ſcribit amico: συστατικὴ, qua quempiam alteri commendamus: μεμπτικὴ, qua deſideramus in aliquo officium: ὀνειδιστικὴ, qua cuipiam exprobramus ingratitudinem: παραμυθικὴ, qua conſolamur adflictos in rebus adverſis: ἐπιτιμητικὴ, qua increpamus aliquem lapſum: νουθετικὴ, qua libere admonemus quid ſit agendum, quid non: ἀπειλητικὴ, qua comminamur alicui, ac metum injicimus: ψεκτικὴ, qua morum improbitatem alicui exprobramus: ἐπαινετικὴ, qua collaudamus aliquem officio functum: συμβουλευτικὴ, qua conſulimus, quid nobis videatur optimum factu: ἀξιωματικὴ, qua deprecatores intercedimus pro aliquo, qui deliquit: ἐρωτηματικὴ, qua ſciſcitamur, aut percontamur ab alio, quod ſcire cupimus: ἀποφαντικὴ, qua percontanti reſpondemus: ἀλληγορικὴ, qua tectis verbis ſignificamus cuipiam, quod ab eo ſolo, cui ſcribimus, volumus intelligi: ἀπολογικὴ, qua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

reddimus cauſas cur aliquid aut factum non eſt, aut non eſt futurum : κατηγορικὴ, qua quempiam incuſamus : ἀπολογητικὴ, qua nos purgamus : εὐχαριστικὴ, qua gratulamur amico ſuam felicitatem : εἰρωνικὴ, cum diverſa ſcribimus, ac ſentimus : ἀντευχαριστικὴ, qua gratias agimus pro officio in nos collato. Has epiſtolarum formas tantum recenſent, & exemplum qualecumque ſubjiciunt, nec indicant qua ratione genus unumquodque tractandum ſit. Quod ſi maxime facerent, tamen ipſa generum diſtributio non videtur ab ulla ratione profecta. Nam quod appellant φιλικὸν, non ab argumento ſumptum eſt, ſed à perſona. Alioqui quos familiariter amamus, hos admonemus, objurgamus, exhortamur, cum his jocamur, aut expoſtulamus. Extat & Philoſtrati præfatio, de charactere epiſtolæ admonens nos, quod epiſtolam non oporteat nec Atticam eſſe plus ſatis, nec omnino carere Atticiſmo: quod hoc ipſo figurata ſit quod figurata non eſt: quod tametſi civilis ſit, tamen non abhorreat à mollitudine : quod in brevioribus epiſtolis liceat circulum abſolvere, in prolixioribus non item, niſi vel in epilogo, vel in epiphonemate : quod perſpicuitas præcipue congruat epiſtolæ. Hæc ut ſunt ab illo feſtiviter Græce ſcripta, ita non video quid adjuvent adoleſcentes ad recte ſcribendum. Nos igitur juventutis induſtriæ

con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ɔnſulere pro virili cupientes, diverſam ge-
ɛrum diſtributionem ſequi maluimus. Sed
:ce properantem alio me velut è curſu re-
ɒcat, auremque vellicat ſecretariorum cho-
ıs, qui principibus ſunt ab epiſtolis. Itane
oſtri, inquiunt, ὥσπερ τῶν Μεγαρέων οὐδεὶς λόγος?
'erum his difficile ſit aliquid præſcribere,
uorum calamus liber non eſt. Sed quemad-
ıodum præcipit Martialis, ut coquus habeat
ulam domini: itidem iſti coguntur adfectui
rincipum ſervire: quos illud tantum obiter
dmonebo, ut ubique doctam ſermonis fa-
ilitatem ac perſpicuitatem ſectentur, ac de-
ori cum primis meminerint. Id metiendum
rit non ab ipſorum animo, ſeu ab eorum
ɔrtuna moribuſque, quorum nomine ſcri-
ʼunt. Hactenus igitur epiſtolarum genera
uatuor propoſuimus, & ſuas cuique generi
ormas ſubjecimus: nunc ordine de unaqua-
ue ſpecie præcipiemus.

Quid inter exhortationem & ſuaſionẽ interſit.

AC primum finitimæ admodum inter ſe
ſunt, exhortatio & ſuaſio, quas nos ta-
nen dicendi gratia ſeparavimus: idque feci-
nus neque ſine exemplo, neque citra judi-
ium: propterea quod & veterum nonnulli
n arte dicendi, exhortatiorium genus à deli-
ʼerativo diſiunxiſſent, & ipſi nonnihil diſcri-
ninis perſpiceremus. Siquidem nec eodem

tendit utrumque, neque via ſimili. Nam ſuadendo id agitur, ut velis: exhortando, ut audeas. Suaſio probationibus docet, exhortatio ſtimulis excitat. Suaſor ſententiam mutat: exhortator animum addit. Suademus aut errantibus, aut certe hæſitantibus: exhortamur ceſſantes, aut etiam jam currentes. Quare ſi rem ad vivum excutiamus, exhortatio ſuaſoria epiſtolæ pars erit, nempe epilogus, qui adfectibus conſtat, non argumentis. Neque enim ſuadenti ſat erit, quid ſit optimum factu docuiſſe, niſi & ſtimulos ſubjiciat, ne vel difficultate, vel periculo deterriti, vel ignavia retardati, quod optimum eſſe viderimus, non ſequamur. Sed ut in ſuaſionem fere ſemper incidit exhortatio: ita in hac non raro continget uti ſuaſione. Eſt autem utrumque officioſum literarum genus, cujuſque uſus maximis minimiſque in rebus quam latiſſime pateat. Atque hoc majore cura diligentiaque nobis erit pertractandum.

De exordio epiſtolarum.

SEd illud unum prius in genere ſtudioſis adoleſcentibus præcipiemus, ut epiſtolam ſcripturi, non ſtatim præcepta reſpiciant, aut ad libros, unde voculas ſententiolaſve aliquot mutuentur, confugiant: ſed prius res, de quibus ſcribere conſtituerint, ſolertiſſima cogitatione diſpiciant; tum ejus, ad quem ſcribitur

tur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

tur, naturam, mores, adfectuſque omnes perſpectos habeant: quantum etiam ipſi apud eum vel gratia, vel autoritate, vel meritis denique valeant. Atque his omnibus diligenter penſiculatis, epiſtolæ tanquam vivum exemplar ducant. Quo conſtituto, tum demum nihil equidem morabor, quo minus locos aliquot ex autoribus petant, unde tum verborum optimorum, tum ſententiarum copioſam ſupellectilem poſſint mutuari: eaque omnia oportebit commode demutata ad rem præſentem adcommodare: ne veluti malę aſſuta, maleque conferruminata, hoc ipſo furtiva adprehendantur, quod peſſime cohærent. Quin Maronis ingenium potius imitemur in alienis adſciſcendis, ut non aliunde corrogata, ſed domi noſtræ nata videantur.

De exordienda epiſtola illud etiam in univerſum trademus, hoc in genere principii rationem eſſe minus difficilem, quam in orationibus. Propterea, quod illic ſæpe fit, ut orator judicis animum & mores penitus pernoſſe non potuerit: & quoties apud complures cognitores agitur, hoc etiam accedit difficultatis, ut quo alius conciliatur, eo propter diverſum ingenium alienetur alius. At qui uni cuipiam epiſtolam mittit, non difficulter poterit exploratum habere, quibus ille rebus ſoleat commoveri; quod etiam ſi

nulla interceſſit familiaritas, id quod fere fit, tamen diligenti percontatione licebit perveſtigare. Quare præter ea, quæ de colligenda benevolentia, attentione, docilitate, quæque de animorum motibus Rhetorum literis præcipiuntur, & proprii cujuſque mores, vel convictu familiari vel curioſa diligentia percepti, peculiarem quandam exordiendi materiam miniſtrabunt. Porro ſi ad parum notum ſcribetur, hoc commodior erit oratoris quam ſcriptoris conditio: quod illi, obſervatis judicum vultibus, mutare quædam ex tempore: & ſi quid alioiſum quam expectarat, rapi viderit, corrigere dicendo: aut ſi præſenſerit, declinare liceat: cum epiſtola ſemel reddita, neque fronti legentis poſſit obſecundare: & is, qui læditur ſcriptura, ſoleat relegendo dolorem ſuum exaſperare; cui periculo conveniet exactiſſima cura occurrere. At cum inter ſe norunt, non eſt, difficilis principii conſtituendi via, maximeque præterea varia. Nam in actionibus multis modis delinquitur in exordiendo: ſi nimium longo, ſi vulgato, ſi communi, ſi tranſlato, ſi altius petito procœmio quis utatur. At ea literarum eſt libertas, ut undelibet initium ſumere liceat: modo id ſit ejuſmodi, quod illum ad id, quod pares, præparet. Veluti ſi quis pecuniam mutuam rogaturus, ſtatim in epiſtolæ initio de quopiam nunciet, quod ille ob amorem nominis

ıinis ejus,ſingularem ſimultatem aut odium
marum cupidiſſime ſit accepturus: vel ſi quis
mico, quem non ignoret accurrate ſcriptis
teris impenſe delectari, fabellam aliquam
uam lepidiſſimis verbis fucatam recenſeat:
einde inter alia nonnulla ita de mutuando
rmonem interjiciat, ut quovis potius, quam
uc, ſuperiora illa ſpectaſſe videantur: nonne
lieniſſimum initium fecerit, in oratione non
rendum, in epiſtola ſcitiſſimum? Ubi illa
tiam ſimulatio plurimum obtinet gratiæ,
uando nos alio, quam deſtinaverimus, de-
ıbi, aut longius amore rapi fingimus, quam
ıitio conſtituiſſemus. Erit aliquoties à re
ıedia, aut omnino præpoſtere ingredien-
um, modo ita ſimulemus, non etiam obliti
oſtri fluctuemus: eamque ipſam erroris ad-
mbrationem ſcito colore ad rei commodi-
atem torquebimus. Idque incredibili qua-
am amoris magnitudine dicemus accidere,
ui neque modum noverit, neque ordinem.
Calamum ab adfectu duci: nos ibi denuo in-
ipere, ubi deſinendum erat: propterea quod
um ſcribimus, coram cum chariſſimis ho-
ninibus ſermonem nobis ſerere videamur.
Quare obliquo illo procemii genere, quod
Græci ἔφοδον, Latini inſinuationem dixere, in
ctionibus, non niſi tribus demum tempori-
us utendum putant: quum aut negocii tur-
itudo judicem à nobis vehementer aliena-

vit: aut qu ante dixit, admodum perſuaſit aut oratione nimis longa auditoris animun defatigavit. At in epiſtola, quoties videbitur oblique ingredi licebit, & quamlibet long repetere, & quamlibet alienum adſumer principium, dum quacunque via tamen a rem conferat. N que hoc, ut in dictionibus ita & in literis vitioſe videbitur fieri, eo quo illic auditor unum quiddam expectat: a quoddum feſtinat, faſtidiat neceſſe eſt quid quid alio ducere videatur. At in epiſtola, qui contra fit, id quod per diſſimulationem ad ſumitur, non ingreſſus vitioſus, ſed ſeparat quædam epiſtolæ pars videbitur. Rectum vero exordium his omnino rationibus con ſtituitur, quas in judiciali genere, tradiderun ii, qui de arte conſcripſerunt. Sed oporteba eadem præcepta, quæ illi recte ad forenſe cauſas adcommodarunt, ad proprietatem e-piſtolarum deflectere. Alioqui quid tandem erat vel fructus, vel negotii, quæ fuiſſent veterum permultis accuratiſſime optimeque perſcripta, denuo vel eadem vel deterius ſcri-bere: id quod ab omnibus, qui de hoc gene-re tractaverunt, factum video? Repetunt è Cicerone, quomodo exordiendum: quot narrationum genera, quomodo partitione conſtituenda controverſia: quemadmodum narratione aperienda cauſa: quibus argumen-tis vel communienda noſtra, vel adverſariorũ

coar-

:oarguenda: quot epilogorum ſpecies: dein-
de quid in compoſitione fugiendum, aut ſe-
quendum: de ſermonis elegantia, de lumi-
nibus. Sed Deum immortalem, quid hæc
proprie ad epiſtolam? Aut ſi maxime iſta di-
ſcenda ſunt, ita uti ſunt, quanto rectius à Ci-
cerone petentur, aut Fabio, eloquentiæ fon-
tibus, quam è corruptis iſtorum lacunulis?
Ut omittam interim quædam etiam illic
præcipi, quæ ad epiſtolam pertinere ne poſ-
ſint quidem: puta de perſona litigatoris, &
oratoris? de circumſtantium perſona: de
ſubjicienda re pro homine; de homine pro re
ſubmittendo: de conſtituenda quæſtione. Niſi
forte quædam ex his in criminatoriam epi-
ſtolam incidere videbuntur, ſed etiam ſi inci-
dunt eadem, tamen incidunt aliter. Ergo ſi
quando res hortabitur, aut ejus ad quem ſcri-
bimus benevolentiam, aut conciliemus, ſi du-
bius ſit animus: aut redimamus, ſi læſus: aut
augeamus, ſi res erit durior: aut exitemus,
propter diutius intermiſſimam neceſſitudi-
nis conſuetudinem. A perſonis his fere mo-
dis favorem captabimus, ſi noſtris parenti-
bus cum illius majoribus arctiſſimam chari-
tatem, copulatiſſimam conſuetudinem in-
terceſſiſſe dicemus, plurima utrinque exti-
tiſſe officia: & ſi eam benevolentiam nobis
tanquam per manus & hæreditaria ſucceſſio-
ne traditam, nunquam neglectam fuiſſe dice-
mus

mus: verum amorem, quem veluti cum nutricis lacte imbibiſſemus, una cum ipſis annis accreviſſe, & primum quidem fatalem potius fuiſſe, quam judicio conſtitutum: nunc conſuetudine, officiis plurimis, ſic eſſe confirmatum, ut nullo prorſus caſu convelli poſſit. Præterea quanta ſemper patris illius, aut patrui, aut matris fuerit in nos charitas, aut noſtrorum in illum, & quam nos in illos invicem ſtudioſe, quam obſervanter coluerimus, aut ille noſtros. Quod ſi avitam paternamque amicitiam, quia nulla fuerit, commemorare non licebit, dicemus, eos ſolere majorum ſuorum neceſſitudines repetere, qui ipſi nullis amicitiæ vinculis eſſent conjuncti: quemadmodum avita facinora narrant, qui nihil ipſi memorabile geſſerint. Hanc neceſſitudinem non tanquam hæreditaria ſorte temere obveniſſe, ſed à nobis ipſis & natam, & educatam, initio quidem ingeniorum ſtudiorumque ſimilitudine pueriles animos mira charitate conciliante: deinde convictu conjunctiſſimo mutuis officiis: poſtremo mutua virtutum utriuſque admiratione ſic coaluiſſe, adoleviſſe, maturuiſſe, ut jam nihil accedere poſſe videatur, vel ad beneficiorum cumulum, vel ad amorum magnitudinem. Tum nominatim quo in loco, & quemadmodum, quibus communibus ſtudiis pueritiam, aut etiam ephebiam tranſegerimus,

mus, quas voluptates, quæ incommoda, quæ pericula communiter tulerimus. Hæc omnia jucunda commemoratione refricabimus. Solemus enim grandes ejuſmodi rerum mutua recordatione mire delectari: & conſuevit plerumque ex his inter pueros inita benevolentia, in ſeram uſque ſenectam, multa cum voluptate perſeverare. Porro ſi qua propinquitas, ſi qua adfinitas intercedet, ſic natura conjunctiſſimos fuiſſe dicemus, ut longe tamen mutua charitate conjunctiores. Sin nulla erit, adfirmabimus, nulla eſſe cognationis vincula, quæ noſtros animos arctius, aut jucundius, aut etiam tenacius alligent, quam neceſſitudinis: ſine his cognationem aut adfinitatem moleſtam quoque haberi: ubi hæc adſunt, illa non magnopere requiri. Nullum eſſe præſtantius firmiuſque neceſſitudinis genus, quam quod à virtute pulcherrimiſque ſtudiis cœperit initium. Adfinitatis copulam divortio dirimi, cognatorum charitatem ſimultate reſcindi: beneficiis conflatam benevolentiam, alterutrius ingratudine in odium verti ſolere: tum contractum amorem temere evaneſcere: eam demum copulam, quam virtutis admiratio conjunxit, quemadmodum virtutem ipſam, immortalem eſſe. Proderit & illius in nos merita, cum gratitudinis ſignificatione vehementer exaggerare: noſtra viciſſim in illum, multa
cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

cum verecundia ac figurate ſignificare. Q
noſtri de illo ſermones, quam penitus infi
memoria: quantopere illius literis delect
mur: ut illius commodis gloriaque mag
etiam ex animo gaudeamus, quam noſtrapt
quodque incommoda illius non paulo ace
bius quam propria feramus: quantum pr
illius dignitate, fortunaque, curam, ſtudium
que præſtiterimus: quam acrem contra ma
levolentium improbitatem dimicationem ſu
ſtineamus. Poſtremo, vel eruditionem, vel vi
tutem quampiam in eo laudemus: noſtra
qua erunt laude digna, verecunde commemo
remus. A miſeratione benevolentiam capta
bimus, ſi noſtram fortunam, ut eorum quo
commendamus, flebiliter exponemus. Ab ad
verſariorum perſona favorem aucupabimur
ſi quas minas, ſi qua convicia, ſi quam con
tumeliam illius cauſa nos pertuliſſe narrabi
mus, ab iis qui & ipſum, & ejus nomine no
quoque habent inviſos. Contra, quid no
in illos, aut fortiter contumelioſeve dixeri
mus, aut inimice fecerimus. Sed hæc ſuis in
locis. A re præparatiores reddemus, ſi nega
bimus ulla ex parte ad nos pertinere quo de
ſcripturi ſimus, ad illum magnopere: nobis
illic neque ſeri, neque meti, niſi quod amic
chariſſimi commodis haud ſecus atque no
ſtris commovemur: ſi præterea negocii ma
gnitudine, periculo, novitate, antiquitate,

uti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

tilitate, jucunditate, neceſſitate, aut hujuſ-
ıodi quapiam commendatione excitabi-
ıus. Si jubemus animo minime oſcitante
·gere, propterea quod longe plus momenti
ıt in re, quam præ ſe ferat. Si, quantopere
um nobis, tum iis quos illum plurimi face-
e cognovimus, curæ ſit, quantique refe-
at, aperiemus. Quod ſi res ipſa durior
ſſe videbitur, blandimentis prælеniemus,
rudentiam illius obteſtabimur: ut quæ
ıos optimo amantiſſimoque ſtudio dictu-
i ſumus, ea pro ſua vetere manſuetudi-
ıe in optimam partem accipiat. Rem ejuſ-
nodi negabimus eſſe, cujuſmodi primo ſta-
im occurſu videatur; tum ſi maxime dura
it, tamen admonebimus, quantulum ama-
itudinis ſumma utilitate compenſet. Sed
ıæc quoniam neque proprie exordii ſunt, ne-
que in genere commode præcipi poſſunt, in
uum quæque locum transferemus: Neque
omnino eam exordiendi formam improba-
verim, quam video neotericis ſcriptoribus
nimio plus placuiſſe, ut à pervetuſta qua-
piam ſententia factove memorabili in epiſto-
am ingrediamur. Quod genus ſit: Scio, non
emere ſcriptum eſſe Flacco: *Quem cui
commendes, etiam atque etiam aſpice, ne
mox incutiant aliena tibi peccata pudorem.*
Nec ignoro judicium tuum exactum, quod
non temere quivis probatur. Sed tamen tot
modis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

modis exploratum habeo hujus juvenis inge-nium, ut illum non dubitem tibi vel meo pe-riculo commendare. Item Hercules olim ad-verſus hydram Lernæam & cancrum con-greſſurus coactus eſt alienam opem implora-re, qui ſolet opitulari cæteris. Ego unus cum tot monſtris dimicans, iiſque ſubinde novis exorientibus, quid faciam?

Abruptum epiſtolæ initium.

SAtyrica illa, & veluti ex abrupto principii ſpecies, in jocoſis & familiaribus mire de-cet. qualis eſt illa Ciceronis: Itane præter li-tigatores iſtos nemo ad te venit? Et, Deum immortalem, quid ego audio? Sic eſt, inquam, uti ſcribis. Siccine igitur veterem amiculum negligis? Ergo mutabimus ſententiam, quan-do tu quidem hoc tantopere cenſes. Quin ego igitur tibi gratulor? Quin tu igitur huc revolas, ſi iſthæc ut ſcribis res habet. Hui quis te tam eſſe virum credidiſſet? Eho, quid ais, obſecro? Ringitur Zoilus? Næ tu mihi album adportas nuncium. Hujuſmodi figuris id ad-ſequimur, ut non mutam epiſtolam epiſtolæ, ſed vivo ſermoni vivum item ſermonem re-ferre videamur. Et quoniam utrinque miſſæ acceptæque literæ, mutuum alloquium ima-ginantur, pulcherrimum fuerit, quam rem repræſentant, eam quam appoſitiſſime adum-brare. Porro ſolennes illas commendationes,

quas

cas jam ex more præſumunt, aut prorſus
mittendas, aut in epiſtolæ calcem cenſeo
adducendas. Quanquam ubivis etiam im-
rite videtur fieri, ut noſmet ipſos cuiquam
ommendemus, ſed offerimus magis ac dedi-
mus operam noſtram. Alios commenda-
nus, id eſt, laudamus: ut beneficio digni vi-
eantur.

De exhortatoria epiſtola.

QUoniam exhortatorium genus, quod Græci παρακλητικὸν vocant, adfectibus re conſtat, quos juxta ſapientum multorum ntentiam, natura nobis tanquam ſtimulos uoſdam ad virtutem perfectam ac pœdago- os addidit, animadvertendum nobis peni- uſque perſpectum eſſe debet, quæ ſit huma- i animi natura, quæ varietas ingeniorum: uem quæque res adfectum pariat: quibus ebus maxime ducatur: à quibus abhorreat. Qua quidem in parte proprie facultas orato- ia dominatur. Sed hæc è rhetorum præce- tionibus haurienda. Nos tantum breviter ttingemus, quantum ad hujus generis epi- tolam conficiendam ſatis eſſe putabimus. Ergo ex his potiſſimum locis extimulandi animi rationes petemus. A laude, ſpe, metu, odio, amore, miſeratione, æmulatione, ex- pectatione, exemplis, obſecratione.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

A laude.

A Laude bifariam exhortabimur,ut tur
rem ipſam laudemus , tum hominen
Re laudanda excitabimus, ſi piam , ſi magn
ficam, ſi glorioſam, ſi raram, ſi novam , ſi a
duam , ſi hactenus intentatam dicemu
Quanquam hanc partem in ſuadendo dili
gentius tractamus. Perſonæ collaudatio i
exhortando plurimum habet uſus. Nam &
honos unice virtutem excitat, alitquę. Et it
mortalium animos natura finxit, ut vix quiſ
quam adeo demiſſo ſit pectore,quin laudibu
erigatur. Quare ſtudioſæ cohortationis mo
nita multa cum laude miſcebimus : id quo
Cicero & factitat, & factum à ſe refert, ut ex
hortandi artificium quoddam indicare vo
luiſſe videatur. Ergo ab hac parte commo
vebimus , ſi ab eo bene geſta artificioſa laud
dilatabimus : idque tum à modo, tum à loco
à tempore, tum à perſona , à difficultate rei
per collationem, per fictionem , aliisque am
plificandi modis , de quibus ſuo loco nonni-
hil attingemus : propterea quod cum pleriſ-
que in generibus plurimum valent , tum ac
hoc proprie præcipueque pertinent. Si qua
pulcherrime adhuc perfecit , ab omnibus in
cœlum tolli dicemus , ut quæ feliciter & ſtre-
nue cœpta, pari aut majore etiam animi ma-
gnitudine pergat hortabimur : nihil illius im-

mor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ortalitati præter extremam manum deeſſe:
m imponere non tam eſſe arduum, & nego-
oſum, quam ad tuendam quæ jam virtute
arta ſit gloriam, neceſſarium, ut qui eatenus
mnes reliquerit, in hoc tanquam extremo
ctu bonus artifex ſe ipſum ſuperet. Si gene-
s claritatem, ſi fortunæ ſplendorem, ſi no-
litatem, ſi dignitatem, ſi imperii præſtan-
am, ſi ingenium, ſi vires, ſi ſapientiam, ſi
rtutem, ſi ætatem, ſi rerum uſum extolle-
us: at ne quid his indignum admittat, ad-
onebimus. Itaque rei dilatatæ præſtantiam
im ejus virtutis amplitudine commetie-
ur: dicemusque, illius divinam virtutem
uic tam præclaro muneri unam parem inve-
ri. Ac rei quidem ſecurior eſt amplificatio,
erſonam vero quemadmodum laudes, non-
hil refert. Sunt enim alii paulo inaniores,
ui laudem etiam apertiorem facile agno-
unt. Eſt alius moroſiore natura, *Cui male palpere, recalcitrat undique tutus.* Quare
le plenius, hic laudandus figuratius. Tan-
um ad mores attinet. Neque nihil in ætate
iſcriminis. Siquidem juventus, quoniam &
tatis vitio, & rerum imperitia tumet, aper-
ore laude tanquam adplauſu clariore, criſtas
ttollit: & ſenectus decrepita ob deficientis
tatis infirmitatem laudationem libenter
ccipit. At matura illa & virilis ætas, quo
agis ſuis confidit viribus, quoque longius,
vel

vel à puerorum ineptia, vel à ſenum delira mentis abeſt, eo rectius minusque ſcenic laudari debebit. Ergo apud viros, natura ſe veriores, laudandi inanitatem figuris obtexe re conveniet: ut aut occupatione laudem di ſimulemus, aut contrario ductu orationis tanquam objurgantes, majore fide laude mur, aut in alteram quampiam perſonan laudationem eam transferamus. Quovis de mum artificio apertum gnathoniſmum effu giamus.

A ſpe & metu.

PEracre res utraque calcar habet, tum a excitandos animos mortalium, tum a ſuſtinendos, ne rerum magnitudine defat gentur, ſpes præmiorum, & incommodorur metus: quorum alterius quidem in adhor tando propriæ ſunt partes, alterius in deter rendo, Utrumque in genere deliberativo lat tractatur: hoc in genere eatenus adhibetur ut tanquam ſuaſorio epilogo, commodorur incommodorumque ſummam, breviter & non ſine amplificationibus, tanquam in con ſpectu ponamus, immortalitatem, beatudi nem, decus, gloriam, honores, opes, volu ptates, tranquillitatem, aut aliud emolumen tum: diverſa ex parte, inferos, æternos cru ciatus, turpitudinem, ignominiam, egeſta tem, dolores, tumultus. Quod ſi utriſque par

tibu

ibus uno in genere, id quod plerumque fit, utemur, per antichesim, commoda dilatata cum incommodis item exaggeratis conferre oportebit. Et quibus quemquam rebus maxime duci ſenſerimus, eas res ſtudioſius ampliatas, frequentius ingeremus: puta ambitioſo honores, avaro emolumentum, ſeni vitæ tranquillitatem: itemque de reliquis contra, ut quidque maxime inviſum eſſe cognoverimus, ita quam atrociſſime ac creberrime proponendum. Deinde laborem, quo vel tanta commoda petuntur, vel incommoda vitantur, per depreſſionem oportebit extenuare, ac poſtea per contentionem componere.

Ab amore, odio, miſeratione.

VEhementer commoverimus, ſi eorum quorum nomine pericula ſubeuntur, charitatem commemoratione renovabimus, & artificio allevabimus: ut in patriam, parentes, in liberos, à natura inſitam pietatem: in bene meritos amorem: in amicos neceſſitudinem: in præſtantes virtute viros obſervantiam. Rurſus ſi odium & atrocitatem, in eos, contra quos dimicatio ſuſcipitur. quam graviſſime exaggerabimus. Neque enim amanti ſolum, quod antiquitus dictum eſt, nihil eſt difficile, verum idem & odium præſtat. Quare utrumque calcar admovebimus,

bimus, & hinc amicorum gratiam, hinc inimicorum atrocitatem cornibus adverſis conferemus: ut pro ſanctiſſima Chriſti religione, contra teterrimam Turcarum ſuperſtitionem: pro conjugibus, pro liberis, contra nefarios parricidas: pro fideliſſimis ſociis, contra crudeliſſimos hoſtes: pro chariſſimo honeſtiſſimoque amico, contra maledicentiſſimum ſycophantam. Idem & iiſdem rationibus efficiet commiſeratio: ſi amicorum ſolicitudinem, inopiam, luctum, ſqualorem: è regione inimicorum potentiam, ferociam, audaciam, inſolentiam proferemus. Sed hos adfectus, quemadmodum oporteat ſuſcitare, & augere ſuſcitatos, à Fabio pleniſſime traditum eſt, in exordii & concluſionis præceptis. Hoc tantum à nobis admonebitur, graviſſimos animi motus excitaturum, qui conſequentis temporis imaginem graphice repræſentabit: quantum commodorum ſequatur, ſi res bene geratur: ſin contra, quantum malorum. Et qui per proſopopœiam rebus ipſis vocem dabit. uti patriæ, religioni, templis, mœnibus, ſepulchris, manibus è monumento excitis, hiſque adfectus, & ſermonem convenientem, ac decorum accommodaverit.

Ab æmulatione.

HIc locus ab invidia ſumitur, non illa ignava & execrata, quæ cum ipſa nihil præclari machinetur, alienis tamen virtutibus uritur: ſed illa generoſa, quam animis noſtris inſevit natura prudens, ut æmulatione contracertantium, tanquam acerrimis quibuſdam ſtimulis, incitaremur ad fortiter agendum: quæ nobis perſuaſit, glorioſum eſſe, & quantisvis periculis redimendum, quam plurimos præcedere: contra, turpiſſimum, & quavis mercede fugiendum, in ſimili certamine poſteriores tuliſſe. Verum non ſimplex eſt ab æmulatione exhortandi ratio. Utrinque enim adcreſcent animi, ſi æmulorum virtutem, gloriam, ſtudium, conatum, opes, improbitatem, cum amplificatione ante oculos ponemus. Sed cavendum obiter, ne contracertantium laudem uſque adeo exaggeremus, ut ejus animum, quem erigere conamur, in deſperationem abjiciamus. Unde comminiſci quippiam oportebit, ut æmulos, vel fortunæ vi, vel hujus lentitudine, nonnihil præteriiſſe dicamus haud virtute: eoque acrius adnitendum, ut id diſpendii, quod fortunæ culpa ſit acceptum, ſtudio noſtro ſarciamus: & pudorem, quem negligentia contraximus, vincamus induſtria: ſive eorundem ignaviam, inſcitiam, infirmitatem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

inopiam, per elevationem proferemus: hac quidem moderatione, ne, quem hortamur, ad ſecuritatem & oſcitationem trahamus. In ſuperiore modo erectior reddetur, ubi intelliget, tanto glorioſiorem futuram victoriam, quanto virtute gloriaque præcelluerint ii, quibuscum certatum eſt, cum ab egregiis viris vel ſuperari non indecorum haberi ſoleat. In altero ſic facilem eſſe victoriam oſtendemus, ut tamen haud negligendam arbitremur, incertos eſſe rerum humanarum exitus. Et multo magis pudendum eſſe, ab ignavis æmulis ſuperari. Hortabimurque, ut jam non cum illis, quos longo intervallo poſt ſe reliquerit, ſed ipſi ſecum certamen eſſe putet.

Ab expectatione duplici.

EXpectatio quidem geminum habet calcar: nam haud mediorem injecerimus ſolicitudinem, ſi, quanta ſit omnium amicorum & benevolentium publica privataque de illius virtute expectatio, nominatim quantum ſibi promiſerint ii, quorum ille judicium & autoritatem plurimi facere videbitur, quorumque cauſa facturus omnia putabitur, oſtendemus: non illius unius intereſſe, ſed omnium neceſſariorum, ſed poſterorum, in quos ea ſit gloria transfundenda. Expectationem quam maxime probabilem efficiemus, à generis nobilitate, ab indole palam ſpectata,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ta, ab educatione, à loci celebritate, ab ante-actis, & ante dictis, ab ominibus, ſomniis, & vaticiniis, atque aliis item id genus circumſtantiis.

Ab inimicorum expectatione.

E Diverſo malevolentium & invidorum expectationem, & ſtudia perverſa, atrociter exaggerabimus : è quibus nominatim referre quoſdam fuerit efficaciſſimum, quos illi præter cæteros inviſos atque infeſtos novimus; & quid quiſque aut invide dixerit, aut inimice fecerit, referre. Horum omnium qui nunc præſenti gloria ejus utuntur, ſi, quod ipſi vix auſint ſibi promittere, res parum feliciter evenerit, quam inſolens ſit futurum gaudium, quanta in bene cupientes inſultatio, quæ ſcommata, qui riſus, quanta ferocitas, deſcriptione ante oculos ponemus. Ita ejus unius virtutem, in editiſſimo frequentiſſimoque theatro omnium oculis expoſitam : unde neceſſe ſit, aut cum ſumma benevolentium gratulatione & plauſu recedere, aut invidentiſſimorum hominum ſibilis cum ſummo noſtro noſtrorumque pudore exigi atque explodi.

Ab exemplis.

JAm nulla perinde re ad virtutem inflammeſcimus, ut eorũ quos admiramur exem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

plis, maximeque illuſtribus, pervetuſtis, ac domeſticis. Illa enim autoritate, hæc adfectu commendantur: propterea quod priſcorum virtutes, quorum ab invidia longe abſunt, & audit quiſque libenter, & miratur impenſius: & natura fit, ut quiſque finitimis exemplis acrius tangatur, veluti, majorum noſtrorum, adfinium, præceptorum, & eorum quibuſcum nobis vel patria, vel ordo, vel profeſſio communis ſit.

Exempla quomodo tractanda.

IN his ergo tractandis, ut ſumma eſt utilitas: ita ſtudii curæque plurimum erit adhibendum. Primo, quos proponemus imitandos, eorum vocabula cum laude ſtatim aliqua, & honorifica præfatione, proferemus, hunc ad modum: Socrates vir bonus divino teſtimonio ſapiens judicatus. Perſpexit hoc Plato philoſophiæ parens. Egregie Phocion Græcorum longe incorruptiſſimus. Vidit hoc Alexander ille Macedo, vir gloriæ natus. David, de quo dubites, utrum rex glorioſior, an propheta ſanctior. Præſtanti vir animo Camillus. Imperio & triumphis genitus Scipio. Nunquam ſatis laudatus Æmylius. Oportebit autem hujuſmodi præfatiunculas ad rem eſſe adcommodas: etiam ſi quæcunque laus exempli autoritatem adjuvat, tamen alieniorem adhibere, infantis eſt hominis: ut

quis eum, unde fortiter dicendi duxerit exemplum, divitem appellaret aut ſtudioſum.

De contrariis exemplis.

DIverſum in contrariis exemplis fieri convenit. Ut; Quæ poſteritas Dionyſii ſacrilegi tyranni nomen non excrabitur? Nobilitatus crudelitate Nero. Sardanapalus vir muliere corruptior. Cleopatra regina meretrix. Catilina impiiſſimus patriæ proditor Sibi felix, patriæ funeſtus L. Sylla. Nam hujuſmodi exemplorum non in dehortando modo, verum & in exhortando frequens eſt uſus, propterea quod quemadmodnm virtutis imagine allicimur, ita vitiorum ſimulachris ad honeſti amorem accendimur. Neque raro uſu venit, ut eadem opera pariter, & adhortemur, & deterreamus: veluti qui ad capeſſendam rempublicam exhortetur, idem utique à privato ocio deterreat.

De inæqualitate exemplorum.

ET quoniam exemplorum multa varietas eſt: nam alia ex parte, alia in totum ſimilia, aut diſſimilia, alia contraria, alia majora, alia minora, paria: oſtendit in Topicis Cicero, ad exhortandum efficaciora eſſe inæqualia. Quod ego quidem in hunc accipio ſenſum, ut ſemper à majore ad minus deſcen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

dat exhortatio. Nam etiamſi aut perſona, aut res minor eſſe videatur, tamen complexus rerum & verborum facit, ut majus ſit quod aſſumitur. Exempli cauſſa: Si propter matrimonia violata urbes everſæ ſunt, quid fieri adultero par eſt? Hoc Fabius recte putat à majore ad minus. Illud huic adverſum exiſtimat: Tibicines cum ab urbe diſceſſiſſent, publice revocati ſunt: quanto magis principes civitatis viri, & de Republica bene meriti, cum invidiæ ceſſerint, ab exilio reducendi? At hic tametſi tibicinum perſona ſit principum conditione inferior, tamen hoc ipſum tibicines fuiſſe publice revocatos, majus eſt, ob complexum, quam ſi principes ab exilio reducantur. Quod ſi hic intellectus non placet, qui mea quidem ſententia veriſſimus eſt, negationem obſervemus neceſſe eſt, id quod à neotericis dialecticis utcumque præcipitur. Sed hæc inæqualitas erit per collationem aperienda, quæ fere exemplis ſubjici conſuevit. Infinitum vere traditu, unde ea ducatur. Nam non modo ab unaqualibet circumſtantiarum, ſed etiam ab aliis quibuſlibet differentiis ſumitur. Omnia tamen ad perſonam & rem referuntur. A perſona ad hunc quidem modum: Formica brutum & minutum inſectum, & vix animal, hyberno victui æſtate conſulit, & homo ſenectæ non proſpiciet in adoleſcentia? Hoc

auſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

uſa eſt mulier, quid te virum oportet? Hoc
'irguncula intellexit, te anum quid par eſt
ăpere? Ille ethnicus, tu Chriſtianus. Ille
›arbarus, tu Romanus. Ille prophanus, tu
acris initiatus. Ille privatus, tu magiſtra-
us. Ille tribunus militum tantum, tu con-
ſul. Ille tyrannus, tu philoſophus. Ille ob-
ſcurus, tu patricius. Alienus ille, tu patruus.
lle omnis expers doctrinæ, tu à puero phi-
ophiæ rationibus optimis inſtitutus. Ru-
lis ille, tu multo rerum uſu exercitatus. A
e autem hoc pacto: Vitam ille contempſit,
u voluptatem non contemnes? *Vt corpus valeat, ferrum patieris & ignes:* & ut ani-
mo valeas, ſalutarem objurgationem non fe-
es? Opes caducæ & ſordidæ per tanta pe-
icula petuntur, & à ſapientia quidvis incom-
modi deterret? Unus ille, nos multi non
dem faciemus? Ille inermis, imparatus, nos
nſtructi. Regnum ille ſperabat, tibi immor-
alitas certa propoſita. Toties ille, tu ſemel.
lle in tanta rerum difficultate, tibi omnia
xpedita. A perſona, & à re pariter. Puella
'itam pro nihilo habuit, tu vir, & vir erudi-
us, voluptatulas neſcio quas non quibis
ontemnere? Erit hoc artis, quæ natura pa-
ia ſunt, ea dicendo imparia facere, & artifi-
ioſa collatione altera exaggerare, deprimere
ltera.

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

De varietate & Ordine Exemplorum.

QUanquam autem appellatione propria id demum exemplum dicimus, cum res geſta aut perinde ut geſta exhortandi cauſa proponitur, tamen illuſtrium virorum graviter dicta, philoſophorum paradoxa, poëtarum figmenta, autorum nobilium ſententiæ, parœmiæ vulgo receptæ, allegoriæ, parabolæ: breviter, quidquid ſimilitudinibus adfine, id exempli vim habet, & à Fabio huic generi ſubjicitur. Neque primum illud genus quod retulimus, ſimplex eſt. Nam quædam ab inanimis ducuntur. Uti; Sol Chriſto moriente luxit, quid hominem oportet facere? Saxa mors illius ſcindere potuit, humanam mentem non permolliet? Orbes cœleſtes perpetua vertigine parent Imperatori Deo: nec ullum ſidus è tot ſtellarum millibus ordinem deſerit, aut in officio ceſſat: & mortales quid facere par eſt? A mutis rebus. Tigris pro catulis præceps ſævit in prædonem; & pro liberis conjugeque chariſſima, virum fortem quid facere oportet? Leo in victos & abjectos non ſævit, & non idem faciet Imperator? Apis non ſolum mutum, verumetiam exiguum animal, in commune laborat, & homines Rempublicam negligunt? Elephantus numen agnoſcit, & negligunt mortales? Quæcunque autem ab inanimis ducuntur & mutis,

tis, imparia fere ſunt, ſiquidem ut ſimilia, non ut paria proponuntur: ſicut & illa, quæ à ſpiritualibus trahuntur. Quod genus eſt; Cacodæmones credunt, & contremiſcunt; quo magis oportet hominem immortale numen vereri. Cœleſtes illæ mentes, & immortales, nocturni diurnique vitæ noſtræ cuſtodes, perpetuo nobiſcum obambulant: quanto ſtudio par eſt, nos ipſos pro noſtra ſalute vigilare? Deus ipſe, cui liberum eſt diffingere pro arbitratu quod arbitrio ſuo finxit, ad ulciſcendos ſontes lentiſſimus, ad ignoſcendum promptiſſimus eſt; & regem mortalem cujuſmodi eſſe convenit? Jam quæ ab hominibus ad homines transferuntur, ea tribus modis imparia fieri oſtendimus, à perſona, à negocio, ab utroque. Ergo, ut primi generis exempla copioſe ſuppeditant, omnium rerum, maximeque inſignium naturæ, vires, miracula, & ex autorum monumentis, & noſtrapte obſervatione, comparata eſſe debent: fontium, fluminum, marium, montium, gemmarum, arborum, herbarum, florum, atque ex his quam plurimæ ſimilitudines jam præparatæ, atque repoſitæ: ut ſi quando uſus fuerit, velut è proximo depromantur. Secundi vero generis, divitem ſuppellectilem accumulaverimus, ſi, quæ veterum erudita curioſitas, de volatilium, de quadrupedum, de ferarum, de ſerpentium, inſe-

ctorum, piſcium ingeniis memoriæ prodidit, quæque quotidie mortalium experientia deprehendit, eorum omnium quam denſiſſimam multitudinem in memoria, tanquam in procinctu paratam habeamus: maxime ſi qua ſunt, quæ à certis autoribus prodigioſe facta referuntur. Quod genus eſt illud de Delphino amatore, & puero adamato, apud Aulum Gellium: & de dracone, qui nutricium ſuum, jam à latronibus in ſylva jugulandum, ſervavit: deque leone, qui hoſpiti ob os exemptum gratiam venatum aggerendo retulit: & de Arione ac Delphino, cujuſmodi permulta à Plinio referuntur: quorum & in inanimis nonnullis eſt uſus. Verum hæc quoniam ad fabularum ſpeciem proxime accedunt, autoritas erit gravitate, & multitudine, tum etiam ſermonis commoditate fulcienda, denique præfatiunculis etiam muniendа. Porro eorum, quæ ab humana perſona ducuntur, minime frugalem, maximeque variam copiam conſtare oportebit: tum ex priſcis hiſtoriis atque annalibus, tum ex his, quæ noſtra fere memoria geſta memorantur: eaque cum ſit expeditior, magiſque ad manum copia, de quaque virtute, de quoque vitio, de quaque re illuſtri aliquot exempla ſunt ediſcenda, aut præmeditanda: neque id ab unico hiſtorico, aut unica gente, ſed è Græcis, Latinis, Hebræiſque ſcriptoribus omni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

omnibus, ex his, quæ apud Ægyptios memorabiliter ſunt acta, quæ apud Lacedæmonios, quæ apud Thebanos, quæ apud Atticos, quæ apud Syrios, apud Perſſas, apud Romanos, apud Gallos, apud Britannos, apud Judæos, apud Scythas: nam habet ſua quæque gens miracula, ſuos ritus, ſua quædam inſtituta. Narrant hodieque nautæ & negociatores, qui per omnes terras ac maria quærendæ ſtudio rei circumvolitant, quædam non minus prodigioſa, quam prior vetuſtas finxiſſe creditur. Horum omnium duplex eſſe ordo poterit: ut ad efficaciora ſenſim increſcat ſeries: qui quidem non tam eſt vulgatus, quam utilis: aut ut ab antiquiſſimis, maximeque externis, quaſi per gradus, ad noſtratia, & proxima demum veniamus: ut ab Ægyptiis Phrygiiſque ad Perſica, à Perſicis ac Syriacis ad Græca, à Græcis ad Hebræa: ab his ad Romana, à Romanis ad barbara, ab ethnicis ad Chriſtiana, à peregrinis ad noſtratia: tum à veteribus ad recentiora, ab iis ad ea quæ noſtra ſunt geſta memoria deſcendamus, à quibus ad gentilitia, poſtremo ad domeſtica perveniamus.

De fabuloſis exemplis.

PRoximæ ſunt huic generi veterum poëtarum fabulæ, & prophetarum allegoriæ. Sed fabularum hic erit uſus, ut fabulas eſſe ne-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

gemus: fuiſſe antiquitus permulta, & his incredibiliora, quæ tamen à certiſſimis autoribus ſint literis prodita: aut poëtæ laudem præfati, quid ſibi eruditiſſimi prudentiſſimique homines ejuſmodi figmentis voluerint, probaliter aperiemus hoc pacto: Nimirum hoc ſentiebat divina mens Homeri, non poëſeos modo, ſed omnis etiam philoſophiæ parentis, cum & in Iliade Ulyſſem pleriſque belli negociis admiſceret, & in Odyſſea tot caſibus alterum decennium fecerit jactari, arduum, perque duriſſimos labores, eſſe virtutis iter. Neque temere profecto, neque aniliter erudita finxit antiquitas, Herculem tam multis exantlatis laboribus, conſumpto igni corpore, in Deorum contubernium fuiſſe relatum. Id enim erat priſcis illis ſapientibus inſtitutum, ſanctiſſima philoſophiæ myſteria, ne paſſim evulgarentur, hujuſmodi doctis fabellis obtexere. Significavit autem, immortalitatem non contingere niſi his qui perpetuam ætatem honeſtis laboribus exegiſſent, & inexhauſto virtutis ardore, cum omnium vitiorum monſtris indefatigati bellum geſſiſſent. Sub hoc genere & myſticos veterum ſacrorum ritus, ſuperſtitioſaſque nationum priſcarum cæremonias complectimur, in primiſque Hebraicarum literarum myſteria: in quibus quidem interpretandis, utinam tam eſſemus circumſpecti, quam ſumus frequen-

tes

tes & audaculi. Mirabor enim, ſi quiſquam illa ſcite interpretabitur, omnis antiquitatis ignarus: ita ut fere ſunt iſti, qui tantum verſantur in pluſquam mutis literis, ac ſpinoſis quæſtiunculis. Eodem referenda ſunt, (nam eundem habent uſum) quæ à tragicis comiciſque perſonis mutuamur, & eorum, qui in dialogis, & item hiſtoriis, non ad fidem rei geſtæ, ſed ad imitationem compoſitis inducuntur. Huc quoque pertinere Fabius autumat apologos Æſopicos & Aniani, quos ille λόγους μυθικούς, id eſt, ſermones fabuloſos appellat. His enim vehementer duci animos, præcipue ſimplices & imperitos, cum tantum valuerit ille Menenii Agrippæ, de membris humanis adverſus ventrem conjuratis, ſermo, ut graviter irritatam plebem patribus reconciliarit. Quod ſi quem deterreas, ne cum potentiore contendat, miros habebit ſtimulos apologus Horatianus de rana ſeſe inflante. Neque leviter interdum movent excellentium virorum dicta, itidem ut facta: qualia nonnulla Plutarchus collegit. Et veterum ſapientum paradoxa: Ut; Rex eſt, qui metuit nihil. Et poëtarum & illuſtrium ſcriptorum inſignes ſententiæ. Ut Enniana illa; *Fortes fortuna juvat.* Et Vergiliana:

Nate dea, quo fata trahunt retrahuntque ſequamur.

Quidquid erit, ſuperanda omnis fortuna ferendo eſt.

Aut

Aut vulgo receptæ, quas adagia nominant. Sunt & à nobis animoſæ quædam, & plenæ ſpiritus fingendæ. Ut; Viri eſt, aut fortiter interire, aut vincere. Non moritur, quiſquis pro patria mortem oppetit. Ut palma contra impoſitum onus, ita maſculus animus contra fortunæ difficultatem debet erigi, ultroque inſurgere. Virtus duris laboribus paſcitur, non frangitur. Viri nihil habet, qui glorioſo labori ullam voluptatem anteponit. Inductiones autem Socraticæ, quas εἰσάγωγας vocant, non tam ad excitandum valent, quam ad perſuadendum, etſi ad utrumque ſunt non inefficaces. Horum omnium miſcellaneam quandam agemus, quo varia magis ſit oratio.

De Obteſtatione.

EXhortandi locos ceu fontes fere omnes aperuimus. Quod ſi quis Epilogum etiam paræneticum quendam requiret, is non incommode per obteſtationem ſumitur. Ut, cum per inclytas majorum imagines, quibus plus lucis attulerit, quam acceperit: per egregia gentis decora, quæ ſua virtute non mediocriter illuſtraverit: per gloriam bene geſtis partam: per egregia facinora, quibus quotidie ſe ipſum vincat: per immortale nomen, cujus jam æterna facta ſunt fundamenta: per feliciſſimam indolem: per ingenium

im-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

nmortalitati & pulcherrimis rebus natum:
er incredibilem ſapientiam, prudentiam ſin-
ularem, doctrinam raram, animi magnitu-
inem prope divinam, virtutem abſolutam,
qua nihil ſit arduum, quod aut præſtari non
ueat, aut non ab omnibus expectetur: per
najorum manes, qui ſe à ſua poſteritate be-
efactorum gloria ſuperari gaudeant: per
iberorum & nepotum pietatem, ad quos de-
cus hoc una cum patrimonio ſit hæreditaria
raditione tranſiturum: per amicorum & be-
nevolentium vota: per invidorum ſtudia:
per odia execrata malevolentium, quos op-
time ſic demum ulturus ſit, ſi invidentiſſimas
aures illorum, & oculos, virtutum ſplen-
dore & pulcherrimis rumoribus perſtringat
atque obruat, obteſtabimus atque execrabi-
mus, ut ſe digna velit & audeat.

De lenienda Exhortatione.

VErum ſi quando periculum eſſe judicabi-
mus, ne quid offendat vehemens & im-
portunior exhortatio: nam habet hæc neſcio
quid monentis, præcipientiſque, aut etiam
diffidentis: & quorundam ingeniorum ea eſt
inſolentia, & ſecuritas ſui, ut ne moneri qui-
dem patiantur. Id igitur ubi metuemus, mul-
tis rationibus exhortationis moleſtiam lenie-
mus. Ut aut negem⁹, nos oratione noſtra lan-
guentẽ velle accendere, ſed currentem, incita-
re;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

te: ac ne incitare quidem, ut ea gerat, quæ jam dudum ſua ſponte facit, ſed nos pro noſtro ſingulari in illum ſtudio ita gerenti gratulari: orabimuſque, ut importunitati noſtræ det veniam, quæ non aliunde poficiſcatur, quam ab immodico quodam gloriæ illius ſtudio. Nihil eſſe tamen magnificum, quod illius virtus non ſit abunde præſtitura: ſed tamen qui in certaminibus ſpectant, tametſi nihil opus eſſe ſciunt, tamen non poſſunt non applaudere, cui valde favent: cumque is, qui certat, ſuæ virtutis probe conſcius, ſecurus ſit ab animo, tamen fautor ille ſecurus eſſe non poteſt, donec certam victoriam viderit. Aut longe aliud à nobis inſtitutum fuiſſe ſimulabimus, ſed præter conſilium huc calamum eſſe delapſum, tranſverſum ſcilicet agente nos incredibili quodam amore, ut eum exhortatemur, qui non tam calcaribus egeat, quam freno. Denique virtuti ejus omnia ſecunda precabimur.

Quis huic generi Character proprie conveniat.

EX multis ſtyli generibus, grave illud & acre atque ardens, & incitatum, exhortationi præcipue convenit. Nam florida, concinna, ac feſtiva, alibi gratiam habent, hic maſculus, &, ut ita dicam, robuſtus debet eſſe character, amplus, & nervoſus. Gravi-

tas

ꝫ autem eſt, quam δείνωσιν Fabius nominat, emque inter præcipuas orationis virtutes pnit. Sed in his, quæ ad concitandos affetis potiſſimum valent, his fere rationibns nſtare videtur: rebus, verbis, amplificatio-, figuris, & compoſitione. Rebus gravitem conſequemur, ſi quam optimis ſenntiis, è ſublimibus, gravibus, ac magni ominis, & pervetuſtis autoribus petitis: ſi emplis exquiſitiſſimis, ſi priſcis, ſi illuribus, ſi neutiquam vulgaribus utemur. erbis rerum gravitatem augebimus, ſi vos ſonantiſſimas, ſi amplas, ſi quam maxime aviter tranſlatas, ſi ſignificantes deligeius. Sonantes: ut, Bellicos tumultus divia prope virtute profligaſti. Amplas: Imortalia virtutum tuarum monumenta, null unquam ſeculorum ſeries obliterabit: Sigificantia: ut, Fratrem ne deſere Frater.

Egregiam vero laudem & ſpolia ampla referțis
Tuque puerque tuus,
Vna dolo divum ſi fœmina victa duorum eſt.

Ianc virtutem ſermonis Fabius energiam ppellat, quod nos actionem, aut efficaciam ertere poſſimus. Ea præſtat, ne quod verum tota oratione ſit ocioſum, quemadmodum in hoc carmine Vergiliano:

--- Tu ne in triviis, indocte, ſolebas

Stri-

Stridenti miſerum ſtipula diſperdere car-
men?

Nam in poſteriore verſiculo ſingulæ quæqu[e] voces novum pondus addunt. Hoc mod[o] gravitatis laudem adſequemur, ſi ſermonem perpetuum argumentis amplificationibuſqu[e] infarciemus, eaque ſingulis vocibus inclu[-]demus. Augent orationem & epitheta, i[d] eſt, appoſita, maximeque tranſlata. ut, Cruentis manibus ſacratiſſimum deo[-]rum, &c. Hujus tamen modum requirit Fa[-]bius. & ocioſa ſunt vitanda, quibus ad vo[-]luptatem, non ad uſum utuntur poëtæ.

De amplificatione.

IN adfectibus autem promovendis præci-pue atque adeo prope ſola dominatur am-plificatio: cujus quidem vis omnis in adle-vando deprimendoque conſiſtit. Ea ſumitur à circumſtantiis omnibus,à quibus & proba-tiones ducuntur. His autem rationibus lice-bit amplificare. Primum quidem commu-tato rei nomine: ut, ſi, qui cæſus ſit, eum di-camus occiſum: & qui ſit improbus, eum latronem nominemus: ſi quod nobis mole-ſtum eſt, id necare, aut ad reſtim adigere dice-mus. Contraque, ſi qui pulſaverit hominem, attigiſſe: qui vulneraverit, læſiſſe dicetur. Si impudica quæ ſit, meretrix: ſi audaculus, gla-diator nominabitur. Alter eſt modus nihil à ſuperiore diverſus: niſi quod illic ſola po-

nun-

untur quæ amplificant, hic per collationem feruntur etiam illa, quæ recta erant, ut magis emineat atque increſcat amplificatio. Quod genus eſt Cicer. in Verrem : *Non enim furem, ſed raptorem, non adulterum, ſed expugnatorem pudicitiæ, non ſacrilegum, ſed hoſtem ſacrorum, religionumque : non ſicarium, ſed crudeliſſimum carnificem civium, ſociorum, in veſtrum judicium adduximus.* Tertius amplificandi modus, incrementum vocatur: cum non ſtatim quod eſt acrociſſimum ponimus, ſed per gradus plures, aut etiam unum, pervenitur, interdum ad ſummum, interdum ad id quod ſupra ſummum eſt quodammodo. Sic oratio increvit Ciceroni: *Facinus eſt, vincire civem Romanum: ſcelus, verberare: parricidium necare: quid dicam, in crucem tollere?* Hic ultra ſummum perventum eſt. Ad ſummum ſic: Matrem tuam cecidiſti, quid dicam amplius? occidiſti. Increſcit & citra diſtinctionem oratio, dum curſu quodam gravius graviuſque ſemper aliquid inſequitur. Ut, Pecuniam, honores, regnum, vitam denique patriæ charitate contempſit. Et de vomitu Antonii: In cœtu vero populi Romani, negotium publicum gerens, magiſter equitum. Eſt & hoc incrementi genus, quum tanquam per fictionem, inferiora quæ ſunt augemus, ut illa majora videantur. Ut; Hanc rem tam

æquam,

æquam, ſi quilibet ignotus abs te peteret, tamen ignoto recuſare non debebas: nunc orat pater, & pater ſic meritus. Si tantis officiis nullam gratiam repoſuiſſes, ingratiſſimus eras: nunc pro ſummo beneficio maleficium ſummum retuliſti. Si liberorum & conjugum ſalus defendenda tantum eſſet, tamen nullum erat periculum non ſubeundum: nunc pro totius Chriſtiani orbis incolumitate, dignitate, capiuntur arma. Confine eſt huic cum id, quod tanquam exempli cauſa propoſitum eſt, augemus, eoque aliud majus etiam eſſe oſtendimus. Uti Cicero mulieris facinus, quod medicamentis partum abegiſſet, exaggerat: ac merito rei capitalis damnatam dicit, quæ quidem ſpem parentis, memoriam nominis, ſubſidium generis, hæredem familiæ deſignatum, Reipublicæ civem ſuſtuliſſet. Deinde Opianici culpam, cujus par noxa videbatur, hunc ad modum exaggerat per collationem: Quanto eſt Opianicus in eadem injuria majore ſupplicio dignus? Siquidem illa, cum ſuo corpori vim attuliſſet, ſe ipſam cruciavit. Hic autem idem effecit per alieni corporis vim, atque cruciatum. Gravius auget illud comparationis genus, cum utrinque plura pluribus redduntur. Quod genus eſt illud Marci Tulli in Catilinam: An vero vir ampliſſimus P. Scipio Pontifex Maximus, Tiberium Gracchum mediocriter labefactantem

em ſtatum Reipublicæ privatus interfecit: Catilinam, orbem terræ cæde atque incendio aſtare cupientem, nos conſules perferemus? Hic Catilina, Graccho: adoleſcens perditus, viro ornatiſſimo: & ſtatus Reip. orbi terrarum: & mediocris labefactatio, cædi atque ncendiis, vaſtationi: & privatus, conſulibus comparatur. Per ratiocinationem amplianus, cum alibi ſit, alibi valet amplificatio, id quod non ſimpliciter accidit. Amplificantur enim & ex antecedentibus conſequentia, & ex conſequentibus antecedentia. Prioris exemplum hoc erit: *Ille cavum converſa cuſpide montem, Impulit in latus, ac venti velut agmine facto, Qua data porta, ruunt.* Ex his ſic amplificatis apparet, quanta ſit tempeſtas conſecutura. Et Chriſtiani judicii ſupremi horrorem exaggeramus, amplificatis his monſtris, quæ feruntur anteceſſura. Poſterioris erit illud Ciceronis in Antonii vomitum, quem tantum ait vini in Hippiæ nuptiis hauſiſſe, ut poſtridie cogeretur in conſpectu populi Romani vomere, & fruſtis eſculentis ſubſellia complere. Mire ſignificavit, quanta præceſſerit ingurgitatio, cum eo in loco vomeret, neque caſu, neque volens, ſed neceſſitate: neque recens, ut fere ſolet, cibus refunderetur, ſed qui in poſterum uſque diem redundaſſet. Eſt alia hujus generis ſpecies, cum aut ea, quæ per ſe graviſſima ſunt, conſulto de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

deprimimus, quo magis magiſque attollantur quæ ſecutura ſunt: aut diverſa attollimus, ut augeamus ea quæ præferuntur. Prioris exemplum erit illud in Verrem: Levia ſunt hæc in hoc reo. Metum virgarum Navarchus nobiliſſimæ civitatis pretio redemit: humanum eſt. Alius, ne ſecuri feriretur, pecuniam dedit: uſitatum eſt. Ex his, quæ graviſſima non videri non poſſunt, ſic elevatis, neceſſe eſt atrociſſimum quiddam colligi atque expectari. Sic amplificavit Terentii Hegio, ubi Demea de virgine vitiata queſtus, facinus hoc velut vulgatum jam, & humanum, contemnit, jubetque gravius adhuc accipere, cum pater nihil hoc gravius, neque fieri, neque dici poſſe crederet. Poſterioris generis illud eſt, quam Vergilius Æneæ laudes examplificata Turni virtute adauget: aut cum Hannibalis bellicis laudibus creſcit virtus Scipionis: aut Gallorum fortitudo, Cimbrorum immanitate augetur, ut major ſit victoris gloria. Sed infinitæ prope ſunt, ex relatione ad aliquid, amplificandi formæ: veluti ſi clades à Trojanis Græciſque acceptas amplifices, quo videatur Helenæ ſpecies admirabilior, ob quam non piguerit ſapientiſſimos viros tot mala perpeti: utque in Platonis ſympoſio, & Alcibiadis forma, & toties oblata copia, Socratis continentia ſingularis colligitur. Reliquum eſt ultimum augendi genus, quod συναθροισμὸν,

id

id eſt, congeriem appellant, qua rem eandem aliis atque aliis modis efferimus. Nam ni ſumma fiat varietate, vitioſa erit iteratio: Veluti Cicero pro Ligario: *Quid enim tuus ille, Tubero, diſtrictus in acie Pharſalica gladius agebat? cujus latus ille mucro petebat? qui ſenſus erat armorum tuorum, quæ tua mens, oculi, manus, ardor animi? quid cupiebas, quid optabas?* Sed plus habet gravitatis, cum paulatim ſeries increſcit: ut, Aderat janitor carceris, carnifex prætoris, mors, terrorque ſociorum, & civium Romanorum lictor Sextius. Jam vero extenuandi eædem ſunt rationes, quæ amplificandi, neque diverſus uſus. Optimæ extenuationis exemplum erit illud Comicum: Hæc verba una me hercle, falſa lachrymula, quam oculos terendo miſere, vix vi expreſſerit, reſtinguet. Hic vitioſiſſimum fuerit ad leviora à gravioribus orationem proficiſci: ut, vitam, ſanguinem, pecuniam pro te effundere non dubitem. Plurimum vero ponderis orationi accedat neceſſe eſt, quoties hinc amplificata, hinc elevata inter ſe componuntur.

De figuris ad gravitatem facientibus.

IN hoc genere potiſſimum conſectabimur ea ſermonis ſchemata, ſive tropos, quæ reddunt acrem & ardentem orationem. Hujuſmodi ſunt ex his, quæ in verbis ſita ſunt,

membra, articuli, comparia, repetitiones, contentiones, interrogationes, dubitationes, metaphoræ, proſopopœia, apoſtrophæ, demonſtrationes, quæ rem oculis ſubjiciunt cum exaggeratione. Eandem vim habent aſſeverationes, ſi quis tamen has inter ſchemata numerat: epiphonemata, quas acclamationes recte verteris. De quorum ſingulis non eſt hujus inſtituti prolixius diſſerere: quia rhetoricen non hic docemus: ſed indicamus duntaxat quod ad ſcribendas epiſtolas attinet. Cæterum toties hujus generis ſupellectilem, ac vim copioſam colligere licebit, cum ex aliis ſcriptoribus, tum præcipue ex hiſtoriographis: apud quos reperire licet crebras orationes, quibus dux exercitum, aut miles militem, aut magiſtratus populum ad fortiter agendum cohortatur. Profuerit & ea meminiſſe, quæ philoſophi & facundi ſcriptores de fortitudinis natura memoriæ prodiderunt. Nos tamen interim, quo quæ præcipimus juventuti ceu digito commonſtremus, unicum ſubjicemus exemplum.

Exemplum Epiſtolæ cohortatoriæ.

DIci non poteſt, jucundiſſime nepos, quanta tum me, tum tuos omnes voluptate affecerit pulcherrimus rumor, nuper hic de rebus fortiter abs te geſtis exortus. Jacta ſunt perpulchra immortalitatis tuæ funda-

fundamenta. Quid autem hortari incipiam, ut rem divinitus cœptam perficias: qui eo animo ſis natus, ut nihil unquam humile aut ſordidum cogitaris, utque non tam calcaribus quam frenis egere te putem? Sed tamen incredibili quodam erga te ſtudio, compellor currentem (quod ajunt) incitare. *I bone, quo virtus tua te vocat, i pede fauſto*: perge abſolvere, quod ſumma cum laude cœpiſti, te, natalibus tuis, quibus hæc urbs nihil unquam vidit illuſtrius, patre tuo clariſſimo, iſta tua indole, iſta eruditione, iſto animo, dignum præſtare. Impone ſummam manum immortalibus monumentis, à quorum abſolutione non multum abes: quod maximum ac difficillimum eſt, præſtitiſti: quod deſideratur, plus habet decoris, quam difficultatis. Certaſti cum majorum tuorum imaginibus, quibus tuapte virtute plus lucis attuliſti, quam acceperis. Viciſti ætatem, qua, cum prope adhuc impubes habearis, nihil tamen non forti viro dignum vel geſſiſti, vel cogitas. Antevertiſti majores tuos virtutum magnitudine: viciſti hactenus, & tui ſtudioſorum expectationem, & æmulorum invidentiam. Sed poſtquam omnia ſuperaſti, unum etiam certamen reliquum eſſe puta: nempe ut te ipſum imiteris, tui ſimilis eſſe ſtudeas: tu te ipſum præire contendas. Nam vinci à te ipſo, tam fœdum fuerit, quam pulchrum fuerit

reliquos ſuperaſſe. Ita ſi ſemper tibi inſtes: non deerit, quicum laudibus certare poſſis. Cogita, te eum in locum, ipſius fortunæ manibus eſſe deductum, ut neceſſe ſit, aut ſumma cum laude peragere fabulam, aut ſummo cum probro defatigari. Ardua quidem & difficilis eſt virtutis via, ſed ampliſſima tibi præmia propone. Decus, immortalitas, imperium, opes, dignitas, felicitas, in manu ſunt, ſi pertenderis. At ſi (quod omen dii avertant) defatigeris, non ſolum priſtinæ gloriæ tenebras offuderis: verum etiam in poſterum omnem dignitatis ſpem tibi reſcideris. Labores neque diuturni ſunt, neque ita magni: præmia tum æterna, tum ampliſſima proponuntur. Multa jam pars exhauſta, annus duntaxat eſt tibi perdurandus: in quo facito, ut tanquam in concluſione, & extrema muneris tui parte, perfectiſſimus atque ornatiſſimus fuiſſe videaris. Fac ut veterum heroum pulcherrima facta tibi ob oculos aſſidue verſentur. Hercules ille, totius Græciæ facile princeps, quot laboribus ſibi iter in cœlum aperuit, quot monſtra ſuperavit, qui ad inferos etiam ipſos legitur penetraſſe? Quæ tibi ſi ficta de illo videbuntur, non pugno quidem, ſed tamen divinitus à ſapientiſſimis doctiſſimiſque viris excogitata ſunt, quo nobis heroicæ virtutis exemplum abſolutum proponerent, & ad immortalitatem

nomi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

nominis viam oſtenderent. Nam quonam alio conſilio Homerus, cui magno doctiſſimorum hominum conſenſu divinitas quædam tribuitur, Ulyſſem, quem nobis ut ſapientis viri ſimulacrum propoſuit, tam diuturnis laboribus jactatum ſcripſit: niſi ut ſignificaret, hanc unam eſſe viam, ad æternum nominis decus parandum apud poſteros. Hac Epaminondas, hac Alcibiades, clariſſimi Græciæ imperatores, ſibi immortalem apud poſteros laudem pepererunt. Quid aliud Alexandrum Magnum cogitaſſe credis, cum ſe tantis periculis objiceret? Quem tu laborem Decios illos recuſaturos fuiſſe unquam credis: quorum alter, ut æternam ſibi laudem compararet, diis manibus ſe devovit: alter in medios hoſtes ſe præcipitem dedit? Quæ non ætas Machabæorum nomen celebrabit, quorum unus elephanti ventre perfoſſo pulcherrimam oppetens mortem, clariſſimo facinore immortalem gloriam eſt conſequutus? Quid hodie vel celebrius, vel plauſibilius Judith, Debboræ & Rachab memoria? quoniam ſexu ſuo majores maſculum animi robur præſtiterunt, non inter fœminas, ſed inter heroas commemorantur. Sed quid nos externa atque antiqua repetimus? domi habes, qui te ad hujuſmodi virtutem debeant incitare, & quidem eo vehementius, quo genere conjunctiores. Nam cæteros quidem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

egregios viros imitari, laudi ducitur: at tuorum ſine ſummo dedecore diſſimilis eſſe non potes. Vivit adhuc recens, & poſteritate ipſa creſcit avi tui viri fortiſſimi memoria. Quanto ille animo jam inde à teneris annis ad nominis immortalitatem contendit? Honeſtos ille labores pro ludo habuit: voluptatem & ocium non ſecus ac peſtem teterrimam fugiebat. Sæpe ipſe adoleſcens ex eo jam natu admodum grandi audiviſſe memini, ſe haud longiorem vitam à ſuperis optare, quam ut patriæ ſua induſtria poſſet uſui eſſe, cui ſe potius quam ſibi ipſi natum dicebat. Ad propiora veniam, tibi magis, quam mihi ipſi nota. Pater tuus vir fortiſſimus atque optimus, quid unquam durum aut difficile judicavit, quod vel ad gloriæ incrementum, vel reipub. commodum pertinere putaſſet? Quot ille, quamque difficiles legationes adoleſcens, non ſine ſumma laude obiit? Quot hyemes ſub pellibus egit? E quantis anguſtiis ſua ſeſe vigilantia expedivit? Quem ille magiſtratum non petiit? Quid autem petivit, quod non obtinuit? Quid obtinuit, quo non ſumma cum laude ſit perfunctus? Debent pectori tuo paterna illa monita infixa ſedere. Sæpe enim te adoleſcentulum, ut memini, Vergiliano illo carmine conſuevit exoſculans hortari: *Diſce, puer, virtutem ex me, verumque laborem, Fortunam ex aliis.* Nec raro me

me audiente, hunc uſurpare ſermonem ſolebat, ſibi prorſus videri nihil intereſſe inter eos, qui nunquam nati eſſent, & eos qui nulla re memorabili geſta, obſcuri ex hac vita migraſſent. Quare quum ab his ſis majoribus ortus, hujuſmodi præceptis foris domique inſtitutus, obſcurum tibi eſſe non debet, quid tui, vel patria potius ipſa, abs te expectet: præſertim cum iſti generi, iſti indoli, egregiam quoque doctrinam adjunxeris: quum jam iſtiuſmodi rudimenta edideris. Cogita, tuorum omnium, non amicorum modo, ſed civium etiam quotquot ſunt, oculos in te unum conjectos, omnium in te ſuſpenſos animos. Quorum jam expectationi vix ſatisfacturus videris, ſi tantum à natalium tuorum virtute nihil degeneraveris. Neſcio quid majus ſibi de te pollicentur. quorum ſi votis tua virtus reſponderit, quid ſi etiam vicerit, quantus erit tuorum omnium triumphus, quanta patriæ gratulatio? quantum autem Trebonii, viri, ut ſcis, tui amantiſſimi, & judicio de te & amori in te acceſſerit? Sin rem indiligenter geſſeris, (quod omen Deus avertat) malevolentiſſimi homines, qui tuæ hactenus inviderunt virtuti, quoſque rerum tuarum ſplendor excruciat, continuo verticem tollent, erimuſque & tu, & tui omnes, ludibrio & riſui nebulonibus invidentiſſimis. Amici obmuteſcent, inimici inſultabunt: benevo-

nevoli frigidi, malevoli feroces. An hæc feret iſta tui pectoris celſitudo? Zoili in te odium noſti. Nullo commodiore modo peſtem illam ulciſci potes, quam ut gloriæ tuæ invidia contabeſcat. Varum autem virulentiſſimum hominem plane ad ſuſpendium adegeris, ſi nobis victor redieris. Codrus jam nunc ſuſpendio trabem delegit. Si nihil te, neque tua gloria, neque noſtra expectatio moverit, hoc certe tanti fuerit, ut hæc monſtra conficias. Quare te, chariſſime nepos, unica ſpes, & idem decus tuæ gentis, per luculentiſſimas majorum tuorum imagines, per egregiam indolem, per ſapientiæ laudem cui ſemper ſtuduiſti, per noſtram patriæque expectationem, per bene auſpicata laudum tuarum initia, obſecro atque obteſtor, ne committas, ut cum hactenus cæteros viceris, à te ipſo ſuperatus videaris. Dii tua cœpta ſecundent, & felicibus utere fatis. Vale, decus noſtrum. Eſt & inter Hieronymianas epiſtolas exhortatoria ad Heliodorum, qua univerſum ejus generis artificium una complectitur.

De genere dehortatorio.

OPeræ pretium non putavi dehortationis exemplum ſubjicere, quod eadem ſit utriuſque generis ratio, cum vix unquam exhortemur, quin eadem opera dehortemur. Exempla eorum, quibus ea res infelicite

ceſſerit, accumulabimus. Deinde rei turpitudinem, probrum, convitia, damnum, incommoda diligenter colligemus, quæ per exornationem, quam rhetores, deſcriptionem appellant, ante oculos ponemus. Sed hæc aliaque ſtudioſorum induſtriæ relinquenda putavimus. Nunc ad ſingulas cujuſque generis partes, non quidem ex omnibus, ſed optimis autoribus, ſylvam quandam verborum ac ſententiarum ſubminiſtrabimus: quibus ex noſtris nonnihil adjiciemus, quo ſcripturi, hæc ſemper tanquam penum ad manum habeant, & imitandi ſtudio ſimilia diſcant effingere.

Exemplum depromptum ex prima Ciceronis ad Q. fratrem epiſtola.

QUare, quoniam in iſtis urbibus cum ſummo imperio & poteſtate verſaris, quibus virtutes tuas conſecratas, & in deorum numero collocatas vides: in omnibus rebus quas ſtatues, quas decernes, quas ages: quid tantis hominum opinionibus, tantis de te judiciis, tantis honoribus debeas, cogitabis. Quod ſi in mediocri laude ſermonis ac prædicationis res noſtræ eſſent, nihil à te eximium, nihil præter aliorum conſuetudinem poſtularem. Nunc vero propter earum rerum in quibus verſati ſumus, ſplendorem & magnitudinem, ni ſummam lau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

dem ex iſta provincia aſſequimur, vix videmur ſummam vituperationem poſſe vitare. Ea noſtra ratio eſt, ut omnes boni tum faveant, tum etiam à nobis omnem diligentiam virtutemque poſtulent & expectent: omnes autem improbi, quod cum his bellum ſuſpicimus ſempiternum, vel minima re ad reprehendendum contenti eſſe videantur. Quare cum ejuſmodi theatrum eſt totius Aſiæ celebritate refertiſſimum, magnitudine ampliſſimum, judicio eruditiſſimum, natura autem ita reſonans, ut Romam uſque ſignificationes voceſque referantur: contende quæſo atque elabora, non modo ut his rebus dignus fuiſſe, ſed etiam, ut omnia illa tuis artibus ſuperaſſe videaris.

Simul & illud cogita, nos non de reliqua & ſperata gloria jam laborare, ſed de parta dimicare, quæ quidem non tam expetenda fuit, quam tuenda nobis eſt: quod reliquum eſt, id non tam difficile, quam præclarum.

Exhortationem mitigat hoc modo: Atque hæc non eo dicuntur, ut te dormientem oratio mea excitaſſe, ſed potius ut currentem incitaſſe videatur. Facies enim perpetuo, quæ feciſti, &c. Tu quanquam conſilio non eges, vel abundas potius, tamen hoc animo eſſe debes, ut nihil cures, quam ut ante factum aliquod egregium audiamus, quam futurum putaremus. Te vero admoneo, tum bene-

ficiis

ficiis tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam, ad quam à puero inflammatus fuiſti, omni cura atque induſtria conſequare, magnitudemque animi, quam ego ſemper admiratus ſum, ſemperque amavi, conſtanter obtineas, nec unquam inflectas cujuſquam injuria. Illud te ad extremum & oro & hortor, ut, tanquam poëtæ boni & actores induſtrii ſolent, tu in extrema parte & concluſione muneris ac negocii tui diligentiſſimus ſis. Quamobrem, ſi me amas, quantum profecto amas, ſi dormis, expergiſcere: ſi ſtas, ingredere: ſi ingrederis, curre: ſi curris, advola. Hoc ſit negotium tuum, hoc otium, hic labor, hæc quies: in his vigilia, in his etiam ſomnus reponatur. Effinge aliquid, & excude quod ſit perpetuo tuum. Nam reliqua rerum tuarum poſt te alium atque alium dominum ſortientur: hoc nunquam tuum deſinet eſſe, ſi ſemel cœperit. Scio quem animum, quod horter ingenium. Tu modo enitere, ut tibi ipſe ſis tanti, quanti videberis aliis, ſi tibi fueris. Quod te quoque ut facias & hortor & moneo. Memento quibus imaginibus onereris, quæ nomina & quanta ſuſtineas. Proinde dum ſuppetit vita, enitamur, ut mors quam pauciſſima, quæ abolere poſſit, inveniat. Luſus vocantur, ſed hi luſus minorem interdum gloriam, quam ſeria conſequuntur. Confugit in ſinum tuum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Reſpublica. Ac mihi intuenti ſapientiam tuam, minus mirum videtur, quod mortales iſtos caducoſque titulos, aut depreceris, aut temperes. Scis enim ubi vera principis, ubi ſempiterna ſit gloria: ubi ſint honores, in quos nihil flammis, nihil ſenectuti, nihil ſucceſſoribus liceat. Arces enim & ſtatuas templaque demolitur & obſcurat oblivio, negligit carpitque poſteritas. Contra, contemptor ambitionis, & poteſtatis domitor, ac frenator animus, ipſa vetuſtate floreſcit, nec ab ullis magis laudatur, quam quibus minime neceſſe eſt. Quod ego titulis omnibus ſpecioſius reor, quando non trabibus aut ſaxis nomen tuum, ſed monumentis æternæ laudis inciditur. Ibit in ſecula, fuiſſe principem, cui florenti & incolumi nunquam niſi modici honores, ſæpius nulli decernerentur.

Exhortatio.

SEd præſta te eum, qui mihi à teneris (ut Græci dicunt) unguiculis es cognitus. Magna eſt hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna memoria conſulatus tui. Hæc profecto vides quanto expreſſiora, quantoque illuſtriora futura ſint, cum aliquantum ex provincia atque ex imperio laudis acceſſerit. Quanquam te ita gerere volo, quæ per exercitum

atque

ıtque imperium gerenda ſunt, ut hæc multo
ınte meditere, huc te pares, hæc cogites, ad
ıæc te exerceas, ſentiaſque id, quod quia
ſemper ſperaſti, non dubito quin adeptus in-
elligas, te facillime poſſe obtinere ſummum
ıtque altiſſimum gradum civitatis. Quæ
quidem mea cohortatio ne tibi inanis aut
ine cauſa ſuſcepta videatur, &c. Teque ad
tudium ſummæ laudis cohortabor. Eſt
enim tibi gravis adverſaria conſtituta, &
parata incredibilis quædam expectatio,
quam tu una re facillime vinces, ſi hoc ſtatue-
ris, quarum laudum gloriam adamaris, qui-
bus artibus eæ laudes comparantur, in iis eſ-
ſe laborandum. Lib. IX, epiſtola: Duabus
uis. Locos habet hortatorios, & item gratu-
atorios, circa medium & finem, Quam in-
dicare malui, partim ne volumen oneretur,
partim quod gratiora ſunt quæ nobis ipſi de-
cerpimus. Epiſt.l. 10. Quum ipſum Furnium,
aliquot habet locos exhortatorios. Item,
παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο, curaque & effice, ut
ab omnibus & laudemur, & amemur. Per
fortunas tuas, Cicero, per liberos te oro &
obſecro, ne quid gravius de ſalute & incolu-
mitate tua conſulas. Nam deos hominesque
amicitiamque noſtram teſtificor, me tibi
prædixiſſe, neque temere monuiſſe. Quare ſi
tibi tu, ſi filius unicus, ſi domus, ſi ſpes tuæ
reliquæ tibi charæ ſunt, ſi aliquid apud te

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

nos, ſi vir optimus gener tuus, valemus: eorum fortunam non debes velle conturbare, ut eam cauſam, in cujus victoria ſalus noſtra eſt, odiſſe, aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra ſalutem tuam habeamus. Etiam atque etiam, Cicero, cogita, ne te, tuoſque omnes, funditus evertas: nec te ſciens prudenſque eo demittas, unde exitum nullum vides eſſe. Quare quid eſt, quod ego te horter, ut dignitati & gloriæ ſervias? Proponam tibi claros viros, quod facere ſolent qui hortantur? neminem habeo clariorem quam te ipſum. Te imitere oportet: tecum ipſe certes: ne licet quidem tibi, jam tantis rebus geſtis, non tui ſimilem eſſe. Quod cum ita ſit, hortatio non eſt neceſſaria, gratulatione magis utendum eſt. Contigit enim tibi, quod haud ſcio an nemini, ut ſumma ſeveritas animadverſionis, non modo non invidioſa, ſed etiam popularis eſſet, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratiſſima. Hoc ſi tibi fortuna quadam contigiſſet, gratularer felicitati tuæ: ſed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenii atque conſilii. Quo facto, intelligere debes, in te poſitam eſſe Remp., tibique non modo tuendos, ſed etiam ornandos illos viros, à quibus initium libertatis profectum eſt. Tu quoniam Remp. noſque conſervas, fac diligentiſſime te ipſum, mi Dolabella, cuſtodias.

Nunc,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Nunc, mi Attice, tota mente incumbe in hanc curam: magna enim res eſt. Quamobrem advola obſecro, atque eam Remp., quam virtute atque animi magnitudine magis, quam eventis rerum liberaſti, exitu libera: omnis omnium concurſus ad te futurus eſt. Fortem & liberum animum, quo & conſul & nunc conſularis Remp. vindicaſti, ſine conſtantia & æquabilitate nullum eſſe putaris. Nihil enim per ſe amplum eſt, niſi in quo judicii ratio extat: quia neminem magis decet, quam te, Remp. amare, libertatiſque defenſorem eſſe, vel ingenio, vel rebus geſtis, vel ſtudio atque efflagitatione omnium. Tu te exſuſcita, ut eam civitatem, in qua maxima geſſiſti, liberam atque honeſtam fore putes, ſi modo ſint populo duces, ad reſiſtendum improborum conſiliis. Quare magnum fac animum habeas, & ſpem bonam. Ceſſator eſſe noli, & illud, γνῶθι σεαυτὸν, noli putare ad arrogantiam minuendam ſolum eſſe dictum, verum etiam ut bona noſtra norimus. Præterea meminerimus, quanto majore animo honeſtatis fructus in conſcientia, quam in fama reponatur. Sequi enim gloria, non appeti debet: nec ſi caſu aliquo non ſequatur, idcirco quod gloriam promeruit, minus pulchrum eſt. Ii vero qui bene facta ſua verbis adornant, non ideo prædicare, quia fecerint, ſed ut prædicarent, feciſſe creduntur. Sic quod

magni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

magnificum referente alio fuiſſet, ipſo qui geſſerat recenſente vaneſcit. Homines enim cum rem deſtruere non poſſunt, jactationem ejus inceſſunt. Ita ſi ſilenda feceris, factum ipſum, ſi laudanda, quod non ſileas, ipſe culparis. Multo deformius, amittere, quam non adſequi laudem. Item lib. 2. tota epiſtola, cujus initium: Hominem te patientem. Hujuſmodii ſententiis extimulamus animum laudis cupidum.

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Id eſt,

Vnum augurium optimum, pugnare pro patria.

Ἄλκιμος ἔσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπη.

Strennus eſto, ut aliquis te etiam poſterorum prædicet.

Ἀνέρες ἐστὲ, φίλοι, μνήσασθε δὲ θουρίδος ἀλκῆς.

Viri eſte, ô chari, recordemini autem Martii laboris.

I bone quo virtus tua te vocat, i pede fauſto.

Nate Dea, quo fata trahunt retrahuntque ſequamur.

Tu ne cede malis, ſed contra audentior ito,
Quam tua te fortuna ſinat.

Fac aliquid dignum promiſſis. Difficilia quæ pulchra.

In magnis & voluiſſe ſat eſt.

Macte hac gravitatis gloria, Cæſar.

De-

Dehortatio.

SEd ego te ut ad certam laudem adhortor, ſic à dimicatione deterreo: redeoque ad illud, quod initio ſcripſi, totius facti tui judicium, non tam ex conſilio tuo quam ex eventu homines eſſe facturos.

Commentitia mea.

NOn eſt affectanda gloria forti viro, ſuapte virtute contento: ſed hæc benefacta non aliter, quam umbra corpus conſequitur. Non appetit laudem, ſibi bene conſcia virtus eximia, ſed hoc contingit illuſtrior ac verior. Splendidus titulus, pater patriæ: ſed hunc promeruiſſe pulchrius eſt, quam poſſediſſe. Inter omnia tua gentiſque tuæ decora, ſi mihi credis, erit hoc præcipue glorioſum. Tot egregiis facinoribus, ſumma cum laude geſtis, fac iſtum ceu colophonem addas. Arduum facinus, ad quod te hortor, ſed tuo genere, tuoque animo dignum. Ab iſta familia, ab iſta indole, ab iſtis factis, nihil expectatur plebejum, aut mediocre. Omnia ſumma præſtes oportet, ſi velis majorum tuorum ornamentis, ſi tuæ priſtinæ gloriæ, ſi omnium de te expectationi reſpondere. Cogita, te verſari in theatro longe frequentiſſimo. Omnium oculos in te conjectos: quibus nunquam ſatisfacies, niſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

niſi ſumma cum laude peregeris cœptam iſtius pulcherrimi facinoris fabulam. Ipſa virtus abunde magnum ſui præmium eſt. Non vivit, qui vivit inglorius. Non perit, qui moriens, honeſtam ſui memoriam relinquit poſteris. Ut omnia mors tollat, certe nominis honeſti decus à rogo redditur illuſtrius. Erexeris, mihi crede, tibi monumentum ære perennius, quod non livor edax, non aquilo impotens poſſit diruere, aut innumerabilis Annorum ſeries, aut fuga temporum. Onerant te tuorum imagines, non illuſtrant, niſi quibus factis illi ſibi nobilitatem perpererunt, iis tu tuearis & alas. Huc te vocat generis tui claritas, huc patriæ pietas, huc civium tuorum nunc in tua virtute ſita ſalus: tantum exeras iſtum vere magnum animum tuum, aderunt fortibus auſis ſuperi faventes. Audaces adjuvat ipſe Deus. In re honeſta, ſuus cuique animus Deus eſt. Nunc delibera, utrum malis majorum tuorum ornamentis, tuiſque laudatiſſimis factis, hoc decus ac veluti ſummam manum addere, an generi tuo tenebras offundere: & quicquid hactenus tot egregiis laboribus partum eſt gloriæ, ſemel amittere. Nulla poſſeſſio difficilius aut tardius paratur, quam honeſtæ famæ: nulla citius amittitur. Si te nulla movet tantarum gloria rerum, certe liberis tuis nullam poſſeſſionem relinquere potes, vel ſpecioſiorem,

el precioſiorem, quam hujus facti nun-
uam intermorituram gloriam. Ut leones
c aquilæ, non cum quibuslibet feris bellige-
antur, ſed quaſdam prædas, ut ſuis ungui-
us indignas contemnunt: ita tuum eſt, hoc
acinus quo majus eſt ac difficilius, hoc ma-
ore cum animo ſuſcipere, velut eximiam
loriæ materiam, eximiæ virtuti ſervatam.
cio, difficillimum eſſe ad quod hortor: nec
gnoro, verum eſſe quod dici ſolet, Οὐ παντὸς
νδρός: ſed aliquando graviora præſtitiſti, nec
lius animus par tanto negotio. Si palma de-
lignatur cedere ponderi impoſito, ſed ma-
gis adverſus impoſitum nititur, ſurſum eri-
gens ſeſe: quanto magis oportet fortiſſimi vi-
i animum ex ipſa negotii difficultate creſce-
e? Non hæc ſcribo, quo ſponte currenti cal-
ar (quod ajunt) addam. Non tam hortor
ıt iſta facias, quam gratulor ultro properan-
i, quo noſtra vota tuam virtutem volebant
nvitare. Primum cogita, quid deceat Ger-
nanum, deinde quid Saxonem, deinde quid
Alberti nepotem, poſtremo quid Philippum.
Duplicem ſuſtines expectationem, nimirum
ıt laudatiſſimo patri Philippo Philippus, &
ximio fratri, cui ſuccedis, reſpondeas. No-
bilitas vera non aliunde, quam ex egregiis
factis naſcitur. Hanc ipſe tibi præſtare potes.
Quid ſuſpicis vetuſta ſtemmata? Quin ipſe
tibi paras imagines? pulchrius erit decus,
cujus

cujus autor fueris, quam cujus hæres. Quanto pulchrius eſt, te tuis majoribus tua virtute prælucere, quam in alienæ laudis hæreditatem veniſſe?

Probrum ignavia quorundam nuper acceptum, tua virtus, tuaque vigilantia ſarciat oportet. Proxime acceptam cladem omnes fortunæ imputabunt, ſi nunc declararis, quantum in bello valeat fortis & infractus ducis animus cum eximia prudentia conjunctus.

Nihil magis noſtrum eſt, quam quod nobis noſtra paratur induſtria. Hoc tibi præſtat iſta pectoris virtus, ut audeas: hoc patriæ pietas, ut velis: quod reliquum eſt dabunt ſuperi, & pietatis fautores, & honeſtæ virtutis provectores. Macte iſtius animo eſto. Iſtiuſmodi ſtudiis ad nominis æternitatem graſſare. Eja macte virtute. Sic ſic itur in cœlum. Age, fortiſſime juvenis, ne defatigare, ne conquieſce, donec pulcherrimis geſtis honeſtiſſimum finem impoſueris. Maxima ſtudii pars tibi jam decurſa eſt, hoc alacrius ad metam propera, quo propior es. Nihil eſt tam arduum in rebus humanis, quod non efficiat, ſi ſibi imperarit animus, ut magnòpere velit. Quæ res primum deos ac divos fecit? nonne præclata in Remp. merita? Quid enim Deo ſimilius, quam excelſus animus, vel gratis de univerſo mortalium genere bene mereri ſtudens?

Magni-

:agnificentius eſt, ampliſſimos honores
;omeruiſſe, quam obtinuiſſe. In magnis &
›luiſſe magnum eſt. In rebus præclaris etiam
›natus in magna laude ponitur. Quum ha-
‹enus in campo gloriæ præcurreris omnes,
:c tui ſimilis ſis oportet. Si quid in te gene-
›ſæ mentis, ſi quid paternæ indolis, ſi qua
intilla pietatis in patriam, ſi quid conſilii, ſi
uid conſtantis animi, ſi quid maſculi robo-
s, ſi quid heroicæ virtutis, id totum nunc ex-
:onias oportet. Non poteris in hoc laudis
ırſu defatigari, ſi ſpectes quæ præmia tibi
nt propoſita. Perge infracto animo, qua cœ-
ſti, nomenq; tuum immortalitati commen-
a. Verum decus non in opibus, ſed in virtute
oſitum eſt. Bene collocavit, qui patriæ vitam
npendit. Te unum ſpectant oculi civium
ıorum. Tuis humeris innixa eſt patria. Illi
eſpondebunt animum, niſi te eum præſtite-
s, quem ſemper eſſe judicarunt. Hæc ruitura
t, ſi te ſubduxeris. Cogita, laborem eſſe bre-
em, felicitatem, ad quam properas, eſſe pe-
:nnem. Ardua eſt, juxta Heſiodum, via, ſed in
ertice manet inæſtimable præmium. An ali-
uid durum videri debet, quo paratur æter-
a felicitas? Ne ſpectas quid hic aut ille inte-
m de te loquatur, ſed quid tota poſteritas
:mper ſit loquutura. Vere regium magni-
ue animi eſt, male audire, cum bene feceris.
ıvidiam malevolorum gloria benefactorum
obrue.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

obrue. Pulcherrimum vindictæ genus eſt, inimicum benefactis ad ſuſpendium adigere. Invidorum latratus, velut ignavorum canum neglige. Illud vide, quo te bonorum conſenſus provocat. Malis placuiſſe tam turpe eſt, quam ob turpia. Enitere ut his placeas, qui bonis placent omnibus. Aſina per medios ignes ſuccurrit ſuo fœtui: & vir fortis deſtituet patriam periclitantem, cuius pars ſunt & liberi? Parva & exilia ſydera, validorum exortu obſcurantur, ſed tu non potes magis illuſtrare progenitorum tuorum gloriam, quam ſi ad iſtum modum famam illorum obſcures. Eo perge, non quo te revocat mundus, ſed quo te vocat Chriſtus. An te remoratur difficultas, ubi cœlum promittitur? An diffidis, ubi fautor & adjutor eſt Chriſtus? An dubitas de præmio, ubi promiſſor eſt Deus? Non agnoſcet beneficium tuum ætas tua, Atqui iſtud demum eſt animo excelſo dignum. Nullum beneficii genus heroicis animis dignius, quam quod erogatur in poſteros. Sudoribus emuntur literæ, ſed pariunt immortalitatem. Vigiliis parantur, ſed ſemel partæ nunquam amittuntur. Serius contingunt, ſed ubi contigerint, tutiſſima ſimul & perennis eſt poſſeſſio. In aliis egregie geſtis, magna laudis portio fortunæ deciditur: nonnullam & illi ſibi vindicant, quorum opera res peracta eſt: hujus

facti

ıcti gloria in ſolidum tua erit: Summam c te ſpem concitaſti, non eſt tibi committendum; ut hanc fefelliſſe videaris. Genus, ıdoles, prudentia, animi ſublimitas, priſtia decora, miram quandam de te concitaunt apud omnes expectationem: hanc falere turpiſſimum fuerit, æquare neceſſarium, incere pulcherrimum. Si voles cogitare uid te dignum, ſic te geras in iſta provincia, t qui in eadem ante te non mediocri cum ıude verſati ſunt, tui comparatione magam laudis partem amittant: neque quiſpiam xoriatur, qui tibi auſit ſuccedere. Fac ita te eras in iſto magiſtratu, ut & autoritate tua ıcceſſori tradas auguſtiorem, & integritate igilantiaque difficiliorem. Cogitato tecum, uidquid eſt iſtud laboris, quod percipiendæ ıris prudentiæ datur, tribus, aut ad ſummum uatuor annis abſolvi: cæterum honorem in mnem uſque vitam te comitaturum. Laor abit, honeſtas manet: labor brevis, gloia immortalis. Alii tot annos deſudant, per erras mariaque volitant, ut rem familiarem ugeant: te pigebit ad paucos annos honeiſſimis ſtudiis incumbere, quo tibi ſimul rem, & dignitatem pares? Honos alit artes, ut ſcripſit Cicero: & hoc tibi calcar non nediocre debet addere, quod is princeps nois contigit, ſub quo nemo gratis virtutem olit. Quidam ita propagant nominis ſui memoriam:

moriam: atqui nullum monumentum fidelius cuſtodit hominis famam, quam ſi benefactis nomen tuum inſculpas animis hominum, hoc eſt, ſi ingenii monumentis, non ſolum de tua patria, verumetiam de cunctis nationibus: non ſolum de tuæ ætatis hominibus, verumetiam de poſteris bene merearis. Vide etiam atque etiam, necubi dormitaris in hoc opere. Magni refert, unde famam auſpiceris. Expedit, omni cura perpolitum eſſe, per quod primum innoteſcere vis populo. Poſteaquam ſemel bonarum literarum patrocinium ſuſcepiſti, non oportet de gradu cadere. Vides cum cujuſmodi monſtris res eſt prorſus Hercule quopiam eſt opus. Eum nemo melius præſtabit uno te. Obteſtor te per noſtram amicitiam, per utriuſque ſalutem, (nam mea, niſi te incolumi, non conſtiterit,) ne te periculoſo negotio admiſceas. Vel hircus Æſopicus te doceat, ne te conjicias temere in negotium, unde cum voles, non poſſis temet ipſum extricare. Facilis deſcenſus Averni, ſed revocare gradum perdifficile eſt. Si tibi vilis eſt tua vita, uxoris ac liberorum te moveat calamitas. Sine his tu perire non potes, cum ex te uno pendeant omnes. In te omnis domus inclinata recumbit. Hanc, tua prudentia, tua vigilantia, tua fortitudine fulcias oportet, alioqui collapſuram. Tu invicto animo, quod honeſtiſſimum judicabis, ſeque-

ſequere. Optimæ cauſæ favebunt & numina.

Exhortatio mea.

COgita quanta factum iſtud laus & gratulatio ſit conſecutura. Quid multis? ſic te numeris omnibus virtutum abſolutum præſta, ut inimici vituperare te non poſſint, niſi ſimul laudent. Illud noctes dieſque tecum cogita, quo te quoque poſſis Tollere humo, victorque virum volitare per ora. Quis non exoſculetur iſtam eximiam indolem? Quare te etiam atque etiam hortor, ut quod tibi majores prætulerunt, tu poſteris præferas. Tu vel unus efficere potes, ne prorſus verum ſit, quod vulgo jactatur, nobiles noſtros nihil habere in domibus ſuis pulchrum, niſi imagines. Hortantur te uno ore amici omnes, ut magno ſis animo, utque omnia ſumma ſperes. Hoc utiliſſimum judicato, quod eſt cum honeſtate conjunctum.

Dehortatio mea.

SIc habeto rationem dignitatis, ut memineris ſalutis. Fama ægre quidem reſtituitur, ſed reſtituitur tamen. Vita ſemel amiſſa nunquam recuperatur. Stultum eſt, cum eo contendere, cui par eſſe non poſſis. Qui certat cum eo, quem non poteſt vincere, quæſo quid aliud quam irritat crabrones? Fruſtra nitendo, nihil aliud quam odium quærere, an

non extremæ dementiæ eſt? Si adverſus naturam tuam niteris, nihil aliud quam cum diis pugnaveris: & ſcis quomodo res ea ſucceſſeris gigantibus. Quanto cum periculo tententur ea, quæ vires noſtras ſuperant, Phaëtontis, Icari, & gigantum fabula te docere poterit. Quam non tutum ſit, audacem eſſe erga potentes & armatos, Adonidis interitus docere nos debet.

Quibus reſpondendum exhortatori.

CUm ego id ipſum deſtinaſſem, addidiſti calcar ſponte currenti. Video quam faveas gloriæ meæ. Itaque dabo operam, ut non ſolum judicio de me tuo, verumetiam ſtudio ſatisfaciam. Quanquam ipſa res jamdudum inflammarat animum meum, tamen non mediocre calcar addidit tua tam amica exhortatio. Utinam fortuna, & meo animo, & tuo ſtudio reſpondeat. Non alia ratione poteras me magis deterrere, quam qua me conatus es incitare. Ais quicquid præſcripſero, omnes habituros oraculi vice. Abſit ut in negotio tam periculoſo, meam autoritatem quiſquam ſequatur. Strenue tu quidem ſuffundis aquam, quod ajunt, ſed mihi magis opitulatore opus eſt, quam hortatore. Quin ipſe capeſſis, ad quod me inſtigas? Si viderem vires meas eſſe pares negotio, nihil eſſet opus, qui adderet animum. Animi ſatis eſt, ſi tantun-

tantundem eſſet virium. Næ tu equum, quod ajunt, in campum provocas. Te quidem autore nihil non audebo. Iſte tuus animus tam feliciter ominans, mihi fuerit auſpicii vice. Nutantem animum, tua exhortatio totum impulit in curam hujus negotii. Omnis jacta ſit alea. Nos tuis auſpiciis rem fortiter aggrediemur. De exitu viderint ſuperi. Nos quod in nobis eſt, fortem & erectum animum præſtabimus. Age, nos vela ventis pandemus. Tantum ut fortibus auſis aſpirent ſuperi. Utinam, quemadmodum addis animum, ita poſſis & ſucceſſum rei dare! Tanti eſt apud me tua autoritas, ut te autore non dubitem vel in medio ſaltare foro. Quis tam eſt Therſites quem iſta tua tam ardens oratio non faciat virum? Acres ſtimulos addit tua exhortatio, ſed jam currenti, ut ajunt. Quod mea ſponte faciebam, id tuo hortatu multo faciam alacrius. Ut forti militi tubæ ſonitus ad prælium addit animos, ita tua exhortatio me ſatis jam animatum, reddidit alacriorem. Ut qui monet quaſi adjuvat, quemadmodum ait Plautus: ita qui hortatur, qui acclamat, qui applaudit.

De epiſtola ſuaſoria.

JAm ad ſuaſorium genus veniamus, quod quidem ab illo ſuperiore non admodum abhorret. Nam ut illic, ita hic quoque laudem,

dem, ſpem, expectationem, cohortationi nonnunquam admiſcemus. Complectitur autem hoc genus varias epiſtolarum ſpecies, quas ſeparatim tractabimus. Nam & qui petit, ſuadet, & qui commendat, & qui conſulit, & qui monet, & qui conſolatur. Suaſoriam igitur epiſtolam hoc pacto licebit inſtituere. Si res poſtulabit, captanda paucis eſt benevolentia. Id quemadmodum fieri conveniat, à Rhetoribus diligenter monſtratum eſt. Deinde narrationem ſubjiciemus, in qua omnia ad ſuadendum accommodabimus, & tanquam argumentorum ſemina jaciemus. Deinde ſi res ipſa partes in ſe continebit, eas cum diviſione proponemus. Quod ſi ſimplex erit, ipſi noſtro ingenio diviſionem faciemus, & rationum capita, à quibus potiſſimum ſumus ſuaſuri, ſub diſtributione, ut diximus, enumerabimus. Deinde ſingulas rationes varie copioſeque tractabimus. Si quid vehementer noſtræ rationi videbitur officere, id ſtatim in principio deſtruemus: aut ut quicquid inciderit, ita confutandum erit. Sed de rationum inventione prius, poſtea de earum tractatione præcipiemus. Sumuntur autem rationes ab his potiſſimum partibus, honeſto, utili, tuto, jucundo, facili, neceſſario. Honeſtum autem dividitur in rectum & laudabile. Rectum in virtutem & officium. Virtus in prudentiam, juſtitiam, fortitudinem,

tempe-

temperantiam. Prudentia in intelligentiam, memoriam, providentiam. Juſtitia in naturam, conſuetudinem & legem. Natura in religionem, pietatem, gratiam, vindicationem, obſervantiam, veritatem, pactum, par, judicatum. Fortitudo, in patientiam, magnificentiam, fidentiam, perſeverantiam. Temperantia, in continentiam, clementiam, modeſtiam. Honeſtum eſt, quod propter ſe expetendum. Rectum, quod cum virtute fit & officio. Virtus eſt animi habitus, rationi conſentaneus. Officium, eſt virtutis ad unamquamque perſonam accommodatio. Id ſumitur ab ætate, ſcientia, dignitate, profeſſione, aliiſque circumſtantiis: ut aliud eſt officium militis, præceptoris, diſcipuli, conſulis, prætoris, nobilis, plebei, obſcuri, ſenis, juvenis, docti, indocti, viri, fœminæ, conjugati, cœlibis. Quæ quidem officia pro loco, tempore, & rerum conditione variantur. Prudentia eſt rerum multarum memoria, & uſus complurium negotiorum. Memoria eſt, per quam animus præterita repetit. Intelligentia eſt, per quam ea quæ ſunt, perſpicimus. Providentia eſt, per quam fururum aliquid videtur, antequam fiat. Juſtitia eſt æquitas, jus unicuique tribuens, pro dignitate cujuſque. Natura jus eſt, quod nobis non opinio, ſed quædam vis innata inſevit. Religio eſt vis inſita, quæ deorum metu, & ceremoniis, homi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

nem ducit. Pietas eſt in parentes, aut patriam, aut alios ſanguine junctos officium. Gratia, eſt officiorum, honorum, & amicitiarum memoria, & remuneratio. Vindicatio eſt, quæ vim, & contumeliam, defendendo aut ulciſcendo propulſat, per quam peccata punimus. Obſervantia eſt, per quam ætate aut ſapientia aut dignitate aliqua antecedentes veneramur. Veritas eſt, quæ nos movet, ut rem ſicuti eſt, & ſicuti ſcimus, dicamus. Conſuetudo jus eſt, quod ſine lege propter vetuſtatem, æque ac ſi legitimum ſit, uſitatum eſt. Pactum eſt, quod inter aliquos convenit. Par eſt, quod inter aliquos commune & æquale eſt. Judicatum eſt, de quo alicujus, vel aliquorum ſententia, jam conſtitutum eſt. Lex jus eſt, quod aut populi, aut imperatorum juſſu conſtitutum eſt. Fortitudo, eſt rerum magnarum appetitio, & rerum humilium contemptio, & laborum cum utilitatis ratione perpeſſio. Magnificentia, eſt rerum magnarum, cum ampla animi cogitatione adminiſtratio. Fidentia eſt, per quam animus in magnis & honeſtis rebus multum in ſe fiduciæ certa cum ſpe collocavit. Patientia, eſt rerum arduarum ac difficilium, honeſtatis ac utilitatis cauſa, voluntaria & diuturna perpeſſio. Perſeverantia eſt, in ratione bene conſiderata, ſtabilis & perpetua permanſio. Temperantia, eſt rationis in libidinem atque alios

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

alios non rectos impetus animi firma ac moderata dominatio. Continentia eſt, per quam cupiditas conſilii gubernatione regitur. Clementia eſt, qua animi temere in odium concitati comitate retinentur. Modeſtia eſt, per quam pudor honeſtus, claram & ſtabilem comparat autoritatem. Hæc ſunt, quæ honeſta appellantur, propter ſe expetenda. Quæ his autem contraria ſunt, turpia nominantur, & propter ſe ſunt fugienda. Et quoniam virtutibus vitia ſunt finitima, non difficile erit, quamvis rem, vel ad laudem, vel ad reprehenſionem retrahere: idque vel à nominis depravatione, vel ab aliqua circumſtantiarum. Sed hæc Rhetorum ſunt, & ex eorum præceptis mutuanda. Laudabile eſt, quod conficit honeſtam, & præſentem, & ſequentem commemorationem. Id ex officio & virtute naſcitur, neque unquam ab honeſto ſeparatur. Utilitas in conſervatione præſentium, & comparatione ſequentium commodorum, & in eorum, quæ his ſunt contraria, evitatione conſiſtit. Commodorum vero, quæ & bona appellantur, quædam ſunt corporis, ut forma, vires, facultas, & ejuſmodi: quædam animi, ut docilitas, celeritas ingenii, memoria felix, bonitas naturæ & indolis. Ad hæc, quæ noſtra paramus induſtria, eruditio, magnanimitas, temperantia, ac cæteræ virtutes: quædam fortunæ, ut honores, magiſtratus, opes,

amici, & ejuſmodi. Horum ut quidque tractandum ſit, ne ſim prolixior, à Rhetoribus peti jubebo. Tantum hic argumentandi formas annotabo, quæ Rhetori conveniant: nam illæ, quas in tres figuras digeſſit Ariſtoteles, magna ex parte frigent, etiam in philoſophorum ſcholis. Quanquam hanc partem non reperi in exemplari, quod apud me fuit manu deſcriptum. Atque inter cognoſcendum plane comperi, hoc ab alio quopiam aſſutum fuiſſe, qui nactus ſit hæc in ſchedis meis, ex rhetorum præceptionibus in alium quempiam uſum decerpta. Non reſecuimus tamen, quod in his magis deſideraremus aptam tractationem, quam utilitatem.

De complexione & cæteris argumentationum oratoriarum generibus.

COmplexio eſt, in qua, utrumvis conceſſeris, reprehenditur. Vare, ſi tibi bonus præceptor fui, quid inſectaris bene meritum? ſin malus, cur revocas? Poëtas deſine calumniari, quos ſi ipſe didiciſti, cur in aliis reprehendis, quod ipſe feceris? ſin, quod magis credo, non didiciſti, cur quod ignoras calumniaris? Pater, ſi maritum improbum noveras, cur me illi collocaſti? ſi probum, cur diſtrahis? Gabinium admonendum non cenſeo. nam ſi probus eſt, non eſt reprehendendus: ſin improbus, admonitionem tuam contemnet.

temnet. Miſerum eſt, habere uxorem : nam ſi formoſa ſit, metu angeris : ſin deformis, hoc ipſo miſer eris, quod deformem habes. Si meminiſtis, obtundam : ſin obliti eſtis, cum re nihil egerim, quid verbis efficere poſſim? Stultum eſt, cuiquam abſenti obtrectare : nam ſi amicus eſt, cur præſentem potius non admones? ſin inimicus, cur odium ejus irritas, & illi nihil noces? De futuris eventis angi metu non debemus : etenim ſi bona ſint, fruſtra metuimus : ſin adverſa, infelicitatem duplicamus. Depravata autem complexio dicitur, cum aut utraque pars, aut altera converti poteſt, & in adverſarium retorqueri. Ut illud apud Aulum Gellium : Intendo tibi litē. ſi perſuaſero me nihil debere, non reddo mercedem, quia perſuaſi : ſin minus perſuaſero, nihil debeo; neque enim didici artem. Sic utraque pars convertitur : Si perſuaſeris te nihil debere, dabis, quia didiciſti artem : ſin minus perſuaſeris, rurſus accipiam, quia non perſuaſiſti. Accuſandus omnino non eſt : etenim ſi veretur, quid eum accuſas, qui probus eſt? ſi non veretur, quid eum accuſas, qui id parvi æſtimet? Inverte partem priorē : Imo ſi veretur, maxime eſt accuſandus, ut corrigatur. Inverte poſteriorem ſic : imo ſi non veretur, hoc ipſo eſt accuſandus, quia improbus. Complexio, quæ ex oppoſitis partibus conſtabit, refelli non poterit. Ut hæc : Non ſum accuſandus,

ſi aliter evenit quam putavi. Nam ſi ſciebas id non profuturum, tu potius es accuſandus, qui quod Reipublicæ utile videbas, præſens conticuiſti: ſin neſciebas, nec hic ſum accuſandus, cum & tu ejuſdem futurorum inſcitiæ reus ſis. Enumeratio eſt, in qua pluribus rebus expoſitis, ac cæteris infirmatis, una reliqua neceſſario confirmatur. Hoc modo: Si illũ ab hoc dicis occiſum, quum ſine cauſa nunquam ſuſcipiatur maleficium, neceſſe eſt, aut metu, aut odio, aut ſpe alicujus commodi, aut amici alicujus gratia ab hoc eſſe occiſum: ſed neque odium, neque metum, neque ſpem interceſſiſſe, neque ad amicum aliquem mortem ejus pertinere, probare poteris: Relinquitur ergo, ab hoc non eſſe occiſum.

Alterum Exemplum.

QUoniam hunc fundum conſtat meum fuiſſe, quem tu nunc poſſides, neceſſe eſt aut hæreditate tibi obveniſſe, aut te vacuum occupaſſe, aut hunc emiſſe, aut uſu tuum feciſſe, aut certe me inde vi dejeciſſe. Me vivo, mea res hæreditate tibi obvenire non potuit. Emptio nulla profertur. Vacuum, quod meum fuiſſe conſtat, poſſidere non potes: uſu tuum non feciſci. Relinquitur, ut vi me à mea poſſeſſione dejeceris. Hæc argumentatio confutatur, ſi aut unum aliquod

quod membrum, quod ab adverſario præteritum erat, profertur: aut ſi unum quippiam ex his quæ prolata ſunt falſum oſtenditur. Ut ſi dicat, eum agrum ſibi datum eſſe, quod ille in enumeratione prætererat: aut ſi emptionem proferat, quod alter in enumeratione negarat. Simplex concluſio, eſt argumentatio, in qua ex eo quod antecedit, aliquid conſequi neceſſe eſt. Hoc modo: Si hunc hominem in provincia conſtat fuiſſe occiſum, ab hoc qui tum Romæ fuit, occidi non potuit. Item: Spirat, igitur non eſt mortuus. Peperit, igitur cum viro concubuit. Cum viro concubuit, igitur virgo non eſt. Homo eſt, igitur animal eſt. Poëtas novit, igitur didicit. Hæc argumentatio confutatur, ſi non cohærere conſequens oſtenditur. Ut: Si mater eſt, diligit filium. At Medea (dicet adverſarius) filium interfecit. Poëta eſt, igitur laſcivus. At Prudentius continentiſſimæ vitæ fuit. Sunt enim quædam, quæ probabiliter quidem, ac juxta ſenſum communem, ſed neque neceſſario conſequuntur. Fere fit, ut juvenes illaqueentur amoribus, ſed reperias caſtiſſimis moribus præditos. Aut quod antecedit negabitur. Ut ſi in primo exemplo dicat adverſarius, eum non Romæ, ſed in provincia fuiſſe. Subjectio, eſt argumentatio, in qua quærimus, quid pro adverſario, aut contra nos dici poſſit. Deinde per ſingu-

las interrogationes propere ſubjicimus rationes, quibus id quod dictum eſt, non ita eſſe oſtendimus, hoc modo: Quæro igitur, unde iſte ex tenui, tam pecunioſus ſit factus? Patrimonium amplum relictum eſt? At patris bona venierunt. Hæreditas aliqua obvenit? Atqui à ſuis exhæredatus eſt. Ex mercatura quam agere conſtituit, quæſtum maximum conſequutus eſt? At ex ea re, quæ habere videbatur, omnino amiſit. Quare ſi his rationibus locupletatus non eſt, aut illi aurum domi naſcitur, aut unde non oportuit ſurripuit. Numeratur hæc argumentatio & inter exornationes. Nam quatenus aliquid colligimus, argumentatio eſt: quatenus ornatam conficit orationem, exornatio putatur. Neque tantum ad concludendum adhibetur, quum non minus habeat dignitatis. Hoc modo: Quid faciam miſer? taceam? inſtigem? purgem me? laterem lavem. Reprehenditur hæc argumentatio, ut enumeratio, à qua non multum differt, ſi aut aliquid prætermiſſum oſtenditur, aut infirmatur aliquid ex enumeratis. Oppoſitio, eſt argumentatio, in qua ex oppoſito propoſitionis ad ipſam propoſitionem revertimur. Hoc modo: Si eo tempore, quo hunc hominem in provincia occiſum dicitis, Romæ fui, relinquitur, à me occiſum non fuiſſe. Hæc propoſitio eſt, cujus oppoſitũ ſequitur. Nam

ſi eo

ĩ eo tempore, quo hunc hominem in provincia occiſũ dicitis, in provincia fuiſſem, à me occiſum ſuſpicari poteratis: nunc autem cum eo tempore in provincia non fuerim, nihil eſt, quod hominem à me occiſum ſuſpicemini.

Aliud Exemplum.

OPortet novo exemplo contra Cimbros C. Marium imperium continuare. Nam ĩ pax eſſet, & nullus nos ad novas cogitationes cogeret, liceret autem facere quæ volumus, nunquam nobis, Quirites, novandum aliquid dicerem contra exempla atque inſtituta majorum. Contentus enim eſſem moribus his, legibus, eaque conſuetudine, quæ nobis à patribus tradita eſt. Nunc autem cum bellum acerrimum ſit, & hoſtes Italiam devaſtent, quotidieque propius veniant, ac jam urbi imminere videantur, is qui omnibus imperatoribus antecellit, C. Marius, vel contra inſtituta civitatis, (ſilent enim leges inter arma) ut nos liberet, novo quodam exemplo hoc etiam anno conſulatum ac imperium contra Cimbros accipiet. Etenim quæ non faceremus, ſi pax eſſet, hæc nobis cum bellum ſit, neceſſario ſuſcipienda videntur.

Aliud Exemplum.

NOn ab inſignibus modo, verùm etiam à leviſſimis vitiis nobis temperandum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

eſt: nam ſi nulli eſſent nobis inimici, facile iſtis vitiis ignoſcerem, quæ & humana ſunt, & ipſa ætate pæne excuſantur. Nunc autem cum in dignitate vitæ conſtitutus, à pluribus invidis & malevolis obſerveris, dandam tibi operam cenſeo, ne vel in minima culpa deprehendi queas.

Aliud Exemplum.

GRaviſſime omnino iſtam injuriam feram neceſſe eſt, quæ ſi mihi ab alieno quopiã, de quo nihil eſſem bene meritus, objecta eſſet, æquiore animo ferrem: liceret enim inimicum ulciſci, & ſimplex vulnus eſſet. Nunc autem cum ab eo hanc contumeliam acceperim, quicum ſumma mihi familiaritas fuit, & in quem tantum officiorum contuli, quantum in alium neminem, non moleſtiſſime ferre non poſſum. Duplicatur enim vulnus, cum injuriæ ingratitudo ſumma additur: & eum, quo amico ſum uſus, ſine ſumma turpitudine non licet ulciſci.

Aliud Exemplum.

HAud æquum eſt, ut tibi meam operam ſine fructu commendem. Nam ſi referendi facultas tibi deeſſet, voluntas prompta adeſſet, voluntate contentus eſſem. Nunc autem cum ſis opulentiſſimus, & id tibi ſuperſit, quod mihi deeſt, haud par eſt, te gratis meum officium poſtulare.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Violatio, quam Græci βίαιον appellant, eſt argumentatio, in qua ex adverſariorum ratione, non id quod ipſi volunt, ſed quod nobis utile eſt, ſequi demonſtramus. Hæc in confutatione ſolum adhibetur.

Exemplum.

NOn eſt ducenda uxor. Ratio, eo quod ex connubio in orbitatem & luctum incidamus. Imo eo maxime eſt uxor ducenda, quæ filiis aliis procreatis, luctum orbitatis à nobis expellit.

Aliud Exemplum.

NOn ſunt legendi poëtæ: demulcent enim legentis animum, & alliciunt. Imo ob id ipſum ſint legendi, quia demulcent animum.

Aliud Exemplum.

NIhil eſt magni tentandum cuiquam, eo quod brevis ſit hominis vita. Imo tanto magis aliquid egregii tentandum erit; ut cum diu vivere non poſſimus, aliquid relinquamus, quo nos vixiſſe teſtemur. Et iterum: Damnandus eſt, occidit hominem: imo præmio donandus, quia tyrannum hominem occidit.

Inductio eſt argumentatio, quæ rebus non dubiis conceſſis, propter ſimilitudinem, rem

quæ

quæ dubia erat, comprobat. Dic mihi, prætor, variis ſententiis pugnandum, necne: ſi illo die inter nos diſſenſiſſemus, utrius ſententiæ ſtaretur? Non eſt dubium, inquis, quin conſulis. Quod ſi diverſa fuiſſent auſpicia, & mea quidem pugnandum eo die ſignificaſſent, tua, quieſcendum: meisne auſpiciis pugnandum fuiſſet, an tuis quieſcendum? Meis ſcilicet, quia conſul fui, parendum dices. Age vero, ſi meis auſpiciis, mea ſententia pugnatum proſpere eſt, æquumne tibi videtur, eum honorem ex ea re adſequi, cujus nec ſententia, nec auſpiciis quidquam actum eſt?

Alterum Exemplum.

DIc mihi, ſenex ingratiſſime, ſi nihil in te beneficii collocaſſem, num tu me injurium vocaſſes? Non, inquies. Neque enim injuria videri poteſt, ſi nihil de eo bene merearis, cui nihil debes. Nunc igitur cum ultro plurimum in te officii contulerim, non æquum eſt mihi ſuccenſere, quod bene facere deſierim, qui ſuccenſere non poteras, etiamſi nunquam bene facere cœpiſſem.

Collectio eſt argumentatio, quæ rationibus & expolitione abſolvitur. Hæc in quinque partes diſtributa eſt; propoſitionem, rationem, rationis confirmationem, expolitionem, & concluſionem. Propoſitio eſt, per

quam

quam ſummatim oſtendimus, quid ſit, quod probare volumus. Ratio eſt, quæ demonſtrat verum id eſſe, quod propoſuimus uno aut pluribus argumentis. Rationis confirmatio, quæ rationem expoſitam corroborat. Expolitio eſt, quæ rei locupletandæ & honeſtandæ cauſa ſumitur. Concluſio eſt, quæ poſtremo diffuſius dictas breviter colligit partes argumentationis.

Exemplum,

QUoniam breviter docui, judices, qua de cauſa ſemper Ulyſſes Ajacem extinctum voluerit, nunc quid vobis impedimento ſit, quin eum ab hoc interfectum, vel hac luce clarius videatis: potuiſſe quoque quod voluerit facile perficere, quam breviſſime oſtendam. Nam is, cum ſine ſociis acerrimum virum videret, tum demum cogitavit, poſſe eum incautum opprimi. Etenim quum arborum frequentiam proſpectum omnem eripere videret, tum eum ſecurum, aliis cogitationibus occupatum, non ante quidquam adverſi ſuſpicaturum arbitrabatur, quam ei gladium occultus infigeret. Itaque ſolitudo loci, obſcuritas, inſidiæ præparatæ, ac dolus acerrimi & capitalis inimici nihil metuentis, ſolitudo & ſecuritas, poteſtatem interimendi fortiſſimum virum, deterrimo omnium atque perfidiſſimo præbuerunt.

Non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Non credat hoc quiſquam, niſi conſtet nihil eſſe Ulyſſis animo ſceleratius, atque improbius. Cujus rei indigna mors Palamedis præclarum teſtimonium eſt, cum ſingularis prudentiæ virum, dolo atque inſidiis confiſus, vel publico judicio ſuperare poſſe ſperaravit. Quod ſi non in ſylvis, neque in ſolitudine, ſed celeberrimo loco, cunctis ſpectantibus, publico judicio ſapientiſſimum hominem ſuperare poſſe credidit: quanto magis ſolum, atque incautum, idque in latebris, interimere poſſe ſperavit? præſertim cum Palamedis injuſta nex animum ad majus facinus audendum accenderet. Quare ſi ſylvam, ſi ſolitudinem, ſi illum inermem, incautum, hunc præmeditatum hæc omnia, paratumque fuiſſe intellexiſtis, nolite amplius dubitare, judices, Ajacem ab Ulyſſe occidi potuiſſe.

Aliud Exemplum.

Nihil dementius eſt, quam de improbo homine bene mereri. Quiſquis enim id facit, ſuo officio, ſuoque ſumptu hoſtem ſibi facit eum, quem neque amicum, neque inimicum habere licuit. Nam ſi eum ſuis officiis nullis devinxiſſet, nihil cum improbo commercii fuiſſet. Nunc cum is ei ſe devinctum ſentiat, cui gratias referre nolit, cui debitorem videri pudeat, neceſſe eſt, ut ejuſmodi

hominem exinctum velit, ne ſit, cui debere ıperbiſſimus ſimul & ingratiſſimus homo ıdeatur. Id ſi cui obſcurum videtur, Trebo-iihominis innocentiſſimi caſu,liquido pote-t intelligere; qui cum Varum ſenem, omniũ uos terra ſuſtinet ingratiſſimum, amicum tiam habere potuiſſet, ſi nihil de eo meritus ſſet, eum ſuis ſummis beneficiis acerrimum ffecit inimicum. Itaque quanto ſe devinctio-em illi intelligit cui homo ſuperbiſſimus mi-ıime velit, tanto diligentius in ejus perni-iem incumbit. Quis eum hominem ſanæ nentis judicaret, qui latroni gladium, quo pſum jugularet, ultro miniſtraret? Nihilo ɔlus ſapit is, qui improbum & ingratum de-nerens, cauſſam illi præbet, cur ſe perditum velit. Quare cum noſtro beneficio ſummum nalum nobis parari intelligamus: & quem-admodum amico noſtro ceſſerit, videamus, ipſo Oreſte videbimur inſaniores, ſi poſthac improbum hominem noſtris beneficiis de-mereri velimus.

Aliud Exemplum.

SApientis eſt, famæ ſuæ longe diligentius, quam opibus ſuis: non minus vero dili-genter, quam vitæ conſulere. Minus ſiqui-dem damni & incommodi accipit, qui pecu-niam aut etiam vitam amittit, quam qui famam. Pecunia enim amiſſa ſarciri poteſt, fama

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

fama ſemel amiſſa in integrum reſtituitu
nunquam. Et vita quidem corporis, cum cer
tos à natura terminos acceperit, in longum
tempus extendi nequit. Fama vero hominis
quæ altera & potior vita noſtra, etiam post
cineres & rogum ſupereſt. Vitam igitur qui
quis eripit, rem adimit, qua nullo etiam auſe
rente, diu frui non poteramus. At vero fa
mam qui eripit, re immortali & pulcherrima
nos ſpoliat. Quod veteres recte intellexiſſe
mihi videntur, qui non pecuniam modo, ve
rumetiam vitam ipſam effundere non dubi
tabant, quo nomen ſuum quam maxime pro
rogarent. Multos fuiſſe eo animo legimus, ut
poſtquam ſe fama ſpoliatos viderent, ne cau
ſam quidem eſſe putarent, cur diutius in vita
manerent. Adeo gravius famæ quam vitæ
diſpendium judicabant. Quod ſi homines iis
rebus maxime timere videmus, quæ cum ſint
precioſiſſimæ, facillime tamen perduntur, ac
difficillime reſtituuntur: ſapiens exiſtiman
dus non eſt, qui famæ, quæ neque reſtitui
poteſt ſemel amiſſa, & qua nihil habet homo
precioſius, non multo diligentius conſulen
dum putat, quam pecuniæ, aut etiam vitæ
Poteſt etiam tribus duntaxat aut quatuor
partibus confici collectio: ſi vel confirmatio,
vel expolitio, vel utraque omittitur. Ratio-
cinatio. eſt argumentatio perfectiſſima, qua
accommodatione aſſumptionis, ad id quod
pro-

ropoſitum eſt, elicit concluſionem. Hæc
ioque, ſicut collectio, paucioribus partibus
onſtare poteſt: tamen ea, quæ perfectiſſima
itatur, quinque partibus conſumitur: Pro-
oſitione, ratione, propoſitionis aſſumptio-
e, aſſumptionis ratione, & complexione.
ropoſitio eſt, per quam breviter is locus
roponitur, ex quo omnis emanat vis argu-
entationis. Ratio eſt, quæ demonſtrat, ve-
um eſſe, quod propoſuimus uno pluribuſve
rgumentis. Aſſumptio eſt oratio, per quam
l quod ex propoſitione ad oſtendendum
ertinet, aſſumitur.

Aſſumptionis ratio eſt, per quam id, quod
ſſumptum eſt, confirmatur. Complexio eſt,
er quam id quod ex tota argumentatione
onficitur, exponimus. Hoc modo: Omnes
ui cauſam habent ad ſuſcipiendum facinus,
i vita eorum à maleficio non abhorret, li-
enter maleficium ſuſcipere ſolent. At U-
yſſes interficiendi Ajacis ſummam cauſam
abuit: nec eſt homicidium ab ejus vita alie-
um. Ulyſſes igitur interficiendi Ajacis ma-
eficium ſuſcepit. Hæc eſt ratiocinatio tripar-
ita, omiſſis rationibus. Hanc quinque parti-
us hoc pacto tractabimus: Omnes homines,
udices, quorum vita per conſuetudinem à
ſcelere non abhorret, odio ſic commoventur
t vehementer exoptent ſuas inimicitias quo-
is explere facinore, nam ejuſmodi homines
qui

qui manus ſemper injuſto ſanguine cruenta
habere conſueti ſunt, cum non poſſint à viti
animi recedere: non ſolum cum aut ita acci
dit, ut commodum conſequantur, aut in
commodum maleficio vitent, moventur a
facinus, verum etiam ipſi cauſas quærunt
quibus ſocio injurias manus adferant. Ete
nim ſi boni viri cavendum putant, ut ne cau
ſam quidem habeant, qua prætermittere of
ficium compellantur: hos crudeles viros, ho
iniquos, qui ſemper ſanguine gaudent, no
mirum eſt interficiendi hominis cauſam quæ
rere. Præterea, ſi boni nonnunquam metu
aut inimicitiis, à recta via, qua ſemper vixe-
runt, depulſi ſunt, quis non credat, homine
pravos commodo ſuo moveri, ut conſervar
conſuetudinem ſuam velint? Illi virtutem ſib
ſolitam utilitate decepti omittunt: hi offi-
cium, quod nunquã obſervaverunt, cum uti-
litatem ſcelere adipiſci ſe poſſe intelligunt,
obſervabunt? Videlicet ignoratis, judices,
quanta vis ſit iræ? quid inimicitiæ poſſint?
quid odium pariat? Non dico hic, beluas ira
& odio moveri, ut alteri noceant. Non dico,
multos ſapientiſſimos viros, odio, atque ira
permotos, temperare ſibi non potuiſſe. Præte-
rire melius eſt, quot urbes, quot regna, quot
gentes infectæ odio jacent. Quare, judices, ſi
etiam bonos inimicitiis corrumpi videtis, hu-
juſmodi homines, qui per conſuetudinem
à ma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

maleficio abeſſe non poſſunt, odio motos, btruncare inimicum voluiſſe dubitatis? At llyſſes acerrimus inimicus, capitalique odio b Ajace diſſidebat. Scitis enim omnes, ſcis: nec opus eſt, ut altius rem vobis aperiam, uem in illum animum geſſit, poſt iniquiſſiıam illam contentionem armorum. Scitis, imidum hunc hominem, qui nihil unquam irtute animi, omnia fraude egerat, fortiſſinum hominem, acerrimum hoſtem, inimiorum perſecutorem, injuria laceſſitum, veementer extimuiſſe. Intelligebat enim, niſi itam illi eriperet, ſe incolumem eſſe non oſſe. Conſueverat, ſi manifeſte non poterat, uovis modo adverſarios aggredi: cui rei Paamedis indigna mors teſtimonio eſt: quem um prudentia omnes ſuperare videbat, non gnoratis, qua proditione, quibus inſidiis, ua invidia motus, occiderit. Atque ex illo ıullum periculum metuebat. Ajacis metu onficiebatur. Hac in re invidia, odium, ira, & metus, ſimul concurrunt. In Palamedem nvidia ſolum movebatur. Quare, judices, ujuſmodi homines vel parva de cauſa maleficia ſuſcipere ſolent. Hic autem odio acerbo Ajacis, ac metu, perculſus erat. Non eſt audiendus, ſi neget ſe Ajacem interficere voluiſſe. Propoſitiones autem à principalibus cauſarum locis inveniuntur, ut in conjecturali ſtatu à petitione teſtium, hoc modo: Sine teſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

teſtibus non eſt audiendus adverſarius. In negociali conſtitutione, à lege hoc pacto: Non oportet aliquid innovari contra leges. His contraria: ut, Non ſunt omnis rei petendi teſtes: plurima enim flagitia occulte committuntur. Et hoc tempore contra leges aliquid innovare oportet. Si vero id, quod ab adverſariis propoſitum eſt, aut proponi poterat, refellere voluerimus, tum utendum erit propoſitione, ſublatione, oppoſita propoſitione, ſolutione. Propoſitio eſt ſublationis pollicitatio. Exemplum: Nec me clam eſt quid callidiſſimus ſenex calumnietur. Sublatio eſt adverſarii. Exemplum: Non debuiſſe me contra pactionem diſcedere. Oppoſita propoſitio eſt ſolutionis pollicitatio: ut, Verum id quam frivolum ſit, non eſt difficile oſtendere. Solutionem ſecundariis locis confirmabimus. Hoc modo: Ridicule enim mihi pactionem allegat, quam ipſe prior ſolvit. Convenerat, ut biennium abs me doceretur, fateor: verum ea lege, ut ille mores in melius mutaret. Nunc cum ex malo factus ſit peſſimus, ab utro noſtrum eſt pactio violata? nempe ab iſto.

Aliud Exemplum.

NEc audiendos Theologos puto, qui poëtas legendos negent, quod verborum nitore legentis animum vehementer alliciant.

Quid

Quid enim magis pro poëtis dici poteſt? Nam ſi, ut fatentur, poëtæ mira quadam dicendi politie, venuſtateque delectant: cum ea voluptas non modo à turpitudine abſit: verum etiam ſummam adferat utilitatem: cauſa eſt oſtenſa, cur maxime poëtas legere debeamus.

Rationes porro, quibus propoſitiones confirmantur, inveniuntur à circumſtantiis, quæ numerari ſex ſolent: perſona, res, cauſa, locus, tempus, modus: quibus additur à nonnullis ſeptima, materia. Perſona eſt, quæ ad aliquam rem confirmandam, vel infirmandam capitur, ut hominis conditio. Perſona eſt duplex: Una extra cauſam, ut majorum aliorum judicum, auditorum. Alia in cauſa, ut accuſatoris, rei, judicis, teſtium. Perſona in decem partes diſtribuitur: Nomen, naturam, victum, fortunam, habitum, adfectionem, ſtudia, facta, caſus, orationes. Additur & conſilium. Nomen proprium, ut Cato ſapiens, Ariſtides Juſtus, Metellus Numidicus Pius, Pomponius Atticus, Melanius Polynices, Petrus Candidus. Nomen commune, civitatis aut gentis, aut provinciæ: ut, Pœnus perfidus, Græcus levis, Athenienſes ſtudioſi, Romani bellaces. Ab his ſæpe rationem ducimus, maxime in genere demonſtrativo, nomen fortuito impoſitum in calumniam trahentes. Hic vero nomine

Niger, nomen ex re habet. Credo hoc nomen non fortuito, ſed præſagio quodam & omine contigiſſe. Aut invertimus nomen: ut, Falſo nomine Innocentius, cum nihil ſit eo nocentius: Candidus, cum præter nomen nihil habeat candidi. Aut per antiphraſin. ut, Vigilantius dictus, cum Dormitantius merito debeat appellari. Fingimus & ipſi nomina, de quo ſuo loco dicemus. Nihil enim ad rationum inventiones, ea res attinet. Natura, aut divina, aut humana & mortalis eſt. Divina ſumitur ex auguriis, extis, ominibus, prodigiis, oraculis, divinitus dictis. Mortalis natura dividitur in Sexum: ut vir, mulier: Nationem, ut Græcus, Barbarus: Patriam, ut Romanus, Athenienſis: Cognationem, ut nobilis, ignobilis: Ætatem, ut puer, juvenis, ſenex: Dignitatem, quæ in commoda animi & corporis diſtribuitur, ſive etiam incommoda. Animi autem commoda & incommoda ſunt, ut acutus, hebes, memor, oblivioſus, prudens, ſtultus, timidus, audax: dum hæc inſunt à natura, non induſtria comparata. Corporis autem ſunt, valetudo, imbecillitas, longitudo, brevitas, formoſitas, deformitas, velocitas, tarditas, candor, fuſcedo. Item & naſutus, hirſutus, glaucus, & hujuſmodi. Victus diſtribuitur in educationem, apud quos, quo modo, &c. In uſum, ut quo in negotio, quo quæſtu ſit occupatus, &c. In

mores,

mores, ut, libidinoſus, an frugi, avarus, an liberalis, & hujuſmodi. In fortuna conſiderandum eſt, ſervus ne ſit, an liber: pecunioſus, an tenuis: exul abdicatus, an ſecus: privatus, an cum poteſtate: fortunatus, aut infortunatus. Adfectio eſt animi & corporis ex tempore aliqua mutatio: ut, vultus lætus, triſtis, cupiditas, metus, titubatio, pallor, rubor, tremor, oculorum ſuffuſio, geſtus inſolitus, inceſſus modo citus, modo tardus, quæ inter ſigna conjecturalia numerantur. Habitus, virtutes & vitia corporis & animi complectitur, quæ non inſunt à natura, ſed induſtria ſunt comparata: ut velocitas, robur, ingenium, memoria, probitas, eruditio, facundia, & hujuſmodi. Studium eſt vehemens animi ad rem quampiam applicatio: ut medicus, orator, poëta, theologus, miles, vel equorum ſtudioſus, & ejuſmodi. Facta, caſus, & rationes, ex tribus temporibus conſiderantur. Ex præterito, quid fecerit, quid illi acciderit, quid dixerit. Ex præſenti, quid faciat, eveniat, quid dicat. Ex futuro, quid facturus ſit, quid illi eventurum ſit, quæ dicturus ſit, aut ipſe, aut ejus ſocii, cives, majores, amici, inimici. Conſilium eſt faciendi excogitata ratio. Res eſt totius negotii certis ſignis conflata complexio, quæ potiſſimum in epilogis adhiberi ſolet. Cauſa dividitur in impulſionem, ratiocinationem. Impulſio, eſt temerarius impetus

animi ad aliquid faciendum, aut non faciendum. Ut: ira, cupiditas, violentia, timor, furor, & omnis animi perturbatio. Ratiocinatio eſt, quæ commodorum comparatione, aut incommodorum vitatione ad rem hortatur. Ea conſiſtit in commodorum adeptione, retentione, augmento, aut incommodorum evitatione, rejectione, diminutione. Eſt autem duplex cauſa: principalis, & acceſſoria. Principalis, ut: occidit hominem, ex quo pecuniæ maximam ſummam ſperabat. Acceſſoria; præterea non ignorans ſe Clodio, hujus inimico acerrimo, rem gratam facturum. Locus, opportunus, an importunus, anguſtus, amplus, nemoroſos, montoſus, longinquus an propinquus, celebris an deſertus, ſacer an prophanus, publicus an privatus. Modus, clam an vi, palam an occulte, perſuaſione, an ſponte, audacter an captioſe, inſciens an prudens, amore an odio. Materia, fuſte an gladio, arcu, veneno, incantationibus. Nunc quomodo rationes à circumſtantiis inveniantur, exempla ſubjiciamus. Proditor es patriæ, Catilina: niſi hujus rei teſtes Cicero produxerit, non eſt audiendus. Ea enim nobilitate, his majoribus natus ſum, ut ſine teſtibus id de me ſuſpicari non debeatis. Atque ideo magis expellendus eſt Cicero, cum hæc ſine teſtibus dicat, quod mihi ſemper inimicus fuerit, & nobilitati

(ut-

(utpote novus homo) infeſtus. Siquidem veſtræ prudentiæ, judices, eſt, eam poteſtatem talibus viris non concedere : ne fictis argumentis nobiles homines circumveniant. Non enim tanti ſceleris ſuſpicionem ſine teſtibus approbare debetis : præſertim in hac Republica, in qua leges ſanctiſſime ſemper ſunt conſervatæ. Atque ideo magis expellendus, ne ſi fictis argumentis locus dabitur, multos noſtrum hi novi homines invadere conentur: His præſertim temporibus, quibus ignobilium animi in nobilitatem ſunt accenſi : & ea licentia vivitur, ut nemo falſa crimina non excogitet. De circumſtantiis hactenus, unde rationes propoſitionum inveniuntur. Nunc de confirmationum inventione. Profluit autem omnis confirmatio ab iis locis: ab exemplo, minori, majori, æquali, & contrario.

Exemplum.

Oportet tempore belli ob civitatis emolumentum aliquid innovare. Et maxime nobis Romanis licebit, qui ſemper ad utilitatem Reipublicæ aliquid novi ſolemus excogitare Majores enim noſtri ex commodo Reipublicæ reges expulerunt, & decemviros continuare imperium paſſi ſunt : & tribunos plebis ſacroſanctos conſtituerunt. Scipionem ante tempus conſulem creaverunt. Si paterfamilias multa è re ſua innovare non veretur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ſenatus ob Reipublicæ commodum quippiam innovare non audebit? Si tempore pacis innovare quidquam ſolemus, tempore belli, cum res poſtulat, eſt innovandum. Profluit expolitio à circumſtantiis, unde & rationes. Eſt autem expolitio, quiddam ex ratione confirmationeque conflatum hoc modo: Continuare Scipioni imperium vel contra leges oportet. Nam & majores noſtri ex utilitate Reipublicæ decemviros facile continuare imperium paſſi ſunt. Atque hoc illi tunc in pace, nos coacti bello quid faciemus? Et illi ad ornandam Rempublicam, nos ad defendendam libertatem faciemus. Et illi decemviros continuare imperium ſimul paſſi ſunt, nos unum ſolummodo non patiemur? Et illi Appium Claudium hominem, ut res docuit, libidine perditum, atque tyrannicum; nos Scipionem, qui ea continentiæ exempla dedit Numantiæ, ut omnium probatiſſimus videretur. In orationibus vero longe aliter de expolitione præcipitur. Hoc monendus eſt ſtudioſus, ſicut ad unam propoſitionem confirmandam plures rationes adferri poſſe, ita unamquamque rationem pluribus confirmationibus poſſe muniri: & item ad confirmandas ſingulas, plures expolitiones poſſe adhiberi. Verum quemadmodum rationes propoſitionibus brevitatis cauſa nonnunquam admiſcentur, ita confirmatio rationi, confir-

matio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

mationi expolitio intexitur. Eſt igitur hoc loco expolitio, ſive enthymema, oratio, quæ à circumſtantiis ad confirmationem non ſine collatione fertur. Epenthymema eſt quædam addita enthymemati acuta excogitatio. Exempli cauſa; Coriolani factum pluſquam hoſtile nobis videri debet: tyrannicum enim eſt patriam expugnare. Hoſtes enim oppugnandi ſunt: quibus hic majori odio eſt proſequendus, quod illi alienam, hic ſuam patriam oppugnat. Et cui plurimum debet, hanc evertere conatur. Fluit quidem comprehenſio à circumſtantiis: ſed approbatur à quadam, aut totius in minora, vel pauciora, inciſione, aut ſimilium enumeratione, aut fictoria ratione, quæ oppoſitũ rei confingat.

Exemplum.

SImulat, non amat puella: quæ ſi virum quempiam amaret, non ego te veneficii accuſarem. Si te ipſum arderet, artes tuæ mihi ſuſpectæ non eſſent. Si alium quendam furorem fureret: ſi alia ægritudine laboraret, non te accuſarem. Pater tres ſimul interfecit filios: ſi duos interfeciſſet, ſi unum ſolum, ſi non filium, tamen moleſte ferretis. Miſit centum talenta Philippus Athenienſibus, quibus Demoſthenes ſibi traderetur. Non ſi mille daret, non ſi decem millia, non ſi civitates, gentes, provincias, regna ſimul omnia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

conferret, Demoſthenem, qui Græciæ libertatem tum prudentia ſua, tum eloquentia tutatus eſt, tradituros putarem. His ego talentis, non dico Hyperidem, aut Æſchinem, ſed ne plebejum quidem quempiam, aut opificem, aut omnino civem infimum, traderem.

Alterum Exemplum.

EGo, ſi tuos filios (ſi modo tui dicendi ſunt, quos crudeliſſime trucidaſti) aut verberibus adfeciſſes, aut exilio & abdicatione notaſſes, moleſte tamen etiam ferrem, tot pulcherrimos juvenes vel clariſſimo patriæ ſolo privari, vel indigne verberibus cædi. Nunc vero cum non abdicatione, non verberibus, ſed morte tres ſimul abſtuleris, non expoſtulem? non accuſem? non graviter feram? Et qui, ſi unum interfeciſſes, exclamarem, nunc tribus necatis, ſilebo? Inveniuntur item argumenta & rationes à locis topicis, nempe è genere, ſpecie, differentia, proprio, definitione, toto, partibus, cauſis, effectis, uſibus, junctis, judicato, ſimili, majori, minori, pari, proportione, oppoſitis, tranſſumptione, caſu, conjugatis, diviſione. Genus eſt, quod continet ſpeciem. Ad generis negationem conſequitur & ſpeciei remotio, non contra. Ut; Virtus non eſt, igitur nec juſtitia. Animal non eſt,

ſt, igitur nec homo, Remota ſpecie, non onſequitur remotio generis, ſed adfirmata pecie, ſequitur adfirmatio generis. Juſtitia on eſt, igitur virtus non eſt, non conſequiur: juſtitia eſt, igitur virtus eſt, conſequitur. Ad remotionem tamen totius generis, conequitur remotio cujuſlibet ſpeciei. Rurſus ad adfirmationem totius generis, conſequiur adfirmatio uniuſcujuſque ſpeciei. Ut; Omne argentum legavit, igitur & cælatum egavit. Omnibus ſcientiis operam dare jubemur, igitur & poëticæ. Nulla virtus eſt principi negligenda, igitur nec clementia. Removetur tamen neceſſario genus, ſi quis formas ejus omnes per enumerationem negaverit, hoc modo: Nam quod nec ratione utitur, nec brutum eſt, id ne animal quidem eſt. Differentia eſt, qua genus diducitur in ſpeciem. A differentia æqualiter infertur, & removetur ſpecies, quam conſtituit. Genus autem comprobatur, non improbatur, ut ſupra dictum eſt de ſpecie. Ut, ſi ſentit, eſt animal: ſi ratione caret, homo non eſt. Ratione non caret, igitur & animal eſt. Nam ſi ratione caret, non ſtatim animal non erit. Proprium eſt, quod ſoli ſpeciei accidit, ut homini riſus. Id, quemadmodum differentia, id cujus eſt proprium, poſitum, infert, remotum, aufert. Ut, quod riſible eſt, id hominem eſſe neceſſe eſt. Quod riſibile non eſt, id ne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

homo quidem dici poteſt. Si tyrannicidæ proprium eſt tyrannum occidere, hic tyrannum occidit, igitur præmio donandus. Hoc quoniam proprium non eſt, ſic confutabimus: Si tyrannum occidere, tyrannicidæ proprium eſt, carnifices, quibus tyrannos occidendos tradimus, tyrannum occidunt, carnifices igitur præmium accipiant. Definitio, eſt cujuſque rei breviter & abſolute poteſtatem complectens oratio. Hæc cum re definita convertatur neceſſe eſt. Ut, ſi animal rationale eſt, igitur & homo: quod nec animal eſt, nec rationale, id homo non erit. Si homo eſt, ergo & animal rationale. Si homo non eſt, igitur ne animal quidem rationale. Definitio confutatur, ſi aut verum proprium, aut differentia vera, aut genus verum poſitum non eſt: ſi quid in altero continetur, aut excluditur, quod non idem in altero contineatur, aut excludatur. Hoc modo: Monetam omnem uxori legavit: cœlatum autem argentũ moneta eſt: argentum igitur cœlatum omne legavit. Neque enim omne cœlatum argentum moneta dicitur. Nam patera & hujuſmodi cœlatum argentum eſt, nec tamen iſta monetam vocant. Conſtituuntur & definitiones ex accidentibus, quæ ſi hujuſmodi ſint, ut cum re definita convertantur, valet conſequutio. Ut; Homo eſt animal bipes, erectum, ſine pennis. Pſittacus avis eſt viridis, roſtro adunco,

unco, collo rubro, torque inſigni in ſenecta, quæ altero pede cibum tenens veſcitur. Conſtituuntur & definitiones ex enumeratis abſolute partibus, ſpeciebus ſive formis: ut; Reſpublica eſt, quæ unius aut paucorum, aut populi poteſtate regitur. Hoc genus facile confutatur, ſi qua ſpecies in enumeratione præter ta additur. Exemplum: Injuriæ ſunt, quæ aut pulſatione corpus, aut convitio aures afficiunt. Confutatur. Quid ſi quis filiam tuam rapiat, injuria non erit? Etymologia eſt nominis interpretatio, ſive notatio. Ut; Hic Chryſogonus eſt appellatus, quod aurum undecunque pariat. Nam χρυσὸς Græce aurum: γόνος fœtum ſignificat. Fingit, igitur eſt poëta. De Deo diſputat, igitur Theologus. Medetur, ergo medicus. A toto inferuntur partes, non removentur, hoc modo: Si tota Reſp. conſilio gubernanda eſt, ergo & domus, & unuſquiſque civium. Non tamen quoniam tota Reſp. fortunæ committenda non eſt, idcirco nec tu te caſui committes. Neque enim quia tota domus redintegranda non eſt, igitur nec paries unus. Verum partes ſi univerſæ colligantur, totum inferunt: ſi univerſæ removeantur, totum auferunt. Conſiderantur autem partes à tempore, à quantitate, à loco: ut; Si neque in cœlo, neque in terra invenitur, nuſquam igitur inveniri poterit. Cauſa & effectus conver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

tuntur, ſi modo ejuſmodi ſit cauſa, ut ab ea una fluat effectus, & ea ſola ſit idonea ad producendum effectum. Ea quadrifariam dividitur, in efficientem, materialem, formalem & finalem. Ab efficiente cauſa: ut, Non poteſt non eſſe dies, exorto ſole. Nec virgo eſt, ſi cum viro concubuit. Si ſapientia virum bonum facit, & ipſa bona eſt. Corpus in lumine eſt, ergo facit umbram. Voluptas infamiam gignit, igitur fugienda. Virtus honorem adfert, eſt igitur appetenda. Coloratus eſt, igitur fuit in ſole. Pulverulentus eſt, igitur in itinere fuit, non eſt firmum conſequens: harum enim rerum plures poſſunt eſſe cauſæ. Sublata materia, & effectus neceſſario aufertur. Ut, Lignum nullum habuit, nec naves igitur potuit fabricare. Ferrum cum deſit, qui poſſunt gladios cudere? A forma: Aperte mentiuntur poëtæ volaſſe Dædalum: nam quod natura negat, nemo poteſt facere. A fine ducuntur argumenta: Ut, Felicitas eſt expetenda, igitur & virtus. Non malum eſt vivere, igitur nec comedere. Bona eſt medicina, nam & ſalus bona eſt. Bona eſt pax, igitur & bellum utile. Hæc argumentatio in conjecturali ſtatu potiſſimum adhibetur. Ab uſibus: Ut; Equitare oportet, igitur & equi habendi. Navigare convenit, igitur & naves parare convenit. Tueri vitam licet, igitur & gladium ferre licet. Veterem theolo-

giam

giam ſcire pulchrum, ergo & poëtas didiciſſe pulchrum erit. A generatione ad corruptionem: Ut; Malum eſt extinguere Remp. igitur bona eſt Reſp. Concordia civium optima, cur non igitur & civitas? Ab adjunctis: Ut; Cæſarem ſapientiſſimum fuiſſe conſtat, quem nullius unquam rei pœnituerit. Stultus Antonius, qui nihil unquam geſſit, cujus non poſtea pœnituerit. Pallet, cogitabundus ſedet, ſubinde animum mutat, igitur amat. Expalluit, titubavit, trepidavit, igitur conſcius ſibi fuit. Si tibi famam meam contaminare licuit, mihi expurgare non licebit? Quem quis amat, non lædit: quem hæredem facit, charum habuit. Orbæ inſervit, igitur hæreditatem captat. Si poëta eſt, igitur laſcivus. Si dialecticus, igitur contentioſus. Si theologus, moroſus. Si medicus, avarus. Quæ tamen facile confutari poſſunt, præſertim ſi ejuſmodi ſint, ut ſæpenumero non conſequantur. Ab judicio vel autoritate: ut; Optima ſtatim diſcenda ſunt. Sic enim Quintilianus inſtitutor optimus faciendum exiſtimavit. A ſimili ſic: Ut; in tempeſtate, cum maximum periculum, & mare ventique minantur, tum peritus nauclerus minime à clavo diſcedit, oculos & manus ad omnia intentas habet: Ita vir ſapiens, cum maxime ſævit fortuna, & cum res ſunt maxime dubiæ, tum maxime conſilio uti, & vigilare ad omnia debet. Locus autem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

tem à ſimili confutatur, ſi aut diſſimile eſſe docebimus, quod alter ſimile dixit, aut aliam commodiorem ſimilitudinem adducemus, hoc modo: Ut picem nemo tractat, niſi contaminetur: ita poëtas nemo poteſt legere, quin ad libidinem incitetur. Negabimus ſimile quippiam poëſim, divinam ſcientiam, cum pice habere, aut commodiorem ſimilitudinem dabimus, hoc modo: Imo quod apes facere videmus, ut ex unoquoque floſculo, quicquid eſt optimum, id excerpant; ſi quid veneni, id araneæ exugendum relinquant: ita nos in poëtis, quod eſt eruditionis, & bonæ doctrinæ, id nobis rapiemus; ſi quid obſcœnitatis occurrerit, id relinquemus. Ut neque equus indomitus, quamvis natura bonus, ad eas utilitates, quæ ab eo deſiderantur, idoneus eſt: ita nec homo indoct⁹, quamvis ingenioſus, is eſt à quo virtutis fructus poſſis elicere. Non enim ut qui currenti ad curſum ſuccedit, velocior eſt: ſic qui imperatori, ad regendum exercitum melior. Nec ut navis, ita amicitia nova fidelior. A majori, hoc modo: Parenti non obtemperat, & audiet alienum? Hujus mortem tam fert familiariter, quid mihi hic faciet patri? Si adulterum occidere licet, ergo & loris cædere. A minori vero ſic: Si furem cædere licet, licet & latronem. Si puer iſta potuiſti, vir non poteris? A pari. Si lex parricidam damnat, &

matri-

matricidam. Si patri in filium jus eſt, igitur & in filiam. Si fratrem domi alis, cur me ejicias? Porro exemplum, aut ſimile eſt, aut contrarium, aut majus, aut minus. Simile exemplum: ut, Jure occiſus Saturnius, quoniam & Gracchus. Contrarium? ut, Brutus filios proditionem molientes occidit: Manlius virtutem filii morte mulctavit. Marcellus ornamenta Syracuſanis hoſtibus reſtituit: Verres eadem ſociis abſtulit. Majus: ut, Si propter matrimonium violatum Troja funditus exciſa eſt, quid fieri adultero par eſt? Minus: ut, Tibicines, cum ex urbe receſſiſſent, publice ſunt revocati: civitatis principes, qui bene de Reb. meriti ſunt, cum invidiæ ceſſiſſent, ab exilio non ſunt revocandi? Simile oſtenditur, à genere, natura, vi, magnitudine, multitudine, tempore, loco, cauſa, opinione, modo. A genere ſic: Extinguitur intellectus, quoniam & viſus. Confutatur: ſed viſus materialis, non item intellectus. A vi: Inſit juventuti ſeveritas quædam, quoniam & ſenibus. Confutatur: ſed jucunditas juventutis propria. A magnitudine: Si ſorte, non electione, ſit gubernator navis, nec imperator claſſis. Confutatur: at majori majus ratione gerendum eſt. A multitudine: Noſtræ ne, an hoſtium hæ civitates ſint, dijudicemus; ſic enim & majores de duabus fecerunt. Confutatur; ſed in pluribus majus periculum. A

tem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

tempore: Continuet Pompejus imperium, quoniam & Marius. Confutatur: ſed ille atrociſſima Reip. tempeſtate, quum nunc urgeat nemo. A loco & cauſa. Quum in Italia bellum ſit, non trajiciantur in Aphricam copiæ, ne ſimile quid cum Athenienſibus patiantur. Confutatur: ſed longius illi, & ignota in loca: propius nos, & in cognita: & ea ex re alios quoque hoſtes illi attraxerunt, nos hoſtem Hannibalem ab Italia expellemus. A perſona: Continuet Marius imperium, quoniam & Scipio. Confutatur: at ſanctus ille vir, hic non æque. Ab opinione: Qui Cereris ſacra ſtupravit obeuntem, ea pœna plectatur, qua qui Veſtæ obeuntem corrupit. Confutatur: ſed quæ majori conatu ſuo ſuſcipiuntur peccata, atrocius punienda ſunt. Poſſunt autem multa horum ad ejuſdem everſionem concurrere. Locus à proportione, hoc differt à ſimili, quod ibi à ſimili ſimile ducitur, hic ſimilitudinis ac proportionis fit collatio. Per ſimile effertur argumentum: Nam ut navis gubernator non ſorte, ſed judicio eligitur: ita in Republica Magiſtratus ſunt eligendi. Per proportionem ſic: Ita ſe habet ad navim gubernator, ut ad Remp. magiſtratus. At judicio, non ſorte, gubernator eligitur. Oportet ergo & magiſtratus, judicio, non ſorte eligere. Locus à proportione eodem modo reprehenditur, quo locus à ſimili. Locus ab oppo-

ſitis

itis quinque partibus dividitur. A privative ppoſitis ſic: Cæcus eſt, igitur nunquam videbit. Item: Non eſt ſolus cæcus, qui caret culis. Nam multos, tametſi oculos habent, amen cæcos appellare non dubitamus. A iegatione: Pacem contempſere Carthagi-ienſes. In Hiſpania enim noſtros ſocios ſoli-:itant. A relative oppoſitis: Carthaginenſes Romanis ſubjectos eſſe conceditis? Conſtat gitur Romanos Carthagini imperaſſe. Si tu me præceptorem appellas, cur ego te non ap-pellem diſcipulum? Si fateris à me tibi credi-tam pecuniam, tu mihi debes. Si me pro filio non habes, nec tu mihi pro patre habeberis. Si nos pro tuo exercitu non habes, nec te pro imperatore ducemus. A contrarie oppoſitis. Si ſanus non es, ægrotare conſtat: Si amandus, qui bene meretur: odio proſequendus, qui male. Si præmio dignus, qui tyrannum occidit: ſupplicio adficiendus, qui tyrannum juvat. In contrariis, quæ mediata vocantur, non conſequitur neceſſario: ut, Si niger non eſt, igitur albus eſt: nam viridis, aut ruber eſſe poteſt. A diſparatis: Diſparata genere ſunt, quæ ſub eodem genere poſita, diverſis differentiis, vel propriis ſeparantur. Quanquam etiam quæ genere diſtant, diſparata poſſint vocari: ut, Si homo eſt, igitur nec aſinus, nec Deus, &c. Tu quum decem pondo argenti depoſueris, qua fronte auri

tan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

tantundem repetis? Marmoream domum di ruiſti, & reponis latericiam? A tranſſumptione: Philoſophus non invidet, quoniam nec ſapiens. Diſtinguitur hic locus ab interpretatione: quoniam hic nihil exponitur, ſed à verbo notiore, minus notum infertur: illic nominis ratio adfertur, hoc modo: Sapiens non invidet, philoſophus amator eſt ſapientiæ, igitur non invidet. A conjugatis: Si rhetorice virtus eſt, rhetorem ſtudioſum virtutis eſſe neceſſe eſt. A caſibus: Si ingratitudo turpis eſt, turpiter igitur facis, qui bene merito gratiam non referas. A diviſione: Diviſio fit, aut per negationem, aut partitionem. Per negationem. Hoc modo: Aut utile eſt bellum indicere, aut non: ſed non eſt utile bellum inferre, igitur quieſcere utile eſt. Partitio autem, aut eſt generis in ſpecies: ut, Animalium quædam rationem participant, quædam ſunt rationis expertia: aut totius in partes, aut vocis in ſignificata, aut ſubjecti in accidentia, aut accidentis in ſubjecta, aut accidentis in accidentia. Sed de his hactenus ſatis: jam ad partes ſuaſorio generi proprias redeamus. Tutum, quod ad incolumitatem pertinet. Jucundum, quod voluptatem aut animi, aut corporis, aut utriuſque adfert. Facile, quod ſine periculo aut negotio fieri poſſit. Neceſſarium, quod aliter fieri nequit. Cætera à rhetorum præceptis petantur. Nemo

o putet omnibus his partibus ſemper in
ıadendo utendum eſſe, quod perlongum fo-
:t, præſertim in epiſtola. Sed quot incident, &
uanta ex parte, eatenus attingere ſat fuerit.
;onciliato igitur ejus animo cui ſcribimus,
einde, ſi inciderit, ſubjecta narratione, ter-
io loco id quod ſuadere aut diſſuadere volu-
ıus, cum amplificatione quadam eſt propo-
ıendum. Deinde poſt diviſionem, aut etiam
ımiſſa diviſione, ratio aut multæ rationes
ınt ſubdendæ rationibus, confirmationes
ubjungendo. Confirmationi ipſi nonnun-
ıuam altera confirmatio firmamenti cauſa
ıpponitur. Deinde rem locupletabimus
:xemplo, autoritate, proverbio, ſententia,
ımili, diſſimili, contrario. Quæ ita inter ſe
niſcebimus, ut nunc à ratione ad ſimile, à
ımili ad exemplum, ab exemplo rurſus ad
ationem, vel eandem aliis verbis veſtitam,
vel aliam veniamus. Nam ab exemplis ra-
tiones nonnunquam naſcuntur. Item auto-
ritati ſententiæque rationem convenit ſubji-
cere. De exemplorum varietate jam diximus.
Similia ex omni rerum genere petuntur: qua-
re plurimorum animantium, herbarum, alia-
rumque rerum ſpecies, & naturas, cognitas
& perfectas habere conducet: autoritates
quoque alias philoſophorum, alias orato-
rum, theologorum, hiſtoricorum. Quæ ſi
ſcite intermiſcebimus, nunquam deerit quod
dica-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

dicamus, & ſatietatem varietate facile vitabimus. In hac varietate, expolitione & collectione rhetorica diligenter utimur. Hujus præceptiunculæ hoc erit exemplum.

Exemplum Epiſt. ſuaſoriæ.

QUanquam pro tua ſingulari ſapientia ipſe abunde per te ſapis, affinis jucundiſſime, nec alienis eges conſiliis: tamen hoc vel veteri noſtræ amicitiæ, quæ ab ipſis prope cunabulis una cum ætate nobis accrevit, vel tuis ſummis in me officiis, vel arctiſſimæ denique affinitati debere me putavi, ſi is eſſe vellem quem tu me ſemper exiſtimaſti, virum & amicum, & gratum, ut id, quod ad tuam tuorumque ſalutem ac dignitatem plurimum intereſſe judicaſſem, te libenter ac libere admonerem. Aliena nonnunquam rectius quam noſtra perſpicimus. Tuum conſilium meis in rebus perſæpe ſum ſecutus, neque minus felix mihi comperi, quam erat amicum. Nunc ſi viciſſim in tuis meum ſequi voles, futurum arbitror, ut neque me ſuaſiſſe, neque te pœniteat paruiſſe. Cœnavit apud me ſexto Idus Apriles cum in villa montana eſſem, Antonius Baldus, homo, ut ſcis tuarum rerum ſtudioſiſſimus, generique tuo jam inde ab initio conjunctiſſimus. Triſte plenumque lachrymarum convivium! Nunciabat mihi magno utriuſque dolore,

ma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

atrem tuam, fœminam integerrimam, è
vis conceſſiſſe: ſororem tuam luctu ac de-
derio victam, ſterilitati dicatarum virginum
horo aſſcriptam eſſe: ad te unum ſpem ſtir-
is tuæ rediſſe: amicos ſummo conſenſu tibi
uellam ſummo genere natam, forma præ-
anti, optime moratam, poſtremo tui aman-
ſſimam, ſumma cum dote obtuliſſe. Te ve-
o neſcio qua ſeu doloris impotentia, ſeu re-
gione, ita cœlibatum decreviſſe, ut nec ge-
eris ſtudio, nec ſobolis amore, nec amico-
um ullis aut monitis, aut precibus, aut la-
hrymis, abduci poſſis ab iſta ſententia.

Tu tamen vel me autore mentem iſtam
nutabis, & cœlibatu relicto, ſterili ac pa-
um humano vitæ inſtituto, ſanctiſſimo con-
ugio indulgebis.

Qua in re neque tuorum charitatem, quæ
amen alioquin animum tuum vincere debe-
bat, neque meam autoritatem, quidquam
nihi prodeſſe cupio, niſi clariſſimis rationi-
bus oſtendero, id fore tibi longe tum hone-
tius, tum utilius, tum jucundius. Quid quod
etiam hoc tempore neceſſarium?

Nam primum hac in re, ſi te honeſti ra-
tio movet, quæ apud probos viros plurimum
valere debet, quid matrimonio honeſtius,
quod ipſe Chriſtus honeſtavit, qui nup-
tiis, una cum matre, non ſolum intereſſe di-
gnatus eſt, verum etiam nuptiale convi-
vium

vium miraculorum ſuorum primitiis conſe-
cravit? Quid ſanctius, quod ipſe rerum paren
inſtituit, injunxit, ſanctificavit, quod ipſ
ſanxit natura? Quid eo laudabilius, quod
qui reprehendit, hæreſeos damnetur? Tan
eſt honorificum matrimonium, quam eſt in
fame vocabulum hæretici. Quid æquius
quam id reddere poſteris, quod ipſi à majori-
bus accepimus? Quid inconſideratius, quan
id ſanctimoniæ ſtudio perinde ut prophanum
fugere, quod Deus ipſe totius ſanctimoniæ
fons ac parens ſanctiſſimum haberi voluit
Quid inhumanius, quam hominem ab hu-
manæ conditionis legibus abhorrere? Quid
ingratius, quam id negare minoribus, quod
ipſe, niſi à majoribus accepiſſes, ne eſſes qui-
dem qui negare poſſes? Quod ſi matrimonii
quærimus autorem, non à Lycurgo, non à
Moſe, non à Solone, ſed ab ipſo ſummo re-
rum omnium opifice conditum & inſtitutum
eſt; ab eodem & laudatum, ab eodem hone-
ſtatum, conſecratumque. Siquidem initio
cum hominem è limo finxiſſet, miſeram pror-
ſus & inamœnam ejus vitam fore intellexit,
niſi ſociam Evam adjungeret. Quare uxo-
rem non è luto illo, quo virum, ſed ex Adæ
latere eduxit, quo prorſus intelligeremus,
nihil nobis uxore carius eſſe debere, nihil te-
nacius adglutinatum. Idem ille poſt diluvium
mortalium generi reconciliatus hanc primam
legem

gem promulgaſſe legitur, non uti cœliba-
im amplecterentur, ſed ut creſcerent, ut
ıultiplicarentur, ut terram implerent. At
uo pacto, niſi conjugio darent operam? Et
e hic vel Moſaicæ legis libertatem, vel tem-
eſtatis illius neceſſitatem cauſemur, quid
liud ſibi vult illud in Euangelicis quoque
teris repetitum comprobatumque Chriſti
uffragium? Propter hoc, inquit, relinquet
ıomo patrem & matrem, & adhærebit uxori
uæ. Quid parentum pietate ſanctius? At
ıuic tamen conjugalis præfertur fides. Quo
utore? nempe Deo. tempore? non Judaiſ-
ni tantum, ſed Chriſtianiſmi quoque. De-
eritur pater, deſeritur mater, & adhæretur
ıxori. Filius emancipatus incipit ſui juris eſ-
e. Filius abdicatus deſinit eſſe filius. At ſo-
a mors dirimit conjugium, ſi tamen illa diri-
nit. In his modo dirimitur, qui conjugium
epetunt. Quam diu perſeverat conjugalis
adfectus, non videtur diremptum matrimo-
nium. Jam ſi cætera ſacramenta, quibus ec-
clesia Chriſti potiſſimum nititur, religioſa
quadam veneratione coluntur, quis non vi-
det, huic plurimum religionis deberi, quod
& à Deo, & primum omnium eſt inſtitutum?
Et cætera quidem in terris, hoc in paradiſo:
cætera ad remedium, hoc ad conſortium fe-
licitatis: cætera naturæ collapſæ ſunt adhi-
bita, unum illud conditæ datum eſt. Si leges
à mor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

à mortalibus inſtitutas ſanctas habemus, non erit conjugii lex ſanctiſſima, quam ab eodem accepimus, à quo & vitam, quæ una prope cum ipſo hominum genere nata eſt? Denique ut legem exemplo confirmaret, adoleſcens, ut dictum eſt, ad nuptiale conviviũ vocatus una cum matre libens adfuit: nec adfuit modo, verum etiam prodigioſo munere honeſtavit, haud alibi miraculorum ſuorum initium auſpicatus, Cur igitur, inquies, Chriſtus ipſe à conjugio abſtinuit? Quaſi vero non plurima ſint in Chriſto, quæ mirari potius quam imitari debeamus! Sine patre natus, ſine parentis dolore proceſſit, clauſo monumento prodiit. Quid in eo non ſupra naturam? Sint hæc illi propria. Nos intra naturæ legem viventes, ſuſpiciamus illa, quæ ſupra naturam ſunt, quæ pro modulo noſtro ſunt, æmulemur. Sed è virgine naſci voluit. E virgine quidem, ſed conjugata. Virgo mater, Deum decebat: conjugata, nobis quid eſſet agendum, ſignificavit. Virginitas eam decebat, quæ cœleſtis adflatu numinis illibata pareret illibatum. Sed Joſeph ſponſus nobis caſti conjugii leges commendat. Quî magis conjugalem ſocietatem potuit commendare, quam quod arcanam illam, & angelicis quoque mentibus ſtupendam, divinæ naturæ cum humano corpore animaque conjunctionem, quod ineffabilem illum & æter-

num

num in eccleſiam ſuam amorem declarare vo-
lens, ſe ſponſum illius, illam ſponſam ſuam ap-
pellat? Magnum, inquit Paulus, matrimonii
ſacramentum eſt, in Chriſto, & in eccleſia. Si
qua fuiſſet in rerum natura ſanctior copula:
ſi quod fœdus religioſius, quam conjugium,
profecto ab eo ſumpta fuiſſet imago. Quid
ſimile uſquam de cœlibatu legis in arcanis
literis? Honorandum connubium, & thorus
immaculatus prædicatur apud Apoſtolum
Paulum: cœlibatus hic ne nominatur qui-
dem. Nec excuſatur quidem, niſi compen-
ſatione majoris boni. Alioqui ſi quis natu-
ræ legem ſequutus, det operam liberis, præ-
ferendus eſt illi, qui perſeverat in cœlibatu,
non ob aliud, niſi ut ſibi liberius vivat. Vere
continentes, ac virgines, laudatas legimus,
cœlibatus ex ſe nullam habet laudem. Jam
vero Moſaica lex ſterile conjugium execra-
tur, atque ob id à communibus aris quoſ-
dam ſubmotos legimus. Quamobrem tan-
dem? Nempe ideo, quod tanquam inutiles,
populum nulla ſobole augerent. In Deute-
ronomio præcipuum benedictionis argu-
mentum proponitur Iſraelitis, quod nullus
eſſet inter illos futurus ſterilis, nec mas, nec
fœmina. Et Lea à Domino dicitur deſpecta,
quod non pareret. Quin & in Pſalmo inter
præcipuas beatudinis partes refertur uxoris
fœcunditas; Uxor, inquit, tua ſicut vitis

abundans, filii tui ſicut novellæ olivarum in circuitu menſæ tuæ. Quod ſi lex damnat ac notat ſterile matrimonium, cœlibes multo amplius damnavit. Si natura pœnam non effugit, ne voluntas quidem effugiet. Si damnantur quorum voluntati natura defuit, quid commerentur ii, qui ne operam quidem dederunt, ne ſteriles eſſent? Hebræorum leges hoc honoris habebant matrimonio, ut qui ſponſam duxiſſet, eodem anno non cogeretur in bellum exire. Periclitatur civitas, niſi ſint qui eam armis tueantur. At certum exitiũ eſt, niſi ſint qui conjugii beneficio juventutem, ſemper mortalitate deficientem, ſufficiant. Quin & Romanæ leges eos, qui cœlibes eſſent, damno etiam multabant, à Reipub. muneribus ſecludebant. At qui liberis Rempublicam auxiſſent, eis tanquam bene meritis præmium è publico ſtatuebant.

Priſcæ leges pœnas conſtituerant adverſus cœlibes, quæ tametſi per Conſtantinum Cæſarem temperatæ ſunt in favorem Chriſtianæ religionis, tamen arguunt, quam non ſit è Republica, vel minui civitatem amore cœlibatus, vel ſpuriis impleri. Quin Cæſar Auguſtus Cenſor, inquiſivit in militem, quod in ducenda uxore non paruiſſet legibus, & periclitabatur, ni docuiſſet ſe trium liberorum parentem. Declarant in hoc Cæſarum leges favorem erga conjugium, quod indictas

vidui-

viduitates à Miſcella inductas ſuſtulerunt, ac ſublatis pœnis, hujuſmodi pacta, tanquam præter æquum & bonum inita, pro irritis haberi voluerunt. Adde quod Ulpianus declarat, dotis cauſam ſemper & ubique præcipuam; quod haudquaquam fuiſſet, niſi præcipua quædam utilitas ex matrimonio proficiſceretur. Habitus eſt honos conjugio, ſed major fœcunditati. Simul atque contigiſſet nomen patris, hæreditatis, & omnis legati, atque etiam caduci capax reddebatur. Id liquet etiam ex poëta Satyrico: *per me ſcriberis hæres: Legatum omne capis, nec non & dulce caducum.* Plus etiam commodorum adferebat jus trium liberorum, in his eſt immunitas à publicis legationibus. Quinque porro liberi vacationem impetrant à perſonalibus quoque muneribus, quod genus eſt tutela. Et cui tredecim liberi contigiſſent, Julianus Imperator non modo vacationem indulſit à decurionatu, ſed ſimpliciter ab omnibus muneribus. Nec ſilent hujus tanti favoris cauſam ſapientiſſimi legum conditores. Quid immortalitate felicius? Hanc natura negatam, matrimonium arte quatenus licet largitur Reipublicæ. Cui non optabilis eſt apud poſteros memoria? Hæc nullis fornicibus, nullis pyramidibus, tituliſve certius propagatur, quam liberorum procreatione. Apud Adrianum Impera-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

peratorem cauſam vicit Albinus, non alia commendatione, quam quod Reipublicæ dediſſet numeroſam ſobolem. Proinde diſpendio fiſci, paſſus eſt liberos in paterna bona in ſolidum ſuccedere, quod intelligeret, imperium magis fulciri propagatione juventutis, quam pecuniarum acceſſione. Poſtremo cæteræ leges nec omnibus regionibus, nec quibuſlibet temporibus congruunt: ſola conjugii lex ad omnes orbis nationes, ad omne tempus pertinet. Lycurgus leges tulit, ut qui uxores non ducerent, hi & æſtate arcerentur à ludis & ſpectaculis, hyeme vero nudi forum circuirent, ac ſemetipſos execrati, juſta pati dicerent, quod legibus non paruiſſent. In ſumma, vis ſcire quantum matrimonio tribuerit antiquitas, violati matrimonii pœnam perpende. Græci quondam violatum matrimonii jus, decenni bello vindicandum cenſuerunt. Ad hæc non Romanis modo, verumetiam & Hebræis, & Barbaricis legibus, adulteris pœna capitalis ſtatuebatur. Furem quadrupli pœna abſolvebat, adulterii ſcelus ſecuris expiabat. Apud Hebræos autem populi manibus lapidabatur, qui id violaſſet, ſine quo populus non eſſet. Nec hoc contenta legum ſeveritas: illud etiam permiſit, deprehenſum adulterum ſine judicio, ſine legibus confodere: nimirum id donans dolori maritali, quod gravate concedit vim à

capite

capite propellenti: quaſi lædat atrocius, qui conjugem adimat, quam qui vitam. Profecto ſanctiſſimam quandam rem conjugium videri neceſſe eſt, quod violatum humano ſanguine ſit expiandum: cujus ultio, nec leges, nec judicem expectare cogitur; quod jus in parricidio eſt.

Sed quid de ſcriptis legibus agimus? Naturæ hæc lex eſt, non in tabulis æreis exarata, ſed animis noſtris penitus inſita: cui qui non paret, ne homo quidem ſit exiſtimandus, nedum bonus civis. Nam ſi, ut Stoici homines acutiſſimi diſputant, recte vivere, eſt naturæ ductum ſequi, quid tam naturæ conſentaneum, quam matrimonium. Nihil enim tam à natura, non hominibus modo, verum etiam reliquo animantium generi, inſitum eſt: quam ut ſuam quodque ſpeciem ab interitu vindicet, & propagatione poſteritatis, tanquam immortalem efficiat. Quod ſine conjugali conjunctione fieri non poſſe quis ignoret? Turpiſſimum autem videtur, muta pecora naturæ parere legibus, homines Gigantùm more naturæ bellum indicere. Cujus opus, ſi oculis haud cæcutientibus inſpiciamus, intelligemus, in omni rerum genere conjugii ſpeciem quandam ineſſe voluiſſe. Omitto enim jam de arboribus, in quibus, Plinio autore, cum primis gravi, adeo manifeſto ſexus diſcrimine conjugium invenitur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

præſertim in palmis, ut niſi marita arbor in fœminas circumſtantes ramis incumbat, tanquam concubitum appetens, hæ plane ſteriles manſuræ ſint. Idem indicat, autores eſſe, qui credunt, in omnibus, quæ gignit tellus, ineſſe ſexum maris & fœminæ. Taceo de gemmis, in quibus ſexum inveniri ſcripſit idem autor, at non ſolus. Nonne Deus ita res cunctas vinculis quibuſdam connexit, ut aliæ aliis egere videantur? Quid cœlum perpetuo motu verſatile? nonne, dum tellurem, omnium parentem ſubjectam, vario rerum genere fœcundat, velut infuſo ſemine, mariti fungitur officio? Sed ſingula percurrere nimis longum arbitror. Quorſum autem hæc ſpectant? Eo videlicet, ut intelligamus, conjugali ſocietate & conſtare, & contineri omnia: ſine ea diſſolvi, interire, collabi cuncta. Fingunt veteres illi ac ſapientiſſimi poëtæ, quibus ſtudium fuit, philoſophiæ præcepta fabularum involucris tegere, Gigantes anguipedes, terræ filios, extructis in cœlum montibus, bellum ſuperis intuliſſe. Quid hæc ſibi vult fabula? Nimirum immanes quoſdam ac feros homines & obſcuros, à conjugali concordia vehementer abhorruiſſe, eoque fulmine præcipitatos, hoc eſt, funditus, interiſſe, cum id vitarent, quo ſolo conſtat humani generis incolumitas. At iidem Orpheum poëtam, ac citharœdum, ſaxa duriſſima can-

tu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

tu moviſſe commemorant. Quid ſignificantes? Nempe virum & ſapientem & facundum homines ſaxeos & ferarum ritu viventes, & à vago concubitu prohibuiſſe, atque ad matrimonii ſanctiſſimas leges adduxiſſe. Apparet igitur, qui connubii amore non tangitur, eum non hominem, ſed ſaxum videri, hoſtem naturæ, numini hujus rebellem, ſuapte ſtultitia ſibi perniciem accerſere. Crudelior enim eſt, qui generi ſuo, quam qui uni ſibi molitur exitium. Age vero, quandoquidem in fabulas minime fabuloſas incidimus, idem Orpheus, cum apud inferos Plutonem ipſum maneſque permovit, ut Eurydicen ſuam liceret abducere: quid aliud poëtas cogitaſſe putamus, quam ut nobis conjugalem amorem commendarent, qui apud inferos quoque ſanctus ac religioſus haberetur? Eodem pertinet, quod antiquitas conjugio Jovem Gamelium præfecerat, Junonem pronubam, Lucinam, quæ parturientibus adeſſet: ſuperſtitioſe quidem errans in deorum nominibus, at non errans in hoc, quod matrimonium rem ſacram ac dignam, quæ diis curæ ſit, judicarit. Diverſi quidem apud diverſos populos ac nationes, ritus, legeſque fuere. Nulla unquam gens tam fuit barbara, tam ab humanitate omni aliena, apud quam conjugii nomen non ſanctum, non venerandum ſit habitum. Hoc Thrax, hoc Sarmata,, hoc Indus, hoc Græ-

cus, hoc Latinus, hoc vel extremus orbis Britannus, aut ſi qui ſint his quoque ſemotiores, religioſum habuit. Quid ita? quia neceſſe eſt omnibus eſſe commune, quod communis hominum parens inſevit, & adeo penitus inſevit, ut hujus rei ſenſus non ſolum ad turtures & columbos, verumetiam ad immaniſſimas feras pertingat. Siquidem leones in uxorem mites ſunt. Pro catulis dimicant tigrides. Aſinos per obſtantes ignes agit prolis tuendæ pietas.

Atque hoc ſane jus naturæ vocant, ut efficaciſſimum, ita latiſſime patens. Ut igitur diligens cultor non eſt, qui præſentibus rebus contentus, arbores adultas ſatis quidem accurate tractat: cæterum neque propagandi, neque inſerendi curam agit, propterea quod neceſſe eſt, paucis annis eos hortos quantumvis diligenter excultos interire: Ita parum diligens in Repub. civis cenſendus, qui præſenti turba contentus, de propaganda civium multitudine non cogitat. Nemo igitur unquam egregius civis habitus eſt, qui non liberis gignendis, recteque inſtituendis operam dederit. Apud Hebræos & Perſas laudi inprimis erat, quam plurimas habere uxores, tanquam ei patria plurimum deberet, qui eam numeroſiſſima ſobole locupletaſſet. Num tu Abraham ipſo ſanctior videri ſtudes? Is pater multarum gentium non eſſet appella-

tus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

tus, idque Deo auſpice, ſi uxoris contubernium refugiſſet. Num tu Jacob religioſior haberi quæris? Is Rachelis amplexus tam diuturna ſervitute redimere non dubitavit. Num Solomone ſapientior? At quantum ille uxorum gregem domi aluit? Num Socrate caſtior, qui Xanthippen, fœminam etiam moroſam, domi pertuliſſe legitur: non tam, ut ille ſuo more jocabatur, quo domi diſceret tolerantiam, ſed ne in naturæ officio claudicaſſe videretur. Intellexit enim, vir unus Apollinis oraculo ſapiens judicatus, hac lege ſe genitum, ad hanc natum, hoc ſe debere naturæ. Nam ſi recte à veteribus philoſophis dictum eſt: ſi non temere à noſtris theologis comprobatum: ſi merito, velut adagionis vice, ubique decantatum, neque Deum, neque naturam quidquam fruſtra facere: cur hæc membra tribuit, cur hos ſtimulos, hanc gignendi vim addidit, ſi cœlibatus per ſe laudi ducitur? Si quis te magnifico munere donaret, arcu, veſte, aut gladio, indignus accepto videberis, ſi uti eo, aut non voles, aut neſcies. Cum cætera omnia tanta ratione fuerint conſtituta, haud veriſimile videri debet, hac una in re naturam dormitaſſe. Nec audio qui mihi dicat, fœdam illam & obſcœnam pruriginem, & Veneris ſtimulos, non à natura, ſed à peccato profectam. Quid tam diſſimile veri? Quaſi vero matrimonium, cujus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

jus munus ſine his ſtimulis peragi nequit, non culpam præceſſerit. Jam in cæteris animantibus unde illi ſtimuli? à natura, an à peccato? Mirum ni à natura. Nam in corporis affectionibus minimum intereſt inter hominem & reliquas animantes. Poſtremo nos imaginatione fœdum reddimus, quod ſuapte natura pulchrum ac ſanctum eſt. Alioqui ſi res non ex opinione vulgi, ſed ipſa natura velimus expendere, qui minus fœdum, brutorum animantium more, edere, mandere, concoquere, excernere, dormire, quam licita permiſſaque Venere uti? At virtuti potius, quam naturæ parendum. Perinde quaſi virtus ſit ulla dicenda, quæ cum natura pugnet: unde niſi proficiſcatur, ne eſſe quidem poterit, quæ cultu & diſciplina perficiatur. Sed Apoſtolorum te inſtitutum delectat, qui & ipſi cœlibatum ſunt ſecuti, & alios ad id vitæ genus ſunt cohortati. Imitentur ſane Apoſtolos viri apoſtolici: quorum cum ſit muneris, & docere, & inſtituere plebem, non queunt ſimul & gregi & uxori ſatisfacere. Quanquam & Apoſtolis aliquot uxores fuiſſe conſtat. Epiſcopis cœlibatum concedamus. Quid tu Apoſtolicum inſtitutum ſequeris, ab Apoſtolico munere longe alieniſſimus, homo nimirum & prophanus, & privatus? Illis hoc veniæ datum eſt, ut vacent à conjugii munere, quo magis vacaret copioſiorem prolem
Chriſto

Chriſto gignere. Sit iſtud ſacerdotum ac monachorum privilegium, quos apparet in Eſſenorum inſtitutum ſucceſſiſſe. Tui ſtatus alia ratio eſt. At ipſe Chriſtus, inquies, beatos pronunciat, qui ſeſe caſtrarunt ob regnum Dei. Non rejicio autoritatem, ſed ſententiam interpretor. Primum arbitror, hoc Chriſti dogma, ad illa tempora potiſſimum pertinere, quibus oportebat eccleſiaſten ab omnibus mundi negotiis quam maxime expeditum eſſe. Curſitandum enim erat per omnes tetras, imminebat undique perſecutor. Nunc is eſt rerum ac temporum ſtatus ut nuſquam reperias minus inquinatam morum integritatem, quam apud conjugatos. Exaggerent quantumlibet ſuum inſtitutum monachorum ac virginum examina: jactent quantum volunt cæremonias cultuſque ſuos, quibus potiſſimum inter cæteros eminent: ſanctiſſimum vitæ genus eſt, pure caſteque ſervatum conjugium. Præterea non is modo ſeſe caſtrat, qui vivit cœlebs: ſed qui caſte ſancteque colit conjugii munus. Atque utinam vere caſtrati ſint, quicunque ſuis vitiis magnificum caſtrationis prætexunt titulum, ſub umbra caſtitatis turpius libidinantes. Neque enim mei pudoris eſſe puto, commemorare, in quæ dedecora ſæpe prolabantur, qui naturæ repugnant. Poſtremo, ne præcipit quidem Chriſtus ulli cœlibatum: at idem divor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

tium palam interdicit. Mihi ſane videtur non peſſime conſulturus rebus ac moribus hominum, qui ſacerdotibus quoque ac monachis, ſi res ita ferat, jus indulgeat conjugii: præſertim cum ubique tam ingens ſit ſacerdotum turba, quorum quotuſquiſque caſtam agit vitam? Quanto ſatius, concubinas in uxores vertere, ut, quas nunc habent cum infamia, cum irrequieta conſcientia, habeant palam cum honeſta fama: ac liberos gignant, quos ut vere legitimos ament, ſanĉteque inſtituant, quibus & ipſi pudendi non ſint, & viciſſim ab illis cohoneſtentur: atque id opinor jampridem procuraſſent Epiſcoporum officiales, niſi proventus amplior eſſet ex concubinis quam ex uxoribus. Sed divina quædam res eſt, angelica res eſt virginitas: at humana quædam res eſt conjugium. Ego nunc homo loquor homini, plebejus plebejo, infirmus infirmo: Laudanda quidem res eſt virginitas, at ita, ſi non hæc laus ad quam plurimos transferatur. Quam ſi vulgo uſurpare homines incipiant, quid virginitate dici cogitarive poſſit exitialius? Tum ſi in cæteris maxime laudem mereatur virginitas, in te certe reprehenſione carere non poteſt, per quem ſtabit, quo minus optimum illud genus, & immortalitate cum primis dignum, obliteretur. Poſtremo minimum abeſt à virginitatis laude, qui jus illibatum conjugii ſervat, qui uxo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

rem gignendæ proli, non libidini habet. Si frater fratris ſine liberis defuncti ſemen excitare jubetur, tu univerſi tui generis ſpem interire ſines, præſertim cum ad te unum reciderit? Neque vero me clam eſt, magnis voluminibus priſcorum patrum decantatas virginitatis laudes: quorum Hieronymus adeo miratur eam, ut non multum abſit à contumelia matrimonii, & ab Epiſcopis orthodoxis ad palinodiam ſit invitatus. Verum donetur hic ardor illis temporibus: nunc optarim, ut iſti, qui paſſim, ſine delectu, ad cœlibatum, ad virginitatem, adhortantur ætatem quæ ſibi nondum eſt nota, hoc operæ collocarent in deſcribenda imagine caſti purique matrimonii. Atqui his ipſis, quibus tantopere placet virginitas, non diſplicet bellum adverſus Turcarum gentem, qui numero tot partibus nos ſuperant: quorum ſi rectum eſt judicium, conſequetur, ut in primis rectum & honeſtum habeatur, pro virili liberis gignendis operam dare, & juventutem in belli uſum ſufficere. Niſi forte bombardas, tela, naves, ad hoc bellum apparandas putant, viris opus eſſe non putant. Idem probant ut ethnicorum parentes ferro trucidemus, quo liceat filios etiam inſcientes baptizare. Id ſi verum eſt, quanto mitius eſt idem efficere conjugiorum officio? Nulla natio tam immanis eſt, quin execretur infanticidium. Principum

leges pari propemodum ſeveritate puniunt, provocatum abortum, & accerſitam pharmacis ſterilitatem. Quur ita? Quia minimum intereſt inter eum, qui quod naſci cœperit, intercipit: & cum, qui procurat, ne quid naſci poſſit. Hoc quod in tuo tempore vel areſcit, vel magno etiam ſalutis periculo corrumpitur: quod in ſomnis elabitur, homo erat, ſi modo tu eſſes homo. Execrantur Hebræorum literæ virum, qui juſſus congredi cum uxore fratris defuncti, ne quid naſceretur projecit ſemen in terram: & vita judicatus eſt indignus, qui vitam invidit naſcituro fœtui. At quantulum ab hoc differunt, qui ſibi perpetuam ſterilitatem inducunt? An non videntur tot homines occidere, quot erant naſcituri, ſi liberis gignendis dediſſent operam? Quæſo ſi cui ſit fundus ſoli natura feracis, quem incultum ſinat perpetuo ſterilem eſſe, nonne legibus pœnas daret, eo quod Reipublicæ interſit, ut ſuam quiſque rem bene tractet? Si punitur is qui negligit agrum, qui ut maxime colatur, nihil aliud fert, quam triticum, aut fabas, aut piſa: qua pœna dignus eſt, qui recuſat eum fundum colere, qui cultus fert homines? Atque illic diutino moleſtoque labore eſt opus, hic brevem culturam etiam voluptas veluti paratum præmium invitat. Quare ſi quid naturæ ſenſus, ſi honeſtum, ſi pietas, ſi religio, ſi officium, ſi

virtus

virtus te movet, cur ab eo abhorres, quod Deus inſtituit, natura ſanxit, ratio ſuadet, divinæ pariter & humanæ literæ laudant, leges jubent, omnium gentium conſenſus adprobat, ad quod optimi cujuſque exemplum adhortatur. Quod ſi pleraque res etiam acerbæ, viro bono ſunt expetendæ, non alio nomine, quam quod honeſtæ ſunt, matrimonium profecto multo maxime expetendum, de quo quis dubitare poſſit, plus ne habeat honeſtatis, an voluptatis. Quid enim dulcius, quam cum ea vivere, cum qua ſis non benevolentiæ modo, verumetiam corporum mutua quadam communione arctiſſime copulatus? Si magnam quandam animi delectationem ex reliquorum neceſſariorum benevolentia capimus, quam dulce in primis ſit habere, quicum animi tui ſecreto adfectus communices: quicum perinde ut tecum loquaris, cujus fidei te tuto committas: qui tuas fortunas ſuas eſſe ducat. Quid tu credis habere felicitatis mariti uxoriſque conjunctionem, qua nulla poſſit in rerum natura inveniri, neque major, neque firmior? Cum cæteris enim amicis animorum duntaxat benevolentia conjungimur, cum uxore & ſumma charitate, & corporum permixtione, & ſacramenti fœdere, & fortunarum omnium ſocietate copulamur. Præterea in cæteris amicitiis quanta ſimulatio? quan-

quanta perfidia? Sæpe ii quos noſtri amantiſſimos exiſtimamus, ſicut hirundines, exacta æſtate devolant, ita fortuna reflante deficiunt. Nonnunquam recentior amicus veterem ejicit. Paucos audivimus, quorum fides uſque ad vitæ finem conſtiterit. Uxoria vero charitas non perfidia corrumpitur, nulla rerum mutatione convellitur: denique ſola morte, imo ne morte quidem diſtrahitur. Illa parentum, illa ſororum, illa fratrum pietatem, tui amore contemnit: te unum reſpicit: ex te pendet: tecum emori cupiet. Res eſt? habes quæ tueatur, habes quæ augeat. Non eſt? habes quæ quærat. Si res ſecundæ ſint, duplicatur felicitas: ſin adverſæ, erit quæ te conſoletur, quæ aſſideat, quæ inſerviat, quæ tuum malum ſuum eſſe cupiat. An te voluptatem ullam cum hac tanta conjunctione conferendam cenſes? Si domi agis, adeſt quæ ſolitudinis tædium depellat: ſi foris, eſt quæ diſcedentem oſculo proſequatur, abſentem deſideret, redeuntem læta excipiat. Dulcis juventæ tuæ ſodalis, gratum ſenectutis ſolatium. Natura quidem homini dulcis eſt vel quævis ſocietas, quippe quem ad benevolentiam atque amicitiam genuit. Hæc igitur quomodo non erit dulciſſima, in qua nihil non commune eſt? Contra autem, ſi feras quoque ſolitudinem horrere, ſocietate delectari videmus, mea ſententia ne homo quidem

lem ſit exiſtimandus, qui ab hac ſocietate, mnium & honeſtiſſima & jucundiſſima aborreat. Quid enim eo homine odioſius, qui anquam ſibi uni natus, ſibi vivat, ſibi quærat, ibi parcat, ſibi ſumptum faciat, neminem anet, ametur à nemine? An non iſtiuſmodi ortentum dignum cenſebitur, quod cum Timone illo ex univerſo hominum contubernio n medium mare projiciatur? Neque hic auſim illas tibi voluptates proponere, quibus cum natura nihil voluerit eſſe homini dulcius, neſcio tamen quo pacto à magnis ingeniis diſſimulantur potius, quam contemnuntur. Quanquam quis adeo ſevero, ne dicam ſtupido, ſit natus ingenio, qui ejuſmodi voluptatum genere non capiatur, præſertim ſi citra numinis aut hominis offenſam, citra famæ detrimentū poſſit contingere? Equidem eum non hominem: ſed plane ſaxum dixerim: etiam ſi minima bonorum, quæ habet conjugium, pars eſt ea corporum voluptas. Sed fac, te iſtam ut viro indignam contemnere: quanquam ne viri quidem vocabulum ſine his meremur: ponatur, ſi vis, inter extrema conjugii commoda, jam quid caſto amore eſſe poteſt amabilius, imo quid ſanctius atque honeſtius? Accreſcit interim dulcis affinium turba. Duplicatur patentum, fratrum, ſororum, nepotū numerus. Natura enim unam duntaxt matrem, unum patrem tribuere poteſt. Conjugio

pater

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

pater alter, altera mater accedit, qui te, ut cui ſua viſcera commiſerint, ſingulari pietate non proſequi non poſſunt. Jam vero quanti illud æſtimabis, ubi *pulcherrima conjunx pulchra faciet te prole parentem?* ubi *quis tibi parvulus aula luſerit Æneas*, qui tuos tuæque conjugis vultus referat, qui te blanda balbutie patrem appellitet? Jam acceſſerit conjugali charitati vinculum adamantinum, quod ne mors quidem ipſa queat abrumpere: *Felices*, inquit Flaccus, *ter & amplius, Quos irrupta tenet copula, nec malis Divulſos querimoniis, Suprema citius ſolvet amor die.* Habes qui ſenectutem tuam oblectent, qui oculos claudant, qui juſta perſolvant, in quibus renatus videaris, quibus ſuperſtitibus tu ne occidiſſe quidem puteris Non abeunt ad alienos hæredes quæ tibi paraſti. Ita tanquam omnibus perfuncto vitæ muniis, ne mors quidem ipſa acerba videri poterit. Omnibus, velimus, nolimus, ſenectus imminet. Hac ratione natura proſpexit, ut in liberis ac nepotibus repubeſcamus. Quis enim graviter ferat ſenectutem, ubi ſuos vultus, quos adoleſcens geſſit, in filio conſpexerit? Mors omnibus parata eſt. At hac una via, velut imortalitatem quandam meditatur naturæ providentia, dum ſic aliud ex alio propagat: ut, veluti cum planta, arbore exciſa, repullulat, nec interiſſe videatur
qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

qui prole relicta moritur. At minime me fugit, quid inter hæc obmurmures: Beata res eſt conjugium, ſi omnia ſecunda eveniant: ſed quid, ſi moroſa contingat uxor? quid ſi impudica, quid ſi liberi impii proveniant? Occurrent animo tuo exempla eorum, quibus conjugium exitium attulerit. Exaggera quantum potes, ſed tamen hominum iſta vitia fuerint, non conjugii. Crede mihi, non ſolet niſi malis maritis mala uxor contingere. Adde quod tibi magna ex parte in manu eſt, ut bonam eligas. Quid ſi corrumpatur! A malo quidem marito uxor bona corrumpi poteſt: à bono mala corrigi conſuevit. Falſo uxores accuſamus. Nemo, ſi quid mihi credis, unquam niſi ſuo vitio improbam uxorem habuit. Jam ex bonis parentibus ferme ſimiles naſcuntur liberi. Quanquam & hi utcunque nati, fere tales evadunt, quales illos finxeris inſtitutione. Jam vero non eſt quod zelotypiam metuas. Iſte enim ſtulte amantium morbus eſt. Caſtus atque legitimus amo zelotypiam neſcit. Quid tibi tragœdiæ in mentem veniunt? Hæc maritum adultera ſecuri percuſſit: hæc veneno ſuſtulit: illa morum odio ad mortem adegit. Cur non potius Tiberii Gracchi Cornelia ſuccurrit? Cur non Alceſtis non optimi mariti conjunx optima? Cur non occurrit vel Julia Pompeji, vel

Vel Bruti Portia? Cur non æterno nomine digna Artemiſia? Cur non Hypſicrate Mithridatis Pontici regis uxor? Cur non Tertiæ Æmylæ comitas in mentem venit? Cur non Turiæ fides? Cur non Lucretia, Lentulaque ſuccurrit? Cur non Arria illa à Plinio celebrata? Cur non innumeræ aliæ, quarum & pudicitia, & fides in maritos, ne morte quidem potuit immutari? *Rara* (inquit) *avis in terris mulier proba.* Et tu rara uxore dignum te finge. Mulier (inquit ſapiens ille) bona, pars bona. Aude tuis moribus dignam ſperare. Plurimum in hoc ſitum eſt, quam diligas: quomodo fingas, qualem ipſe te illi præbeas. Sed dulcior eſt, inquies, libertas. Quiſquis uxorem accipit, compedes accipit, quas ſola mors poſſit excutere. Quid autem dulce eſſe homini ſoli poſſit? Si dulcis eſt libertas, ſociam adſciſcendam cenſeo, quacum bonum iſtud tibi commune eſſe velis. Quanquam quid iſta ſervitute liberius, ubi ita uterque alteri obnoxius eſt, ut neuter manumitti velit? Adſtrictus es ei, quem in amicitiam recipis. At hic nemo libertatem ademptam clamitat. At vereris, ne liberis morte abſumptis, orbus in luctum incidas. Si orbitatem times, ob id ipſum ducenda uxor eſt, quæ ſola hoc præſtare poteſt, ne ſimus orbi. Sed quid tu tam diligenter, imo anxie omnia matrimonii incommoda diſquiris, quaſi cœlibatus

tus nihil habeat incommodi? Quaſi vero ulla ſit vita mortalium; quæ non ſit omnibus fortunæ ſubjecta caſibus. E vita migret oportet, qui nihil incommodi ferre velit. Quod ſi ad cœleſtem illam vitam reſpicias, mors, hæc hominum vita eſt, haud vita, dicenda. Sin intra humanam conditionem animum contineas, nihil eſt conjugali vita, neque tutius, neque tranquillius, neque jucundius, neque amabilius, neque felicius. Ab exitu rem ſpecta, quotumquemque vides, qui ſemel expertus conjugium non avide repetat? Mauritius meus, cujus eximia prudentia tibi non eſt incognita, nonne ab obitu conjugis, quam unice deamabat, altero menſe duxit in thalamum novam ſponſam? non adeo libidinis impatientia, ſed negabat, ſibi vitam videri vitam, abſque conjuge, rerum omnium conſorte. Jovius noſter, nonne jam quartam ambit uxorem? Sic adamabat vivas, ut nullam conſolationem admiſſurus videretur. Sic una defuncta, ad ſarciendam thalami ſolitudinem properabat, quaſi leviter illas amaſſet. Sed quid nos de honeſto ac jucundo diſputamus, cum non utilitas modo ſuadeat, verumetiam neceſſitas ad conjugium impellat. Tolle matrimonium; paucis annis totum hominum genus funditus intereat neceſſe eſt. Xerxen illum Perſarum regem, cum ex edito loco ingentem illam

ac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ac vix ulli creditam hominum multitudinem intueretur, lachrymas non tenuiſſe dicunt, quod ex tot hominum millibus, poſt annos ſexaginta, nullus omnino ſuperfuturus eſſet. Cur quod ille de ſuis copiis intellexit, non etiam de univerſo hominum genere perſpicimus? Sublato conjugio quotuſquiſque ex tot regionibus, provinciis, regnis, urbibus, cœtibus poſt centum annos ſupererit? Eamus nunc, & cœlibatum miremur, qui æternam ſit generi noſtro cladem allaturus. Quæ peſtis aut lues à ſuperis aut inferis immitti poſſit nocentior? Quid ab ullo diluvio timeri poſſit acerbius? Quid triſtius expectetur, etiam ſi Phaëthonteum redeat incendium? At ex hujuſmodi quidem tempeſtatibus multa relinqui ſolent incolumia, ex cœlibatu nihil reliqui fieri poteſt. Videmus quantum morborum agmen, quot caſuum diſcrimina noctes dieſque hominum paucitati inſidientur: quot peſtis abſumit, quot abſorbet mare, quot Mavors abripit? Taceo enim de quotidianis mortibus. Circumvolat undique mors: irruit, rapit, properat quantum poteſt genus noſtrum extinguere: & nos cœlibatum miramur, conjugium fugimus? Niſi forte placeat Eſſenorum inſtitutnm, aut Dulopolitarum, quorum gentem facinoroſorum nunquam deficiens numeroſitas propagat. Num expectamus, ut Jupiter aliquis nos eodem

em munere donet, quod apibus tribuiſſe di-
tur, ut ſine concubitu fœtificemus, & po-
eritatis ſemina è floſculis ore legamus? An
ero poſtulamus, ut ſicut è Jovis cerebro
inervam prognatam poëtæ fabulantur: ita
obis è capite liberi exiliant? An denique,
t, juxta veterum fabulas, è terra, veluti mu-
es in Ægypto, è ſaxis projectis, quod eſt in
abulis, è duris arborum truncis, homines
roducantur? E terræ gremio permulta ſine
oſtro cultu enaſcuntur. Plantulæ ſub um-
ra matris ſæpe pullulaſcunt: at homini hanc
nam propagandi viam natura eſſe voluit, ut
nutua mariti uxoriſque opera mortalium
genus ab interitu vindicaretur: quod ſi fu-
giant tuo exemplo mortales, ne iſta quidem,
quæ tu miraris, eſſe poterunt. Cœlibatum
miraris, ſuſpicis virginitatem? At nec cœli-
bes erunt, nec virgines, ſi conjugii uſum ſu-
ſtuleris. Cur igitur prælata eſt virginitas:
cur honorata, ſi exitium adfert mortalibus?
Laudata eſt, ſed pro tempore, ſed in paucis.
Voluit enim Deus hominibus cœleſtis illius
vitæ tanquam imaginem quandam & ſimu-
lachrum oſtendi, ubi neque nubent ullæ, ne-
que nuptum dabunt ulli. Sed ad exemplum
paucitas idonea eſt, multitudo inutilis.
Quemadmodum non omnes agri, quanquam
feraces, ad uſum vitæ ſeruntur: ſed pars ne-
gligitur, pars oculis paſcendis colitur. At pa-
titur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

titur hoc ipſa rerum copia, in tanta arvorum amplitudine, exiguam partem ſterilem relinqui. Verum ſi nulli ſerantur, quis non videat, nobis ad glandes fore redeundum? Ita cœlibatus, in tanta hominum multitudine, in paucis quidem laudem habet, in omnibus ſummam reprehenſionem habiturus. Jam ſi maxime in aliis ſit virtutis nomen habitura virginitas, in te certe vitioſa fuerit. Cæteri enim puritati ſtuduiſſe videbuntur: tu generis parricida judicaberis, qui, quod cum honeſto conjugio propagare potueris, turpi cœlibatu paſſus ſis interire. Licet è numeroſa ſobole virginem Deo conſecrare. Ruſtici frugum primitas ſuperis immolant, non univerſum proventum. At te unum ſtripis tuæ reliquias eſſe memineris oportet. Nihil autem refert utrum occidas, an ſervare recuſes, qui à te uno ſervari & poterat, & facile poterat. At ſororis exemplum te ad cœlibatum adhortatur. At iſta vel una re potiſſimum debebas à cœlibatu deterreri. Generis enim ſpem, quæ prius utriuſque erat communis, nunc totam ad te unum revolutam intelligis. Detur hæc venia ſexui, detur ætati. Puella dolore victa peccavit, ſtultarum muliercularum, aut ſtultorum monarchorum impulſu ſeſe præcipitem dedit. Tu major natu, virum te eſſe memineris neceſſe eſt. Illa majoribus ſuis commori voluit, tu ne moriantur operam

ram dabis. Soror ſubduxit ſeſe officio, tu duorum tibi partes obeundas eſſe cogita. Non dubitarunt filiæ Loth cum patre temulento rem habere, ſatius eſſe judicantes, nefario etiam inceſto generi conſulere, quam pati interire. Tu matrimonio honeſto, ſancto, pudico, ſine offenſa, ſumma cum voluptate, non conſules tuo generi, alioqui intermorituro? Quare ſinamus eos Hippolyti inſtitutum imitari: ſectentur cœlibatum vel qui mariti fieri poſſunt, patres non poſſunt: vel quorum tenuitas liberis educandis non ſuppeditat: vel quorum genus aliorum opera poſſit propagari, aut certe ejuſmodi eſt, ut magis Reip. conducat intermori, quam propagari: vel quos peculiaris quidam æterni numinis favor, communi hominum ſorte ſelectos cœleſti cuipiam functioni deſtinavit; quorum mira eſt raritas. Tu vero, cum, teſte medico, viro neque imperito, & minime mendaci, magnam poſteritatem promittere videaris: patrimonium habeas ampliſſimum: genus autem tum optimum, tum clariſſimum, ita ut obliterari ſine nefario ſcelere, magnoque Reip. detrimento, non poſſit: tum adſit ætas integra, nec deſit forma: offeratur vero conjunx puella, qua neque integriorem, neque illuſtriorem ullam viderunt cives tui, pudica, modeſta, pia, facie divina, cum dote ampliſſima: cum rogent amici, lacrymentur

propinqui, inſtent adfines, patria flagitet: ipſi majorum tuorum cineres è tumulis id ipſum te obteſtentur: tu tamen adhuc cunctaris, adhuc cœlibatum cogitas? Si qua res parum honeſta abs te peteretur, ſi qua difficilis, tamen vel tuorum vota, vel generis charitas, animum tuum expugnare debuerat: quanto æquius eſt, id amicorum lachrymas, patriæ pietatem, majorum charitatem abs te obtinere, ad quod te divinæ pariter & humanæ leges hortantur, natura inſtigat, ratio ducit, honeſtas allicit, tot commoda invitant, neceſſitas etiam ipſa cogit? Sed jam argumentorum plus ſatis. Confido te jam dudum me monitore ſententiam mutaſſe, animumque ad ſalubriora conſilia appuliſſe.

Plurimum conducet, in hoc ſuaſorio genere longe omnium utiliſſimo diligenter exerceri. Dominatur enim fere in omnibus generibus. Primum igitur cujuſmodi ſit quod perſuadere cupis, attente eſt conſiderandum. Deinde quæ ſunt in eo commoda, omnia diligenter colligemus, & amplificabimus: contra vero ſi qua inſunt incommoda, quæque illius animum poſſe deterrere videntur, ea aut extenuabimus, aut removebimus, excogitatis quam plurimis rationibus, & rationum confirmationibus ac locupletationibus. Qui loci incident communes, ad rem accommodandi ſunt, velut hic incidebat, omnibus

rebus

rebus inſitam eſſe vim propagandi ſui: item, mille morbis, mille caſibus atteri genus humanum: item, quam nihil in hac vita incundum ſine conſorte: item, ſenectutem ac mortem tolerabiliorem fieri, paratis liberis. Poſtremo vero videndum, quibus argumentationum formis, aut quibus exornationibus ea, quæ excogitata ſunt, quam commodiſſime poſſint explicari.

De genere diſſuaſorio.

IN diſſaſione omnia incommoda colligemus. Hæc quemadmodum inveniri poſſint, mox paucis demonſtrabimus: quæ quidem mediata, & tanquam ad manum habere oportebit. Proponat autem didaſcalus aliquod argumentum ſcite excogitatum, capita rationum, exempla, ſimilitudines: & ſi volet, diſpoſitionem paucis oſtendat: reliqua puerorum ingeniis relinquat. Deinde illorum inventa caſtiget, mox palinodiam ſcribere jubeat. Nonnunquam etiam acuendi ingenii gratia, infames materias proponat. Veluti ſi quis ſuadeat paupertatem, exilium, ingratitudinem, ægritudinem, contemptum ſtudiorum, neglectum linguarum, tyrannidem, vel ut vetulus vetulam ducat uxorem improbam. Nihil enim eſt ita natura bonum, quin ab ingenioſo oratore depravari poſſit. Hac exercitatione tum copia, tum promptitudo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

quædam quavis de re dicendi parabitur. A me modo ſuaſum eſt matrimonium, ubi pleraque ejus vitæ commoda collegi, contra autem cœlibatus incommoda exaggeravi. Incommoda vero matrimonii, quæ illic partim extenuavi, partim refelli, ea in palinodia erunt exaggeranda: contra, commoda aut vehementer deprimenda, aut commoda eſſe neganda.

Quonam igitur modo erit hæc palinodia inſtituenda? Aut hoc ipſum argumentum iiſdem poſitis circumſtantiis in diverſam partem tractabimus, aut fingemus amicum ſecum hæſitantem, utram vitam velit amplecti, aut jam nuptias animo deſtinaſſe. Et ut à circumſtantiis diſcamus invenire argumenta, thema certis perſonis confictum proponemus, hoc pacto: Petrus adoleſcens, minimus fratrum ſuorum, ſummo ingenio, & jam literis initiatis, matris opera à ſchola revocatus, ab eadem ad ducendam uxorem ſolicitatur, puellam & divitem, & egregia forma. Pater neque uxori, neque filio refragatur, ſed liberum illi permittit, ut eligat. Scribit nunc illi ſodalis, æqualis & ſocius ſtudiorum, conaturque illum à matrimonio deterrere. Hic, ut conjugium quam miſerrimum oſtendat, omnes ejus vitæ ærumnas contrahet. Primum ab ipſius conjugii natura. Adducet enim ſervitutem, & eam quidem, quam
ſemel

ſemel admiſſam effugere nullo modo poſſis. Nulla enim ſervitus non miſera eſſe poteſt, cum hominem natura libertatis avidum finxerit. Atque hic incidit locus communis, late tractabilis. Ad hæc, cum omnis ſervitus miſera eſt, tum illa minime viro convenit, qua cogimur mulierculis inſervire. Præterea quod mutua eſt ſervitus, accedit etiam alterum incommodum, quod eam ipſam ſuſtinere cogeris, & alere, cui inſervis. Nam reliquis in ſervitutibus ſervi ex dominis pendent, at illa ex te. Prius ibas quo volebas: cœnabas ubi volebas: vivebas quicum volebas, vagabaris, convivabaris, luſitabas, confabulabaris: nunc domi deſidendum, cœnandum domi, cubandum domi, vivendum more illius. Quæ ſi facis, ubi dulcis illa libertas? Sin minus, lites domi paratæ, audienda jurgioſæ uxoris convicia. Res augeri poterit per contentionem. Servus vernaculus, ſive empticius, vel pretio dato, vel ex heri benignitate, ſperat libertatem: hic ſola mors habet jus manumittendi. At formoſa eſt, non poteſt non eſſe voluptati. Imo ſi formoſa eſt, certam miſeriam effugere non potes. Nam ſi deformis eſſet, minus quidem animum voluptate oblectaret: at rurſum metu minus angeret, minus procax eſſet: jam vero cum formam ſuam non ignoret, multo erit inſolentior. Tum ſi parum pudica ſit,

qui tibi jucunda poterit eſſe vita? Sin pudica, quod haud ſcio an fieri poſſit, perpetuo metu cruciaberis, ne te non ſatis amet, ne corrumpatur, ne mutet animum. Nam ſi non ames, miſerum eſt vivere cum ea quam non ames. Sin ames, hæc omnia ſecum incommoda adfere amor, ſuſpiciones, injurias, jurgia, rixas & cætera. Præterea ſtulti eſt, compedes ſuas quamvis aureas amare. Quid refert, lineo, an ſerico fune ſtranguleris? Deinde extenuabis eam corporis voluptatem, qua negabis tantos dolores eſſe emendos. Eſt enim pecuina, prorſuſque plena faſtidii, plus aloës, quam mellis habens: indigna magnis ingeniis. An hæc una tanti eſt, ut multo dulciores voluptates relinquas, & tot miſerias adeas? Atque hic rurſus incidit locus communis adverſus eam voluptatem, quæ ex coitu percipitur, quam quidam non inſcite morbi comitialis ſpeciem dixere. Plato eſcam malorum. Nulla res magis hebetat animi vigorem, nulla magis enervat vires corporis, nulla magis accelerat ſenium. Poſt hæc oſtendat rem eſſe plenam periculoſæ aleæ. Hic locus incidet odioſus de vitiis fœminei ſexus, quam paucæ bonæ aut pudicæ reperiantur, quam paucos non pœnituerit initi conjugii. Hæc omnia quæ nimium frequenter accidunt, ponet ob oculos: Uxorem rixoſam, procacem, im-

impudicam: breviter his moribus, ut, quod frequenter accidit, maritum ad mortem adigat: perennes querelas, dotis exprobrationem, affinium grave ſupercilium, garrulam ſocrus linguam, ſuffoſſorem alieni matrimonii, liberos impios ac perditos, aliaque, quæ plurima collegere Juvenalis, Tertullianus, Hieronymus, & alii, qui in vituperando matrimonio vires eloquentiæ deprompſerunt. Atque hinc veluti gradu facto deſcendet ad ea incommoda, quæ felix etiam matrimonium fere conſequuntur: majorem rei domeſticæ curam, ſtudium augendarum facultatum, adipiſcendorum honorum: huc enim extimulat aut uxoris fœcunditas: morbum filiorum aut uxoris, mortem, luctum, orbitatem. Contra, quæ voluptas ſit in literis: Non poſſe quenquam ſimul & uxori & Muſis vacare: quæ dignitas, quæque felicitas virginitatis. Hic per contentiones enumerabit, quæ relinquat, quæ ſubeat. Sed ſine matrimonio genus humanum ſuſtineri non poteſt. Quaſi vero deſint, qui iſto munere fungantur. Iſthuc aliis relinque, qui humanis rebus ſunt nati: tu ad divina, ad cœleſtia factus es. Sunt enim tibi fratres, quorum opera genus tuum poſſit propagari: tuum eſt, illud non liberis, ſed literis illuſtrare. Plures filios tibi parabis beneficiis tuis, quam uxor poſſit gignere. Et ſæpenumero fidelius amant, quos pa-

 raris,

raris, quam quos genueris. Puta te tot habere filios, quot pueros, quot adoleſcentes ad honeſtas literas ac piam vitam inſtitueris. Hi parentem non gravant ſumptu, non diſcruciant alendi ſollicitudine, imo potius alunt parentem. Et hic eſt locus communis, longe verius eſſe patrem, qui fingit ac format animum, quam qui generat corpus. Ad horum omnium ſingula poterunt accommodari exempla, cæteraque, quibus oſtendimus orationem locupletari. Hæc indicaſſe ſuffecerit, ne plus ſatis oneremus lectorem.

De Conſolatoria Epiſtola.

QUum vita mortalium undique plena ſit calamitatum, neque multos reperire liceat, quos ſuæ fortunæ non pœniteat, nullum officium incidit frequentius, quam ut amicorum animos conſolando ſublevemus. Neque vero mediocre beneficium eſt, tempeſtiva & amica conſolatio: qua quoties in rebus adflictis, eorum quibus bene volumus ægritudini mederi non licet, verbis ſaltem lenimus dolorem. Verum ſcite id ipſum faciamus oportet, ne velut imperiti medici vulnus crudum adhuc & recens exulceremus potius, quam mitigemus. Proinde triplex erit ratio tractandæ conſolationis: una ſimplex & aperta, per quam argumentis declaramus non eſſe cauſam dolendi: cum viro ſapienti

pienti nihil accidere poſſit triſte, præter turpitudinem: neque à quoquam lædi poſſe, niſi à ſe ipſo. Hujuſmodi validis pharmacis utemur, quoties nobis cum philoſopho, aut alioqui viro cordato res eſt. Altera per inſinuationem ſumenda, quoties aut animus eſt infirmior, aut dolor recentior, acerbiorve, quam ut aperte patiatur ſibi admoveri manus. Sive cum erectior eſt animus ejus, quem conſolamur, quam ut videri velit opus habere conſolatore. Nam quemadmodum ſunt quidam animo tam excelſo præditi, ut, cum ægrotent graviter, tamen pudeat medicum accerſere, quod ignavum, ac forti viro pudendum exiſtiment ægrotare: ita ſunt, qui pudore quodam generoſæ mentis, quamlibet magnum dolorem animi premunt, ac diſſimulant. His hac arte erit obrependum, ut negemus nos conſolandi gratia ſcribere, cum multis modis perſpectam habeamus illius eximiam ſapientiam, tum infractam animi magnitudinem omnibus fortunæ procellis majorem. Tametſi fatebimur, caſum eſſe ejuſmodi, ut alium quemlibet facile poſſit dejicere: tamen non dubitare nos, quin homo à puero veræ philoſophiæ præceptis inſtitutus, longo rerum uſu doctus, adhæc invicto quodam animi robore præditus, fortiter ferat, quod ex communi mortalium lege vitari non poteſt: nos illius fortitudini gra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

tulari velle potius, quam dolori mederi. Priori incommodo ſic medebimur, ut ejus, quem conſolari volumus, affectum in nos transferamus: ſic attemperantes orationem, ut noſtro dolori magis obſequi, quam illius ægritudinem mitigare velle videamur. Hac arte M. Tullius Milonis cauſam agens, fictе metum in ſe transfert, quo judicum animis metum eximat. Siquidem quos dolor adhuc totos poſſidet, non aliter tractandi ſunt, quam iſti, qui ob morbo vitiatum animi judicium ſibi videntur eſſe cornuti, aut naſo in longum prominenti, aut mortui, aut teſtacei. Oderunt diſſentientes, amant eos, qui per diſſimulationem ipſorum imaginationi adſentantur. Proinde qui his mederi ſtudent, nonnunquam ſimulant ſeſe eodem teneri malo. Porro contracta benevolentia facile perſuadent remedium, ac paulatim obrepentes, tandem eximunt falſam imaginationem. Itidem agendum erit cum his, quorum animus nondum admittit manum medicantis. Dicemus, nos ipſos ad conſolandum parum eſſe idoneos, qui non minus angamur animo, quam is ipſe, quem confirmare deberemus. Deinde doloris cauſas etiam exaggerabimus, eamque exaggerationem non ſolum à re ipſa, ſed ab ejus etiam qui patitur dignitate ſumemus: non ſine laude quadam ejus injuriam quam plurimis bonis viris dolere dicemus.

Quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Quod ubi erit factum, tum medicamentum adhibebimus. Hic omnia, quæ dolorem lenire poſſint, diligenter colligemus. Id fiet, ſi ipſum malum in quod incidit, verſimiliter extenuabimus: & bonum unde excidit, quantum licet elevemus. Malum extenuabimus, ſi minime diuturnum fore oſtendemus. Solent enim patientius ferri incommoda, quæ brevi finem habitura putantur, præſertim ſi eam incommoditatem magna aliqua ſpes ſequutura monſtretur. Hic omnes rerum conjecturas diligentiſſime diſpiciemus, quibus eam ſpem maxime probabilem efficiamus. Unde autem conjecturæ ſumantur, Rhetorum de ſtatu conjecturali præceptiones haud obſcure demonſtrant: & Ciceronis cum multæ, tum illa in primis ad Cecinnam epiſtola, exemplo eſſe poteſt, ubi idem facere ſuo more, tanquam augurandi diſciplinam quandam, tradere videtur. His omnibus adſentationem quandam admiſcebimus. Quod ſi ejuſmodi ſit incommodum, ut diuturnum videri neceſſe ſit, aliis extenuandi rationibus utemur. Aut enim non eſſe incommodum, aut non eſſe tam grave, quam apparet, nitemur oſtendere. Id faciemus, ſi quidquid erit in eo commodi, id accurate cum amplificatione quadam indicemus. Nullum enim tam grave malum homini poteſt accidere, ex quo non aliquid commodi decerpi queat. Si negabimus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

bimus, ullum eſſe malum exiſtimandum, quod citra culpam homini obtigerit: quemadmodum docet Ariſtoteles, jucundam eſſe malorum recordationem, quæ cum honeſta fama conjuncta ſunt. Ita levius ferimus, quæ noſtra culpa contracta non ſunt. Hic philoſophorum rationes & præter cæteros Stoicorum plurimum adjuvabunt: ſi ejuſmodi calamitatem, vel famæ ejus profuturam, vel gradum quendam ad maxima commoda factum eſſe oſtendemus. Solet enim ſumma virtus, ſummaque felicitas, à duriſſimis initiis plerumque proficiſci: idque exemplis approbabimus, ſi theologico more ejuſmodi tempeſtatem à ſuperis propitiis immiſſam dicemus, corpori quidem moleſtam, ſed animæ ſalutarem. Nihil autem æque dolorem levat, teſte Cicerone, ut communis tanquam legis humanæ conditionis recordatio: quare id mali illi cum univerſo mortalium genere, vel certe cum clariſſimis optimiſque viris quamplurimis, commune eſſe declarabimus. Hic illuſtrium virorum exempla, qui in eoſdem luctus inciderunt, aut certe ſimiles, quique eos fortiſſimo animo, maxima cum laude tulerunt, accumulabimus. Poſtremo ad exhortationem veniemus; ad priſtinam animi tolerantiam, magnitudinem, ſapientiam, eruditionem vocabimus. In concluſione omnem operam, ſtu-

dium,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

dium, diligentiam, & ipſi & ejus filiis, ac neceſſariis, deferemus. In conſolando jocus erit vehementer fugiendus, niſi leve ſit incommodum, ut joco poſſit exhilarari. Tum, ſi modo cui ſcribimus is erit qui hujuſmodi rebus capiatur, quam blandiſſime jocandum erit: ita tamen, ut veras conſolationes cum jocis permiſceamus. Præterea cavendum, ne non tam amice conſolari, quam præcipere videamur: niſi vehementer erit familiaris, cui ſcribemus: ne tanquam ſani ægrotantibus imperemus: ne quid de noſtræ aliorumve felicitate commemoremus: ne Tityrum illum Vergilianum ruſtice imitemur: *O Melibœe, Deus nobis hæc otia fecit.* Ut enim ſocietas miſeriam levat, ita alienæ immunitatis recordatio ægritudinem exaſperat. Quæ cum ſatis diligenter præcepta putem, exemplum adjiciemus. Canidius, vir in Rep. ſua præclarus, per invidiam factionum adverſarum ejectus, in longinquis regionibus exulat, relicta domi uxore, parviſque liberis. Eum amicus conſolatur. Officium meum tibi, ut à quo perſæpe meo in luctu fuerim amantiſſime confirmatus, viciſſim in tuo triſtiſſimo caſu deberi quidem agnoſco, ſed te nihil egere gaudeo. Ita enim fortiter ſapienterque exilium ferre audio, ut nos, qui tui deſiderio angimur, tua potius, quam tu noſtra conſolatione ſimus ſublevandi. Ne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

tu ſane, vir fortiſſime, nihil à tuis ſtudiis alienum facis. Ita enim à puero, & optimis majorum inſtitutis, & philoſophiæ rationibus, animum præparaſti, ut nullus te fortunæ ſtatus, nec ſecundus erigere, nec adverſus poſſit dejicere. Non quod tam acerbi vulneris ſenſu omnino carere putem: id enim ſtupentis magis, quam excellentis animi videtur. Quis enim tam ſaxeo pectore ſit, qui, quod tibi evenit, cum pro ſummis in Remp. meritis ſummam contumeliam acceperit, tanta ingratitudine non permoveatur? Quis tantum oblivionis ex illo Letheo flumine bibit unquam, ut nullo natalis terræ, amicorum, uxoris, liberorum deſiderio teneretur? Non tibi doleat vulnus, qui acceperis, cum multis, non tuis modo, verum alienis, bonis tamen, doleat? Quare ſi te dolere vetem, inhumaniſſimus, plane videar: tametſi affirmare auſim, permultas eſſe cauſas, cur tu malum moderatius ferre debeas. Quod ſi etiam diuturnum fore videretur, tamen erit, quo te ſuſtentares. Nempe in primis tua virtute, literis, conſcientia recte factorum: qua quidem nulla eſt in rebus adverſis, vel verior, vel præſentior conſolatio. Nunc certiſſimo augurio brevi futurum ſpero, ut tibi de honeſtiſſimo reditu gratulemur: omneſque exiſtiment, æmulos tuos, qui tuam ſalutem extinguere credebantur, dignitatem tuam vehementer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

menter illuſtraſſe. Id quidem ego augurium ne vanum putes, certiſſimis ſignis partim quidem à tua virtute, & maximis in Remp. officiis partim à temporum natura colligo. Eam enim in te ſapientiam, integritatem, induſtriam, noſtra Reſp. domi belliquc experta eſt: ut, ſi tu pro animi tui magnitudine, patria carere facile poſſes, illa certe tali cive diutius carere omnino non ſuſtineat. Cur igitur ſic meritum ejecit, inquies? Rerumpub. tempeſtates noſti, nec vulgi animos ignoras, quibus nihil inſtabilius: qui procellarum in morem ſurſùm ac deorſum fluctuant, nec quemquam conſtanter, aut odiſſe ſolent, aut amare. Ita eſt humanum ingenium, virtutis nec præſentis fulgorem, nec abſentis deſiderium ferre poſſumus. Præſentem, ut Flaccus ait, odimus, Sublatam ex oculis quærimus invidi. Camillum virum clariſſimum, cujus in pace ſplendorem Romana Reſpub. ferre non potuit, adflictis in rebus coacta eſt revocare: nec prius, quam expuliſſet, qualem civem habuiſſet, civitas alioqui ſapiens intelligere potuit. Itaque quum abſenti patriam reddidiſſent, & dictaturam non ambienti decreviſſent, imperium quod à civibus deſerebatur, ab exule defenſum eſt. Socratem, virum omnium quos terra produxit optimum, Anyti & Meliti calumnia undecim viri veneno damnarunt: quem uti deſiderare cœpit ci-

vitas

vitas Athenienſis, repente omnium converſis animis, in ipſos accuſatores publicus eſt impetus factus; Socrati ſtatuæ erectæ. Serius quidem illi, quam Socrati commodum erat, reſipuerunt: tu nondum ita cecidiſti, quin facile reſtitui poſſis. Jam multos, quos tuus in Repub. ſplendor urebat, tui deſiderium cruciat: factionis adverſæ qui ſunt, partim amicorum precibus victi, partim abſentia tua, partim ipſa die mutati, poſuerunt odium: nonnulli ad amicorum tuorum partes transfugerunt. Nemo certe eſt, qui non mitius oderit. Peropportune vero bellum oritur, & magnum & periculoſum, & quidem cum iis ipſis, quos aliquando tua virtute coërcitos meminerunt. In quo cum vehementer Reſp. tuam operam ſit deſideratura, in certam ſpem adducor fore, ut qui ab ingratis civibus fueris ejectus, à ſupplicibus revoceris: ut non tam acerbum fuerit ejectum fuiſſe, quam glorioſum ſic fuiſſe revocatum. Habes augurium meum: quod ita meum eſt, ut idem amicorum tuorum nemo non ſperet, inimicorum nemo non metuat. Quo ſi quid addubitarem, non uterer ullis remediis potius quam illis, quibus te virum fortem facile ſuſtentari video, quibuſque ipſe utor quotidie, & te uti facile ſuſpicor. Optima conſolatrix philoſophia, quæ non unum aliquod malum inanibus fomentis lenire, ſed ad omnes fortunæ

incur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ſcurſus animum armare ſolet. Hujus, ut a dicam, lacte cum ab ipſis ſis incunabulis nutritus, quid ego ſus Minervam, aut ulula thenas? ſed tamen pro tua modeſtia meorem, ajunt, te moneri patieris, videlicet t hominis felicitatem non in fortunæ temeitate, ſed in animo eſſe ſitam memineris. Pariam, opes, honores, cæteraque munera ſua, ortuna poteſt eripere: animum ſapientem neque dare, neque eripere poteſt. In te ipſo omne præſidium tuum conſtitutum eſſe cogites. Sapienti viro, præter turpitudinem, nihil acerbi poſſe accidere. Virtutem ſe ipſa contentam, non è caſuum mutabilitate pendere. Non cruciari, ſed cruciatu dignum admittere, in malis eſt numerandum. Tua te virtute involvas oportet. Exilium dolet? Non tu miſer qui immeritus pateris, ſed ii longe miſerrimi, qui immerentem ejecerunt. Infelicius enim longe eſt facere injuriam, quam accipere. Patriam ingratiſſimi cives eripuerunt? animi magnitudinem, virtutem, integritatem, eruditionem, honeſtam famam, eripere non potuerunt, nec poterunt. At hoc ipſum dolet, quod optime meritus, ab ea Repub. quam ſæpenumero tua virtute ſervaris, exulas. At iſtuc maximam ægritudinis partem levare deberet. Socrates vir integritate laudatiſſimus, venenum bibiturus, uxorem ejulantem, deplorantemque quod inno-

cens

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

cens eſſet moriturus, objurgans: Stulta, inquit, nocentem me mori malles? At,

Quod venit ex merito, leviter lenteque ferendum:

Quæ venit indigno pœna, dolenda venit.

Vulgi iſta ſententia eſt, & ſtultitiæ plena. Sapienti vero, quæ major eſſe poſſit conſolatio, quam ex recte factorum conſcientia, quæ cum aderit, etiam *ſi fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinæ. Omne ſolum forti patria eſt.* Egeſtas, exilium, bellum, non mala, ſed materia virtutis ſunt. Creſcit enim & alitur adverſis rebus animi vigor, perinde ut ilex, quæ quo diligentius duris bipennibus tunditur, eo latius ramos diffundit. Darius ſe rebus adverſis prudentiorem fieri dicebat. Ego vero ita exiſtimo, multos egregios viros, fortunæ ſævitia non prudentiores modo, verum etiam clariores evaſiſſe. Num Herculis gloria per orbem ſic emanare potuiſſet, niſi illi Juno tot monſtra, tanquam virtutis materiam, objeciſſet? Ulyſſem equidem non tam bellicis rebus, quam tolerantia malorum, quibus decennium eſt jactatus, immortale nomen adſequutum puto. Cedunt ipſa interdū feliciter mala, & à ſuperis propitiis immittuntur. Multos tibi recenſere poſſem, quibus ita ceſſit exilium ut optandum fuiſſe videreretur: qui cum in patria vel obſcuri, vel invidioſi vixiſſent, apud exteros & rem ampliſſi-

liſſimam, & ſummos honores ſunt adſecuti. Claudium, virum nobiliſſimum, à civibus in exilium actum, Gallia excepit. Jam exul, adeo locuples, clarusque eſt, ut non modo patriam non deſideret, verum etiam quod non ante reliquerit, pœniteat. Petrum Aliacenſem Cameracenſis civitas Epiſcopum ejecit; Roma ex exule fecit Cardinalem. Multa apud noſtros ad gloriam virtutis via graſſantibus obſtant, æmulatio, invidia, poſtremo virtutis & ſplendoris ſatietas quædam. Quare cum ex his rebus, quas tu ſemper es admiratus, & in quibus felicitatem conſtituendam judicaviſti, nihil tibi deceſſit, nihil eſt, quod te his caſibus vehementer affligtes, quibus natura univerſum hominum genus ſubjectum eſſe voluit. Hac enim lege naſcimur omnes, ut omnibus fortunæ caſibus ſubjaceamus. Sic libitum eſt fortunæ in rebus humanis ludenti, indignos attollere, optimum quemque dejicere, læta miſcere triſtibus. Quid autem acerbum videri poteſt, cujus conditio tibi cum omnibus eſt communis? Repete cogitatione & veteres, & recentes annales. Quem tu regem, quem ducem, quem clarum virum ab hoc ſævo fortunæ ludo immunem fuiſſe comperies? Quoties illa è domino ſervum, è rege captivum, è conſule rhethorem, è triumphatore exulem, ex patriæ conſervatore hoſtem patriæ fecit? Quid unquam

quam habuit Græcia Alcibiade vel generoſius, vel fortius? At hic ubi ſplendore ſuo invidiam ſuſcitaſſet, ex ea Rep. quam multis victoriis illuſtraſſet, in exilium ejectus eſt. Ariſtides ob invidiam, quod ob morum incorruptam integritatem vulgo juſtus cognominaretur, oſtraciſmo damnatus, ſolum vertere juſſus eſt. Quid Phocione juſtius? at hunc etiam venenum bibere coëgit. Quid Socrate caſtius? At huic ſua virtus exitium attulit. Quid de Scipione dicam? Quid de Bruto, quid de Catone, quid de Cicerone, qui ea Rep. carere compulſi ſunt, quam magno ſuo periculo ipſi ſervaſſent? At quanto animo ſapientiſſimi viri civium injurias tulerunt? Nimirum intelligebant, virtutem ſuam, & gloriam bene geſtis partam, non in ingrata patria reſidere, ſed una in exilium comitari. At fruſtra ſuam operam in ingratiſſimos cives contulerant. Minime. Quid ita? Quia non ut in patria ſeneſcerent ea pericula ſusceperant, ſed ut æternam ſibi famam compararent. Exules tamen erant. Minime. Quamobrem? Eam enim pro patria habere deſierant, in qua talibus viris locus non eſſet. Ubicunque bene ſumus, in patria ſumus. Quare non magno ejus deſiderio tenebantur, ubi minus tute quam in exilio vivendum intellexerant. Numidico Metello, qui ob ſummam animi conſtantiam ejectus erat,

cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

tum in ſpectaculo ſedenti literæ revocationis redderentur, ne apperiendas quidem putavit ante quam ludi finirentur. Et Metellus quidem Roma negligenter plane carebat, ſed Metello Roma carere non potuit. Quam ob rem non poterat? quia cujus præſentis animi magnitudine cives invidi cruciabantur, ejus abſentis induſtriam requirebant. Ille vero exulem ſe eſſe non meminit: ne afflictum quidem aut miſerum putabat. Cur ita? Nimirum perſuaſum habebat, eos, qui rem exilio dignam admitterent, miſeros eſſe; eos vero, qui ob virtutis invidiam exularent, non ſupplicium, ſed gloriæ materiam accepiſſe. Secundis enim in rebus animum magnum obtinere, non magni negotii eſt. At ſeviente fortuna, animo non frangi, ſed æquabilem mentis ſtatum tenere, id vero longe pulcherrimum putatur. Tu vero, quum ſis iſtis viris, neque rerum uſu, neque animi magnitudine inferior, literarum etiam peritia ſuperior, ſtrenuos gubernatores debes imitari, qui, cum maxime adverſa tempeſtas incumbit, tum minime à clavo diſcedunt. Neque enim magni artificii eſt, tranquillo mari ventiſque ferentibus rectum tenere curſum, ſed egregium nauclerum tempeſtas arguit adverſa. Et quoniam mare ingreſſis venti in manu non ſunt, iis qui contingerunt, æquo animo utendum erit. Adde, fieri nonnunquam, ut venti nimium ſecundi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

cundi plus periculi adferant, quam adverſi, coguntur que plus æquo turgentia vela contrahere. Rebus enim plus ſatis ex ſententia procedentibus, facile præcipites in exitium ferimur: adverſis vero, ut cautiores diligentioreſque, ita tutiores nonnunquam ſumus.

Quapropter cordatis viris fortunæ favorem ſemper ſuſpectum eſſe video, quæ tum maxime inſidiatur, cum blanditur maxime. His ergo te rationibus facile confirmaſſem: quanquam quale eſt, Herculem velle conſolari? niſi jam certa de reditu tuo ſpes omnium tuorum animos obtineret. Tu fac, ut animi virtutem domi bellique ſpectatam in iſta interim palæſtra parem obtineas. Mihi liberorum tuorum negocia tantæ ſunt curæ, ut illa ne tibi quidem ipſi majori eſſe poſſint. Vale.

Quanquam autem orbitati & exiliis potiſſimum adhiberi ſolet conſolatio: tamen licebit & alia themata comminiſci variis de rebus, quæ moleſtiam adferunt: veluti de morbo corporis, de valetudine parum proſpera aut firma, de ſenectute, de parum bonis avibus contracto matrimonio, cujus fruſtra pœnitet: de monachali inſtituto, de ſacerdotio, aut alio vitæ genere, cujus tædet eum, qui ſeſe addixit: de generis infelicitate, de conditionis humilitate, de paupertate moleſta, de invidia, de rebus aliquo caſu ereptis, de beneficiis penes ingratum hominem depoſitis,

s, de liberis improba vita dehoneſtantibus arentem, de peſtilentia, de bello, cæteriſque numeris. Nam hos veluti fontes viſum eſt dicare præceptoribus, unde ſumant ſubinde novum thema.

Subjiciemus & alterum exemplum. Antoius Suequetus amiſit filium, optimæ ſpei dolescentem. Hunc conſolatur amicus.

Aliud exemplum conſolationis.

QUam acerbum vulnus ex adoleſcentis optimi deceſſu pater acceperis, Antoni lariſſime, equidem ex meo ipſius dolore facile conjecturam facio. Quare vehementer im inhumanus, ſi parentem in tam triſti caſu ugere vetem, quum alienus ipſe non queam on lugere. Impudens autem merito videar, i tuo dolori parem mederi, cum ipſi mihi nedico ſit opus, ſique patri coner lacrymas bſtergere, cum ipſe lacrymarum nullum aduc modum facere poſſim. Quanquam enim hoc fortunæ telum paternum pectus altius ferire debuit, tamen illud tibi præſtare ſolet ſingularis quædam ſapientia, ut omneis caſus humanos, non ſolum forti & infracto, verum etiam alacri perferas animo. Proinde tibi conſtes oportet, ut animi dolorem, omnino juſtiſſimum, (quis enim neget?) ſi nondum potes abjicere, certe premas, ac modereris. Cur autem non etiam abjicias? videlicet, ut

quod

quod ab idiotis impetrat paucorum dierum ſpacium, id à ſapientiſſimo viro impetret ratio. Nam quæ matercula tam impotenter filii mortem luget, cui dies non ægritudinem leniat primum: deinde penitus etiam adimat? Nuſquam animo dejici, ſapientis eſt. At in his caſibus, quibus omnes ex æquo maximi pariter ac minimi ſumus obnoxii, dolere immoderatius, extremæ vecordiæ mihi videtur eſſe. Quis enim ignorat, niſi prorſus incogitans, hac ſe lege natum eſſe, ut, quandocunque vocarit Deus, ſit protinus hinc emigrandum? Itaque qui mortem hominis deplorat, quæſo, quid aliud, quam ſe mortalem eſſe, deflet? Aut cur potius mortem deplores, quam nativitatem, cum utraque juxta ſecundum naturam ſit? Perinde ac ſi quis gratias agat, quod ad convivium ſit admiſſus, queratur autem ſeſe dimitti. Quod ſi quis velut è ſublimi ſpecula, univerſi mortalium generis conditionem vitamque contempletur, non merito delicatus ſibi videatur, ſi inter tot orbitatis exempla, inter tam denſa ſenum ac juvenum funera, gravius diſcrucietur animo? perinde quaſi ſoli novum aliquod ac magnum malum acciderit, quaſique unus tanquam albæ, quod ajunt, gallinæ filius extra publicam aleam ſtatui poſtulet. Quas ob res ſapientiſſimi legum conditores, ut luctum aliquem parentum adfectibus indulgent, ne videlicet

à qui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

à quibuſlibet ἀπάθειαν illam exigere videantur, à nonnullis etiam Stoicis damnatam, ita eum modicis ſane finibus circumſcripſerunt: Sive quod intelligerent, in id genus caſibus, qui cum omnium ſunt communes, tum vero non fortunæ injuria, ſed ipſo naturæ curſu atque ordine inducuntur, brevem mœrorem ſufficere: vel infirmioribus, utpote natura vulnus quod inflixit leniente, ſenſimque cicatricem obducente: ſive quia perpenderint, dolorem non ſolum inutilem eſſe iis quibus impenditur, verum etiam pernicioſum iis à quibus ſumitur, gravem ac moleſtum amicis ac familiaribus, vitæque ſociis. Jam vero, ſi quis recta reputet via, an non dementiæ ſpecies eſſe videtur, ultro malum malo addere: & cum fati jacturam nulla ratione ſarcire poſſis, tamen ultro tibi perniciem accerſere? Perinde ut ſi quis ab hoſte nonnulla facultatum parte ſpoliatus, quicquid reliquum eſt, id omne iratus in mare dejiciat, atque eum in modum fortunam ſuam deplorare ſeſe prædicet. Quod ſi nos parum movet Mimus ille nobilis, & quovis etiam philoſopho dignus: Feras, non culpes, quod mutari non poteſt: certe Davidis ſapientiſſimi regis exemplum pulcherrimum in mentem veniat, cui ſimul atque pueri, quem tenerrime diligebat, mors eſt nunciata, confeſtim ſolo erexit ſeſe, pulverem abſterſit, cilicium abje-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

cit, deinde lotus & unctus, vultu mutato, alacris ad epulas acceſſit. Id factum admirantibus amicis: Quid eſt, inquit, cur me jam conficiam dolore? Nam antehac utcunque ſpes erat fieri, ut meo luctu flexus Deus infanrem ſervaret: nunc nullis ille lacrymis ad nos revocari poteſt, nos ad illum brevi properabimus. Quis tam demens, ut cuiquam ſupplex eſſe velit, quem certo ſciat precibus non commoveri? At morte nihil inexorabilius, nihil ſurdius, nihil rigidius. Arte manſueſcunt feræ, vel immaniſſimæ. Eſt quo frangatur marmor: eſt quo molleſcat adamas, nihil eſt quo mortem delinias. Ea nec formæ parcit, nec opibus, nec ætati, nec imperiis. Atque ob id ipſum æquiore ferenda animo, vel quod inevitabilis, vel quod tam ex æquo communis omnibus. Jam vero quid ego tibi recenſere pergam tot ethnicorum exempla, qui ſuorum interitum excelſo infractoque tulerint animo? A quibus animi fortitudine ſuperari Chriſtianos, nonne turpiſſimum videatur? Nunc tibi ſuccurrat nobilis illa, meritoque literis omnium celebrata Telamonis & Anaxagoræ vox: Sciebam me genuiſſe mortalem. Succurrat Pericles Athenienſum dux, non tam eloquentia, quam animi fortitudine celebris, qui cum intra quatriduum duobus mirificis adoleſcentulis orbatus eſſet, ſolito vultu, atque adeo

adeo coronatus, etiam in concione diſſeruit. Succurrat Xenophon ille, Socrate præceptore dignus: cui quum inter ſacrificandum mors filii eſſet nunciata, coronam modo depoſuit; atque eandem mox repoſuit, ſimul atque fortiter in acie cecidiſſe cognovit. Succurrat Dion Syracuſanus, qui cum in amicorum conſeſſu nonnihil agitaret, ac ſubito tumultu in ædibus coorto ſciſciatus quid eſſet rei, didiciſſet filium de tegulis lapſum interiſſe, nihil commotus, juſſit extincti corpus mulieribus rite ſepeliendum tradi, ſeſe quod inſtituerat, non omiſſurum. Hunc imitatus Demoſthenes, amiſſa filia chariſſima, atque unica, ſeptimo ab ejus obitu die coronatus, & candido veſtitu, ad populum prodiit. Cujus facti, & fidem confirmavit, & illuſtravit gloriam, Æſchinis inimici criminatio. Succurrat Rex Antigonus, cui cum nunciatum eſſet, filium in extraordinario conflictu cecidiſſe, pauliſper cunctatus, & intuens eos qui renunciarant, magno quidem animo, Sero, inquit, interiſti, Alcynen, (nam id erat filio nomen) qui tam temere in hoſtes te conjeceris, neque tuæ ſalutis, neque meorum memor monitorum. Quod ſi Romana te magis capiunt exempla, reſpice Pulvillum Horatium, cui, Capitolium dedicanti, cum nunciatum eſſet, filium vita defunctum eſſe, nec manum à poſte removit, neque vultum à religione ad

privatum dolorem flexit. Reſpice Paulum Æmylium, qui intra ſeptem dies duobus amiſſis filiis, progreſſus in concionem, ultro populo Romano gratulatus eſt, quod publicam fortunæ invidiam domeſtico luctu redemiſſet. Cogita Qu. Fabium Maximum, qui cum filium conſularem, & egregiis clarum geſtis amiſiſſet, conſul in concionem prodiit & encomium viri recitavit. Intuere Catonem Cenſorium, cui cum filius natu major obiiſſet, ſingulari ingenio, ſumma virtute juvenis, ad hæc Prætor jam deſignatus, nihil tamen hoc caſu commotus eſt, ut Reipub. negocia ſegnius adminiſtraret. Occurrat Martius cognomento Rex: cum filium ſummæ pietatis, magnæ ſpei, poſtremo unicum dimiſiſſet, orbitatem ſuam adeo infracto tulit animo, ut ſtatim à rogo juvenis, curiam peteret, ac ſenatum legis ferendæ cauſa evocaret. Occurrat L. Sylla, cui filii mors, nihil omnino acerrimam illius in hoſtes virtutem contudit; nec effecit, ut falſo ſibi Felicis cognomentum uſurpaſſe videretur. L. Bibulus poſtero ſtatim die, quam utrumque filium interfectum cognovit, ad ſolita officia proceſſit in publicum. Hujus collega C. Cæſar cum Britanniam peragraret, & filiæ mortem didiciſſet, tamen intra tertium diem imperatoria obiit munia. M. Craſſus in Parthico bello, cum filij caput pilo præfixum conſpi-

ceret

ceret: nam id hoſtes ludibrii cauſa propius accedentes oſtentabant, conviciis etiam exaſperantes calamitatem: uſque adeo non eſt animo conſternatus, ut repente per omnes ordines equo circumvectus clamaret, ſuum hoc malum privatim, cæterum publicam Reip. ſalutem in militum incolumitate ſitam eſſe. Atque ut omittam exemplorum agmen, Gallos, Piſones, Scævolas, Metellos, Scauros, Marcellos, Aufidios: Claudius Cæſar, cum eum amiſiſſet, quem & genuerat, & adoptaverat, ipſe tamen pro roſtris laudavit filium, in conſpectu poſito corpore, interjecto tantummodo velamento, quod Pontificis oculos à funere arceret; & flente populo Romano, ſolus non flevit pater. Atque ut hos quidem imitari pulchrum, ita turpiſſimum ſit, non præſtare viros eum animum, quem fœminæ præſtiterunt. Cornelia duos filios, Tib. Gracchum, & C. Gracchum, & occiſos vidit, & inſepultos. At conſolantibus amicis, ac miſeram dicentibus, Nunquam, inquit, non felicem me dicam, quæ Gracchos peperi. Sed quid nos hæc ex priſcorum annalibus repetimus? Quaſi vero non quotidiana vita ſatis exemplorum ſuppeditet. Circumſpice vicinos, circumſpice cognatos & affines, quot reperies etiam mulierculas, quæ mortem liberorum moderare ferant? In tantum non opꝰ eſt ad hanc rem magnis philoſophiæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

præſidiis. Nam ſi quis modo ſecum animo reputarit, quam calamitoſa ſit hæc noſtra omnis vita, quot periculis, quot morbis, quot caſibus, quot curis, quot incommodis, quot vitiis, quot injuriis ſit obnoxia: quam exigua pars ejus nobis abeat, non dicam cum voluptate, ſed non aliqua ægritudine contaminata: deinde quam fugax ac præceps: propemodum etiam gratulabitur iis, qui maturius eam reliquerint. Brevitatem graviter expreſſit Euripides, qui vitam mortalium, dieculam unam appellat. Sed melius Phalereus Demetrius, Euripidem caſtigans, qui eam non potius temporis punctum dixerit. Optime vero Pindarus, qui vitam hominum, umbræ ſomnium appellat. Res duas maxime nihili conjunxit, umbram & ſomnium, ut plane, quam ſit inanis hæc vita, demonſtraret. Porro quam eadem ſit calamitoſa, probe perſpexiſſe videntur antiqui poëtæ, qui mortalium genus non alio epitheto rectius inſigniri poſſe judicarunt, quam ſi eos μοχθηροὺς καὶ δειλοὺς, id eſt, calamitoſos & miſeros, cognominarent. Nam prima pars ævi, quæ quidem optima putatur, ſeſe neſcit. Mediam protinus negotiorum tumultus, curæque excipiunt. Extremam morbi ac ſenectus occupat, ut de feliciſſimis interim agamus. Quis igitur non optimo jure probet illam Sileni ſententiam: Optimum eſſe non naſci, proximum quam ociſ-

ociſſime aboleri. Quis non approbet Thracum inſtitutum, qui naſcentes, luctu lamentiſque excipiunt: rurſum exeuntes è vita gaudio gratulationibuſque proſequi ſolent. Quod ſi quis ipſe ſibi narret, quæ ſuis auditoribus ſolitus eſt Hegeſias, is & ſuam mortem optabit potius quam horreſcet, & ſuorum obitum æquiſſimo feret animo. At obſtrepit interim paternus dolor: Ante diem periit, periit adhuc ephebus, periit optimus ac ſingulari pietate filius, vitaque longiſſima dignus. Conqueritur naturæ vices inverti, quod filio pater, juveni ſenex ſuperſtes relictus fuerit. Sed obſecro te per Deum immortalem, quid tandem appellas ante diem? Quaſi vero non unuſquiſque vitæ dies & ſupremus eſſe poſſit. Alius inter materni latebras uteri, vix dum homo, præfocatur, & inter fingentis adhuc naturæ manus intercidit. Alius dum naſcitur, alius dum vagit in cunis abripitur. Alius in ipſo ſtatim ævi flore, vix dum percepto vitæ ſenſu, perit. Ex tot hominum millibus, quam paucis datum eſt ad ſenectæ limen, quemadmodum vocat Homerus, pertingere? Hac nimirum lege Deus animum in hujus corpuſculi præſidio conſtituit, ut quocunque die, quocunque momento juſſerit decedere, protinus inde ſit exeundum. Neque vero quiſquam ante diem evocari ſibi videri poſſit, cum nulli ſit certus dies

præſcriptus , ſed ille demum legitimus eſt dies quemcunque Imperator ille noſter ſupremum eſſe voluerit. Nos ſi ſapimus, unumquemlibet perinde ut ſupremum opperiemur. Quamquam in tanta vitæ brevitate fugacitateque quantulum quæſo refert, paulo ſerius, an maturius eximaris ? Neque enim magis intereſſe videtur, quam cum plures ad capitis ſupplicium ducuntur , primus, tertius , an octavus feriaris , nihilo minus mox feriendus. Quid enim aliud ipſa vita, quam perpetuus quidam ad mortem curſus ? Niſi quod commodius cum his agitur , qui à tam laborioſa vitæ functione maturius dimittuntur. Verum ut amentis eſt , injuſſu Imperatoris è caſtris excedere , ita ſtulti atque ingrati , miſſionem à duce celerius datam non libenter amplecti. Maxime ſi jam non ſine laude diſcedat , qui dimittitur , ſique ad præmium , non ad ignominiam avocetur. Neque enim convenit ævi ſpatium ſolſtitiis metiri. Recte factis exiſtimanda eſt ætas : ut is diu vixiſſe putetur, non qui plurimos annos, ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης, ut inquit Homerus , terram preſſit , & numero addidit, ſed qui gnaviter peracta vitæ fabula , honeſtam ſui memoriam poſteris reliquit. An quereris , quod ſtatim tibi talem filium dederit Deus qualem optaſſes poſt annos multos evadere ? Quid , quod neque uſque adeo præmature defunctus eſt noſter ado-

adoleſcens? Jam vigeſimum attigerat annum, qua quidem ætate, mea ſententia, optimum eſt mori, quia vivere dulciſſimum. Jam patriæ civem bonum, jam patri filium pium, jam æqualibus convictorem jucundum, denique ſuperis bonam & integram mentem præſtiterat. Deceſſit vitiorum ignarus, calamitatum imperitus. Porro quid allatura fuerit vita longior, incertum. Certe plerumque fieri videmus, ut poſterior ætas, & gravioribus vitiis adoleſcentiæ puritatem inficiat, & pluribus calamitatibus juventutis felicitatem contaminet. His omnibus, ſeu malis, ſeu periculis, illum mors cita ſubduxit. Nunc denique tuto gloriari potes, te filium optimum habuiſſe, vel habere magis. Sed habueris tantum, non habeas etiam. Utrum potius æquum eſt, diſcruciari te quod amiſeris, an gaudere, qui talem habueris? Vide ne parum grati ſit animi, meminiſſe repetiti muneris, non meminiſſe dati. Magnum profecto munus, filius pius, ſed ita datum, ut ad tempus fruereris, non ut perpetuo tuum eſſet. Sic enim tecum conſidera, vir ſapientiſſime, imo ſic pariter conſideremus. Si quis princeps, ſummi pretii ſummæque artis tabulam nobis dediſſet utendam, utrum eam, quandocunque collubitum fuerit, repoſcenti ſereno vultu reddemus, gratias inſuper agentes, an triſtes ad hunc modum cum eo

expoſtulabimus? O te crudelem, quam precioſo munere nos ſpoliaſti, quantam voluptatem nobis ademiſti, quam cito rem tam egregiam nec opinantibus eripuiſti! Nonne is optimo jure, tam ingratis querimoniis ad hunc reſponderit modum? Hoccine præmii pro meo officio reporto? Itane nihil meminiſti, niſi hoc tantum, quod belliſſimam tabulam amiſiſtis? Excidit animo, gratis & ultro commodaſſe me? vos tot jam dies mea benignitate paviſſe oculos, animum oblectaſſe? quod dedi, benignitatis erat: quod repoſco, meo jure facio. Vobis aliquid ex me lucri fuit, jacturæ nihil fuit, niſi quod veſtro vitio id eſſe proprium fingebatis, quod erat commodaticium. Proinde perire vobis videtur, quod repetitur. Imo quo precioſior, quo jucundior ea res fuit, quam utendam permiſi, hoc magis atque magis mihi debetis. Nec ante tempus repetitum videri oportet, quod citra injuriam poterat non committi. Hæc ratio ſi nullo pacto refelli poterat, cogita quanto juſtius natura dolorem ac querelas noſtras hujuſmodi ſermone poſſit reprehendere. Atque his nimirum rationibus dolorem noſtrum leniri conveniebat, etiamſi mors totum hominem tolleret, neque quidquam noſtri poſt funus ſupereſſet. Nunc ſi ſaltem hoc credimus, de quo nihil addubitavit Socrates ille Platonicus, videlicet homi-

nem

nem ipſum animum eſſe; corpus hoc nihil aliud eſſe, quam animi vel organum, vel domicilium, aut ut verius dicam, ſepulchrum & carcerem; unde cum emerſerit, tum demum ſui juris eſſe, multoque quam antea felicius vivere: quid eſt quod mortem incuſemus? quandoquidem uſque adeo non perit ille qui moritur, ut tum demum naſci videatur potius. Et nobis animo frui licet, quod oculis non cernimus: nihilo ſecius, quam amicis abſentibus cogitatione frui ſolemus. Et haud ſcio, an aliquanto ſuavius, quam ſi eos coram oculis conſpiceremus: propterea quod corporum convictus, non ratio nobis offenſarum materiam conſuevit miniſtrare, & conſuetudinis aſſiduitas, amicitiæ jucunditatem nonnihil imminuere. Ejus ſi deſideras exemplum, an non ſat argumento ſunt Apoſtoli, qui tum demum vere frui Chriſto, vereque amare cœperunt, poſteaquam illis corporea præſentia fuiſſet adempta? Sic eſt profecto, bonorum amicitia, animorum, non corporum conjunctione conſtat. Qui vere amant, animos amant, non corpora. At animorum copulam nulla vis; nulla temporum, nulla locorum intercapedo poteſt dirimere. Porro nimis quam puerile eſt, amicum jam periiſſe putare, ſimul atque ſub oculis eſſe deſierit. Tu quoties libebit, filium tibi cogitatione ſermonibuſque præſentem reddes. Ille viciſſim

tui meminit, ſentitque penitus animi tui affectus: nonnunquam & in ſomnis occurſabit patri, & arcanis quibuſdam modis animi utriuſque ſeſe complectentur, & confabulabuntur. Quid autem prohibet, quo minus jam nunc imagineris cum illo vivere, quicum paulo poſt es victurus? Quantulum enim eſt hoc omne quod vivimus? Sed hactenus iis remediis ſum uſus, quibus cum ethnico quolibet agere poteram. Nunc quid pietas, quid Chriſtiana fides, à nobis impetrare debeat, paucis conſideremus. Jam primum ſi maxime miſera mors eſſet, tamen oportebat boni conſulere, quod nulla via corrigi poterat. Rurſum, ſi totum extingueret hominem, æquius tamen ferenda, quod tot hujus vitæ calamitatibus finem imponat. Porro, ſi animum originis æthereæ gravi corporis ergaſtulo liberat, propemodum etiam gratulandum iis, qui è vita diſceſſerint, & in felicem illam libertatem poſtliminio redierint. Nunc vero, cum haud dubie pias animas ex hujus vitæ procellis, ad immortalitatis portum tranſmittat, ac ne pilum quidem hominis perimat, quippe corporibus quoque ad eandem immortalitatem aliquando revocandis: utrum, quæſo, lugere, an magis gratulari conveniat ei, quem ex hoc turbulentiſſimo vitæ pelago in tranquillā illam immortalitatis ſtationem mors matura tranſvexerit? Age pau-

liſper

liſper hujus vitæ (ſi modo vita eſt appellanda) ſordes, ærumnas, pericula in unum congere. Rurſus è diverſo ejus vitæ commoda, quæ pios hinc ereptos manent, compone: & facile videbis, hoc homine nihil eſſe injuſtius, qui ſummum bonum, ad quod unum nati conditique ſumus, perinde quaſi maximum malum deploret. Orbum te clamitas, cum filium Cœlo genueris, cujus ſeu numinis cujuſdam memoriam ut ſacroſanctam venerari poſſis: qui cœlitus tui curam agens, res tuas ceu dexter aliquis Deus bene fortunare valeat. Neque enim ille, aut non ſentit res mortalium, aut ſolitam in patrem pietatem una cum corpore depoſuit. Vivit profecto, mihi crede, vivit ille, adeſtque præſens nobis: & hoc ipſum noſtrum colloquium audit, ſentitque, ac fortaſſis hunc ipſum luctum noſtrum ridet, ac damnat. Quod ni corporum horum moles obſiſteret, fortaſſis & audiremus eum lacrymas noſtras hujuſmodi dictis increpantem: Quid iſtuc eſt quod agitis? Quid ſenectutem veſtram inutili, ne dicam amenti, luctu conficitis? Quid iniquiſſimis querimoniis fatum, fortunam, mortem, in jus trahitis? An mihi ex iſtius vitæ malis exempto, & in hanc felicitatem evecto invidetis? Sed bona verba. Non invidet nec paterna pietas, nec amicitiæ candor. Verum quid aliud ſibi vult iſta comploratio? An lacry-

mis dignum cenſetis, quod è ſervitute in libertatem, de ærumnis ad felicitatem, de caligine in lucem, de periculis in tutum, de morte ad vitam, de morbis ad immortalitatem, de tot malis ad ſummum bonum, de caducis ad æterna, de terrenis ad cœleſtia, denique quod ab hominum colluvie ad angelorum contubernium ſum traductus? Jam appello veſtros iſtos animos. Quæſo per veſtram in me pietatem, ſi vobis eſſet in manu, me ad iſtam revocare vitam, num eſſetis revocaturi? At quo tandem flagitio tantum odium commerui? Si revocare nolitis, quorſum attinent iſtæ querelæ, non ſolum inutiles, ut dixi, verum etiam impiæ? Porro niſi me immortalitas jamdudum omnis doloris expertem reddidiſſet, ego viciſſim veſtras iſtas lacrymas aliis lacrymis deflerem, & tam craſſam animi veſtri caliginem commiſerarer. At noſtram ipſorum vicem ploramus, inquitis. Verum, iſtuc ſane haud amantium eſt, ſed ad ſeſe reſpicientum, & vel alieno incommodo ſuis rebus conſulere volentium. Sed age, quid tandem iſtius jacturæ eſt, quod mea mors vobis attulit? An quod conſpectu meo frui non licet? Atqui nihilo ſecius interim memoria noſtri frui licet, tanto quidem felicius, quanto tutius. Nam exiſtimate, me malis omnibus præreptum, quæcunque in vita homini poſſunt accidere, & quorum magnam partem

tem

tem veſtra vivacitas experta eſt. Non eſt qui vobis obſequium exhibeat, ſed eſt qui apud Deum Opt. Max. pro veſtra ſalute patronum agat, ut ſedulum, ita & efficacem. Denique quantulum hoc momenti eſt, quod noſtram dirimet conſuetudinem? Vos modo pro veſtra virili dare operam, ut pie peracta vitæ fabula mors dignos reperiat, qui huc traducamini. Hæc, inquam, ſi nobis loqueretur filius, nonne merito noſtri luctus nos pudeſceret? His ferme rationibus animi mei vulnus lenire ſoleo, quæ tibi communia facere volui: non quod his remediis magnopere egeres, ſed arbitratus ſum congruere, ut quicum mihi luctus eſſet communis, cum eodem & conſolationem communicarem. Cæterum ut quæ fuſius diſſerta ſunt, in epilogum contraham, hoc pacto efferveſcentem animi tui dolorem coërcebis. Mortuus eſt filius, genueras mortalem. Tanto, inquis, bono privatus ſum: reddidiſti ei qui gratis dederat. Gravis orbitas: levius ferendum, quod aliqua ſarciri poteſt. Patrem deſtituit. Quid prodeſt flere, quod mutari non poteſt? Aut cur anxie deplores, quod tibi cum tot hominum millibus commune eſt? Sed interitum filii non poſſum non flere. Quidvis potius, quam perit, qui bene moritur At occubuit immatura morte: nulla mors non matura recte morienti. Ante diem vivere

deſiit:

deſiit: nullus cuiquam certus mortis dies. In ipſo ævi flore extinctus eſt: tum optimum eſt mori, cum vivere eſt ſuaviſſimum. Obiit adoleſcens: hoc pluribus vitæ malis ſubductus eſt. Optimum amiſi filium: gaude quod talem habueris. Innocens è vita deceſſit: nulla mors magis optanda, minuſque deploranda eſt. Sed interim filio frui non licet. At animo licet, & mox ipſo totus toto frueris. *Si quid noviſti rectius iſtis, Candidus imperti: ſi non, his utere mecum.* Ac bene vale, quod quidem vult etiam ipſe filius.

SYLVA.

QUapropter hoc te primum rogo, ne contrahas aut demittas animum, neve obrui, tanquam fluctu, ſic magnitudine negotii ſinas; contraque erigas ac reſiſtas, ſive etiam ultro occurras negotiis. Nullus dolor eſt quem non temporis longinquitas minuat, atque molliat, & cui non callum obducat. Homines nos eſſe meminerimus, ea lege natos, ut ſub telis fortunæ propoſita ſit vita noſtra. Neque eſſe recuſandum, quo minus ea, qua nati ſumus, conditione vivamus: neve tam graviter eos caſus feramus, quos nullo conſilio vitare poſſumus. Eventiſque aliorum memoria repetitis, nihil accidiſſe nobis novi cogitemus. Homines ſapientes turpidine non caſu, & delicto ſuo non alio-

rum

um injuria, commoveri debent. Conſcientiam rectæ voluntatis, maximam conſolationem eſſe rerum incommodarum, nec eſſe ullum magnum malum, præter culpam, memineris.

Eſt omnino difficile, non graviter id ferre, ſed tamen animos noſtros maximis in rebus gerendis & ſuſtinendis exercitatos, frangi & debilitari moleſtia non oportet. Quoniam moleſtiſſime homines ferre debent, quæ ipſorum culpa contracta ſunt.

Tu fac animo magno fortique ſis, ſpereſque fore, ut fracto impetu leviſſimi hominis, tuam priſtinam dignitatem & gloriam conſequaris.

Me in ſummo dolore, quem in tuis rebus capio, maxime ſcilicet conſolatur ſpes, quod valde ſuſpicor fore, ut infringatur hominum improbitas, & conſiliis tuorum amicorum, & ipſa die, qua debilitantur cogitationes, & inimicorum, & proditorum. Facile ſecundo loco conſolatur recordatio meorum temporum, quorum imaginem video in rebus tuis.

Libro 4. epiſtola: Vehementer te eſſe ſolicitum. Eodem, epiſtola: Poſtea quam mihi. Eodem: Neque monere te audeo.

Reliquum eſt, ut conſoler, & adferam rationes, quibus te à moleſtiis coner abducere. At ea quidem facultas, vel tui, vel alterius con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

conſolandi, in te ſumma eſt, ſi unquam in ullo fuit. Itaque eam partem, quæ ab exquiſita quadam ratione & doctrina proficiſcitur, non attingam, tibi totam relinquam. Quid ſit forti & ſapiente homine dignum, quid gravitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid ſtudia, quid artes, quibus à pueritia floruiſti, à te flagitent, tu videbis.

Extremum illud eſt, ut te horter & obſecrem, animo ut maximo ſis, nec ea ſolum memineris, quæ ab aliis magnis viris accepiſti, ſed illa etiam, quæ ipſe ingenio ſtudioque peperiſti: quæ ſi colliges, & ſperabis omnia optime, & quæ accident, qualiacunque erunt, ſapienter feres. Sed hæc tu melius, vel optime omnium.

Quare non debes aut propriam fortunam, aut præcipuam poſtulare, aut communem recuſare.

Lib. 5. Epiſtola: Etſi unus ex omnibus, tota. Eodem: Etſi egomet, &c.

Sed ut illa ſecunda moderate tulimus, ſic hanc non ſolum adverſam, ſed etiam funditus everſam fortunam fortiter ferre debemus: ut hoc ſaltem in maximis malis boni conſequamur, ut mortem, quam etiam beati ontemnere debeamus, propterea quod nullum ſenſum eſſet habitura, nunc ſic affecti, non modo contemnere debeamus, ſed etiam optare. Tu ſi me diligis, fruere iſto ocio, tibique

bique perſuade, præter culpam ac peccatum, quo ſemper caruiſti & carebis, homini accidere nihil poſſe, quod ſit horribile, aut pertimeſcendum.

Lib. 6. Epiſt. Etſi ea perturbatio, &c.

Sin omnino interierint omnia, fueritque is exitus, quem vir prudentiſſimus M. Antonius jam tum timebat, cum tantum inſtare malorum ſuſpicabatur: miſera eſt illa quidem conſolatio, tali præſertim civi & viro, ſed tamen neceſſaria: nihil eſſe præcipue cuiquam dolendum in eo, quod accidat univerſis. Quæ vis inſit in his paucis verbis (plura enim committenda epiſtolæ non erant) ſi attendes, quod facies, profecto etiam ſine meis literis intelliges & cætera.

Ita enim vivere, ut non ſit vivendum, miſerrimum eſt: mori autem nemo ſapiens miſerum duxit, ne beato quidem.

Sed in ea es urbe, in qua hæc vel plura, & ornatiora, parietes ipſi loqui poſſe videantur, &c.

Ego tibi hoc confirmo, etſi levis eſt conſolatio ex miſeriis aliorum, nihilo te nunc majore in diſcrimine eſſe, quam quemvis, aut eorum qui diſceſſerint, aut eorum qui remanſerint. Alteri dimicant, alteri victori timent. Sed hæc conſolatio levis: illa gravior, qua te uti ſpero, ego certe utor. Nec enim, dum ero, angar ulla re, cum omni vacem

cul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

culpa: & ſi non ero, ſenſu omnino carebo.

Sed rurſus: γλαυκὰς εἰς Ἀθήνας. Qui ad te hæc.

Lib. 6. ex epiſtola: Novi quid ad te. Ab eo loco: Hoc loco ſi videar augere, &c.

Quod reliquum eſt, quando tibi virtus & dignitas tua reditum ad tuos aperuit, eſt tuæ ſapientiæ, magnitudiniſque animi, quid amiſeris, oblivíſci; quid recuperaveris, cogitare. Vives cum tuis, vives nobiſcum. Plus acquiviſti dignitatis, quam amiſiſti rei familiaris, quæ tamen ipſa eſſet jucundior, ſi ulla eſſet Reſpublica.

Libr. 6. ex epiſtola: Gratulor tibi, mi Balbe. Ab eo loco: Mihi tamen placuit, mi Balbe.

Tua me calamitas vehementer excruciat: meis incommodis modice tangor.

Tu fac habeas fortem animum, quem ſemper habuiſti: primum ob eas cauſas, quas ſcripſi: deinde, quod ea de Republica ſemper voluiſti, atque ſenſiſti: ut non modo ſecunda ſperare debeas, ſed etiamſi omnia adverſa eſſent, tamen conſcientia & factorum & conſiliorum tuorum, quæcunque acciderent, fortiſſimo & maximo animo ferre deberes.

Quamobrem fac, animo magno fortique ſis: & ſi turbidiſſima ſapienter ferres, tranquilliora læte feras.

De reliquo, ut te ſæpe per literas hortatus ſum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

um, ita velim tibi perſuadeas, te in hac cauſa nihil habere quod timendum ſit, præter communem caſum civitatis: qui etſi eſt graviſſimus, tamen ita viximus, & id ætatis jam ſumus, ut omnia quæ noſtra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus.

Vacare culpa, magnum eſt ſolatium, præſertim cum habeam duas res, quibus me ſuſtentem, optimarum artium ſcientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi vivo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem.

Lib. 9. epiſt., Delectaverunt me literæ tuæ, locos habet conſolatorios.

Ac ne ſis perturbatus. Novi enim te, & non ignoro, quam ſit amor omnis ſolicitus, atque anxius. Sed res eſt, ut ſpero, non tam exitu moleſta, quam aditu.

Sed ad hæc omnia una conſolatio eſt, quod ea conditione nati ſumus, ut nihil, quod homini accidere poſſit, recuſare debeamus.

Ex lib. ad Brutum, tota, & elegans: Fungerer officio.

Ex Epiſtolis Plinii Secundi.

QUibus ex cauſis neceſſe eſt, tanquam immaturam mortem ejus in ſinu tuo defleam: ſi tamen fas eſt, aut fleri, aut omnino mortem vocari, qua tanti viri mortalitas magis finita, quam vita eſt. Vivit enim, vivetque ſemper:

ſemper: atque etiam latius in memoria ho minum, & ſermone verſabitur, poſtquam a oculis receſſit. Volo tibi multa alia ſcriber ſed totus animus in hac una contemplation defixus eſt. Virginium cogito, Virginiun video. Virginium jam vanis imaginibus, re centibus tamen audio, adloquor, teneo: cu fortaſſe cives aliquot virtutibus pares, & habemus, & habebimus, gloria meminem.

Ut enim crudum adhuc vulnus, medentium manus reformidat, deinde patitur, atque ultro requirit: ſic recens animi dolo conſolationes rejicit, ac refugit, mox deſiderat, & clementer admotis acquieſcit.

Torqueor, quod diſcipulum, ut ſcribis, optimæ ſpei amiſiſti: cujus & valetudine, & morte, impedita ſtudia tua, quid neſciam, cum ſis omnium officiorum obſervantiſſimus, cumque omnes quos probas, effuſiſſime diligas?

Iiſdem nunc ego te, quibus ipſum me hortor, moneo, confirmo. Et gaudium mihi, & ſolatium in literis: nihilque tam lætum, quod his lætius: nihil tam triſte, quod non per has minus triſte. Tamen in magna conſolatione, ingens eſt ſolicitudo.

Conſolatoria Sylva mea.

VAleat illa vulgi ſententia, Ubi non ſis qui fueris, non eſt cur vivere velis. Quæ

ſim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

minus poteſt tota diſplicere, cogita non antum qui nuper fueris, ſed qui olim: neque antum obverſetur animo tuo, unde cecide-is, ſed etiam unde ſurrexeris.

Abſit à viro muliebris illa vox: *Dum mea e victum doceat fortuna dolere.* Imo te ra-io reddat adverſus omnes vitæ caſus invi-tum, ut propellas animo dolorem, non ut dſueſcas.

Tibi recti conſcientia, & bonorum judi-ium, pluris eſſe debet, quam invidorum ho-ninum ſermo.

Magis te confirmare debet paucorum in-ignium & probatiſſimorum hominum gra-e teſtimonium, quam inepti vulgi fabulæ.

Levius illa feres, ſi percipias animo, quid oſteritas de te loquutura ſit potius quam uum ſeculum, cui livor adimit judicium.

Neque tantum de fortuna tua ademiſſe, uantum ad nominis tui gloriam addidiſſe emulorum tuorum injuria mihi videtur.

Non hic tui conſolandi officium mihi umpſi, quod minus magnifice de animi tui nagnitudine ſentirem: ſed quemadmodum gubernatores optimi vim tempeſtatis, ita viri fortiſſimi fortunæ impetum ſuperare interdum non poſſunt.

Non me fugit, quam grave vulnus acceperis ex uxoris obitu. Amiſiſti fœminam ſingularis exempli, etiamſi priſcis ſeculis vixiſſet.

ſet. Quam illa marito verecundiam præſtitit, cum ipſa ſummam mereretur? Quam multas, quam eximias virtutes, ex diverſis ætatibus, ex variis matroniis collectas ac mixtas una expreſſit? Tamen hoc tibi debet eſſe magno ſolatio, quod tantum bonum tam diu poſſederis. Vixit enim tecum annos quadraginta quatuor, ſine jurgio, ſine offenſa. Sed hoc ægrius fero, inquies, quo tenui diutius: nam guſtatas tantum voluptates facilius obliviſcimur. At vide ne ingrati ſit hominis, tantum cogitare quid amiſeris, non meminiſſe, quam diu fruitus ſis. Certe prudentiæ tuæ fuerit, non committere, ne hoc valeat apud animum tuum ratio, quod alioqui neceſſitas ipſa, & dies longa, & ſatietas doloris inducit.

Communis dolor: Tu nepotibus, ego pronepotibus orbatus ſum: ſed ſpero futurum, ut alii nati dolorem hunc gaudio mutent, quando ſalva eſt, unde hoc ſperare licet. Multum ab iſtis diſſentio, qui in gravi dolore putant hominem ſibi reliquendum donec vulnus tempore mitius medicam admittat manum. At ego quemadmodum primum arbitror, animum philoſophiæ præceptis adverſus omnes malorum incurſus, veluti antidoto præmunitum habere: ita proximum arbitror, ſtatim repugnare dolori, ne veluti morbus jam familiaris factus, nullis remediis poſſit exigi. Scri-

Scribis, dolorem, quem ex uxoris obitu conceperas, non ſolum non leniri die, ſed in dies etiam incrudeſcere.

Quo magis cenſeo, velut in vetere morbo ad quælibet mutationis auxilia confugiendum: Sunt balnea, ruſticatio, negociorum cura, ſtudia literarum, peregrinatio, ſpectacula, contentio cum adverſariis, publici magiſtratus functio. Horum atque his ſimilium, nunc hoc, nunc illud tentandum eſt. Fortaſſis incides tandem in aliquid, quod ægritudinem iſtam animi, vel ſanet, vel ceu clavus clavum protrudat.

Conſolatio Familiaris cum objurgatione mea.

TE ne ſic angi? ſic animo jacere? Quorſum tandem attinet, ut te afflictes, ut lacrymis conficias? An iſta malum lenient? an non potius exacerbabunt? Quorſum attinet tam miſere deplorare, quod mutari non poteſt? Ubi nunc eſt illa animi tui conſtantia: ubi literæ quibus aliorum dolorem levare conſueveras? Aliis mederi potuiſti, tibi nihil prodes. Ipſe tibi nunc medicus ſis oportet. Cur fruſtra & te ipſum lacrymis, & amicos querelis exanimas? Quæ eſt iſta animi impotentia, quæ mollicies? Num te virum eſſe oblitus es? Itane iſta tam graviter fers? quaſi vero iſta tibi uni contigerint, aut tanta

ſint, ut aliis non multo etiam acerbiora evenerint. Quid vel tuo animo vel doctrina indignius, quam ſic angi, ſic frangi, ſic te ipſum abjicere, quo modo ne mulier quidem ulla poſſet? Neque enim video, quem fructum adferre poſſint inanes lacrymæ & querimoniæ. Nam ſi ejuſmodi malum judicas, ut ad ſalutem reflecti nequeat, cur luctu duplicas incommodum? Si ſpes eſt, cur non ea potius te ſuſtentas: atque id agis, qua ratione quam primum ex iſtis malis queas emergere? Si deſperas, memineris illud, in iſtiuſmodi rerum conditione bonum animum dimidium adimere mali. Sin ſperas, cur perinde, tanquam in re deſperatiſſima, te maceras?

Audio te tam graviter angi, ut ex luctu, mentis etiam errore adficiaris. Deum immortalem, quid tibi vis? Quin tu potius obduras, ac ſervas te rebus ſecundis? Cur tu & amicis luctum auges, & inimicis voluptatem præbes, & te ipſum indigne conficis?

Tu contra audentior ito, Quam tua te fortuna ſinet. Virgil. lib. 6. Æneid.

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt. Tu, dum iſta te conſcientia, iſte animus, iſta virtus, iſtæ literæ, iſta rerum geſtarum memoria te comitabitur, cave te putes exulem, ubicunque locorum, quocunque ſub cœlo erit vivendum, etiam ſi ultra Getas relegatus eſſes. Sed quid ego ſus Minervam? Facit

ſane

ſane non loquacitas mea, ſed benevolentia, longiores epiſtolas. Vale.

Conſolatio jocoſa & familiaris

QUod te lacrymis conficis, non miror, qui puellam amiſeris, nondum totos ſexaginta ſeptem annos natam, idque relicta dote ſatis opima. In hoc tibi ſcribere viſum eſt, ne doloris magnitudine victus, tibi manus adferres. Priuſquam extilles lacrymis, fac, juxta proverbium, vivorum memineris.

Tua puella redibit nunquam. Alioqui matrem deflere videberis. Mitto tibi ſtrophiolum, quo lacrymas extergas, & ſuccum medicum, quo lippitudini fletu contractæ medearis. Clama te miſerum, ſed nunquam efficies, quin iſtam miſeriam tibi complures invideant.

Niſi deſinis macerare te, vereor ne populus in te jaciat convicium illud? Πρὸς τὸν μητρυῆς τάφον δακρύει.

Ad Conſolationem reſponſio.

JAm quibus modis reſpondendum ſit conſolatori, res ipſa dabit conſilium. Nam ferme gratias agimus, primum pro officio: deinde laudamus ingenium, quod nihil adduci potuerit ad leniendum dolorem, quod ille non ſumma dicendi facultate differuerit. Poſtremo, quod illius & prudens, & erudita,

& gravis, denique cum primis amica oratio, aut bonam doloris partem nobis ademerit, aut totum excuſſerit. Aut ſi nobis non profuit illius conſolatio, laudabimus animum, ſtudium, & ingenium illius: quod tanquam bonus ac peritus medicus nullum non remedii genus admoverit: ſed arte majus eſſe malum. Aut ita reſpondebimus imperioſo conſolatori: *Facile cum valemus recta conſilia ægrotis damus. Tu ſi hic ſis, aliter ſentias.* Exemplo ſuperſedebimus, ſylvæ nonnihil ſuppeditabimus.

Cicero ex famil. lib. 4. Ego vero, Servi. lib. 5. Quanquam ipſa conſolatio.

Utinam illum diem videam, cum tibi agam gratias, quod me vivere coëgiſti: Adhuc equidem valde me pœnitet.

Sed te oro, ut ad me Vibonem ſtatim venias, quo ego multis de cauſis converti iter meum. Sed eo ſi veneris, de toto itinere ac fuga mea conſilium capere potero.

Si id non feceris, mirabor: ſed confido te eſſe omnino facturum.

Quod me hortatis, ut firmo ſim animo; vellem poſſes aliquid adferre, quamobrem id facere poſſem.

Quod me ab hoc mœrore recreari vis, facis ut omnia, &c. Sed me mihi non defuiſſe tu teſtis es. Nihil enim de mœrore minuendo ſcriptum ab ullo eſt, quod ego non domi lege-

legerim. Sed omnem conſolationem vincit dolor.

Quin etiam feci, quod profecto ante me nemo, ut ipſe me per literas conſolarer, quem librum ad te mittam.

Conſolari jam deſine, objurgare vero noli. Quod cum facis, & ego tuum amorem & dolorem deſidero; quem ita adfectum mea ærumna eſſe arbitror, ut te ipſum conſolari nemo poſſit.

Ad conſolationem mea.

Tua quidem oratio ſperare me jubet, quod improbum ſit etiam optare.

Vide ne me lactes inani ſpe, ne doloris vorſuram fecero, mox cum fœnore recurſuri.

De petitoria Epiſtola.

SErvius, enarrans locum in libro Æneidos primo, ubi Juno ſupplex petit ab Æolo, ut claſſem Æneæ disjiciat, indicat, præcipere rhetores, in omni petitione quatuor ſervanda eſſe: primum, ut quod petimus, oſtendamus eſſe in poteſtate ejus à quo petimus: præterea, ut doceamus, eſſe juſtum quod petimus: deinde, ut modum ac viam indicemus, qua confici poſſit quod petimus: denique ut ſequatur remuneratio. Hunc ordinem in petitionibus Vergilio fuiſſe perpetuum. Velut in hoc loco: *Et mulcere dedit ventos, & tollere fluctus*: oſtendit facultatem:

Mox: *Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat æquor:* declarat eſſe juſtum. Juſtum enim, quicquid molimur in hoſtem. Rurſum: *Incute vim ventis, & disjicere corpora ponto:* modum apperit & viam. Addit remunerationem: *Sunt mihi bis ſeptem.* Ac recte quidem Servius & expedite: nos tamen paulo craſſiore Minerva rem aperiemus. Primum, quoniam varia eſt natura rerum quas petimus, & magna eſt varietas perſonarum quæ rogant aut rogantur, oportet & petendi rationem eſſe variam. Sunt enim quædam, quæ favorabiliter petimus à quovis, veluti conſilium? ſunt quæ pudore ſuffundunt rogantem, veluti cum petimus mutuum, aut rem parum honeſtam. Igitur in genere duplex erit petendi modus, rectus & obliquus. Ubi cauſa erit favorabilis, aperte ſuadebimus eſſe præſtandum quod petimus: ubi ſecus, per inſinuationem irrepemus in petitionem. Primum, exaggerantes, quanta nos circumſtet neceſſitas, & quam magnum telum ſit neceſſitas, & quam inutilis pudor viro egenti: neque fugere nos, quam ſit improbum, rem tantam ab eo petere, de quo nihil unquam ſimus promeriti. Poſt hæc paulatim per cuniculos oſtendemus, nobis non mediocrem ſpem porrigi ab inſigni illius benignitate, qua ſolitus ſit etiam ignotis & indignis opitulari, ob eximiam ingenii bonitatem ad ſublevandas omnium

omnium miſerias propenſi. Hic pudor non vulgariter commendat rogantem, quemadmodum improbitas alienat animum. Nullus enim libenter confert in eum beneficium, qui ceu debitum flagitat, magiſque poſcit, quam petit. Profuit Hortenſio quod cum cuperet ex uxore Catonis Uticenſis ſuſtollere prolem, non ipſam petiit, ſed illius filiam Portiam Bibulo nuptam, plurimas interim cauſas adducens, quare cuperet ex ea gente hæredem. Ille cum reſpondiſſet ſe facile aſſenſurum, ſi modo probaretur genero, tandem verecunde ſubindicavit, ſe Martiam ipſius uxorem petere, cujus copiam facere ipſi eſſet in manu qui maritus eſſet. Jam imprudens conceſſerat quod petebatur. Itaque perſuaſo Martiæ patre, duxit eam uxorem. Autor Plutarchus. Ubi nihil erit opus hac inſinuatione, tamen ejus, à quo rem difficilem petimus, benevolentiam modis omnibus conciliabimus. A perſona ipſius, cujus benignitatem cum erga cæteros tum erga nos grate commemorabimus: dicemuſque, nos ei, cui jam ſumus tot nominibus devinctiſſimi, velle fieri devinctiores. A perſona noſtra, teſtificantes, quanto ſtudio ſemper illum coluerimus, quodque præcipuam fiduciam in illo ſemper habuerimus: ſimul oſtendentes, hoc quod petimus, ut nulli nos libentius debituros, quam illi, cui debemus omnia, ita nulli facilius

cilius eſſe præſtare. Quod etiam magis exponemus in explicando modo. Si qua erunt noſtra in illum merita, ea ſumma cum modeſtia ſignificabimus magis, quam commemorabimus. A perſona majorum utriuſque, ſi docebimus, inter utriuſque parentes veterem atque arctiſſimam neceſſitudinem interceſſiſſe, compluribus mutuis officiis hucuſque cultam, & confirmatam. A perſona adverſariorum, ſi declarabimus, nobis eſſe certamen cum iis, quos is etiam odit, à quo præſidia poſcimus. A re, ſi docebimus, eam piam eſſe, juſtam, honeſtam, nobis neceſſariam, illi facilem & honorificam. Deinde ſi citra arrogantiam oſtendemus, quid ex ea re commoditatis ſit ad ipſum aliquando rediturum. Si quid inerit incommodi, quod animum illius vel alienet à nobis, vel deterreat, ,id vel diluemus, vel extenuabimus. Si erit opus, admiſcebimus obteſtationes earum rerum aut perſonarum, quibus ſcimus illum poſſe commoveri. Poſtremo pollicebimur memorem animum, non habituros modo gratiam, verum etiam relaturos, ſi dabitur, cum fœnore: nos ipſos totos, reſque noſtras omnes illi viciſſim dedicabimus, ac deferemus. Facultatem noſtram extenuabimus: de animo ſtudioque magnifice pollicebimur.

Illud adjiciam, non hic ſolum, verum etiam aliis in rebus aliquando plus valere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

jocum tempeſtivum & aptum, quam ſeriam petitionem. Tantum de præceptionibus ſatis eſto: reliqua juvenibus, aut præceptori animadvertenda relinquo.

Exemplum petitionis obliquæ.

INgenii mei pudorem ipſe non ignoras, vir eximie. Sed quo non adigit mortales vere duriſſimum telum neceſſitas? Eo in loco ſunt res meæ, ut ni protinus ad manus ſint ducenti angelati, jam perierit tuus Lodovicus, quam extrema faba (quod ajunt.) Scio beneficium eſſe magnum & eximium: neque me fugit, quam nulla ſunt mea in te officia, quorum fiducia rem tantam auſim abs te petere, præſertim cum tot tantiſque nominibus jampridem obſtrictus tibi, nondum ulla ex parte retulerim gratiam. Et tamen niſi Deus aliquis, velut ἀπὸ μηχανῆς, alicunde ſeſe proferat, funditus interii. Quare quemadmodum in ſumma rerum deſperatione, nautæ ſolent ſacram jacere ancoram: ita ego diſpectis omnibus, ad te velut ad propitium quoddam numen confugio. Non auſim rogare, quanquam huc adigit neceſſitas: tamen illud volui, te ſcire ſtatum rerum mearum, ut ſi me judicas dignum exitio, te judice peream æquiore animo: ſin tua pietas, multis jam argumentis ante hac in me declarata, dignabi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

tur me ex hoc diſcrimine eximere, conabor omnibus nervis, ne te unquam hujus capitis ſervati pœniteat.

Petitio rei parum honeſta.

NOn ignorabam, quam impudens eſſet, in cauſa peſſima à viro omnium optimo patrocinium rogare. Non enim conabor excuſare factum meum, ne gravius peccem impudentia, quam hactenus peccatum eſt ſtultitia, & incogitantia, ne dicam dementia. Horreſcit animus, abhorrens & ab ipſa malorum meorum commemoratione: ſed tamen eſt aperiendum vulnus, ſi ſperem medelam. Sortem ſatis amplam, quam pater dederat in negociationem, nuper alea perdidi. Ingens flagitium, fateor: ſed utcunque ſuccurri poterat, ſi ſolum eſſet. Inſcio patre, cum matris pediſſequa rem habui. Illa me callidior, negavit ſe facturam ſui copiam, ni pollicerer me maritum ipſi futurum. Ibi mihi non Jupiter, ut inquit Heſiodus, dimidium mentis, ſed Venus totam mentem ademit. Polliceor demens. Nunc ajunt, nulla ratione reſcindi poſſe quod ſic actum eſt. Ut illis ſit peſſime, qui leges tam iniquas condunt. Pater merito iratus, abdicationem parat. Quod ſi fit, nullum video melius conſilium, quam ut laqueo vitam finiam. Quur enim libeat vivere in tantis malis? Scio te nihil non poſſe apud patrem

trem. Solus es, qui me poſſis redigere in gratiam. Quod ſi quid te miſeret mei, non auſim rogare; ſed tamen vides calamitatem meam. Efficiam, ut te mei ſervati nunquam vel pudeat, vel pœniteat. Sic admiſſum hoc omni officiorum genere ſarciam. Ætatem vides. Sæpenumero à gravioribus commiſſis juvenes ſeſe ad bonam frugem convertêre. Utinam quod factum eſt, fieri poſſet infectum. Sed quod mutari non poteſt, penſari poteſt. Maximum quidem hoc peccatum eſt, fateor, ſed primum. Denique quid ſibi vult pater? Si abdicat, nec mihi adimit uxorem, & ſibi parat orbitatem: ſin ignoſcit, habebit hoc ſemper addictiorem filium. Fac brevi ſciam, utrum meis malis ſim omnino perdendus, an tua bonitate ſervandus. Nihil enim miſerius, quam pendere.

Petitionis honeſtæ exemplum.

IMprobum fortaſſe aliis videbitur, præſul ampliſſime, eum, à quo tantum beneficiorum acceperim, quantum ne ſperare quidem unquam ſum auſus, rurſum novis precibus ſolicitare. At ego ingenui, minimeque ingrati animi exiſtimo, cui multum debeas, ei plurimum velle debere. Cui enim extremas fortunarum mearum partes potius acceptas ferre cupiam, quam ei ipſi cui primas, cui medias debeo? Quid enim Lucius eſſet, niſi te tan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

quam numen quoddam propicium nactus eſſet? Tu me puerum, ob neſcio quam in me virtutis indolem, præterea fortaſſe, quod putabas, meas literas tibi aliquando, vel uſui, vel ornamento futuras, (quam utinam de me, vel exiſtimationem, vel exſpectationem tuam non omni ex parte videar fefelliſſe) adoptaſti. Nec ſemel complexus, unquam fovere, juvare, ornare deſtitiſti. Itaque ſi quid hodie in me, vel virtutis, vel bonarum literarum, vel dignitatis eſſe putatur, id omne tuæ debeo munificentiæ. Sed duo mihi reſtare videntur, ut & tu opus tuum, pulcherrime cœptum perficias, & ego efficiam, ne nullum tantorum in me beneficiorum fructum ex me cepiſſe videaris. Quod utrumque ut fiat, & ego maximopere cupio, & tibi eſt in manu. Eadem etenim opera & tu alummum beaveris, & eo in loco collocaris, quo multis in rebus tibi uſui eſſe poſſim. Poſt diuturnos, ut ſcis, in literis theologicis exhauſtos labores, ad Cal. Majas theologica laurea ſum inſigniendus: quam quidem profeſſionem paulo ſplendidius vitæ genus decere, non ignoras. Præterea, quoniam hactenus amplitudini tuæ ſumptui tantum fui, æquum eſt, ut aliquando ſim & uſui, & dignitati. Jam vero hoc ipſo tempore vacat Præpoſitura Corinthienſis, non maxima quidem illa, ſed meo conſilio commodiſſima: tum quod & in tua ſit pa-

tria,

tria, & à mea non ita multum abſit. Habebis qui tuorum, tuaque illic negocia, perinde curæ ſit habiturus, ac ſi propria forent. Præterea quicquid unquam dignitatis mihi acceſſurum eſt, id in tuam unius gloriam acceſſerit, cui ſemel me debeo, quantus ſum. Nec me latet, quam potentes ſim competitores habiturus, quam hoc honore indignos, quam utrique noſtrum male volentes. Nihil me terret, modo tu velis, qui unus plus cæteris omnibus potes patrocinari. Quid enim tu audeas à principe petere, quod ille cunctetur præſtare? Quare ſi me non temere adoptaſti: ſi qua unquam ex parte tuo de me judicio reſpondi: ſi me virum gratum exiſtimas, fac ut hæc Præpoſitura mihi tribuatur. Id ego abs te & diligentius, & pluribus verbis contenderem, niſi vererer, ne de tua humanitate, quam ego ſemper in me propenſiſſimam ſum expertus, diffidere viderer. Ego viciſſim modis omnibus enitar ita me eo honore dignum præſtare, ut neque te novi hujus in me muneris pœniteat, & veterum tuorum erga me beneficiorum fructum aliquem percipias. Vale.

Petitoria Sylva.

PLuribus verbis ad te ſcriberem, ſi aut tua humanitas longiorem orationem expectaret, aut id fieri noſtra amicitia pateretur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

aut res verba deſideraret, ac non pro ſe ipſa loqueretur.

Hoc velim tibi perſuadeas, ſi rationibus meis à te proviſum eſſe intellexero, magnam te ex eo & perpetuam voluptatem eſſe capturum.

Quod ſi mihi tua clementia opem tulerit, omnibus in rebus me fore in tua proteſtate tibi confirma.

Lib. 5. Epiſtola: Coram me tecum, tota.

Cum vero ea tua ſit voluntas, humanitas, benevolentia erga me, libenter amplector talem animum. Sed ita: (non enim demittam pudorem in rogando meum) ſi feceris id quod oſtendis, magnam habeo gratiam: ſi non feceris, ignoſcam: & alterum timori, alterum mihi te negare non potuiſſe arbitrabor. Eſt enim res profecto maxima. Quid rectum ſit, apparet: quid expediat, obſcurum eſt: ita tamen, ut ſi nos ſumus, qui eſſe debemus, id eſt, ſtudio digni, & literis noſtris, dubitare non poſſimus, quin ea maxime conducant, quæ ſunt rectiſſima.

Lib. 6. epiſt. Si mihi non tecum: tota.

Lib. 9. petitio jocoſa: Etſi munus flagitare.

Tu ſi me amas tantum, quantum profecto amas, expeditus facito ut ſis, ſi inclamaro ut accurras. Sed do operam, & dabo, ne ſit neceſſe.

Nunc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Nunc mihi & conſiliis opus eſt tuis, & amore, & fide: quare advola. Expedita erunt mihi omnia, ſi te habebo. Multa per Varronem noſtrum agi poſſunt, quæ te etiam urgente erunt firmiora. Multa ab ipſo Publio elici, multa cognoſci, quæ tibi occulta eſſe non poterunt: multa etiam; ſed abſurdum eſt ſingula explicare, cum ego te requiram ad omnia. Unum illud tibi perſuadeas velim, omnia mihi fore explicata, ſi te videro.

Quam ob rem, ſi me amas tantum, quantum profecto amas, ſi dormis, expergiſcere: ſi ſtas, ingredere: ſi ingrederis, curre: ſi curris, advola. Credibile non eſt, quantum ego in conſiliis, & prudentia tua, quodque maximum eſt, quantum in amore & fide ponam. Magnitudo rei longam orationem fortaſſe deſiderat: conjunctio vero noſtrorum animorum brevitate contenta eſt.

Quare & Numeſtio mandavi, tecum ut ageret. Iterum, atque eo, ſi poteſt, acrius te rogo, ut plane ad nos advoles: reſpiraro, ſi te videro.

Pluribus verbis tecum agerem, niſi pro me apud te res ipſa loqueretur.

Tantum te oro, ut quoniam me ipſum ſemper amaſti, eodem amore ſis. Ego enim idem ſum. Inimici mei mea mihi, non me ipſum ademerunt. Cura ut valeas.

Tu me, ut facis, opera, conſilio, gratia juva.

Quin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Quintum fratrem optimum humaniſſimumque ſuſtenta.

Omnem autem ſpem habeo exiſtimationis, privatarumque rerum in tua erga me mihi perſpectiſſima benevolentia: quam ſi his temporibus miſeris & extremis præſtiteris, hæc pericula, quæ mihi communia ſunt cum cæteris, fortius feram: idque ut facias te obteſtor, atque obſecro.

Te etiam atque etiam oro, ut me totum tuendum ſuſpicias, ut ſi ii ſalvi erunt, quibuſcum ſum, una cum iis poſſim incolumis eſſe, ſalutemque meam tuæ benevolentiæ acceptam ferre.

Itaque te vehementer etiam atque etiam rogo, magis quam à me vis aut pateris te rogari, ut hanc cogitationem toto pectore amplectare.

Quanquam hæc epiſtola non ſuaſoris eſt, ſed rogatoris. Igitur, mi Plance, rogo te, & etiam oro, ſic medius fidius, ut majore ſtudio magiſque ex animo agere non poſſim, ut totum hoc negotium ita agas, ita tractes, ita conficias, ut quod ſine ulla dubitatione apud Coss. obtinuimus propter ſummam boditatem & æquitatem cauſæ, id tu nos obtinuiſſe non modo facile patiare, ſed etiam gaudeas. Qua quidem voluntate te eſſe erga Atticum, ſæpe præſens & illi oſtendiſti, & vero etiam mihi. Quod ſi feceris, me, quem volun-

voluntate & paterna neceſſitudine conjunctum ſemper habuiſti, maximo beneficio devinctum habebis. Idque ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo.

Nunc, mi Capito, ſcio enim quantum ſemper apud eos, quibuſcum ſis, poſſe ſoleas, eo plus apud hominem facillimum atque humaniſſimum Plancum enitere, elabora, vel potius eblandire: effice, ut Plancus, quem ſpero optimum eſſe, ſit etiam melior opera tua.

Quod certe facies, ſi tu nervulos tuos mihi ſæpe cognitos, ſuavitatemque, qua nemo tibi par eſt, adhibueris. Quod ut facias, te vehementer rogo.

Ignoſce mihi, quod cum antea accuratiſſime de Buthrotiis ad te ſcripſerim, eadem de re ſæpius ſcribam. Non me hercle, mi Plance, facio, quod parum confidam, aut liberalitati tuæ, aut noſtræ amicitiæ: ſed cum tanta res agatur Attici noſtri, nunc vero etiam exiſtimatio, &c.

Oro atque obſecro te, Cicero, neceſſitudinem noſtram tuamque in me benevolentiam obteſtans, ſororis meæ liberos obliviſcaris eſſe Lepidi filios, meque his in patris locum ſucceſſiſſe exiſtimes. Hoc ſi à te impetro, nihil profecto dubitabis pro his ſuſcipere.

Scribere multa ad te neque poſſum præ ſolicitudine, ac ſtomacho, neque debeo. Nam ſi in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ſi in tanta re, tamque neceſſaria, verbis mih opus eſt ad te excitandum, & confirmandum, nulla ſpes eſt, facturum te quod volo, & quod oportet. Quare noli expectare longas preces: intuere me ipſum, qui hoc à te, vel à Cicerone conjunctiſſimo homine privatim, vel à conſulari tali viro remota neceſſitudine privata, impetrare debeo.

Hoc te ita rogo, ut majore ſtudio te rogare non poſſim.

Innumerabilia ſunt tua in me officia, domeſtica, forenſia, urbana, provincialia, in re privata, in re publica, in ſtudiis, in literis noſtris: ſed omnia viceris, ſi feceris, &c.

Cui enim ego potius dignitatem meam acceptum ferre cupiam, quam cui ſalutem & omnia debeo?

Credibile non eſt, quantum ego in conſiliis, & prudentia tua, quod maximum eſt, quantum in amore & fide ponam.

Te habere conſiliorum autorem, & ſolicitudinum ſocium, omni in cogitatione conjunctum, cupio.

Quod ſi feceris, magnus ad tua priſtina erga me ſtudia cumulus accedet.

Te autore, mihi vel agendi, vel quieſcendi ratio conſtabit.

Nunc mihi conſiliis opus eſt tuis, & amore, & fide. Omnia mihi expedita erunt, ubi tuam ſententiam accepero.

Hac

Hac in re conſilium de tua ſententia capie-
mus.

Tuum ad nos reditum, tum omnes tui ve-
hementer deſiderant, tum tempus & res tuæ
poſtulant.

Autoritate tua nobis opus eſt, & conſilio,
& etiam gratia.

Noli pati litigare fratres, & judiciis turpi-
bus conflictari.

Sed quid tibi mando nominatim? me to-
tum tuo amori fideique commendo.

Sed ſi me amas, quod quidem jam facis,
aut perbelle ſimulas.

Nunquam putavi fore, ut ſupplex ad te ve-
nirem: ſed hercule facile patior, datum tem-
pus, in quo amorem experiar tuum.

Quod ſupereſt, rogo ut pari ſimplicitate, ſi
qua exiſtimabitis addenda, commutanda,
omittenda, indicetis.

A ſimplicitate tua peto, quod de libello
dicturus es aliis, mihi dicas: Neque eſt diffi-
cile quod poſtulo.

Libro 3. epiſtola: Adſumo te in conſi-
lium, &c.

Mihi & tentandi aliquid, & quieſcendi, te
autore ratio conſtabit.

Obſequar tamen conſilio tuo, cujus mihi
autoritas pro ratione ſufficit.

Audiſti conſilii mei motus, ſupereſt alter-
utra ex parte judicium tuum, in quo mihi æ-
que

que jucunda erit ſimplicitas diſſentientis quam comprobantis autoritas.

Politianus lib. 7. epiſt. Multo æquius fuerat.

Habes quid mihi videatur, & intelligis animi mei votum, ſed tamen tuum conſilium ſine exceptione ſequar: ad tuam voluntatem me confirmabo, à quo honeſte diſſentire non poſſum. Nihil aſſentor: tantum enim animi inductio, & me hercle amor in te meus, apud me valet, ut quæ tibi utilia ſunt, & quæ tu vis, ea omnia mihi protinus & recta & vera videantur.

Hac in re facturus ſum quidquid tu decreveris: nam hujus totius conſilii te ducem, me comitem eſſe decet.

Quod ut facias, non ſolum te rogo, verum etiam ſuadeo. Neque enim mihi jucundius erit, ſi nos inviſeris, quam utile tibi.

Sylva mea.

HAbes rerum mearum ſtatum. Divinas animi mei votum. Vides quid res ipſa flagitet: nam ipſe nihil auſim rogare, ne videar non minus improbus, quam miſer.

Improbus plane videri poſſem, qui te quotidianis meis poſtulationibus occupatiſſimum interpellem: niſi eo te animo eſſe cognoſcerem, ut quos ſemel tueri cœperis, non quieſcas donec plane confirmes.

Ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Ex tua unius humanitate quantus ſum pen-
eo. In te uno omnes ſpes fortunæque meæ
int ſitæ.

Nihil eſt tam arduum, quod te patrono
onſequi poſſe diffidam.

Nihil tam amplum eſt, quod vel ego abs te
etere non audeam, vel tu præſtare nequeas.

Quam tu facile potes, tam ego vehemen-
er cupio.

Parum recte de tua liberalitate ſentit, qui
em juſtam verboſius abs te petit.

Adjice & hunc calculum ad altiſſimos cu-
nulos tuorum in me beneficiorum, quibus
tſi nihil accreſcere poſſe videatur, tamen hoc
inum deſiderant, ut undique abſoluti atque
exaggerati eſſe videantur.

Cum plurima ſint tua in me officia, nihil
tamen fuerit hoc uno vel majus, vel jucun-
dius.

Non dubito quin mirere, atque etiam ſto-
machere, quod tecum eadem de re agam ſæ-
pius.

Scio, perfricui faciem inſigniter, qui hoc
auſim abs te petere, ſed hanc impudentiam
me docuit, non mea natura, ſed dura neceſ-
ſitas.

Res eſt tam pia, tam juſta, ut vir æquus
eam nec hoſti negare debeat. Noſtra tam ar-
cta eſt neceſſitudo, ut nihil tam iniquum ſit,
quod alter ab altero non debeat impetrare.

Si

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Si videor improbus, qui rem tantam abs t flagitem verius, quam petam, dabis veniam Hanc audaciam me docuit non mea natu ra, ſed tua humanitas, qui mihi nihil ne gare ſoleas.

Res eſt iſtiuſmodi, ut ſi tecum conſidere quod abs te peto, ſim abs te potius rogan dus.

Invitus onero te precibus, ſed urget neceſ ſitas.

Scio tantos patronos non vocandos a mediocrem aut vulgarem operam: ſed ho negotium ejus generis eſt, ut ab uno te præ ſtari poſſit.

Reſponſio ad petitionem.

Quod mecum per literas agis, unam ob cauſam mallem coram egiſſes. Non e- nim ſolum ex oratione, ſed etiam ex vultu, & oculis, & fronte, (ut ajunt) meum erga te amorem perſpicere potuiſſes. Nam cum te ſemper amavi, primum tuo ſtudio, poſt etiam beneficio provocatus: tum his temporibus Reſp. te mihi ita commendavit, ut chario- rem habeam neminem. Literæ vero tuæ tum amantiſſime, tum honorificentiſſime ſcri- ptæ, ſic me affecerunt, ut non dare tibi bene- ficium viderer ſed accipere à te ita petente, ut inimicum meum, neceſſarium tuum, me invito ſervare nolles, cum id nullo negotio facere poſſes.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Lib. 3. tota epiſt. Facis pro cætera reverentia. Faciam ergo quod deſideras, tam diligenter, quam libenter.

Quod admones, gratias ago: quod rogas, queror. Admoneri enim debeo, ut ſciam: rogari non debeo, ut faciam quod mihi non facere turpiſſimum eſt.

Excuſarem me profectò vel fratri, hoc ſane tempore, ſed arctior eſt amicitia noſtra, quam ut ullam patiatur exceptionem, quoties alterius ſeria res agitur.

De commendatitia epiſtola.

HUic finitimum eſt commendatitium genus. Quum enim commendamus aliquem, alieno nomine quippiam petimus: quare iiſdem rationibus erit tractandum. Hic tres erunt conſiderandæ perſonæ: Noſtra, ejus cui ſcribimus, ejus quem commendamus. Poſtremo loco res ipſa cujuſmodi ſit, erit inſpicienda. A noſtra perſona perſuadebimus, ſi cauſas à quibus ad hunc commendandum fuerimus commoti, juſtas, magnas, plurimaſve oſtendemus: vel quod de noſtris, aut nobis ipſis, ſit bene meritus: vel quod nobis cum ipſo, aut noſtris cum illius majoribus, vetus & conjunctiſſima familiaritas interceſſerit, aut hoſpitium: vel quod ſanguine propinquus, patria ſtudiiſve conjunctus, affinis aut alioqui charus, & commendatus: vel ita deni-

denique hominem deſcribemus, ut ob modeſtiam, probitatem, eruditionem, integritatem, humanitatem, nobilitatem, dignus ſit, qui cum omnibus bonis, tum illi inprimis, debeat eſſe quam commendatiſſimus. Si quæ vero vel noſtra, vel illius quem commendamus, majorumve ejus in alterum merita præceſſerunt, ea ſumma cum modeſtia ſignificabimus, extenuantes quidem iſpa benefacta, benefaciendi autem animum amplificantes. Vehementer commendationem juvabit, ſi eum quem commendamus, de eo cui commendamus, quam optime & ſentire & prædicare dicemus. Non poſſumus enim non benevolentia quadam commoveri erga eos, quibus nos citra adſentationem intelligimus eſſe admirationi. Quare ſcite Iſocrates præcipuum amicitiæ conciliandæ initium commonſtravit, ut abſentem laudemus apud eos, quos renunciaturos ſuſpicemur. Si utriuſque noſtrum ſummam de eo fiduciam veriſimiliter aperiemus, ſolicitudinem videlicet quandam injiciamus oportet, ubi ejuſmodi hominem omnem ſpem ſuam in ipſius unius humanitate repoſuiſſe intelliget, nulliuſque præter ſuam unius opem implorare voluiſſe. Et à perſonis quidem hoc modo commendationem tractabimus.

A re commendabimus, ſi eam facilem illi duntaxat, cui commendamus, monſtremus:

ſi piam,

ſi piam, ſi honeſtam, ſi utilem probabimus. Tum ſi ejuſmodi erit, ut ex ea patronum aliquid laudis, gratiæ, autoritatis, aut æmolumenti venturum videatur, id accurate admonebimus, ſi eodem beneficio quam plurimos devincturum dicemus. Deinde obſecrationibus uti licebit. Poſtremo loco, & noſtro, & commendati nomine, pollicebimur illum gratum & memorem futurum. Nos eodem beneficio, perinde ac ſi in nos eſſet collatum, perpetuo devinctos fore. In calce mutuam operam & ſtudium deferemus. Conſtat enim, epiſtolam commendaticiam ex duobus miſceri generibus, ſuaſorio & demonſtrativo. Quum enim eum, quem commendamus, cum laude deſcribimus, in demonſtrativo genere verſamur: quum rem ipſam aut honeſtam, aut utilem, aut facilem oſtendimus, in deliberativo. Sed brevis debet eſſe commendatio, neque nimis accurata, præſertim ſi ad eum ſcribimus, cui ſumus ipſi vehementer commendati. Teſtimonii enim pondus habere debet potius quam diſputationis ſpeciem. Et hujus generis eſſe poteſt triplex tractatio: Recta, obliqua, & jocoſa. Recta, quum aperte docebimus, eum eſſe dignum favore, quem commendamus. Obliqua, quum negabimus nos hunc commendare velle; tantum admonere, ut hominem velit cognoſcere: futurum enim, ut quum alii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

gratias agere ſoleant iis, qui commendationem recepiſſent, ille ultra gratias ſit acturus, quod noſtra opera contigerit noſſe talem virum. Jocoſa, quum intelligemus, nos plus effecturos ſermonis jucunditate, quam ſeriis argumentis. Non arbitror opere precium, de ſingulis exempla proponere, ne nimium increſcat voluminis magnitudo. Tantum in ſylva formulas aliquot adnotabimus. Commendatorii generis exempla quum apud Ciceronem ſunt plurima: tum illa epiſtola, cujus initium eſt: Nondum erat auditum: univerſum commendandi artificium una complectitur.

Hermannus Theologus Andronio Bolano antiſtiti S. D.

QUanquam mihi Dionyſii mei fortunæ majori propemodum, quam meæ ipſius curæ eſſent, præſul humaniſſime, idque non modo propter vetuſtiſſimam arctiſſimamque, quæ mihi cum ejus familia fuit, neceſſitudinem, verum etiam propter admirabilem hominis & modeſtiam, & probitatem: tamen eum tibi pluribus verbis commendandum non putavi, ne vel de noſtra amicitia, vel de hominis virtute parum fiſus viderer. Id enim noſtra neceſſitudo, qua nihil arbitror inveniri conjunctius, poſtulare videtur, ut quemcunque benevolentia complectendum

ſtatuiſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ſtatuiſſem, idem tibi quoque & chariſſimus, & quam commendatiſſimus debeat haberi. Tanta rurſum eſt hominis tum probitas, tum modeſtia, tum eruditio, ut vel citra meas literas cum optimo cuique, tum tibi ejuſmodi virorum amantiſſimo non poſſit non eſſe quam commendatiſſimus: niſi utrumque parum novi, præſertim quod tibi ipſi cum patre hujus, viro, ut ſcis, omnium, qui unquam fuerunt, gratiſſimo, vetus hoſpitium fuerit. Non eguit quidem ille noſtra commendatione, quanquam commendari plane voluit, & uni adeo tibi voluit. Mirum enim dictu fuerit, quantum fiduciæ in tua unius humanitate repoſuerit, quam amanter de te & loquatur, & ſentiat. Neque enim quæ eſſent à mente diverſa, loqui conſuevit. Nec errat, mea quidem ſententia. Cui enim obſcurum eſt, quantum pro tua autoritate, & apud illuſtriſſimum principem, & populum, valeas? Tum quantum ſtudioſis viris ſemper faverit tua benignitas, ſæpe majorum ſuorum antehac, nunc & mea prædicatione didicit. Res eſt autem ejuſmodi, ut tibi non multum negotii, huic plurimum commoditatis ſit allatura. Debet huic Abbas Syrus ex agris neſcio quibus, jam multorum annorum fructus, homo, ut ſcis, & pecunioſus, & calumnioſus: cujus quidem prædeceſſores ſine ulla controverſia conſtanter hactenus ſolverunt. Hic ſi-

mul atque inſatiabilem habendi ſitim una cum mitra eſt adſequutus, debitum inficiatur, in jus, imo potius in injuriam vocat. Pudet dicere, quas Proteus ille optimo adoleſcenti tergiverſationes nectat, quam aſtutas elabendi vias quærat, hominem noſti. Quod quidem cum ſemper moleſtum eſſe debeat, quia iniquum, tum hoc tempore Dionyſio meo incommodiſſime ſane objicitur, hoc in tempore negari pecuniam, quum ea ſic eſt opus, ut quum maxime. Proximo vere erat doctoris inſignia conſequuturus, quo majore cum autoritate poſſet Reip. commodis inſervire. Eſt enim juris utriuſque mire peritus. Vide autem quam iniquum ſit, hujus Midæ cauſificationibus ſtudioſiſſimum juvenem è medio ſtudiorum ſuorum curſu ad injuſtas lites vocari, & jam multis ſudoribus promeritum honorem pene è manibus extorqueri. Rem jam partim ex me cognoſti, reliqua ex ipſo coram agente diſces. In te uno utriuſque noſtrum ſpes ſita eſt. Quare te per noſtram benevolentiam, & paterni hoſpitii memoriam, majorem in modum oro, ut ei in cauſa æquiſſima præſidio velis eſſe. Abbatem iſtum vel odio, vel autoritate, vel metu ad ſolvendum compellas: à litibus quibus maxime paſcitur, deterreas. Et magna & multa ſunt tua in me officia: hoc tamen ita mihi erit gratum, ut pro omnium ſummo ſim habiturus. Apud

juve-

juvenem ita beneficium collocaris, ut nunquam antehac apud quenquam rectius. Bene vale.

Eſt vulgare ac frigidum commendationis genus, cum hoc officium extorquetur à nobis.

Si tibi moleſtus ſum, huic imputa. Nam mihi fuit moleſtior.

Tu pro tua prudentia, ubi ex ipſo jam cognito, quid ſibi velit, cognoris, diſpicies, quid ſit factu optimum.

Commodabis illi mea cauſa, ſi modo id potes abſque tuo incommodo: ſin minus, quovis ablega hominem potius quam ut ad me redeat.

Eſt & jocoſa commendatio, quæ nonnunquam plus efficit quam ſeria. Exemplum eſt in epiſtolis Joannis Campani, qui monachum quendam importunum commendat ſuo Cardinali, & nos aliquando ſic puſillum quendam, & recalvaſtrum ac macilentum commendavimus Mecœnati noſtro, qui per eum miſerat pecuniam, & in literis calvum appellarat, ſolitus & me joco calvum dicere, quod eſſem raro capillitio. Commendavimus autem in hanc ferme ſententiam. Calvus ille calvo pecuniam bona fide reddidit. Verum ſi pernoſſes quo in ſtatu ſit iſte calvus, haudquaquam admirareris, hominem ſic eſſe mamacilentum, ut vix oſſibus hæreat: ſic eſſe

raro capillitio, ut vix tres pili ſuperſint in capite. Eſt illi longa lis apud tuum tribunal. Ea res ſic expilat, ſic exugit hominem, ut ni tua ſuccurrat bonitas, ne pilum quidem nummorum ſit uſquam habiturus, & periculum ſit ne prorſus fame pereat. Cauſa pia eſt, pro matre litigat: neque quidquam ſupereſt, niſi ut ſuprema ſententia pronuncietur. Bene volo homini. Quur enim non faveat ſimilis ſimili? Eodem beneficio tibi duos Calvos, duos magnos viros obligabis.

Hæc frivolum videretur admonere, niſi conduceret ad hoc, ut præceptor ex his facile reperiat varias thematum formas.

Commendaticia Sylva.

Epiſtola lib. epiſt. fam. 1. cujus initium. Aulo Trebonio, tota hujus generis eſt. Lentulum noſtrum eximia ſpe, ſummæ virtutis adoleſcentem, cum cæteris artibus quibus ſtuduiſti ſemper ipſe, tum in primis imitatione tui, fac erudias. Nulla enim erit hac præſtantior diſciplina. Quem nos, & quia tuus, & quia te dignus eſt filius, & quia nos diligit, ſemperque dilexit, in primis amamus, charumque habemus.

Lib. 2. Fabio viro optimo. Tota.

L. Valerium juriſconſultum valde tibi commendo, ſed ita, etiam ſi non eſt juriſconſultus. Melius enim ei cavere volo, quam ipſe aliis

aliis ſolet. Valde hominem diligo. Eſt ex meis domeſticis, atque intimis familiaribus. Omnino tibi agit gratias, ſed idem ſcribit, meas literas maximum apud te pondus habituras. Id eum ne fallat, te etiam atque etiam rogo.

Atque ipſum tibi Pomponium ita commendo, ut quanquam ipſius cauſa confido te facturum eſſe omnia, tamen abs te hoc petam, ut ſi quid reſidet in te amoris erga me, id omne in Pomponii negotio oſtendas. Hoc mihi gratius facere nihil potes.

Lib. 6. Cum A. Cecinna tanta. Tota, & elegans.

Hunc, mi Cæſar, ſic velim omni tua comitate complectare, ut omnia, quæ per me poſſis adduci, ut in meos conferre velis, in unum hunc conferas: de quo tibi homine hoc ſpondeo, non illo vetere verbo meo, quod cum ad te de Milone ſcripſiſſem, jure luſiſti, ſed more Romano, quomodo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem eſſe neminem. Accedit etiam, quod familiaritatem inducit in jure civili ſingularis memoria, ſumma ſcientia. Huic ego neque tribunatum, neque præfecturam, neque ullius beneficii certum nomen peto: benevolentiam tuam & liberalitatem peto. Neque impedio, quo minus, ſi tibi ita placuerit, etiam hiſce eum ornes gloriolæ inſignibus. Totum denique hominem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

minem tibi trado de manu, ut ajunt, in manum tuam iſtam, & victoria, & fide præſtantem. Sumus enim putidiuſculi, quanquam per te vix licebit. Verum, ut video, licebit. Rufum iſtum amicum tuum, de quo iterum ad me ſcribis, adjuvarem quantum poſſem, etiam ſi ab eo læſus eſſem, cum te tantopere viderem ejus cauſa laborare. Cum vero & ex tuis literis & illius ad me miſſis intelligam & judicem, magnæ curæ ei ſalutem meam fuiſſe, non poſſum ei non amicus eſſe: neque ſola tua commendatione, quæ apud me, ut debet, valet plurimum, ſed etiam voluntate ac judicio meo.

Lib. 11. Permagni intereſt. Tota, & elegans.

Item proxima: Lamia uno omnium. Item eodem lib. Cum Appio Claudio.

Lib. 13. Etſi non ſatis. Eodem: Cajo Aviano. Item proxima: Aulum Fuſium.

Item multæ ſequentes epiſtolæ ſunt ejuſdem generis. Eodem: Non dubito. Quin totus hic liber nihil habet præter epiſtolas commendaticias. Lib 15. Marcum Fabium.

Quare cæteris in rebus tantum ei tribues, quantum humanitas tua amicitiaque noſtra poſtulat.

De Tullia mea tibi antiquiſſimum eſſe video: idque ita ut ſit, te vehementer rogo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Ego autem, mi Plance, etſi non dubitabam, quin & S. C. & lex, & Coſſ. decretum, ac literæ, apud te plurimum autoritatis haberent, teque ipſum Attici cauſa velle intellexeram: tamen hoc pro conjunctione & benevolentia noſtra mihi ſumpſi, ut id à te peterem, quod tua ſingularis humanitas ſuaviſſimique mores à te eſſent impetraturi. Id autem eſt, ut hoc, quod te tua ſponte facturum eſſe certo ſcio, honoris noſtri cauſa libenter, non prolixe, ſed celeriter facias. Mihi nemo eſt amicior, nec jucundior, nec charior Attico, cujus antea res ſolum familiaris agebatur, eaque magna, non acceſſit etiam exiſtimatio, ut quod conſecutus eſt magna & induſtria & gratia vivo Cæſare, mortuo id te adjuvante obtineat. Quod ſi à te erit impetratum, ſic velim exiſtimes, me de tua liberalitate ita interpretaturum, ut tuo ſummo beneficio me adfectum judicem.

Ego etiam, mi Cicero, proprie familiariterque te rogo, ut Veterem ames, veliſque eſſe quam ampliſſimum, qui etſi nulla re deterreri à propoſito poteſt, tamen excitari tuis laudibus indulgentiaque poterit, quo magis amplexetur ac tueatur judicium ſuum. Id mihi gratiſſimum erit.

Filiam meam, & tuam, Ciceronemque noſtrum, quid ego, mi frater, tibi commendem? Quin illud mœreo, quod tibi non

minorem dolorem illorum orbitas adfert, quam mihi. Sed te incolumi, orbi non erunt.

Itaque eum tibi commendo majorem in modum, hominem domi ſplendidum, gratioſum etiam extra domum: quem fac ut tu liberalitate tibi obliges. Eſt tribunus militum in exercitu noſtro. Gratum hominem obſervantemque cognoſces. Trebatium ut valde ames, vehementer te rogo.

Quare ut inſtituiſti, complectere adoleſcentem.

Ex lib. ad Brutum, tota. Bibulus. Item epiſt. Multos tibi.

Omnibus rebus ita eum tractes, ut intelligat noſtram commendationem non vulgarem fuiſſe.

Commendatoria ad nuptias exemplum.

TOta epiſt. lib. 1. Petis ut frat.

Elegans exemplum commendationis, erit tota illa epiſt. lib. 2. cujus initium. Et tu occaſiones obligandi me avidiſſime amplecteris.

Lib. 3. epiſt. Quod ipſe amicis tuis.

Lib. 4. Calviſium nepotem,

Eodem lib. Si quid omnino. Rurſum lib. 6. Attilium Creſcentem.

Obliga me, obliga ante, quam dicat: nam cum dixerit, gratias ages. Spondeo, ſolicitudini tuæ, ſpei meæ, magnitudini cauſæ ſuffecturum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Eſt indolis optimæ, brevi producturus alios, ſi hic interim provectus fuerit à nobis.

Accepiſſe te beneficium credes, cum propius inſpexeris hominem, omnibus honoribus, omnibus titulis (nihil volo elatius de modeſtiſſimo viro dicere) parem.

Videor ergo demonſtrare tibi poſſe Julium Genitorem: amatur à me, judicio tamen meo non obſtat charitas hominis, quæ ex judicio nata eſt. Vir eſt emendatus & gravis, paulo etiam horridior & durior, ut in hac licentia temporum: quantum eloquentia valeat, pluribus credere potes. Nam dicendi facultas aperta & expoſita ſtatim cernitur. Vita hominum altos receſſus magnaſque latebras habet, cujus pro Genitore me ſponſorem accipe. Nihil ex hoc viro filius tuus audiet, niſi profuturum. Nihil diſcet, quod neſciſſe rectius fuerit: nec minus ſæpe ab illo, quam à te, meque, admonebitur, quibus imaginibus oneretur, quæ nomina, & quanta ſuſtineat. Proinde faventibus Diis, trade eum præceptori, à quo mores primum, mox eloquentiam diſcat, quæ male ſine moribus diſcitur.

Lib. 5. epiſt. Video quam molliter tuos habeas.

Claudius amari à te cupit: dignus hoc ipſo quod cupit, deinde quod ipſe te diligit. Neque enim fere quiſquam exigit iſtud, niſi qui facit, vir alioqui rectus, integer, quietus, ac pene

ultra modum, ſi quis tamen ultra modum, verecundus.

Hunc hominem, appetentiſſimum tui, crede mihi, complectere, adprehende, imo & invita, ac ſic ama, tanquam gratiam referas. Neque enim obligandus, ſed remunerandus eſt in amoris officio, qui prior cœpit.

Commendatio mea.

MUltis in illum beneficiis conferendis reddidiſti te quodammodo obnoxium. Ita enim nunc moribus comparatum eſt, ut poſteaquam multa præſtiteris, hoc tantum meminerint, quod negatum eſt.

Poſteaquam hominem cœpiſti benefaciendo tuum facere, beneficia beneficiis cumulanda ſunt.

Non decet ſtare ſemel incitatam liberalitatem, cujus pulchritudinem uſus commendat.

Cur hunc hominem tibi tanto ſtudio commendandum putarim, mirari deſines ubi eum propius noſſe cœperis.

Huic perſuaſum eſt, & te apud principem, & me apud te plurimum valere: & de te quidem haud fallitur; de me ne fallatur, non tam promeritus ſum, quam cupio.

Pluribus hanc rem abs te contenderem, ni vererer, ne cui de tua humanitate viderer diffidere.

Scio non ſine cauſa dictum Horatio, *Quem*

cui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

cui commendes etiam atque etiam aſpice. Sed hujus hominis integritas ſic mihi multis argumentis eſt explorata, ut non dubitem illum tibi vel capitis mei periculo commendare. Quem ſi complecteris, gratias agam, quod mihi credideris. Sed tu mihi magis ages gratias, quod tibi tradiderim hominem in manum, qui tibi fuerat etiam è longinquo arceſſendus.

Reſponſio ad commendationem.

NUmerium Numeſtium libenter accepi in amicitiam: & hominem gravem & prudentem, & dignum tua commendatione cognovi.

Plinius libr. 6. epiſt. Commendas mihi. Rurſum epiſt. Rogas ut agam.

Quid ego audio? Vis tibi ignoſci, quod me tuis commendaticiis literis oneras. Imo ſic interpretor, ingens beneficium abs te datum, qui tali viro me conciliaris.

Quid poſſim, tu videris. Quis ſit exitus rei futurus, fortunæ in manu eſt. Illud efficiam, ut Antonius intelligat noſtram amicitiam haudquaquam vulgarem eſſe.

Et tu diligenter commendas hominem, & ille mihi viſus eſt dignus, cui tantopere faveas. Sed temporum iniquitas in cauſa fuit, quo minus licuerit illi tantum præſtare quantum volebamus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

De monitoria epiſtola.

MOnitoriæ epiſtolæ duplex eſt officium: Et vitium, ſi quod mutari volemus, docte indicare, & quæ ſint agenda, ea neſcienti, tanquam ſcienti, oſtendere. Et quoniam vix quiſquam æquo animo ſua diſcit vitia, ideo reprehenſionis acerbitatem laude mitigabimus. Cum mula in eo ſint egregia, negabimus paſſuros nos, ut tot virtutes unius vitii nævo obſcurentur, neque commiſſuros, ut tantus amicus cum exceptione laudetur. Deinde ipſum vitium vel ab ætate, vel ab imprudentia extenuabimus, vel maximis quoque viris idem fuiſſe oſtendemus, aut certe ipſum quidem eſſe mutandum, ſed tamen ab animi liberalitate, aliave virtute proficiſci, & haud magno negotio mutari poſſe. Nos hæc præcipuo in illum amore ſcribere dicemus, aliis non idem facturos. Orabimus ut pari libertate in nos utatur, niſi forte minus amet. Id enim proprium amicitiæ mnuus, ut libera ſit admonitio ac mutua. Et ſimilia, quæ ad hanc ſententiam pertinebunt.

Quod ſi tyranno, regi, aut alioqui potenti ſcribimus, cujus aures nullam omnino ſint reprehenſionem admiſſuræ, eum falſo laudantes reprehendemus. Quum enim multas in eo virtutes prædicamus, à quibus eſt alieniſſimus: cum item in aliis quædam abominanda

ſa execramur vitia, à quibus illum immunem
eſſe dicimus: tacite admonemus, agnoſcen-
tem, quid mutare, qui ſequi debeat. Hoc equi-
dem conſilio laudationes illas principum re-
pertas fuiſſe auguror, ut ſub laudis ſpecie
ſuorum vitiorum ſine offenſa, ſine pudore
admonerentur. Alioqui quid ea adſentatio-
ne fœdius? Ubi vero ſine reprehenſione,
quid agendum ſit, oſtendemus, autoritatem
quandam nobis conſtituamus oportet, ſine
ejus, quem monemus, injuria. Idque vel
ab ætate, qua illum longe præcedimus, vel à
multarum rerùm uſu, qui in eo tantus per
ætatem nondum eſſe potuit: vel à diuturno
ſtudio, in quo nos ſimus plurimis annis ver-
ſati, illo nunc ingrediente. Pollicebimur, nos
amantiſſime, ſimulque fideliſſime conſultu-
ros. Demum gravitate quadam ſermonis,
quid quomodo fieri conveniet, oſtendemus.

Probatiſſimorum autorum dictis & exem-
plis crebris utemur, præſertim eorum quo-
rum autoritas gravis eſt apud eum quem
admonemus, & quid quemque laudis aut in-
famiæ conſequutum ſit, oſtendemus. Ad
prius illud admonendi genus, quo amicum
vel blandius vocamus ad meliora conſilia, vel
liberius objurgamus, pro perſonarum aut re-
rum varietate, multum conducet liber Plu-
tarchi, quem ſcripſit de diſcernendo adulato-
rem ab amico. Ad poſterius hoc, quod tan-
tum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

tum docet, non objurgat, conferent Epiſtolæ, imo libri omnes Senecæ, Cypriani, Hieronymi, & aliorum qui vivendi formam diverſis præſcripſerunt. Sed præcipue Plutarchi libelli, qui morales appellantur. In priore reperientur hujuſmodi ferme themata. Admonendus amicus ſubmoroſus, ut magis ſeſe accommodet ad mores omnium. Sit magis comis in uxorem, mitior in liberos, clementior erga famulos, obſequentior erga amicos. Item qui linguæ ſit liberioris, admonendus ut circumſpectius loquatur, quod non eodem candore ab omnibus excipiantur, quæ dicuntur. Item amicus plus ſatis addictus ſtudiis, admonebitur, ut parcat valitudini, ut ſe partiatur ſtudiis ac neceſſariis negotiis, ut ſe magis accommodet ad ſenſum communem. Ita qui ſimplicioris erit ingenii, admonebitur, ne quid fidat fictis amicis. Qui deditus erit aleæ, revocabitur ad alios luſus. Qui profuſior, ad frugalitatem: qui ferocior, ad modeſtiam: qui incogitantior, ad vigilantiam. Atque item de cæteris, nam ſunt innumera. Hoc genus minimum differt à ſuaſorio. In poſteriore licet hujuſmodi themata fingere: In ſtudio literarum quomodo verſandum: ſtylus quibus modis potiſſimum parandus: Quibus rebus concilianda fama: quibus artibus vitari poſſit invidia. Quo pacto colenda amicitia. Quid vitandum aut

ſequen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

:quendum in matrimonio; qua de re ſcrip-
:t Plutarchus. Quibus modis inſtituendi li-
eri. Quid faciendum ludimagiſtro. Quid
i, qui decreverit in aula principium vivere.
Quod officium boni medici, principis aut
piſcopi, ducis aut militis, boni concionato-
is. Ex his ſimilia licebit ſimileſque materias
omminiſci. Sæpe miſcetur utrunque ge-
ius, cujus accuratiſſimum exemplum ſi quis
quærit, legat Ciceronis ad Q. fratrem epiſto-
am, cujus initium: Etſi non dubitabam
quin hanc epiſtolam. Præſtabit in hujuſmo-
di thematibus exerceri, unde præter phraſim
paratur & prudentia, potius quam in frivolis
& anilibus materiolis. In re tam varia non
magni referebat exemplum ſubjicere, ſed ta-
men hoc faciemus, ne prorſus exemplo careat
præceptio.

Exemplum Epiſtolæ monitoriæ.

QUoniam ex Italia reverſus, inter tuos vi-
vere decreviſti, eritque tibi & pro tua e-
ruditione, & natalium ſplendore, & vitæ dig-
nitate in omnium oculis ſumma cum expe-
ctatione vivendum, oras ut ſenex juveni opti-
mam quandam vivendi formam common-
ſtrem, quo poſſis & malevolorum reprehen-
ſionem effugere, & optimi cujuſque judicio
probari: denique & animi tranquillitati &
corporis valetudini conſulere. Incredibile
dictu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

dictu eſt, quantum jam nunc iſta animi tui maturitate delecter, qui juvenis adhuc, ea quæ ſenes plerique negligimus, mediteris. Optima, inquit Cicero, eſt vitæ eligenda ratio, quam jucundam reddat conſuetudo. Quare quanquam ſingularis tua, & eruditio, & præmatura quædam animi magnitudo, monitore non egeat: tamen quantum ætate, qua ſola re vincimus: quantum longo rerum uſu, qui prudentes efficere ſolet: quantum multorum annorum ſtudio conſequi potuimus, inſtitutum quam optimum præſcribemus. Quod & veterum pleroſque tenuiſſe video, me quoque, quantum potui, ſecutum eſſe gaudeo: ne te quidem ſecutum fuiſſe pœnitebit olim. Principio, quod ſemper feciſti, eum animum obtine, qui nihil acerbum, nihil durum exiſtimet, quod ſit honeſtum, Qui nullo vel metu deterritus, vel ſpe captus, ab officio deflectatur. Quam optimos tibi adjungito. Malos ne laceſſito: tua ne jactes: aliena ne carpas. Fac cum omnibus ſis anteferendus, ipſe te præferas nemini. Amicum ita ames, tanquam aliquando oſurus: inimicum ita oderis, tanquam olim amaturus. Cum bonis officiis certa: nemini adverſeris: omnibus te affabilem præbeas: domi hilaris, foris compoſitus. Nemini tua arcana committas, memor quam fallax ſit multorum amicitia. Beneficium confer libenter, invitus accipe.

ccipe. Moroſitatem inprimis fuge. Officiorum diutiſſime meminiſſe oportuit, injuriarum facile obliviſci. Gloriam ſi contemnes, ultro te ſequetur: ſin ſequeris, fugiet ſequentem. Ne capta laudari, ſed fac laudanda. Cum præpotentibus, aut nulla ſit conſuetudo, aut comis. Nullus ſumptus tibi ſit preciosior tempore: diem in operas partire. Jejunus ſtude, aut ſcribe: pranſus hilariora quædam agito: ceſſa nunquam. His rationibus ſi diligenter uteris, & animi tranquillitati conſules, & charus quamplurimis, nemini odioſus eſſe poteris. Corpus vero moderatis agitationibus exerce, ne ignavia torpeſcat, neve immodicis laboribus frangatur. Cibus ſit temperatus ac tempeſtivus: prande liberalius: cœna parcius: potus non quantum libidini, ſed quantum naturæ ſatis eſt, ſume. Vale.

Aliud Exemplum.

DUm te incredibili quodam ardore literarum flagrare minime dubitarem, Chriſtiane, non vulgaris amice, hortatore nihil opus eſſe putavi, ſed ejus quam ingreſſus eſſes, viæ duce modo, ac tanquam indice. Id quod mei officii eſſe judicavi, videlicet ut tibi, homini non modo multis modis copulatiſſimo, verum etiam jucundiſſimo, veſtigia, quibus ipſe à puero eſſem ingreſſus, com-

mon-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

monſtrarem. Quæ ſi tu pari cura accipies, atque ego dicturus ſum, futurum confido, ut neque me monuiſſe, neque te paruiſſe pœnituerit. Prima igitur cura ſit, ut præceptorem tibi deligas quam eruditiſſimum. Neque enim fieri poteſt, ut is recte quenquam erudiat, qui ſit ipſe ineruditus. Quem ſimul atque nactus eris, fac modis omnibus efficias, ut ille patris in te, tu filii viciſſim in illum induas affectum. Ad quod quidem cum ipſa honeſti ratio nos debet adhortari, quod non minus debeamus iis, à quibus recte vivendi rationem, quam à quibus vivendi initia ſumpſimus: tum mutua iſta benevolentia tantum ad diſcendum habet momenti, ut fruſtra ſis literarum præceptorem habiturus, niſi habueris & amicum. Deinde ut te illi & attentum & aſſiduum præbeas. Contentione enim immodica nonnunquam obruuntur ingenia diſcentium. Aſſiduitas vero & mediocritate ſua perdurat, & quotidianis incrementis majorem opinione acervum accumulat. Satietate cum omnibus in rebus, tum in literis nihil pernicioſius. Laxanda eſt igitur aliquoties illa literarum contentio: intermiſcendi luſus, ſed liberales, ſed literis digni, & ab his non nimis abhorrentes. Imo mediis ipſis ſtudiis perpetua quædam voluptas eſt intermiſcenda, ut ludum potius diſcendi, quam laborem exiſtimemus. Nihil enim perquam

diu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

diu fieri poteſt, quod non agentem aliqua voluptate remoretur. Optima quæque ſtatim ac primum diſce. Extremæ enim eſt dementiæ, diſcere dediſcenda. Quod in curando ſtomacho ſolent præcipere medici, idem tibi in ingeniis ſervandum puta. Cave ne aut noxio, aut immodico cibo ingenium obruas: utroque enim juxta offenditur. Ebrardum, Catholicon, Brachylogum, cæteroſque id genus, quos percenſere neque poſſum, neque operæpretium eſt, iis relinquito, quos barbariem immenſo labore diſcere juvat. Initio non quam multa, ſed quam bona percipias, refert. Sed jam rationem accipe, qua poſſis non ſolum rectius, ſed etiam facilius diſcere. Hoc enim in homine artifice præſtare ſolet artis ratio, ut tantundem operis, tum rectius expeditiuſque, tum levius etiam efficiat. Diem tibi in operas partire, id quod & à Plinio Secundo, & à Pio Pontifice Max. viris præſtantiſſimis, factitatum legimus.

Principo, quod caput eſt, præceptorem interpretantem, non attentus modo, ſed & avidus auſcultato. Non contentus impigre ſequi differentem, aliquoties prævolare contende. Omnia illius dicta memoriæ, præcipua etiam literis mandabis, fideliſſimis vocum cuſtodibus. Quibus rurſus ita confidas cave, ut dives ille ridiculus apud Senecam: qui ſic animum induxerat, ut ſe te-

nere

nere crederet, quicquid ſervorum quiſquam meminiſſet. Noli committere, ut codice habeas eruditos, ipſe ineruditus. Audita, n effluant, aut apud te, aut cum aliis retract. Nec his contentus, aliquam temporis par tem tacitæ cogitationi tribuere memento quam unam D. Aurelius, tum ingenio, tum memoriæ inprimis, conducere ſcripſit.

Conflictatio quoque & tanquam palæſtr ingeniorum, nervos animi præcipue tum o ſtendit, tum excitat, tum adauget. Nec ſci ſcitari, ſi quid dubitabis, nec caſtigari, ſi qui errabis, ſit pudor. Nocturnas lucubratione atque intempeſtiva ſtudia fugito: nam & in genium extinguunt, & valetudinem vehe menter offendunt. Aurora muſis amica eſt apta ſtudiis. Pranſus, aut lude, aut deambu la, aut hilarius confabulare. Quid quod inter iſta quoque ſtudiis locus eſſe poteſt? Cibi, non quantum libidini, ſed quantum valetudini ſatis ſit, ſumito. Sub cœnam pauliſper inambula: cœnatus, idem facito. Sub ſomnum, exquiſiti quippiam, ac dignum memoria, legito. De eo cogitantem ſopor opprimat: id experrectus à te ipſo repoſcas. Plinianum illud ſemper animo inſideat tuo: Omne perire tempus, quod ſtudio non impertias. Cogita juventa nihil eſſe fugacius: quæ ubi avolarit ſemel, redit nunquam. Sed jam hortator eſſe incipio; indicem pollicitus. Tu,

ſua-

ſuaviſſime Chriſtiane, hanc formam, aut ſi quam poteris meliorem, ſequere, ac bene vale.

Qui ſit modus repetendæ lectionis.

QUibuſdam prima ac unica fere cura eſt, ſtatim ad verbum ediſcere: quod equidem non probo: eſt enim tum magni laboris, tum fructus prope nullius. Quorſum enim attinet, pſittaci more, verba non intellecta reddere? Commodiorem igitur viam accipe. Lectionem quidem auditam continuo relege: ita ut univerſam ſententiam paulo altius animo infigas. Deinde à calce rurſus ad caput redibis, & ſingula verba excutere incipies, ea duntaxat inquirens, quæ ad grammaticam curam attinent. Videlicet, ſi quod verbum obſcurum, aut ancipitis derivationis, ſi heteroclitæ conjugationis: quod ſupinum, quod præteritum faciat: quos habere majores, quos nepotes, quam conſtructionem: quid ſignificet: & hujuſmodi nonnulla. Hoc ubi egeris, rurſum de integro percurrito: ea jam potiſſimum inquirens, quæ ad artificium rhetoricum ſpectant. Si quid venuſtius, ſi quid elegantius, ſi quid concinnius dictum videbitur, adnotabis indice aut aſteriſco appoſito. Verborum compoſitionem inſpicies, orationis decora ſcrutabere. Autoris conſilium indagabis, qua quicquid ratione dixerit. Ubi quid te delectaverit vehementius, cave præ-

ter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ter caſam (quod ajunt) fugias. Fige pedem ac abs te ipſo rationem exige, quare tantope re ſis ea oratione delectatus: cur non ex cæ teris quoque parem cœperis voluptatem. Invenies, te acumine, aut exornatione aliqu oratoria, aut compoſitionis harmonia, aut ne omnia perſequar, ſimili quapiam cauſſ commotum fuiſſe. Quod ſi aliquod adagium ſi qua ſententia, ſi quod proverbium vetus ſi qua hiſtoria, ſi qua fabula, ſi qua ſimilitu do non inepta, ſi quid breviter, acute, au alioqui ingenioſe dictum eſſe videbitur, i tanquam theſaurum quendam animo dili genter reponendum ducito ad uſum & a imitationem. His diligenter curatis, ne pi geat quarto iterare. Nam hoc habent erudi torum virorum, ſummo ingenio, ſummis vi giliis elucubrata ſcripta, ut millies relecta magis magiſque placeant, ſemperque admi ratori ſuo novum miraculum oſtendant. I quod tibi in tabula tua ſæpenumero nec ſin cauſa laudata evenire ſolet, quod antea no animadvertiſſes, idem tibi multo amplius i bonis autoribus eveniet. Releges igitur quar to, ac quæ ad philoſophiam, maxime Ethi cen, referri poſſe videantur, circumſpicies: quod exemplum, quod moribus acommoda ri poſſit. Quid autem eſt, ex quo non ve exemplum vivendi, vel imago quædam, ve occaſio ſumi queat? Nam in aliorum pulchr

a

ac turpiter factis, quid deceat, quid non, juxta videmus. Hæc ſi facies, jam vel edidiceris, quanquam aliud egiſti. Tum demum, ſi libet, ad ediſcendi laborem accedito: qui tum aut nullus erit, aut certe perquam exiguus. Quid deinde? Reſtat, ut cum ſtudioſis congrediaris, tuas annotationes in medium proferas, viciſſimque illorum audias: alia laudabis, alia reprehendes: tua partim defendes, partim caſtigari permittes. Poſtremo quod in aliis laudaſti, tuis in ſcriptis imitari conaberis. Secreta ſtudia à doctis laudantur: at ita, ut poſtea è latebris in harenam prodeamus, viriumque noſtrarum periculum faciamus. Id quod ſapientiſſime à Socrate eſt dictum. Experiamur utrum partus ingeniorum vitales ſint, nimirum obſtetricum induſtriam imitati. Quare alternatim utriſque utetur, qui non vulgariter volet evadere doctus. Vale.

Aliud exemplum de vita aulica.

SCribis te nolentem ac reluctantem voluntate parentum rapi, protrudique in aulam principis. Quando igitur neceſſitas vinci non poteſt, ſupereſt ut commode utendo perficias, ut aliquando te iſthinc explices quam minimo malo. Nec enim omnibus infeliciter ceſſit hanc adiſſe Laïdem. Et ne tibi videar non ſatis gravis admonitor, ſcito me ab ipſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

pueritia ad annum uſque quinquageſimum in aulis principum militaſſe. Primum illud tecum ſtatuito, ne quid cui credas, quantumvis in ſpeciem amico, quantumvis arridenti, complexanti, pollicenti, dejeranti. Nec quenquam exiſtimes tibi ex animo amicum, nec tu ſis cuiquam amicus ex animo: tamen perinde quaſi neminem non ames, ita blandus & comis eſto ſingulis. Eſto largiſſimus eorum officiorum, quæ tibi nihil adferunt impendii. Saluta blande, complectere, cede viam, aperi caput, ſubinde repete honoris & charitatis titulos, lauda affatim, pollicere benigniter. Prius igitur domi vultum componito, ut is tibi paratus ſit ad omnem fabulæ partem, ne quid veri adfectus in facie ſubluceat. Meditanda domi eſt actio, ut oratio vultui, ut vultus ac totius corporis geſtus orationi fucatæ ſubſerviat. Hæc ſunt aulicæ philoſophiæ rudimenta, ad quæ nullus erit idoneus, niſi prius omnem pudorem abſterſerit, ac vultu nativo domi relicto, quaſi perſonam ſumpſerit. Proximum erit, ut factiones totius aulæ ſubodoretis, ſed ita, ne cui te facile admiſceas. Si quos, aut ſi quas videris nihil non poſſe apud principem, vide ut te ſemper inflectas ad latus navis felicius. Nec pudeat, aut pigeat adſentari morionibus etiam, quod animadverteris eſſe gratos Jovi. Sed hunc ipſum omnibus technis captabis. Quoties in illius

con-

conſpectu conſiſtes, arte præ te feres ſimplicem quandam alacritatem, quaſi gaudio geſtias quoties illi datur adeſſe. Et poſteaquam comperiſti, quibus rebus offendatur, quibus oblectetur, non multum erit negotii apud illum quamvis magnam inire gratiam. Commode ſubſervies, ad orationem arridebis: ſi loqui non dabitur, applaudas velut admirabundus. Sed apud alios plenis (ut ajunt) tibiis illius laudes decantabis. Aliqui certe perferent, ſi paſſim prædicaveris. Nunc hic, nunc illi tibi captandus erit munuſculo, ſed eleganti & apto magis, quam precioſo, ne videaris aureo piſcari hamo: pretium addes oratione. Excuſabis tenuitatem fortunæ. Ubi illa contigerit opulentior, polliceberis montes aureos. Si qua præda affulſerit, cave quiſquam deorum aut hominum tibi tam charus ſit, ut illi cedas. *Semper tibi proximus eſto*. Quoties de re agitur, vel patri verba danda ſunt: Non ſemper in aula ſpirant venti ſecundi: ubi ſpirant, arripienda eſt occaſio. Nullius jurisjurandi tam ſancta ſit tibi religio, ut hujus gratiá patiaris opimam prædam elabi de manibus. Si quibus principem ſenſeris vehementer infenſum, ac diverſam factionem geſtire victoria, ſemper accommoda te felicioribus, ſed ita, ut alteram partem non lædas capitaliter, niſi id fiat tuo magno certoque bono. Solent enim principum favo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

res, ventorum in morem, ſubinde reflare in diverſum. In ſumma, ubique venare commodum tuum, ne quem aperte lædas. Cave menſam habeas domi, ea res exhauriet te ſumptibus. Longe præſtat convivam eſſe, quam convivatorem. Noli ſupputare quanti conſtet una cœna domi data, ſed ſubducito rationem, ad quantam ſummam poſt annum ea res tibi ſit reditura. Proceres aliquot cole. Horum menſis te adjungito, ſed ita ne crebrius ad eundem. Hic comis & commodus eſto conviva, ſic feſtivus ac lepidus ut ne quem offendas. Si quid in te dictum erit petulantius, in luſum jocumque vertito, etiam ſi ſeria res ſit. Ab omnibus tanquam ab hoſtibus caveto. Ne cui concredas unde te poſſit lædere. Si quos ſenſeris tibi parum amicos, fac artificio ſummo diſſimules, & communibus officiis hoc magis apud illos amicum agas. Lauda apud eos, quod ſuſpicaris renunciaturos: hac arte aut fient amici, aut mitius erunt inimici. Tantum cave, ne quā detur anſa lædendi. In cæteris nugis aulicorum eſto lepidus congerro. Tantum ab alea temperato: ſiquidem ad hunc ſcopulum multi fecere naufragium, ſic, ut vix licuerit enatare nudos. Da operam, ut quam minimum inquineris. Ad rem augendam & conſtabiliendam ubique vigila. Ubi ſatis pingueris excogitanda ratio, ut quod paucis contingit

feli

feliciter te ab aula ſeducas, tibique vivas. Neque perpetuus adſis principi, neque nimium diu abſis: quorum alterum parit tædium ac ſatietatem, alterum oblivionem. Ut autem etiam commodo tuo abſis, ambi legationes, ſed favorabiles, minimique negotii: ita ſubinde redibis novus ad principem tuum. Semper eſto querulus ac petax: & quemadmodum callidæ meretrices, variis nominibus ac modis, ſemper aliquid auferunt ab amatoribus; ita tibi ſtudio ſit, ſemper aliquid auferre à principe. Sed ea potiſſimum petenda, quæ ille ſine ſuo ſumptu largiri poteſt. Quod genus ſunt, ſacerdotia, præpoſituræ, abbatiæ. Si quid erit tale, cujus tu capax non ſis, ſuborna qui petant ſuo nomine, ſed tuo commodo. Hæc arbitror eſſe ſatis pro primis elementis: poſthac ubi te profeciſſe videro, abſtruſiora quædam impartiam. Vale.

Exemplum Epiſtolæ quæ habet admixtam objurgationem.

CОntigit tibi genus cum primis honeſtum: contigit res ſatis ampla: contigit ingenium: contigit eruditio non vulgaris, nec deeſt judicium. Quid multis? felix eras, niſi unum quiddam tibi deeſſet, ut hoc tua pace dixerim: nam hæc qui ſcribit, tibi ex animo bene vult, ut ſi quis alius. Quid iſthuc? inquies. Ut animo imperes tuo, mi Saxoni.

Quid conferunt literæ, ſi neſcias uti? Non hercle plus quam cithara ei qui neſciat canere. Ad hoc diſcitur philoſophia, ut ne quid agatur ex adfectuum arbitrio, ſed ex rationis judicio. Et unum hoc quod deeſt ad felicitatem, ipſe tibi præſtare potes: præſtiteris enim illico, ſi magnopere velis. Quid tibi cum iſtis litibus? Sit interim levis momenti, quod & rem deteris, & temporis jacturam facis; animi tranquillitate cares, & minus jucundus es uxori, liberis, amicis, minus adeo tibi ipſi: vides toties periclitari valetudinem tuam. Ut belli, ſic litis incertus eſt eventus. Sed finge certam victoriam; quæſo te, totum hoc quod evinces, tot incommodis emendum putas, etiam vitæ diſcrimine? Scio, non facis iſta tuopte ingenio, quo nihil eſt ad pacem & amicitiam propenſius. Inſtigat te lippus ille veterator, homo factus ad lites. Sed obſecro te per noſtram amicitiam, qui magis libet iſti uni auſcultare, quam optimo parenti, quam his amicis, qui tibi non minus bene volunt, quam ſibi? Tu quidem pro tuo candore alios æſtimas è tuo ingenio: at vereor ne conſultor iſte ſibi conſulat, non tibi. Mihi vultus ipſe hominis impoſtorem clamitat, atque utinam hic mihi ſit læva mens: ſed vereor ne ſero ſapias, meque vatem verum fuiſſe dicas. Rejice nebulonis venenatam blandiloquentiam. Patrem, virum & ſingulari pru-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

prudentia præditum, & tui plus quam paterne amantem: imo tuum ipſius ingenium, tuam eruditionem, in conſilium adhibe. Rem, per arbitros cum adfine tranſige vel parum æquis conditionibus. Fortaſſe capies aliquod rei diſpendium. Crede mihi, ſi rerum omnium rationem ſubduxeris, iſtud diſpendium ſummum erit compendium, etiam ſi in ſolidum pereat, quo de lis eſt. Vale.

Monitoria Sylva.

NAm neque pugnandum arbitrarer contra tantas opes: neque delendum, etiam ſi id fieri poſſet, ſummorum civium principatum, neque permanendum in una ſententia, converſis rebus, ac bonorum voluntatibus mutatis, ſed temporibus adſentiendum: Nunquam enim præſtantibus in Rep. gubernanda viris laudata eſt in una ſententia perpetua permanſio: ſed ut in navigando tempeſtati obſequi artis eſt, etiam ſi portum tenere non queas; cum vero id poſſis, mutata velificatione aſſequi: ſtultum eſt, eum tenere cum periculo curſum quem cœperis, potius quam eo commutato, quo velis tandem pervenire. Sic, cum omnibus nobis in adminiſtranda Republ. propoſitum eſſe debeat id quod à me ſæpiſſime dictum eſt, cum dignitate ocium: non idem ſemper dicere, ſed idem ſemper ſpectare debemus. Etſi eo te adhuc con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

conſilio uſum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipſe diſſentiam, ſed quod ea te ſapientia eſſe judicem: ut meum conſilium non anteponam tuo, tamen & amicitæ noſtræ vetuſtas, & tua ſumma erga me benevolentia, quæ mihi jam à pueritia tua cognita eſt, me hortata eſt, ut ea ſcriberem ad te, quæ & ſaluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena eſſe ducerem à dignitate.

Sed quoniam quid mihi placeret oſtendi, reliqua tu pro tua prudentia conſiderabis.

Scribam aperte, ſicut & mea natura, & noſtra amicitia poſtulat.

Oro, obteſtorque te, pro noſtra vetere conjunctione ac neceſſitudine, proque ſumma mea in te benevolentia, & tua in me pariter, te ut nobis, parenti, conjugi, tuiſque omnibus, quibus es fuiſtique ſemper chariſſimus, ſalvum conſerves: incolumitati tuæ, tuorumque, qui ex te pendent, conſulas. Quæ didiciſti, quæque ab adoleſcentia, pulcherrime à ſapientiſſimis viris tradita, memoria & ſcientia comprehendiſti, iis hoc tempore utare: quos conjunctos ſumma benevolentia plurimiſque officiis amaſti, eorum deſiderium ſi non æquo animo, at forti feras.

Nunc tantum ſignificandum putavi, ut potius amorem tibi oſtenderem meum, quam oſtentarem prudentiam.

Adhuc enim patitur tua ſumma humanitas

as & ſapientia, me, quod ſentiam, libere dicere.

Lib. 10. epiſt. Quæ locutus eſt Furnius noſter.

Ut enim gubernatori curſus ſecundus, medico ſalus, Imperatori victoria: ſic huic moderatori Reip. beata civium vita propoſita eſt, ut opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honeſta ſit. Hujus enim operis maximi inter homines atque optimi, illum eſſe effectorem volo.

Vehementer à te, Brute, diſſentio, neque clementiæ tuæ concedo, ſed ſalutaris ſeveritas vincit inanem ſpeciem clementiæ. Quod ſi clementes eſſe voluerimus, nunquam deerunt bella civilia.

Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta: nihil poteſt eſſe verius.

Nunc, Cicero, nunc agendum eſt, ne fruſtra oppreſſum eſſe Antonium gaviſi ſimus, neu ſemper primi cujuſque mali excidendi cauſa ſit, ut aliud renaſcatur illo pejus.

Etiam illud te admoneo, ne quid ullis literis committas, quod, ſi prolatum ſit, moleſte feramus. Multa ſunt quæ ego neſcire malo, quam cum aliquo periculo fieri certior.

Nec te tam longæ navigationi & viæ per hyemem, niſi bene firmum, committas; neve naviges, niſi exploratè. Qui cupide profecti ſunt, multi naufragia fecerunt. Solent

lent nautæ feſtinare quæſtus ſui cauſa: cautus ſis, mi Tiro.

Accepi tuam epiſtolam vacillantibus literulis, nec mirum tam gravi morbo.

Audio te animo angi, & medicum dicere, ex eo te laborare. Si me diligis, excita ex ſomno tuas literas humanitatemque, propter quam tu es mihi chariſſimus.

Nunc opus eſt te animo valere, ut corpore poſſis. Id cum tua, tum mea cauſa facias, à te peto.

Mihi crede, tuis literis perlectis, exilui gaudio.

Quid eſt enim negotii, continere eos, quibus præſis, ſi te ipſe contineas? Nam ut quiſque eſt vir optimus: ita difficillime eſſe alios improbos ſuſpicatur.

Multis enim ſimulationum involucris tegitur, & quaſi velis quibuſdam obducitur uniuſcujuſque natura. Frons, oculi, vultus, perſæpe mentiuntur, oratio vero ſæpiſſime.

Quid enim ei præcipiam, quem ego in hoc præſertim genere intelligam prudentia non eſſe inferiorem me, uſu vero ſuperiorem?

Quapropter incumbe toto animo & ſtudio omni in eam rationem, qua adhuc uſus es, ut eos, &c.

At ille quidem princeps ingenii & doctrinæ Plato, tum denique fore beatas Reſp. putat, ſi aut docti, aut ſapientes eas regere cœpiſſent:

ſent: aut qui regerent, omne ſtudium in doctrina ac ſapientia collocaſſent.

At ea quidem, quæ ſupra ſcripta ſunt, non ut te inſtituerem ſcripſi, (neque enim prudentia tua cujuſquam præcepta deſiderat) ſed me in ſcribendo, commemoratio tuæ virtutis delectavit: quanquam in his literis longior fui, quam aut vellem, aut me fore putavi.

Sed te illud admoneo, ut te ante compares, quotiedieque meditere reſiſtendum eſſe iracundiæ: quum ea maxime animum movet, tum diligentiſſime linguam eſſe continendam: quæ quidem mihi virtus non interdum minor videtur, quam omnino non iraſci.

Nihil enim nec temere dicere, nec aſtute reticere debeo. Apud Xenophontem eſt, Cyri & Ageſilai ſummo imperio nullum unquam verbum aſperius auditum fuiſſe.

De ſorore quod ſcribis, teſtis erit tibi iſta, quantæ mihi curæ fuerit. Utinam fratris in eam animus eſſet is, qui eſſe deberet. Quem cum eſſe offenſiorem arbitrarer, eas literas ad eum miſi, quibus & placarem ut fratrem, & monerem ut minorem, & objurgarem ut errantem.

Tu pro tua prudentia, quid optimum factu ſit videbis. Niſi mihi fortuna proprium conſilium extorſiſſet, &c.

At vide quanto diligentius homines metuant, quam meminerint.

Pecunia omnium dignitatem exæquat.

Nunc te objurgari patere.

Neque enim tantopere mihi conſiderandum eſt, quid vir optimus in præſentia velis, quam quid ſemper ſis probaturus.

Quo magis te, cui vacat, hortor, cum in urbem proxime veneris, venias autem ob hoc maturius, illi te expoliendum limandumque permittas. Neque enim ego, ut multi, invideo aliis bonum, quo ipſe careo: ſed contra, ſenſum quendam voluptatemque percipio, ſi ea quæ mihi denegantur, amicis video ſupereſſe.

Quod tibi ſcripſi, ut te ſortitum provinciam præmonerem, plurimum tibi credas, nec cuiquam ſatis fidas: deinde ſcias, ſi quis forte te, quod abominor, fallat, paratam ultionem; qua tamen ne ſit opus, etiam atque etiam attende. Neque enim tam jucundum eſt vindicari, quam decipi miſerum.

Poſſum ego, quod pluribus verbis, pluribus etiam voluminibus philoſophi docere conantur, ipſe breviter tibi mihique præcipere, ut tales eſſe ſani perſeveremus, quales nos futuros profitemur infirmi.

Lib. 1. Tota epiſt. cujus initium: Conſulis an exiſtimem.

Quorſum hæc? ne tibi, optimæ indolis juveni, quorundam immenſa luxuria ſpecie frugalitatis imponat.

Con-

Convenit autem amori in te meo, quoties tale aliquid inciderit, ſub exemplo præmonere, quid debeas fugere. Igitur memento, nihil magis eſſe vitandum, quam iſtam luxuriæ & ſordium novam ſocietatem: quæ cum ſint turpiſſima, diſcreta ac ſeparata, turpius junguntur.

Lib. 3. Tota. Cum patrem tuum.

Quomodo principes ſub ſpecie laudis excitandi ſunt ad honeſta, docet Plin. lib. 3. epiſt. Officium conſulatus.

Rurſus libr. 7. epiſt. Terret me hæc tua.

Eodem libr. Quæris quemadmodum, de ratione ſtudii.

Item eodem libr. Deliberas mecum.

Rurſum epiſt. Gaudeo quidem. Rurſum lib. 8. Amor in te meus cogit, non ut præcipiam, (neque enim præceptore eges) admoneam tamen, ut quæ ſcis, teneas & obſerves, aut ſcias melius. Nam tota uſque ad finem hujus argumenti eſt, & elegans.

Monitio mea.

DE malo principe tacendum cenſeo: nam ſi male loquaris, ingens periculum eſt: ſi bene, grave flagitium eſt.

Non te cujuſquam autoritas abducat à recto. Eſt quidem conſultum inhærere majorum veſtigiis, ſi quidem illi recto itinere præceſſerunt. Alioqui quid intereſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

inter hunc imitatorem, & gregem, ducem illum ſuum, quoquo ſe conferat, ſequentem?

Hoc ipſo mihi places, quod ipſe tibi diſplices: Nam veriſſime dixit Plinius: *Magis in ſtudiis homines timor, quam fiducia docet.*

Ede tandem aliquod indolis tuæ ſpecimen. Oſtende aulæ, oſtende Reip. patere te aſſignari famæ. Scis illud? Occultæ muſices, &c.

Oſtende, quid in te, hoc eſt, in opere pulcherrimo deſiderem.

Quem ſi ſine exceptione laudaſſem, & fide caruiſſet laudatio, quæ in nullum competit mortalem, & tibi nihil profuiſſem. Nunc omnes intelligunt, & intelligis ipſe, mihi cætera vere placere, quum non diſſimularim, quæ mihi diſpliceant.

Sciebam tibi nihil opus eſſe monitore, ſed tamen libuit admonere, ut, quod facis, faceres.

Quod tranſactum eſt, revocari jam in integrum non poteſt: quid in poſterum oporteat fieri, conſulendum eſt.

Nunc monere te, ſerum eſt, objurgare inhumanum: utinam aut ego poſſim te ex iſtis malis eximere, aut tu monitis meis obtemperans, in iſta non incidiſſes.

Quid faciam? Objurgabo te, qui toties admonitus ut caveres, velut obſtinato devotoque animo temet in iſtas calamitates conjeceris?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ceris? Sed ærumnoſum amicum objurgare crudele eſt. Admonebo? ſerum eſt: utinam ſerum non eſſet. Scio quam tu fruſtra ſoleas admoneri. Complorabo tuam infelicitatem? quid aliud quam plagam exacerbavero? Unum illum ſupereſt, ſi quid tamen ſupereſt; ne doloris impatientia malis per ſe graviſſimis gravius aliquid adjungas, & omnes ingenii conſiliique tui nervos excites, ut te iſthinc evolvas.

Etiam atque etiam cura valetudinem tuam. Et quanquam eſt hyems, tamen memento te Avenione vivere.

Deliberationem tuam ad amicos retuli, quorum una eſt omnium ſententia, ut relictis iſtis nugis oratorum ac poëtarum, te totum ad Jus pontificium conferas.

Cicero id epiſtolæ proprium eſſe putavit, ut, cui ſcribitur, de iis quæ ignorat, certior fiat. At ego ad te ea quæ melius me ipſo tenes.

Quare aut amori meo concedas oportet, aut hanc epiſtolam eſſe neges.

Reſponſio ad Monitionem.

RAras tuas quidem (fortaſſe enim non perferuntur) ſed ſuaves accipio literas, vel quas proxime acceperam, quam prudentes, quam multi & officii, & conſilii! Etſi omnia ſic conſtitueram mihi agenda, ut tu

admo-

admonebas, tamen confirmantur noſtra conſilia, cum ſentimus, prudentibus, feliciterque ſuadentibus idem videri.

De amatoria epiſtola.

AMatoriæ epiſtolæ non omnes eodem in genere verſantur. Aliæ enim petunt, aliæ expoſtulant, aliæ queruntur, aliæ blandiuntur, aliæ purgant. Quare commode de his arte præcipi non poterat. Hujus generis duos ſpecies nonnullos feciſſe video, honeſtam, & turpem. Nos honeſtam, conciliatoriam appellamus, alteram amatoriam. Conciliatoria eſt, qua nos in benevolentiam antea ignoti inſinuamus. Eam ſic inſtituemus: Principio cauſas, quibus ad ambiendam illius amicitiam ſumus accenſi, probabiliter exponemus. Id quanquam vix citra adſentationem fieri poteſt, tamen adſentationis ſuſpicionem accurrate amovebimus. Deinde ſi quid in nobis erit, quod illum ad nos mutuo amandum provocabit, id ſine arrogantia ſignificabimus hoc modo.

Santeranus Fauſto S. D.

TUa carmina, quæ paſſim apud nos incredibili omnium admiratione leguntur, jampridem me accenderunt, ut in amicorum tuorum numerum adſcribi vehementer arderem. Neque enim divinam modo ingenii quandam vim, verum etiam probitatem modeſtiam-

deſtiamque præ ſe ferunt. Incitavit me currentem (ut ajunt) Antonius, qui perſæpe mecum, & amantiſſime, & facundiſſime de his moribus collocutus, ultro etiam hortatus eſt, ut ad te ſcriberem: te eum eſſe, qui non ſolum oblatas amicitias diligenter coleres, ſed etiam ſponte tua ſoleas alios provocare. In te quidem cum omnia ſumma ac divina ſuſpiciam, de me nihil adfirmare poſſum niſi hoc unum: nempe traditurum me tibi hominem, tui obſervantiſſimum, parum quidem eruditum, eruditorum tamen candidiſſimum admiratorem, & prædicatorem ſimplicem: ſimulandi ac diſſimulandi juxta ignarum, & pertinaciſſimum amicorum cultorem: re quidem parum beatum, ſed animo beatiſſimum, liberum, apertum, facilem, denique tui cupidiſſimum. Hunc ſi tu viciſſim amplecti potes, vel ob hoc ipſum, quod te tam perdite amat, fac eum in tuum gregem recipias. Quod ſi feceris, rem palmariam me hodie arbitrabor adſecutum. Tu porro ut cæteris rebus omnibus ſuperes, non commitam ut amoris magnitudine tibi concedam. Vale, ac nos ama.

Quod ſi puellæ animum ad mutuum amorem ſolicitabimus, duobus potiſſimum arietibus utemur, laude, & miſericordia. Laude enim cum omnes homines, tum puellæ inprimis gaudent, potiſſimum autem à forma, in

qua

qua ſummum bonum conſtituunt: tum ab ætate, moribus, genere, cultu, & rebus conſimilibus. Deinde quod molli ſit animo id genus, & facile ad miſericordiam commovetur, quam maxime ſupplices videri ſtudebimus. Quæ illius ſunt, vehementer amplificabimus, noſtra extenuabimus, aut certe ſumma cum modeſtia proferemus. Summum amorem cum ſumma deſperatione conjunctum oſtendemus. Nunc lamentabimur, nunc blandiemur, nunc deſperabimus: nunc rurſum nos ipſos callide laudabimus: pollicebimur: exemplis utemur illuſtrium & honeſtarum mulierum, quæ ingenuo amori indulſerunt, & juvenum ipſarum fortunis longe inferiorum. Amorem noſtrum quam honeſtiſſimum conabimur oſtendere. Denique quam poterimus verecundiſſime orabimus, ut ſi amantem redamare neutiquam dedignetur, ſaltem amari ſe citra incommodum æquo animo ferat: quod niſi impetremus, decretum eſſe apud nos, quovis modo *crudelem abrumpere vitam*. Exemplum hujus præceptionis ab Ovidio cæteriſque poëtis petent, quibus iſta res curæ eſt. Quanquam eſt genus amatoriarum epiſtolarum, quod abeſt à nequitia, veluti cum adoleſcens probus probam ac bene educatam puellam ambit uxorem ducere: quanquam hoc quoque blandicias habet, habet lachrymas, querimonias, ſuſpiria, ſomnia, cæte-

cæteraque, non turpia quidem illa, ſed inep-
tiora tamen, & ad aliquam nequitiæ ſpeciem
accedentia, quæ neſcio an expediat adoleſcen-
tibus proponere. In his erit plus difficulta-
tis, & uberior exercendi ingenii materia, quo-
ties pauper divitis, obſcurus claro genere na-
tæ, deformis formoſæ nuptias ambit: deni-
que quoties ſenex puellæ. Omnes hæ formæ
quanquam ad genus ſuaſorium pertinent, ta-
men multum admiſcetur ex genere demon-
ſtrativo, quod amor laude potiſſimum conci-
lietur. Hic ingenii fuerit, excogitare ratio-
nes, quibus ſe ipſum prædicet aliquis citra
ſpeciem arrogantiæ, aut ſtoliditatis. Niſi per-
ſonæ tales fingentur, ut hoc ipſum ſit affe-
ctandum. Qualis eſt apud Vergilium Cory-
don, apud Terentium Thraſo.

Amatoria Sylva.

AUdi igitur me hoc ἀγοντεύτως dicentem. Ne vivam, mi Attice, ſi mihi non modo Tuſculanum, ubi certe ſum libenter, ſed μακάρων νῆσοι, tanti ſunt, ut ſine te ſim totos dies.

Nihil enim eſt (mihi crede) virtute formoſius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi, ut ſcis, M. Brutum, propter ejus ſummum ingenium, ſuaviſſimos mores, ſingularem probitatem atque conſtantiam: tamen Idibus Martii tantum acceſſit ad amorem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

rem, ut mirarer, locum fuiſſe augendi in eo quod mihi jampridem cumulatum etiam videbatur. Quis erat, qui putaret, ad eum amorem, quem erga te habebam, poſſe aliquid accedere? Tantum acceſſit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexiſſe.

Lib. 6. epiſt. Nunquam ſum magis. Rurſum: Scribis de abſentia mea.

Angeli Politiani epiſt. lib. 9. Cum ſuperioribus diebus.

De demonſtrativi generis epiſtolis.

GEnus demonſtrativum raro quidem per ſe adhibetur, frequenter autem in aliis generibus incidit. Exempli cauſa: ſi quem commendare nitimur, in perſonæ demonſtranda laude verſari neceſſe eſt. Quod idem accidit in conſol.tione, petitione, exhortatione, admonitione. Præterea in criminatione, defenſione, invectiva, & conſimilibus generibus. Quod ſi cui ſuademus, ut in aliam urbem, aut villam commigret, demonſtratione ejus loci faciem ante oculos ponimus. Quoties autem per ſe adhibetur, totum eſt ad delectationem accommodatum. Quare ut in pictura, ita in demonſtratione conveniet adhibere ſermonis varietatem, verborum apparatum, exornationum feſtivitatem, annominationes, membra, comparia, contraria, verba poëtica. Si perſonam deſcribimus, ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

egis, reginæ, principis, alteriuſve, ei cui ea it ignota, Rhetorum ſuper hac re notiſſimas ɔræceptiones ignorare non oportebit. In epiſtola ſatis erit, vultus, totiuſque corporis haɔitum, figuram, geſtum, morumque, tanquam pictura exprimere: deinde ad animi fortunæque commoda veniemus. Quod ſatis luculenter à Rhetoribus præceptum, neque cognitu difficile, prudens prætereo. Si locum quempiam deſcribimus, perinde ac ſi hominem manu in eum duceremus: primum tanquam procul intuenti univerſam loci faciem cogitationi ſubjiciemus. Situm, tanquam depingentes, deſcribemus. Num in edito, an humili, an declivi. In plano, an monte, nemoroſo, an ſecus. Quo flumine, mari, aut lacu alluatur, aut cingatur. Quantum paſſuum in longum, in latum, in ambitu contineat. Hic conſideratis cœli plagis, quem proſpectum, quas urbes, quos agros, quos montes, quæ nemora in unamquamque partem habeat. Quo ſole illuſtretur, quibus ventis trudatur, cui cœli portioni ſubjaceat: cujuſmodi cœlum habeat, num ſalubre, an peſtilens: utrum amœnum, an ſecus, exponemus.

Deinde tanquam propius accedentes, ſingula accuratius oſtendemus, & ut quidque advenientibus ſeſe conſuevit offerre, ita primum exponemus. Si villam, aut amplum ædifi-

dificium demonſtrabimus, à primo ingreſſu exordiemur; cujuſmodi atrium, quantum qua figura, quo lapide, quot habeat cubicula & in quam partẽ vergentia, quem in quamq partem habeat proſpectum. Deinde aream veſtibulum, penetralia, conclavia, triclinia, breviter totum ædificium luſtrabimus, ſitum cujuſque rei ſine confuſione exprimentes, ut is qui legit, eum locum videre ſe oculis putet. Si flumen aut lacus erit, quam amplum, quam rapidum, quo colore, unde naſcatur, unde augeatur, qua præterfluat, quo influat, diligenter exponemus; quos ſinus faciat, quas inſulas, quos agros, quæ nemora irriget, quod piſcium genus, quæ piſcandi, ac navigiorum forma. Si ager erit, quid ferat, quantum; quo ritu colatur, cujuſmodi cultores, quod arborum genus; cujuſmodi vinum proferat. Si mons, à radicibus uſque ad cacumen omnia diligenter perluſtrabimus: &, ſi quid habeat novum, prodigioſum, aut alioqui memorabile: qualis eſt apud Pomponium Melam deſcriptio montis Atlantis, apud Plinium Ætnæ. Ad hoc pertinet amphitheatrorum, animantium, pomparum, tabularumque deſcriptio. Vocabulorum idoneorum vim, ex eorum libris qui de ſitu orbis Latine ſcripſerunt, quique de architectura, facile comparabimus. Et incidit hoc genus perſæpe, cum peregrinantes, ex itinere de no-

vis

vis rebus tranſcribimus. Si quem locum inſignem, principem, nobilem, ſi quod animal inuſitatum vidimus, id his rationibus, ſumma cum legentis voluptate deſcribemus. Loci deſcribendi exemplum erit, Tuſculanorum, ac Laurentis apud Plinium, & regiæ Pſyches apud Apulejum, & aliæ deſcriptiones crebræ apud poëtas & hiſtoricos: veluti domus Somni & Famæ apud Ovidium: Cleopatræ Cydno advectæ apud Plutarchum: picturarum apud Philoſtratum. Si genus hominum deſcribimus, à corporum deſcriptione exordiemur, deinde ad veſtium genus, ad animorum habitus veniemus. Poſtremo vivendi ritum omnem ante oculos ponemus. In hoc demum genere, ſive laudemus, ſive vituperemus, hypotypoſim, effictionem, imaginem, & exornationem, quam notationem appellat Cicero, & ſi quod aliud ſchema quod ad energiam facit, ſcite exhibebimus. Itaque de hoc genere hæc præcepiſſe ſat erit. Nam exemplis ſingula demonſtrare, perlongum ſit; & undecunque magna vis exemplorum ſuppetit.

De judicialis generis Epiſtolis. Et primum de Criminatoria.

SI quem accuſare volumus, & cauſæ ſtatum, & confirmationes, confutationeſque, argumentandi rationes, in quibus rem veri-

veriſimilem, aut diſſimilem, faciamus; quibus exaggeremus, quibus extenuemus, et omnia è rhetorum præceptis percepta habere convenit. Neque enim alio artificio ſcribitur epiſtola quam oratio. Tamen quoniam in epiſtola brevitas eſſe debet, & ſingulos locos perſequi non licet, ea quæ potiſſimum ad rem ſpectant excerpemus, multa in ſuſpicione relinquemus. In criminatoria igitur epiſtola nonnunquam ab abrupto principio conveniet exordiri, quo ſtatim & noſtrum dolorem, & rei atrocitatem indicemus. Id erit, ſi vel à conqueſtione, aut dubitatione, vel ab exclamatione, aut alioqui figurata oratione initium capiemus. Quanquam idem apud judices fieri vetant rhetores. Deinde rem veriſimiliter narrabimus, argumentationes, & amplificationes eidem brevitatis cauſa admiſcentes. Mox probabilibus argumentis rem docebimus. Poſtremo epilogum, aut aliquid epilogi loco ſubjiciemus.

Exemplum.

PUdet me, ita me Deus amet, Præfecte juſtiſſime, de mei hoſpitis, tui civis, inſigni contumelia queri. Quid autem dixi, contumeliam? Non occurrit vocabulum, quo rem atrociſſimam ſatis digne explicem: neque ulla tragœdia nefario ſceleri par inveniri poterit. Quod ubi acceperis, quæ tua eſt æquitas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

tas innocentiaque, & meæ conditionis miſereſcet, & civis tui vehementer pudebit, ſi tamen ejuſmodi nebulones pro civibus tuis ſint habendi. E tempeſtate illa, omnium quas vel vidimus, vel audivimus, ſæviſſima, quæ pridie Id. Octob. LX. onerarias naves, omni mercium genere refertiſſimas, in mari Adriatico oppreſſit, Varus Saxonius inter multa hominum millia, quæ naufragio periere, ſolus, aut certe cum perpaucis emerſit, homo omnium quos terra ſuſtinet impiiſſimus. Credo vel in meam perniciem à Neptuno mihi irato ſervatum: vel certe quod maris elementum, peſtem talem, ſub Tartara potius præcipitandum, exhorruit. Excepi hominem nudum, egentem, ſqualidum, confectum, ſeminecem. Cur, inquies, tale portentum in domum tuam vocabas? Irato genio, diis iratis, mente læva. Fateor; neque enim poſtulo, ut hanc appelles humanitatem & miſericordiam, attamen ut hominem excepi: movebat me hominis miſeranda conditio, & eo magis, quod ipſe ejuſmodi calamitatis rudis non eſſem. Perpulit multorum commendatio, hortabatur patria, quam tametſi mea non eſt, tamen non ſecus ac meam ſemper ſum amplexus. Vincebat fucatiſſimi nebulonis mira quadam, ſed falſiſſima ſpecie probitatis, oratione, lachrymis, ipſa denique canicie. Hæc vel quemvis aſtutum hominem fallere

poterant. Nunc quid ego commemorem, quæ mea fuerit in illum comitas, liberalitas, hoſpitalitas? In intimam familiaritatem admiſi demens. Omnes fortunas communes feci: familiam & rem domeſticam ejus manibus concredidi. Ita duos ferme menſes apud me eſt humaniſſime habitus. Hic ego dictum illud nimium verum eſſe ſum expertus: Non minus eſſe periculum malis benefacere, quam bonis male. Nam ille bonus vir, repente ex hoſpite prædo, ex ſene factus eſt ſtrupator. Cum famula domeſtica clam rem habuit, ac gravidam mihi reliquit. Indignum facinus clamabis, ſcio. Sed mane; nondum tragœdiæ audiſti argumentum. Nam hactenus comœdia videri poteſt. Quum jam fœdiſſimam fugam conſtituiſſet, ſacratiſſima ea nocte, quæ Chriſto eſt natalis, (vide, ut ſcite ſceleris artifex tempus delegerit) cum jam uxor cum reliqua familia eccleſiaſticis vigiliis operam daret, me præter morem & illo inſperante domi relicto, eo quod ſubito dolore correptus eſſem, jam intempeſta nocte, in proximo filiæ cubiculo ſtrepitum audio, neſcio quem: deinde ſtridorem, tanquam ferro effringentis. Miror quid ſit: puerum excitum jubeo viſere: offendit hominem. Mentitur ſe ab uxore miſſum, ut preculas quas filia reliquerat, adferret. Paulo poſt clariore etiam ſtrepitu exit: poſt horam fere uxor anhela domum

accurrit. Percontor quid novæ rei ſit: ait filiam inter frequentem turbam è ſuo comitatu dilapſam nuſquam apparere. Oboritur utrique certa ſuſpicio: mihi quidem è ſtrepitu, uxori vero multo amplius, quod cum aliquoties antea furtim cum ea confabulantem comperiſſet, tum ea nocte neſcio quid conſuſurrationis animadverterat. Mihi quoque tot res conjecturam facere poterant, niſi talpa cæcior fuiſſem. Pallebat mihi canus amator, macies vultum obduxerat. At ego illum aqua maris, non igni ſenili pallere putabam. Cubiculum ingreſſi, ſcrinium effractum offendimus, arma relicta, ſublatum & veſtium & pecuniæ & annulorum, ut quodque occurrerat, furto fugæque commodiſſimum. Quid facerem, & ſpoliatus hoſpes, & pluſquam orbus pater? Et nox, & hyems, & ſolitudo urbis, denique & ipſa diei religio prædoni favebat. Hic animi mei curas facilius fuerit tibi æſtimare, quam mihi narrare: Cives aliquot ægre contraho; exilio, percontor, inveſtigo; audio una cum puella conſpectum via, quam obliquam vulgo nominant, ſuffarcinatum, & admodum properantem. Intelligo infelix. Itum eſt ad portum, quo ea ducit via: nihil invenio præter ſcalmum ulteriori in ripa, in citeriori zonam, quæ tumultuanti filiæ exciderat. Sedeo exanimatus, orta luce, quæ mihi triſtiſſima longe, omniumque funeſtiſ-

ſima illuxit. Ubi res in vulgum emanavit, paſſim querelæ fervent. Ab aliis mutuum acceperat, aliis impoſuerat: alius ex illius convictu aliquid deſiderabat: nemini non aliquid adſuerat mali. Sed quid me conſoletur communis cum multis injuria? Audio, ſed heu ſero audio, hujuſmodi flagitia apud illum nova non eſſe. His artibus ita à puero fuiſſe exercitatum, his rudimentis cœpiſſe, ut ſe ipſum ne ſenex quidem unquam vincere potuerit. Nulla unquam honeſta Venere delectatum: ne à cognatis quidem ſolitum abſtinere. Nihil unquam ſacrum illi fuiſſe: hominem ſemper fuiſſe alieni appetentiſſimum, ſuorum profuſorem: ſimulandi ac diſſimulandi mirum artificem. Quid enim ego hic, optime vir, vel meam calamitatem, vel illius ſcelus verbis exaggerem? Rem vides, qua quid unquam auditum eſt atrocius? Hoſpitium polluit: fidem perfide violavit: pro ſummis beneficiis ſummum maleficium reddidit: familiam perdidit: vernaculam per nefas illectam conſtupravit: ſcrinia compilavit: filiam puellam, & unicam, rapuit: me nudum, orbum ſenem reliquit, à quo fuerat nudus, egenſque, receptus. Quid illi poſthac ſceleratum videri poterit, quem neque hoſpitii religio, neque tanta in ipſum mea benignitas, neque legum metus, neque numinis ullius reverentia, neque ætatis pudor, aut ca-

nicies

ıicies, neque tam ſacræ noctis pietas, à tam ıefario flagitio potuit dehortari? Quod por-entum, ſi quando in manus tuas inciderit, ıon orandus es, ut meo nomine pœnas tua èveritas ſumat, ſed ut optimam patriam te-errima peſte liberet, quam funditus extingui, & deorum interſit, & hominum. Vale.

Quum hæc recognoſcerem, optime lector, manifeſto deprehendi, me, cum illa ſcriberem quo libro utcunque abſoluto ſatisfacerem amico parum amico, quicquid veniebat in buccam, chartis illeviſſe. Alioqui nihil erat negocii aliud argumentum excogitare, epiſtolis accommodatius. Dicet aliquis, quid epiſtolæ cum tribunalibus? Imo frequenter & hoc genus incidit, veluti cum noſtram, aut amici famam purgamus, & tuemur adverſus obtrectatorum calumnias, nonnunquam recriminantes eos, qui crimen impingunt. Nonne D. Hieronymus, cum à ſe depellit intentatam ſtupri cum Paula ſuſpicionem, totus verſatur in conjecturalibus argumentis, & locum communem tractat à quæſtionibus? Sed quoniam de nullo genere diligentius præceptum eſt ab artis ſcriptoribus, & hoc non admodum accommodum eſt pueris exercendis, quibus hoc quicquid eſt operis potiſſimum paratur, pergemus ad alia, quæ magis congruunt huic inſtituto.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

De expoſtulatoria epiſtola.

EXpoſtulatio inter amicos perſæpe fieri ſolet, quoties officium eorum requirimus. Ea ne quid amicitiam exaſperet, migitanda eſt, vel laude, vel joco, vel diſſimulatione: niſi talis erit, cui ſcribimus, ut apud illum nihil non liceat. Ipſam quidem rem damnabimus, ſed voluntatem, quantum licebit, excuſabimus. Mirari nos dicemus, quid in cauſa fuerit, quidvis ſuſpicari malle, quam illum ab officio ceſſaſſe.

Exemplum.

CEntenas jam ad te literas dedi, tu ne unas quidem reddidiſti. Quid conjectem? Quid divinem? Vivere te, an ſepultum eſſe? Sed vivere, atque etiam valere, nuper mihi gener tuus nunciavit. Quonam vetus ille tuus in me animus evanuit? Itane potuit ob diuturnam abſentiam Guiljelmo Lucius excidere? Potuitne illa tam vehemens flamma langueſcere? Potuit extingui tantum amoris incendium? Et quo noſtri tibi cura receſſit? Ego, mirum eſt dictu, quanto tui deſiderio macerer: ſed tu fortaſſis noſtri ſecurus, novis amoribus te oblectas. Ne mihi veteres illas excuſationes protuleris; Non fuit ocium, non erat tabellarii copia. Quænam iſta tam importuna negotia, ut nec ſemihoram amico ope-

operam dare non ſinant? Atqui hoc ſaltem ſcribe: Diſtineor occupatione, non licet ſcribere. Vale. An me plane vacuum credis? Quot noctes jucundis ſuſurris conſumpſimus, & nunc tantulum ſomni defraudare, dum unum aut alterum verſiculum amico ſcribas, piget? An vero tot jam menſibus nemo unquam oblatus eſt, cui literas committeres, præſertim familiares? Nemo cui aliquid mandares, per quem me ſalvere juberes? Omnes iſthuc abeunt, iſtinc nemo emergit? Sed audio te nuper nova dignitate auctum, fortaſſis ſuperbior nobis es factus, poſtquam eſſe cœpiſti pecunioſior. Quod ſi commodo tuo fit, modeſtius ſilentium feram tuum: ſin vel oblivione noſtri, vel aliquo incommodo detentus, taces, graviter, ut par eſt, patiar. At ego quidvis ſuſpicari malo, quam te officio tuo functum non eſſe. Utcunque tamen res eſt, fac me ſcrupulo quamprimum leves. Nolim te hac in re cauſam habere nimium bonam. Malo jure queſtus de te videri, quam tibi valetudinem adverſam ſilentii cauſam fuiſſe.

Aliud Exemplum.

HEm, iſti mandes, ſi quid recte curatum velis. Tene ita dormitaſſe in rebus amici tam ſeriis? Sed ego tibi non ſuccenſeo, mihi ſuccenſeo, qui tibi mea curanda manda-

rim, non ignarus, quam in tuis ipſius negociis ſoleas eſſe indiligens.

Aliud exemplum.

LIbrum relegens, cum tot mendas offenderem, eaſque non contemnendas, mi Scriboni, non potui non deſiderare in te fidem illam, & vetere noſtra neceſſitudine, & tuis pollicitis, & mea quoque de te fiducia dignam.

Magnifice receperas, & ego majus quiddam expectabam, quam tu pollicebaris. Ut id ſperarem, fecit iſta tua modeſtia, tuique mores ab omni fuco levitateque viſi ſemper alieniſſimi. Quur hic tui diſſimilis fueris, magnopere demiror: niſi quod res ipſa clamitat, non vulgariter abs te ceſſatum eſſe. Neque enim potes in alium rejicere culpam, cum in hoc præfectus ſis edendo operi, ne liceret aliis operis depravare librum. Atqui nulla in re magis erat præſtandum officium amico. Si nullo ſalario, aut iniquo, provinciam ſuſcepiſſes, tamen amici cauſa par erat advigilare, cujus famæ periculo eras ceſſaturus. Si parum apud te ponderis habebat amicitiæ noſtræ ratio, tamen hoc officii ſtudioſis omnibus largiri conveniebat, quorum utilitati parabatur opus. Nunc cum larga etiam mercede typographus penſet operam tuam: cum ſcires hoc amici non vulgaris ſummopere referre: cum

non

non ignorares, eſſe boni viri, vel gratis de bonis literis atque harum cultoribus bene mereri: non poſſum ſatis admirari, quod in re tanta tantopere ſit dormitatum. Qui literas tractat, rem tractat non modo publicam, verum etiam ſacram. Non poteſt eſſe leve commiſſum, quo læduntur tam multi; & quod aliis in rebus incuriæ nomine damnatur, hic impietas. Iniquum eſt, non ejus ſatisfacere animo, à quo mercedem plus quam æquam accipis. Inhumanum, negligere famam amici: Invidum, non præſtare quod promiſeris: Impium, oſcitanter agere in negotio muſarum. Vide igitur, mi Scriboni, quot modis abs te peccatum eſt. Sed hæc nobis ſera eſt querela: tantum obteſtor per omnia quæ tibi ſancta ſunt, ut quod hic admiſſum eſt incogitantia, in cæteris cura diligentiaque penſetur.

Expoſtulatoria Sylva.

EPiſtola famil. lib. 5. Si vales, bene eſt. Lib. 5. epiſt. Præpoſteros habes tabellarios.

Sed abs te ipſo, qui me accuſas, unas ſcito mihi literas redditas eſſe, cum & ocii ad ſcribendum plus, & facultatem dandi majorem habueris.

Tu velim ad nos ſæpe ſcribas. Si rem nullam habebis, quod in buccam venerit, ſcribito.

Tu mihi, etiam ſi nihil erit quod ſcribas (quod fore ita video) tamen id ipſum ſcri-

bas velim, te nihil habuiſſe quod ſcriberes, dummodo ne his verbis.

Verberavi te cogitationis tacito duntaxat convitio. Quod faſciculus alter ad me ſine tuis literis perlatus eſt, non potes effugere hujus culpæ pœnam, te patrono. Marcus eſt adhibendus, iſque diu & multis lucubrationibus commentata oratione. Vide ut probare poſſit te non peccaſſe.

Non poſſum te negligentiæ non accuſare, qui tanta de re tam breviter, tam indiligenter ſcripſeris.

Aut deſidioſus, aut vehementer diſtentus ſis neceſſe eſt, qui in tam copioſo argumento epiſtolæ tuæ brevis ſis.

Brutianum Laconiſmum mihi tibi propoſuiſſe videris, qui epiſtolam vix tribus verſibus ſcripſeris.

Vix adduci poſſum, quod mihi de te ab autoribus alioquin minime vanis adfertur. Eſt enim & à mea de te exiſtimatione, & à tuis moribus priſtinis, longe alienum.

Iſne ut nos tanta impenſa derideat?

Lib. I. epiſt. Olim nullas mihi epiſtolas. Tota.

Libro 2. epiſt. Iraſcor. Tota.

Libro I. Expoſtulationis jocoſæ exemplum: tota epiſtol. cujus initium: Heus tu promittis.

Libr. 2. ep. Ex literis & ſermone multorum.

Eodem

Eodem libro, epiſtol. Dederam commo-
lum.

Expoſtulatio mea.

ANtonius tibi diem dicit, & ſponſorem appellat. Non enim præſtas quod receperas, te frequenter ad ſe ſcripturum.

Ego vero tibi vehementer etiam iraſcerer, qui toties tam accurate monitus à nobis, non auſcultaris : niſi parum eſſet humanum, iraſci calamitoſo.

Arcanum quod nuper tibi commiſi, utpote ei quem nihil unquam celare ſolebam, id audio jam prolatum in lucem, quotidie ad plures ſerpere. Te rumoris hujus autorem eſſe neceſſe eſt, quando ipſe mihi ſum conſcius, nemini illud præter te unum mortalium communicaſſe. Quod ſi falſo eſt mihi obnunciatum, eſt quod vehementer gaudeam. Malim enim in illis vanitatem accuſare, quam in te amici fidem deſiderare : ſin vere, haud te dignum feciſti. Quid enim tam perfidum, quam amicorum arcana prodere ? Res eſt non tam expoſtulatione, quam acri reprehenſione digna. Sed nondum de tua fide diffido. Tu fac hoc ſcrupulo me quam primum leves.

Charior mihi es, quam ut tibi poſſim iraſci. Sed tamen vehementer & miror & doleo, quod contempto meo conſilio, & fideli,

& ſalutari, in tantam turbam te ipſum conjeceris.

Tantus in te meus amor, ut nulla exhauriri poſſit injuria, ſed tamen non commoveri non poſſum.

Abſolvi non potes, ne Cicerone quidem patrono, in culpa tam manifeſta. Ubinam ſunt tui faſciculi literarum, ubi ſarcinæ ingentes, quas tu mihi abeunti promiſeras homo hominum qui vivunt vaniſſime? at nunc iſthinc adfertur nihil.

Hæc ad te ſcripſi liberius, fretus conſcientia officii mei, benevolentiaque, quam à me certo judicio ſuſceptam quoad tu voles conſervabo.

De purgatione.

EXpoſtulationem purgatione diluimus, ita ut nos ea expoſtulatione non modo nihil offenſos, verum etiam vehementer delectatos oſtendamus. Deinde ſuſpicionem objectam graviter abominabimur. Poſtremo rationes quam maxime probabiles, quibus eam purgemus, proferendæ ſunt. Quamquam huic generi, mire vario, vix ulla certa ratio præſcribi poteſt. Ex re, ex tempore, ex perſonis conſilium ſumamus oportet.

Exemplum.

NOn tam moleſtum fuit, me abs te immerentem accuſari, quam jucundum, officium

ficium meum requiri. Eſt enim immodici amoris argumentum, temere de amico ſuſpicari. Quanquam tu meum tam diuturnum ſilentium non ſine cauſa miraris. Hic enim menſis eſt prope decimus, ex quo nihil ad te literarum dedi. Sed dii prohibeant quæ tu ſcribis, ut Lucius Guilielmi oblivisci unquam poſſit. Unquamne Guiljelmi poſſit Lucius non meminiſſe? Egone novis me oblectem amoribus? Egone ſucceſſibus rerum elatus, te minoris faciam? Quaſi vero ulla mihi fortuna ſine te dulcis aut fuerit unquam, aut eſſe poſſit. Cave vero credas ulla negotia tanti apud me eſſe, quæ non facile poſthabeam, ſi quando ad te ſcribendum erit. Cur igitur, inquies, nihil adfertur ſcriptorum? Audies. Scripſeram bis, primum per Stilbontem adfinem tuum Idibus Majis: deinde per ſocerum meum Petronium, Calend. Juliis. Priores quidem tibi non eſſe redditas ſcio. Ait enim reverſus Stilbon, ſibi eas in itinere excidiſſe, ideoque veritum te convenire. Socer quum iſtuc iter conſtituiſſet, conſilium in profectione mutavit. Poſt hos nemo mihi contigit, cui recte committerem. Nec tuas quidem omnes accepi. Cæterum hoc tibi etiam atque etiam perſuadeas velim, neminem vivere, aut tui amantiorem, aut æque memorem ſive ſcripſero, ſive non ſcripſero. Vale.

Hoc in genere, quoniam frequenter incidit inter amicos, variis thematis exerceri conveniet. Expoſtulatur enim cum amicis, quod in officio ſcribendi ceſſaverint, quod mandata non peregerint, aut ſerius, ſecuſve peregerint, quam oportuit. Quod per incogitantiam aliquid effutiverint quod præſtiterat tacuiſſe. Quod parcius aut neglectius ſcripſerint, aut acerbius: quod in re ſeria non conſuluerint amicum, quem non oportebat quicquam ignorare: quod de animo amici parum magnifice ſenſiſſe viſi ſint, qui quum egerent ope, diſſimularint.

Hoc genus minimum abeſt à monitione, quæ objurgationem habet. Huic finitimum eſt illud, quoties querimur apud alios de quopiam.

Purgatoria Sylva.

SI eſſet in his fides, in quibus eſſe debebat, non laboraremus.

Libro 3. epiſt. Etſi quantum ex literis.

Quod ſi rarius fiet, quam tu expectabis, id erit cauſæ, quod non ejus generis meæ literæ ſunt, ut eas audeam temere committere. Quoties mihi certorum hominum poteſtas erit, quibus recte dem, non prætermittam.

Sed tamen ſignificatur in tuis literis ſuſpicio quædam & dubitatio tua, de qua alienum tem-

tempus eſt mihi tecum expoſtulandi, purgandi autem mei neceſſarium.

Quererer tecum, atque expoſtularem, niſi (ut ſupra ſcripſi) purgare me tibi hoc tuo tempore, quam accuſare te mallem, idque putarem eſſe rectius. Itaque nihil de te quod credideris de me, ſed quamobrem non debueris credere, pauca dicam.

Non oblivione amicitiæ noſtræ, neque intermiſſione conſuetudinis meæ, ſuperioribus temporibus ad te nullas literas miſi: ſed quod priora tempora in ruinis Reipublicæ noſtriſque jacuerunt: poſteriora autem me à ſcribendo tuis injuſtiſſimis atque acerbiſſimis incommodis retardarunt.

Peto à te, ne me putes oblivione tui rarius ad te ſcribere quam ſolebam, ſed aut gravitate valetudinis, qua tamen jam paululum videor levari, aut quod abſim ab urbe.

Habes epiſtolam verboſiorem fortaſſis, quam velles: quod tibi ita videri putabo, niſi mihi longiorem remiſeris. Ego, ſi, quæ volo, expediero, brevi tempore te, ut ſpero, videbo.

Quapropter eo animo ſimus inter nos, quo ſemper fuimus. Quod de te ſperare, de me præſtare poſſum.

Libro 2. epiſt. Quanquam me nomine.

Libro 5. epiſt. Si tu exercituſque valetis. Tota.

Li-

Libro 12. epiſt. Itane præter litigatores.

Libro 13. epiſt. Cum antea capiebam.

Sed eſt, quod abs te mihi ignoſci pervelim.

Abs te peto, ut mihi hoc ignoſcas, & me exiſtimes humanitate eſſe probibitum, ne contra amici ſummam exiſtimationem, miſerrimo ejus tempore venirem: cum is omnia ſua ſtudia & officia in me contuliſſet. Quod ſi voles in me eſſe durior, ambitionem mihi putabis obſtitiſſe. Ego autem arbitror, etiam ſi id ſit, mihi ignoſcendum eſſe. θεῖον γὰρ ἀγαθὸν ἡ τιμή.

Non committam poſthac, ut me accuſare de epiſtolarum negligentia poſſis.

Tu modo videto in tanto ocio, ut par in hoc mihi ſis.

Nimium raro nobis abs te literæ afferuntur: cum & multo tu facilius reperias, qui Romam proficiſcantur, quam ego, qui Athenas: & certius tibi ſit me eſſe Romæ, quam mihi te Athenis. Itaque propter hanc dubitationem meam brevior hæc ipſa epiſtola eſt.

Ideo ſum brevior, quod, veluti ſpero, coram brevi conferre, quæcunque volumus, licebit.

Si forte rarius tibi à me, quam à cæteris literæ reddantur, peto à te, ut id non modo non negligentiæ meæ, ſed ne occupationi quidem tribuas, quæ etſi ſumma eſt, tamen nulla eſſe poteſt tanta, ut interrumpat iter amoris noſtri & officii mei.

Qua-

Quare voluntatis meæ me nunquam pœnitebit, conſilii pœnitet.

Ex lib. ad Brutum. Tota. Clodius Tribunus plebis.

Meæ objurgationes fuerunt amoris pleniſſimæ, ſed vereor ne hoc quod infectum eſt, ſerpat longius.

De literarum miſſione ſine cauſa abs te accuſor.

Longius me provexit dulcedo quædam tecum loquendi, ſed jam finem faciam, ne modum, quem etiam orationi adhibendum puto, in epiſtola excedam.

Lib. 9. epiſt. Facis jucunde. Tota.

Habes epiſtolam, ſi modum epiſtolæ cogites, libris, quos legiſti, non minorem. Sed imputabis tibi, qui contentus libris non fuiſti.

Libro 1. epiſt. Quod ad te jam diu.
Libro 3. epiſt. Salve, Politiane mi.
Libr. 3. epiſt. Utinam quas circa medium,
Libro 4. epiſt. Neque deſidiæ meæ.
Libro 6. epiſt. Quanto tu erga.
Eodem, epiſt. Non tu nova.
Eodem, epiſt. Herculem me vocas.
Lib. 8. epiſt. Non cauſam dico.
Lib. 11. epiſt. Gratæ mihi omnino.
Lib. 12. Offendit, ut video.

Pur-

Purgatio mea.

SCio te quæ facis, optimo animo facere Quid enim mihi exploratius eſſe poteſt, quam animus tuus erga me? Sed tamen, ut ingenue dicam quod ſentio, videris mihi quædam facere, non auſim dicere inconſultius, virorum prudentiſſimus, non dicam inimice, vir ſynceriſſimæ fidei, ſed tamen parum circumſpecte.

Non dubito, quin iſta facias amico animo, ſed tamen mihi gratulor, inimicis meis non eſſe tantum ingenii ad lædendum.

Ais te feciſſe amico animo, ſed mea quid refert, utrum me amicè jugules, an inimicè?

Libet ex univerſo hominum contubernio in extremas fugere ſolitudines, quoties iſtorum linguaciſſimorum hominum mores in mentem veniunt, qui ad hoc unum ſe natos arbitrantur, ut alienam innocentiam, ſua putida mendacique lingua contaminent.

Quod ſi toties ſim tibi literis purgandus, quoties illi falſo inſimulabunt, & ego ſcribendo, & tu legendo defatigaberis.

Quid ego iſtis maledicentiſſimis nebulonibus, qui noſtræ benevolentiæ invident, ac ſemper aliqua comminiſcuntur, quo eam vel extinguant, vel diminuant, imprecer, niſi ut penitus obmuteſcant?

Quod mandata tua ita ut tu juſſeras, & ego rece-

receperam, nondum peregi: facultas mihi hactenus defuit, non voluntas.

Liceris conſequi nequeam, quam vehementer meis negotiis, vel potius fatis indigner, quorum culpa nondum neque meo ſtudio, neque tuis votis licuit ſatisfacere.

Et ipſe mallem, & tu promeritus es, ut officio potius quam purgatione apud te uterer, niſi utrique noſtrum fortuna mea invideret.

In hoc tibi Jovem lapidem jurare non dubitem, me inſciente facta omnia.

Tibi quidem fama publica refragatur: verum ego vel ſacramento contendebam, abs te rem tam illepidam profectam non eſſe.

Sancte tibi dejero, vel juranti crede.

Credulitas enim error eſt magis, quam culpa, & quidem in optimi cujuſque mentem facillime irrepit.

Ad purgationem reſponſio.

Politianus lib. 2. ep. Etſi literarum tuarum. Lib. 12. epiſt. Literas accepi tuas. Eodem, epiſtola: Tu vero.

Tantum mihi dolorem cruciatumque attulerunt errata ætatis meæ, ut non ſolum animus à factis, ſed aures quoque à commemoratione abhorreant.

Etſi juſta & idonea uſus es excuſatione intermiſſionis literarum tuarum, tamen id ne ſæpius facias rogo.

Qua-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Quare cum imprimis tuas deſiderem literas, noli committere, ut excuſatione potius expleas officium ſcribendi, quam aſſiduitate literarum.

Ad purgationem reſponſio mea.

ANtea tibi nonnihil iraſcebar, nunc ſum vehementer iratus: nec injuria. Hæc tua tam diligens purgatio effecit, ut videaris, aut parum noviſſe meum ingenium, aut certe de amiciſſimo homine non amiciſſime ſentire.

Offenſum me ſuſpicaris, quod de vocula, neſcio qua, in meis ſcriptis fueris cavillatus.

Egone tam ferox ſim, ut id ab amico moleſtè feram: quod ſi faciat æmulorum quiſpiam, non injuria, ſed officio me affectum putem?

Tu vero vel omnia mea ſcripta, me amico, reprehendas licebit.

Cæteri, quos purgas, debent mihi probati eſſe, ſi tibi ſunt.

Nihil eſt quod vereare: ego enim ne pilo quidem minus te amabo. Hac de re, ut ſoles, ſcribe fraterne.

Ad hoc genus pertinent omnes illæ mitigationes, quibus excludimus ſuſpicionem, vel arrogantiæ, vel odii, vel ſæviciæ, vel cujuſcunque rei, quæ videbatur offenſura. Quum præpoſtero ordine reſpondemus, conveniet

eniet illud : ὕστερον πρότερον Ὁμηρικῶς, quo ıſus eſt Cicero ad Atticum.

Sed quid ago ? pene oblitus eram mę epiſtolam ſcribere.

Quo rapior ? pene exciderat, cui viro ſcriɔerem.

De probatione.

UT cum amicis expoſtulamus , ita inimicis & ingratis exprobramus. Quare illam mitigari debere docuimus, hanc exaggerandam monemus. Et quoniam omnis exprobratio ab humanitate videtur recedere, coactos nos id facere dicemus , vel ob nulli tolerandam illius ingratitudinem, vel ob inſignem ſtoliditatem hominis : vel quod nos maledictis quotidianis ad id compulerit : vel quod cum impudentiſſimis hominibus impudentius ſit agendum, & malo nodo malus quærendus cuneus : & id ab optimis viris ſæpe factitatum admonebimus. Et reliqua, quæ ad hanc ſententiam faciunt, proferemus: aut certe per diſſimulationem ad exprobrationem veniemus. Conſcientiam ipſius ſubinde teſtabimur. Rem ipſam artificioſa narratione ante oculos ponemus : in qua perpetuo & noſtram in illum beneficentiam , & illius in nos ingratitudinem amplificabimus.

Exem-

Exemplum.

NOn tandem pudebit te tui, ſenex, o mnium qui vivunt ingratiſſime? Cupiebam, ita me Deus amet, & meorum in te meritorum oblivisci, & tuam ingratitudinem ſilentio diſſimulare, ſi quoquo modo patereris. Sed vincit meam modeſtiam tua improbitas. Audes, hominis monſtrum, tantam meam in te beneficentiam expertus, ultro etiam te jactare, impudens, tanquam aliquid de nobis ſis promeritus? Audes me ultro ingratum vocare, cum tu pro ſummis officiis, quantum potuiſti maleficiorum repoſueris? Hic ego tuam ipſius conſcientiam, appello, tuam inquam illam conſcientiam, quam tu tot ſceleribus pollutam intra te geſtare cogeris, eandem ingratitudinis tuæ, & teſtem, & carnificem. Dic mihi, ſceleſtiſſime ſenex, nunquamne tibi ſuccurrit, quam ſupplex apud me ambieris, ut vel aliqua ex parte apud me hæreres, ut aliquid tibi mearum literarum impartirem? Peream, ni me ipſum tui pudet, quoties oris tui ſpeciem illam arte ſceleratiſſima compoſitam cogitationis oculis intueor. Te hominem canum, rugoſum, tantum blanditiarum, lachrymas etiam effudiſſe? Me quidem referre pudet. At quorſum attinet narrare memori? Narret tibi conſcientia, quæ feceris, quæ dixeris, quæ jura-

uraveris. Ultro benignus obtuli, quod homo alioqui impudentiſſimus, ne petere quidem audebas. Scis poſt ipſe quam fraterno ſum te animo complexus; quantum laborum vigiliarumque tua cauſa ſuſceperim. Ego meis poſthabitis rebus, aſinum ad lyram duxi. In eo docendo (ſi diis placet) tantum menſium trivi demens. Dic mihi, omnium, quos ſol videt, ingratiſſime ecquis iſtos mores vel unum diem pari poſſet? Quis iſtud os, vel quantavis mercede videre ſuſtinuiſſet? Jam nunc animo meo ingens oboritur nauſea, & tibi oboriretur, ſi faciem iſtam monſtroſiſſimam meis oculis videre poſſes. Sedebas puer pulchellus, bos ad palæſtram exercendus, & me præceptorem oculis illis refugis, ac ferinis, per hirta canaque ſupercilia intuebare, defluente interim in caneſcentem barbam ſaliva. Adde intractabile ſpinoſumque ingenium, caput plus quam marmoreum, ſenſum ſtupidum. Ego iſta, quæ ne ipſe quidem interdum ferre poteras, ſcis quam patienter tulerim, devorarim, decoxerim. Quid à me præteritum eſt, quo tarditatem tuam vincerem? Audes inficiari, homo frontis perfrictæ? Teſtabuntur laborum meorum apud te monumenta. Non rubore perfunderis, quoties librum, à me multis ſudoribus evigilatum, intueris? Non exhorreſcis, non te ipſum refugis, ſi quando ad te redis, id eſt, ſi quan-

ſi quando ab iſta phreneſi paululum reſipiſcis? Tu hominem ſic de te meritum non amare, non venerari potes? Tu putida iſta lingua inſectaris, cujus tu linguam tam officioſam es expertus? Quid ego hic te tibi oſtendam? Scis quod virus, quam fœditatem ex iſta contaminatiſſimi pectoris tui cloaca evomueris. Cum omnis ingratitudo ſit execrabilis, nulla tamen deteſtabilior, quam in præceptorem. Qui ſi parum officioſus fuiſſem, tamen tuum erat, ut parentis, ita præceptoris vitia, vel tegere, vel commode interpretari. Nunc talem ipſe fuiſſe fateris, ut nunquam ſis parem habiturus: & pro officiis ea reponis ingratiſſime, quæ hoſtis non faceret hoſti. Philippus rex Macedonum, duci cuidam, qui poſſeſſionem ejus, à quo naufragus fuerat humaniſſime exceptus, à rege flagitatam acceperat, frontem ferro candenti hoc elogio inuſſit: Hoſpes ingratus. An non tu dignior es, cujus fronti cauterio titulus hic inuratur. Diſcipulus ingratus? Sanctius eſt præceptoris nomen, quam hoſpitis: & ſceleratius, inceſſere famam, quam eripere prædium. Promittis ſatisfactionem, ſi redeam: minitaris atrociora, ſi non redeam. Quid inſanius? Nunc tibi prædicor omnium eruditiſſimus: rurſus eodem ore prædicor omnium qui vivunt indoctiſſimus. Quid delirius? Hæc an non palam arguunt

guunt inſignem animi tui perverſitatem, qui ſciens, dataque opera, peſſime facias illi, qui tibi fecit optime? Et audes iſtis cum factis ſolem intueri? Audes in hominum venire cœtus? Audes in templis ad aras ſacras iſtas manus, iſtos oculos oſtendere? Audes iſta viperea lingua, quam in hominem beneficentiſſimum toties vibraſti, precari ſuperos, ingratitudinis ultores? Num tu ſuperos aut inferos ullos eſſe credis? Sed ego exprobrandi finem faciam, cum tu laceſſendi finem facias nullum. Vale ut mereris.

Exprobratoria Sylva.

HUjus generis exemplum erit illa Ciceronis ad Octavium, cujus initium eſt: Si per tuas legiones, &c. Et illa Hieronymi ad Julianum. Apud Ovidium item Medeæ epiſtola ad Jaſonem.

Epiſt. famil. lib. 5, Etſi ſtatueram.

Exprobratio mea.

QUando aliam pro meis in te officiis abs te gratiam expectabam, indignor non tibi, qui es omnium ingratiſſimus, ſed mihi ipſi, qui hominem ingratum & improbum devinxerim.

Ego te nihil promeritum officiis cumulavi, tu me ſic meritum contumelis oneras.

Deſperatis etiam Hippocrates vetat adhibere medicinam.

De Epiſtola invectiva.

INvectivarum ſcribendarum artificium, partim ex demonſtrativo genere ſumitur, partim à judiciali. Nam in hominis vituperio verſari neceſſe eſt, in quo notationibus frequentibus utimur: præterea & objecta diluimus, & fortiter regerimus crimina: quod ad judiciale genus pertinet. Ea à Rhetoribus didiciſſe debemus. Nos ſolum hic admonendum putamus, ut in ipſo ſtatim invectivæ exordio, non tolerandam ſtoliditatem, ſuperbiam, importunitatem, maledicentiam adverſarii demonſtremus. Nos, præter ingenium ac morem noſtrum, coactos id facere dicemus. Nos, illum non imitaturos, ut confictis criminibus agamus, ſed à conviciis temperantes, objecta tantum diluamus. Deinde ex hominis deſcriptione verſimile efficiemus, eum vel odio, vel innata maledicendi libidine ea commentum eſſe. Unum ex objectis, quod quam rectiſſime dilui poſſit, proponemus. Id ubi diligenter refellerimus, cum recriminatione dicemus, hominis impudentiam, vanitatem, ex eo uno ſpectari oportere. Tum ea ipſa, quæ nobis conatus eſt ingerere, in ipſum retorquebimus, & aut eadem, aut graviora admiſiſſe oſtendemus. Multa

in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

in ſuſpicione relinquemus: vel quod tam ſint obſcœna, ut ab homine verecundo nec adverſario laceſſenti debeant objici: vel quod ob multitudinem flagitiorum, è plurimis pauca duntaxat dicere voluerimus: ex uno, aut duobus facinoribus, reliquam ejus vitam facile poſſe æſtimari. Deinde, ubi incanduerimus, orationis progreſſu, ſcommatis, ſalibus, dicteriis hominem eludemus: & non odioſum modo, ſed & ridiculum oſtendemus: nec minus contemnendum ob inſignem ſtultitiam, quam deteſtandum ob inauditam improbitatem. Multam ironiam adhibebimus. In fine, tanquam ipſi noſmet reprimamus, hortabimus, ut aliquando reſipiſcat, ne cogamur & nos aliquando modeſtiam relinquere. Exemplum qui quærit, legat mutuas illas invectivas Demoſthenis, & Æſchinis: Ciceronis, & Saluſtii: Hieronymi, & Ruffini: Poggii & Vallæ; Politiani, & Scalæ. Nos quoniam hoc in genere minime ſumus exercitari, veremur ne hujus ſcripti artificio parum poſſimus ſatisfacere. Atque utinam liceat ſemper eſſe rudem. Neque vero nos hic artem maledicendi docere volumus: tametſi nihil eſt vitii, telum habere paratum, quo te defendas, ſi quis improbe laceſſiverit: nec ad hanc rem admodum ſit opus arte, cum nulli fere non ſint ad maledicendum diſerti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Invectivæ Sylva.

POlitianus lib. 2. epiſt. Herculem facti-tium.

Item epiſt. Utrum pugnantia.

Literas tuas legimus ſimillimas edicti tui, contumelioſas, minaces, minime dignas, quæ à te nobis mitterentur. Cicero.

De Deprecatoria Epiſtola.

NUnc ad deprecationem tranſeamus. Deprecamur, cum culpam manifeſtam fatemur, & tamen ignoſci vel nobis, vel aliis oramus. Hic ſupplices erimus, culpam ingenue fatebimur. Extenuabimus poſtea, vel ab imprudentia, vel ab ætate: vel hinc, quod nunc primum deliquit, vel ab ipſo commiſſi genere, ſolidam culpæ partem in alios transferemus. Eum qui peccavit, ſic adfligi pudore, metu, pœnitentiaque dicemus, ut dignus ſit miſericordia. Ejus, quem placare conamur, clementiam laudabimus, & implorabimus. Spem melioris vitæ oſtendemus. Eam ex illius indole per ſe proba, aliiſque ejus, qui peccavit, benefactis reddemus probabilem. Sic enim agit ſuorum nepotum cauſam apud Terentium Mitio. Interponemus autoritatem, & pro reconciliando fidejubebimus.

Exem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Exemplum.

LAchrymas excuſſit mihi filius tuus, adoleſcens non tam deſperandus, quam inſtituendus. Venit ad me macie & ſqualore confectus. Rogo quid haberet. Statim lachrymæ obortæ: ſingultim vix narrat, periiſſe ſe, quod patrem optimum amiſerit ſua ſtultitia. Rogo quid flagitii. Fatetur, ſe ſortem, quam ad negotium acceperat, in amicam inſumpſiſſe, te offenſum animum paternum abjeciſſe. Advolutus eſt genibus meis, flevit, promiſit omnia ſe digna. Quid multa? fecit mihi pœnitentiæ fidem. Confido hoc malo edoctum, poſthac diligentiorem futurum. Quare quando ille ad ſe rediit, te quoque in patrem redire convenit. Satis jam graves hujus flagitii pœnas luit: ita graviter fert iram tuam, ut prorſus hanc lucem cupiat effugere, niſi in gratiam recipiatur. Ego illum objurgavi acerrime. Quid multa? ipſe ſi vidiſſes, nec iratus lachrymas tenere potuiſſes. Quod reliquum eſt, clementer corrigi poteſt: immodica ſeveritate ne frangatur animus imbecillis, cavendum eſt. Ne commiſeris, ut te gravius in poſterum pœniteat tuæ ſævitiæ quam illum nunc pœniteat ſuæ incogitantiæ. Ignoſce vel ætati. Puer eſt, rerum imperitus, ab improbis convictoribus impulſus eſt: lapſus eſt, & quidem nunc pri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

mum: culpam fatetur, orat, pollicetur, noxæ dedit ſeſe. Quid quæris amplius pater à filio? Cogita & illum puerum eſſe, & te fuiſſe, atque, ita quod pater es, utere, ut menimeris, te hominem eſſe, & hominis patrem. Nunquamne tu iſta ætate lapſus es? Nunquam commiſiſti, quamobrem pater tibi jure debuerit iraſci? Non dubito quin commiſeris, & fortaſſe graviora. Hoc merito vulgo jacitur in nos, quod obliti quales ipſi fuerimus olim pueri, filios noſtros volumus ilico naſci ſenes. Hæc inter nos tuto ac libere loqui licet. Multis profuit etiam lapſos eſſe. Erit poſthac, hoc malo doctus, cautior. Habebis filium, ſi hujus delicti gratiam feceris, addictiorem: & hunc puerilem errorem officiis abunde penſabit. Amat, & veretur unice patrem: indolis eſt probæ, pudicum ingenium, animus minime ſtupidus. Multa in eo ſigna video, quæ mihi certam ſpem faciunt, illum poſthac talem futurum, qualem utrique volumus. Adoleſcentem igitur tibi in manus reſtituo, totam cauſam ad me recipio, pro illo fidejuſſorem me conſtituo: quod ſi noxam addiderit, utrumque abdices licebit, & filium, & amicum. Vale.

Alterum exemplum ex Cicerone.

SI quid in te peccavi, ac potius quoniam peccavi, ignoſce. In me enim ipſum peccavi

cavi vehementius. Nunquam putavi fore, ut ſupplex ad te venirem: ſed me hercule facile patior, datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Amabo te, da mihi & hoc: obliviſcere mea cauſa, illum aliquando ſuo familiari, adverſario tuo, voluiſſe conſultum: hoc ignoſcere, eſt humanitatis tuæ. Volo te, cum fortiſſimus ſis vir cognitus, etiam clementiſſimum exiſtimari. Magno erit tibi ornamento, nobiliſſimum adoleſcentem tuo beneficio eſſe ſalvum.

Aliud Exemplum ex epiſtolis Plinii.

CAſtigabat quidam filium ſuum, quod paulo ſumptuoſius equos & canes emeret. Huic ego, juvene digreſſo, heus tu, nunquamne feciſti, quod à patre corripi poſſet? Feciſti, dico. Non interdum facis, quod filius tuus, ſi repente pater ille, tu filius, pari gravitate reprehendat? Non omnes homines aliquo errore ducuntur? Non hic in illo ſibi, in hoc alius indulget? Hæc tibi admonitus immodicæ ſeveritatis exemplo pro amore mutuo ſcripſi, ne quando tu quoque filium tuum acerbius duriuſque tractares. Cogita, & illum puerum eſſe, & te fuiſſe: atque ita hoc, quod es pater, utere, ut memineris, hominem te eſſe, & hominem patrem. Vale.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Deprecatoria Sylvæ.

TU tuas inimicitias, ut Reipublicæ donares te, viciſti, alienas ut contra Rempublicam confirmes, adduceris?

Quantum dolorem acceperim, & quanto fructu ſim privatus, & forenſi, & domeſtico, Lucii fratris noſtri morte, in primis pro noſtra conſuetudine, tu exiſtimare potes. Nam mihi omnia, quæ jucunda ex humanitate alterius & moribus homini accidere poſſunt, ex illo accidebant. Quare non dubito, quin tibi id quoque moleſtum ſit, tum & meo dolore movearis, & ipſe omni virtute, officioque ornatiſſimum, tuique, & ſua ſponte, & meo ſermone amantem affinem, amicumque amiſeris.

Nunquam putavi fore, ut ſupplex ad te venirem: ſed hercule facile patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Atticum quanti faciam, ſcis. Amabo te, da mihi & hoc: obliviſcere, mea cauſa illum aliquando ſuo familiari adverſario tuo voluiſſe conſultum, cum illius exiſtimatio ageretur. Hoc primum ignoſcere, eſt humanitatis tuæ. Suos enim quiſque debet tueri. Deinde, ſi me amas, omitte Atticum Ciceroni tuo, quem quanti facies, præ te ſoles ferre. Totum hoc, ut, quod ſemper exiſtimavi, nunc plane intelligam, me à te multum amari.

Ad

Ad reconciliationis argumentum faciet epiſtola Plinii libro 8. cujus initium. Noſtine hos.

Libr. 9. epiſt. Libertus tuus: tota, elegans deprecationis exemplum.

Reſponſio.

EPiſtola famil. libro 5. epiſt Si vales, bene eſt. Sed hujuſmodi, vos clientes, &c.

Orat, confitetur, purgat, pœnitet. Quid quæris? quod factum eſt, infectum fieri non poteſt. Non tam tibi hoc factum diſplicet, quam ipſi, qui fecit. De reliquo futurum illum emendatum ego in me recipio: meo periculo, pro illo fidejubeo. Si rurſum peccaverit, vel me ipſum ad ſupplicium depoſcito. Ut jure peccanti ſuccenſebas, ita pœnitenti æquum eſt ignoſcere, præſertim puero, & aliena malitia ad delictum impulſo. Non quid hujus ſtultitia, ſed quid tua clementia poſtulet, tibi conſiderandum puto. Eja ne nimium durus ſis, pater. Nihilne tu peccas vel ſenex? & puero nihil vis condonare? Vin tu tuos continuo ſenes naſci? Adeone excidit, qualis in iſta ætate fueris?

De extraordinariis generibus epiſtolarum, & primum de Nunciatione.

QUæ ſub aliquo trium generum, ſuaſorio, demonſtrativo, judicali contineri

 vide.

videbantur, hactenus abſolvimus. Nunc ad reliquas epiſtolarum ſpecies veniemus: quæ quanquam rhetorici artificii non ita multum deſiderant, tamen frequentius fere incidunt, quam illæ ſuperiores. Referetur igitur in primis ea ſpecies, qua ſignificamus amico, ſi quid novæ rei geſtum ſit apud nos, quod illius referat ſcire aut quod illi voluptatem ſit allaturum, ſive privatum ſit illud, ſive publicum. Privatum, ut cum abſentem certiorem facimus, qua valetudine ſimus, quid agamus in ſtudiis, quid rure, quid in aula, quid in ædificiis, quid in litibus ſucceſſerit, aut ſi quid alioqui novæ rei moliamur, uſque ad conviviorum & colloquiorum nugas. Publicum, ut de pace, de bello, de regum geſtis aut fœderibus, de peſtilentia, aut inundationibus, terræ motibus, tempeſtatibus, aliiſque ſimilibus. Nec hujus generis, quoniam varium eſt, certa ratio præſcribi poteſt. Tantum illud in genere dicam, quod nuntiatio ſimplex & lucida eſſe debet, brevis præterea & diſtincta: interdum gratulationem aut conſolationem habet admixtam. Narratione conſtat, de qua paulo inferius præcipiemus.

Exemplum.

QUoniam jam annum fere à nobis abes, quicquid hic interim novorum eſt ortum, puto & me tibi debere ſcribere, & te ſcire

ſcire vehementer cupere. Audies igitur ex me nova quidem permulta, haud omnia læta tamen. Non ignoras rerum mortalium conditionem: nihil tam beatum in humanis negotiis, quod non aliqua incommoditate temperetur. Partuus tuus incredile eſt quantum te amet, quantum tua gloria delectetur. Vetus, inquis, eſt illud. Audi igitur, quod novum dices, Antiquus ille compotor tuus, ille, inquam, quem noſti, Nebridius, tantus amator, tam elegans, tam nitidus homo, tam mulieroſus. Ille ſtrenuus aleator, invictus potor, ille gurges, ille helluo, ille undequaque perditiſſimus. Quid fecit, inquies, an uxorem duxit? Imo repente mutatus, omnibus nugis valedixit, funigerorum inſtitutum profeſſus eſt. Jocari me dices, ſcio, ſed ita rem eſſe comperies. Quid hoc? an tibi vetus videtur? Quis nunc non exclamet illud: Ἄνω ποταμῶν. Quis neget ovem è lupo fieri poſſe? Accipe quod magis mirere. Varus, ille tuus carnifex, Varus eſſe deſiit. Jam te amat quod nunquam antehac: te laudat, tuos colit, tuum adventum exoptat. Benedicere diſcit, homo maledicentiſſimus. Verum dicere incipit homo vaniſſimus. Fidem ſervat nebulo perfidiſſimus. Eamus nunc, & poëticas transformationes rideamus, cum tantam rerum mutationem brevi factam videamus. Avunculus tuus pontificium Idibus Januariis

riis evicit, non ſine maxima quidem contentione. Noſti competitoris & improbitatem, & factiones: evicit tamen. Id te quam primum ſcire volui, ut illi per literas diligenter graturleris. Hæreditas ea, quæ tibi è manibus penè erat extorta, mea eſt tibi opera reſtituta. Ne mihi pro hoc officio gratias egeris. Facio enim tuis in rebus, quod tu in meis ſolebas. Voluptatem tibi ingentem nunciabo. Poſtridie Non. Mar. ſoror tua peperit marito filium, patri tibique nepotulum. Jam quid muneris abs te feram, ſi rem tibi aperiam multo feſtiviorem? Dii te omnes diligunt. Abſenti tibi ne expectanti quidem ſacerdotium acceſſit, & amplum, & in primis honeſtum. Ad quintum Idus Febr. Cornelius vir integerrimus, è vivis migravit. Hic ægrotans, cum competitores non placerent (olfecit enim jam tum inhiare) te ſucceſſorem nominavit. Menſem ſupervixit. Hujuſmodi thynnos dormienti tibi fortuna retibus tuis implicat. Tuum erit curare, ne quod incidit, elabatur. Non enim deſunt qui prædæ inhiant. Habes de rebus privatis: de publicis credo iſtuc rumorem noſtras literas prævertiſſe. Cal. Jul. regis unctio incredibili cum apparatu celebrata eſt. Calend. Auguſt. ipſe urbem Pariſiorum invectus eſt. Ad quartum Non. Septemb. nuptiæ regia pompa peractæ. Legati multorum regum nomi-

nomine auditi : nemo non magnifice donatus diſceſſit. Britanni neſcio quid tumultus oſtenderant, ſed res æquis conditionibus compoſita eſt. Audiſti de ſtatu publico. Quod reliquum eſt non indicarem, niſi te ſcire, tua magnopere intereſſet. Peſtis jam menſes aliquod apud nos ſævit. Ea cum permultos ex amicis, tum ſocrum tuam, fœminam omnium quas in vita viderim optimam, abſumpſit. Frater eodem morbo correptus, recreatus eſt. Sic viſum eſt illi, qui res humanes è duobus illis doliis pro arbitrio ſuo temperat. Æquo animo feras oportet, quod mutari non poteſt. Quid hac in re facere te conveniat, tu tecum ſtatuas. Habes fere quæ te ſcire volebam. Si quid interea novi emerſerit, faciam te quamprimum certiorem. Tu cura, ne quid ignoremus rerum tuarum. Vale.

Nunciatoria Sylva.

QUæ gerantur accipies ex Pollione, qui omnibus negotiis non interfuit ſolum, ſed præſuit.

A nobis agentur omnia diligenter, ut neque, ſi quid obtineri poterit, non contendamus, nec ſi quid non obtinuerimus, repulſi eſſe videamur.

De omnibus rebus quæ ad te pertinent, quid actum, quid conſtitutum ſit, quid

Pompejus ſuſceperit, optime ex Emplatorio cognoſces: qui non ſolum interfuit his rebus, ſed etiam præfuit, neque ullum officium erga te hominis amantiſſimi, prudentiſſimi, diligentiſſimi prætermiſit. Ex eodem de toto ſtatu rerum communium cognoſces, quæ quales ſint, non facile eſt ſcribere.

Hic tui omnes valent, ſummaque pietate te deſiderant & diligunt, & colunt, & curant ut valeas, & te iſthinc ne temere commoveas.

Lib. 4. epiſt. Etſi ſcio non jucundiſſ.

Lib. 7. Si te dolor aliquis.

Lib. 8. epiſt. Tanti non fuit ar.

Lib. 9, Caninius noſter me tuis.

Nos de Dolabella quotidie quæ volumus audivimus, ſed adhuc ſine capite, ſine autore, rumore nuncio.

Narro tibi plana. Relegatus mihi videor, poſtquam in Phormiano ſum.

Iſti puero, quem ad te juſſi recurrere, da ponderoſam aliquam epiſtolam, plenam omnium non modo actorum, ſed etiam opinionum tuarum.

L. Julio Cæſare, C. Mario Figulo conſulibus, filiolo me auctum ſcito, ſalva Terentia, &c. Quanquam hujus operis omnes ferme ſunt hujus generis. Ut illa, cujus initium: Quæris ex me.

Hæc res quemadmodum ceciderit, & tota res quo loco ſit, velim ad me ſcribas; & ita

ut-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ut inſtituiſti. Nam iſta veritas, etiam ſi jucunda non eſt, mihi tamen grata eſt.

Hæc tibi ſcripſi, quia æquum erat te pro amore mutuo, non ſolum omnia mea facta, dictaque, verum etiam conſilia cognoſcere.

Lib. 1. epiſt. cujus initium? Ridebis, & licet rideas, tota. Nunciatoriæ jocoſæ exemplum eſt.

Lib. 3. Epiſt. Solet eſſe gaudio tibi. Et item proxima.

Lib. 4. Epiſt. Rem atrocem. Rei atrocis.

Lib. 4. Epiſtol. Thuſci grandine excuſſi. Ruſticationis.

Lib. 4. epiſt. Cauſſam per hos dies. Actionis. Ac mox epiſt. Audiſti ne val.

Lib. 5. epiſt. Et tu rogas, tota.

Habes acta mea tridui, quibus cognitis, volui tantum te voluptatis abſentem, & ſtudiorum nomine, & meo capere, quantum præſens percipere potuiſſes.

Hæc tibi ſcripſi, quia de omnibus quæ me vel delectant, vel angunt, non aliter tecum, quam mecum loqui ſoleo. Deinde quod durum exiſtimabam, te amantiſſimum mei fraudare voluptate, quam ipſe capiebam. Neque enim ſum tam ſapiens, ut nihil mea interſit, an iis, que honeſte feciſſe me credo, teſtificatio quædam & quaſi præmium accedat.

Libro 6. epiſtol. Petis ut tibi. Rurſum huic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

huic proxima. Mox epiſtol. Ais te adductum.

Lib. 7. epiſt. Et mihi diſcendi, & tibi do. De ſpectro.

Lib. 6. epiſt. Quam multum intereſt.

Lib. 8. epiſt. Vidiſti ne aliquando. Deſcriptio fontis.

Eodem lib. epiſt. Num iſtic quoque. Deſcriptio inundationis.

Eodem libr. epiſt. Ad quæ noſcenda. Deſcriptio lacus prodigioſi.

Invicem tu, ſi quid epiſtola dignum, ne gravare ſcribere. Nam cum aures hominum novitate lætantur, tum ad rationem vitæ exemplis erudimur.

Libr. 9. epiſtol. Incidit in materiam. De Delphino pæderaſta.

Eodem epiſtol. Quæris quemadmodum. Quid agat toto die ruri.

Lib. 4. epiſt. Vulgare eſt.

Lib. 4. epiſt. Accepi epiſtolam tuam.

Nunciatoria mea.

SCriberem ad te pluribus de rebus, ſed vereor ne vel mea diligentia tibi ſit moleſta, vel veritas acerba.

Scribito ad me, quem noſti curioſum, non ſolum quid geſtum ſit, aut geratur iſtic, verum etiam quid divines futurum.

Ad hanc formam pertinet & percontatoria,

oria, quoties nihil aliud agimus in epiſtola, uam ut ſciamus, quid rerum agat amicus. Cujus exemplum illa Plinii libro 2. Studes an piſcaris? Item libro 3. Rectene omnia?

Quum rem quampiam ridiculam nunciaturi ſumus abſolutis aliquot narrationibus, onveniet illud ex Homero. Ε'σσύετο μοι νῦν ἰδέσῃ. Excitatur enim hujuſmodi tranſitiunculis lector, & mire conveniunt familiaribus epiſtolis.

De mandatoria Epiſtola.

EPiſtola mandatoria nihil habet artificii, præter ſermonis elegantiam, & brevitatem. Exemplum.

N. Liberto ſuo S. D. P.

UT preſens multum diuque te admonui, cave quicquam meo injuſſu tentaveris. Si quid exiſtet novi, me per literas conſules. Agrum, de quo ſcribis, emendi tibi jus permitto, modo ne pluris trecentis ſcutatis veneat. Petronium impudentiſſimum debitorem, ſemel atque iterum appellatum, in jus vocabis. Si inficabitur, chirographum tibi mitto, dies jam pridem exceſſit. Ab Aſinio creditam pecuniam meo nomine repetes, eamque ſi reddet, recipies. De permutando ſacerdotio, fac Stilbontem, virum,

ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ut ſcis, & conſultiſſimum, & noſtri amantiſſimum, in conſilium adhibeas. Is quod cenſebit facto opus, id perinde ac ſi ego autor eſſem, exequitor. Antequam domum ædificandam cementariis locaveris, prius cum Phridia communicato, deinde ejus hac de re ſententiam ad me ſcribito. Hos libros una cum epiſtolis Trebatii mei manibus reddendos curabis, & diligenter, & quam primum. Strabonio verbis meis gratias age quam maximas. Genero meo meis verbis gratulaberis. Lucium contubernalem meum plurimum ſalvere jubebis. Sed heus tu, pæne præterieram, quod minime præteritum oportuit: Nepotem meum fac ut quam primum ab iſto præceptore tam inepto abducas, ac eruditiori committito: cave te pecuniæ ratio offendat, ſi modo idoneum doctorem nanciſci poteris. Si qua unquam in re ſedulo tuo functus es officio, in lite Verulana fac omnem fidem, induſtriam, diligentiam, ingenium expedias. De villa inſtauranda quieſce, donec meam ſententiam acceperis. Veſtes meas omnes una cum annulis ad XI Calend. Julii tranſmittito. Tu fac ut quemadmodum & ſoles, & æquum eſt, tuo officio fungaris. Erit apud me diligentiæ tuæ præmium. Vale.

Man-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Mandatoriæ Sylva.

EPiſtola. Fa. libr. 16. Sunt aliquot hujus generis. Pætus, ut antea ad te ſcripſi, omnes libros, quos frater ſuus reliquiſſet, mihi donavit. Hoc illius munus in tua diligentia poſitum eſt. Si me amas, cura ut conſerventur, & ad me perferantur. Hoc mihi nihil poteſt eſſe gratius. Et tum Græcos, tum vero Latinos diligenter ut conſerves velim. Tuum eſſe hoc munuſculum putabo.

Sed omnia ut voles. Ego enim quicquid feceris, id tum recte, tum etiam mea cauſa factum putabo.

Peto autem ut pictorem quam diligentiſſimum aſſumas. Nam quum eſt arduum ſimilitudinem effingere ex vero, tum longe difficillima eſt imitationis imitatio. A qua rogo, ut artificem, quem elegeris, ne in melius quidem ſinas aberrare.

Eſt apud Horat. in epiſt. exemplum mandatoriæ jocoſæ: *Vt proficiſcentem monui te ſæpe, diuque.* Hoc genus minimum abeſt à petitorio. Mandamus enim cum autoritate. Petimus ab iis, in quos nobis mandandi jus non eſt.

Mandatoria mea.

FIlium quantus eſt, tuæ fidei trado. Totam meam ſolicitudinem in te transfero. Tu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Tu pater eſto, ego me ſic geram, quaſi patruus ſim, non pater.

De epiſtola collaudatoria.

COllaudatio eſt, qua filium filiamve, militem, ſervum, libertum, famulum, uxorem, aut alios, in quos nobis jus eſt, ut officio ſuo functos laudamus.

Exemplum.

NIhil ex omni rerum genere potuit mihi nunciari jucundius, quam te iis moribus agere, qui & te ipſo, & tuo genere ſint digni. Nunc ego te filium agnoſco meum, cum te audio toto animo literis incumbere, fugitare conſuetudinem ceſſatorum, pacere rei paternæ, ſi modo non id falſo eſt mihi nunciatum. Tu perge in officio, mi fili, hocque perſuaſum habe, ſi te qualem volo præſtiteris filium, me benigniorem etiam quam voles habebis patrem. Vale.

Alterum exemplum.

FAcis ut merito te amem, & collaudem, qui non, ut vulgus ſervorum ſolet, abſentis domini negotia impedias, ſed omni cura, vigilantia, opera coneris expedire. Eum ego demum frugi miniſtrum, & bene ſpectatum judico, qui abſente domino, cum impune ceſſare poſſit, in officio ſe continet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

udivi qua fide, qua induſtria mandata pere-eris. Tu fac cætera eodem animo perſequa-s, ut, qui nunc merito te amo, perpetuo oſſim amare. Officio bene cœpto ſtrenue erfungere. Domini negotia, tua ipſius, ut int, eſſe credito. Tu ſi frugi miniſtri offi-io fructus eris, ego domini liberalis partes aud præteriero. Vale, ac vigila.

De gratiarum actione.

GRatias agimus iis, in quos nobis nullum eſt mandandi jus. Hæc forma ſubjici po-erat petitoriæ, aut conſolatoriæ, aut moni-oriæ. Hic beneficium, quod accepimus, erit nodis omnibus amplificandum. Nam ſæpe ratiam retuliſſe videtur, qui bene gratias igit. Amplificatur autem his ferme rationi-ous: ſi ultro collatum eſt, ſi incontanter, ſi ito. Bis enim dat, qui cito dat. Si in tempo-e, ſi uberius, quam alter auſus ſit petere: ſi iihil pro merito: ſi ne expectanti quidem: i ab eo cui libenter debemus, hoc eſt, ab eo, juem amamus ex animo: aut ſi in eum col-atum eſt, cui magis ex animo volumus, juam nobis ipſis. A genere quoque beneficii umemus amplificationem: veluti ſi quis fi-leli conſilio juvit, dicemus illi plus deberi, jui conſilio juvit, quam qui pecunia. Neque aro majus beneficium præſtat, qui objurgat, juam qui donat. Contra ſi quis pecunia ju-

vit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

vit, dicemus, vulgare officium eſſe verbis o[p]-
tulari: qui pecuniam prompte impartit, n[o]
poteſt non certiſſimus amicus videri. Su[nt]
& aliæ circumſtantiæ, quibus exaggeram[us]
beneficii magnitudinem: veluti ſi nos ſim[us]
prælati iis, quibus ille ob affinitatem erat o[b]-
noxius: ſi noſtra cauſa contempſit etiam [i]-
multatem aliquorum potentium. His com-
memorandis, declarabimus nos ſcire benef[i]-
cii magnitudinem. Eſt autem bona gratitu-
dinis pars, & ſcire quantum debeas, & debe[re]
libenter. Oſtendemus etiam, ſi poterimu[s],
quam multos eodem beneficio devinxerit
quodque ejus beneficii utilitas, non tantu[m]
ad unum hominem pertineat, ſed ad Reip[.]
commodum. Deinde pollicebimur citra ja-
ctantiam, nos aut parem, aut uberiore[m]
etiam gratiam relaturos. Si nulla referend[i]
facultas erit, certe animum memorem, &
gratum pollicebimur, precabimurque, ut ſu-
peri cumulate referant gratiam bene merito
quod nobis ob fortunarum tenuitatem no[n]
licet. Et hujus generis erit tractatio duplex
recta, & obliqua. Nam aliquoties non agen-
do gratias, maxime gratias agimus, quum
oſtendimus, aut beneficium eſſe majus, quam
ut vulgari more verbis oporteat gratias age-
re: aut amicitiam noſtram eſſe majorem
quam ut alterum alteri oporteat gratias a-
gere.

Quod

Quod in negotio meo rogari te paſſus non
s, ſed ultro ſtudium tuum, operam, diligen-
am & obtuliſti, & præſtitiſti, veterem tuam
ı me, meoſque, humanitatem libens agno-
o. Et facis tu quidem non meis meritis,
uæ hactenus in te nulla extiterunt, ſed tua
irtute dignum, qui nullis à me provocatus
fficiis, tam prompto in me ſis animo, ut
eneficium accepiſſe videaris, quum præſti-
eris. Quare quum tuo officio plurimum
djumenti meis rebus attuliſti, tum iſto ani-
no ita delector, ut dictu ſit incredibile. Vere
egant referre quantum beneficium, ſed
uam amico animo præſtiteris. Ex ejus mo-
lo potius, quam rei, officium eſt metiendum.
Meum erit, quod referre nequeo, perpetuo
neminiſſe. Nam quid ego tibi multis verbis
gratias agam? An hoc paſſurus es, qui ne
noneri quidem te paſſus es? Utinam eam
nihi facultatem aliquando concedant ſuperi,
ut poſſim hunc animum tui ardentiſſimum,
re potius, quam verbis declarare. Interim ſi
quid erit, in quo mea viciſſim opera utendum
putabis, cave rogaveris, ſed ut tuo mancipio
præcipito: invenies ad quidvis & promptum,
& alacrem. Vale.

Aliud Exemplum.

ACcepi munus tuum, re quidem magnifi-
cum, ſed te autore longe mihi tum pre-
cioſiſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

cioſiſſimum, tum jucundiſſimum. Recte e-
nim à Naſone tuo ſcriptum eſt : *Sic receptiſſ*
ma ſemper Munera ſunt, autor quæ precio
facit. Quo quidem quid me tibi devinctu
eſſe fatear, quum ſim jam olim devinctiſſi
mus? Totus in ære tuo ſum : arctioribus vi
culis me tibi aſtringere non potes. Quod re
feram, vel iſto munere, vel potius tuo iſto i
me animo, qui mihi munere ipſo longe e
ſuavior, dignum, nihil habeo niſi me ipſum
quem ſi alicujus eſſe precii putas, totum pe
culio tuo adſcribito. Crede mihi, nihil habe
in omni genere poſſeſſionum tuarum, qu
& tu tam proprie poſſis & uti, & abuti, quam
Nicolao tuo.

Aliud Exemplum.

MUlta ſunt tua erga me officia : at nullum omnium mihi fuit aut oportunius, aut jucundius, quam quod fratrem meum in cauſſa difficillima tuo patrocinio juveris. Qui ut eſt mihi propemodum me ipſo charior, ita quicquid in illum contuliſti, id mihi gratius etiam videri debet, quam ſi in me ipſum eſſet collatum. Sed ne diligentius tibi gratias agam, noſtra familiaritas flagitare videtur. Neque enim tu novi quicquam feciſti, & ego re quam verbis beneficium rependere malim. Vale.

Agendi gratias Sylva.

MUltum enim intereſt, utrum laus minuatur, an ſalus deſeratur: me meæ tamen ne nimis pœniteret, tua virtute perfectum eſt. Curaſti enim ut plus additum ad memoriam nominis noſtri, quam ademptum de fortuna videtur.

Amoris quidem tui, quoquo me verti, video veſtigia, vel proximè de Tigellio. Senſi enim ex literis tuis, valde te laboraſſe. Amo igitur voluntatem. Immortales ago tibi gratias, agamque dum vivam? nam relaturum me adfirmare non poſſum. Tantis enim tuis officiis non videor mihi reſpondere poſſe: niſi forte, ut graviſſime diſertiſſimeque ſcripſiſti, ita cenſurus es, ut me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Facere non poſſum, quin in ſingulas res, meritaque tua, tibi gratias agam. Sed me hercle facio cum pudore. Neque enim tanta neceſſitudo, quantam tu mihi tecum eſſe voluiſti, deſiderare videtur gratiarum actionem. Neque ego lubenter pro maximis tuis beneficiis tam vili munere defungor orationis: & malo præſens obſervantia, indulgentia, aſſiduitate memorem me tibi probare. Quod ſi mihi vita contigerit, omnés gratas amicitias, atque etiam pias propinquitates in tua obſervantia, indulgentia, aſſiduitate vincam. Tantum me

tibi debere exiſtimo, quantum perſolvere difficile eſt.

Jam non ago tibi gratias. Cui enim re vix referre poſſum, huic verbis non patitur res ſatisfieri.

Te tamen, mi Brute, ſic amo, ut debeo, quod iſthuc quicquid eſſet nugarum, me ſcire voluiſti. Signum enim magnum amoris dediſti.

Lib. 13. epiſt. Et ſi libenter petere à te.

Gratæ mihi tuæ literæ ſunt, quibus accurate perſcripſiſti omnia, quæ ad me pertinere arbitratus es.

Noli expectare dum tibi gratias agam. Jam pridem hoc ex noſtra neceſſitudine, quæ ad ſummam benevolentiam pervenit, ſublatum eſſe debet.

Studium tuum, curaque de ſalute mea, nulla me nova voluptate adfecit. Non ſolum enim uſitatum, ſed etiam quotidianum eſt, aliquid audire de te, quod pro noſtra dignitate fideliter atque honorifice dixeris, aut feceris.

Neque enim mihi in omni vita res tam erit nulla propoſita, quam ut quotidie vehementius te de me optime meritum eſſe læter.

Certatim ergo tibi gratias agimus. Ego quod illam mihi: illa, quod me ſibi dederis, quaſi invicem elegeris.

Lib. 5. epiſt. Accepi pulcherrimos. Tota.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Cum plurima officia tua mihi grata & jucunda ſunt, tum vel maxime,quod me celandum non putaſti, fuiſſe apud te de verſiculis meis multum copioſumque ſermonem, eumque diverſitate judiciorum longius proceſſiſſe.

Amavi curam & ſolicitudinem tuam, quod cum audiſſes me æſtate Tuſcos meos petiturum, ne facerem ſuaſiſti,dum putas inſalubres.

Bene feciſti, quod libertum aliquando tibi charum, reducentibus epiſtolis meis, in domum, & in animum recepiſti. Juvabit hoc te. Me certe juvat: primum quod te talem video, ut in ira regi poſſis: deinde quod tantum mihi tribuis, ut vel autoritati meæ pareas, vel precibus indulgeas. Igitur & laudo, & gratias ago: ſimul in poſterum moneo,ut te erroribus tuorum, etſi non fuerit qui deprecetur, placabilem præſtes.

Ad agendas gratias pro liberalitate, qua aliquis uſus eſt in tenuem, & à quo non ſperetur mutua liberalitas, faciet epiſt. Plinii libr. 9. Cujus initium: Laudas mihi.

Libr. 1. epiſt. Tu vero. Hermolaë.

Libr. 11. epiſt. Ain vero. Eodem, epiſt. Ago tibi gratias.

Mea.

QUid tibi, quid, inquam, pollicear: num me ipſum quantus ſum dedam? At exiguum eſt, iis me dedere, qui niſi fuiſſent, ipſe non eſſem.

Pergratum mihi eſt, quod crebro certior per te fio de rebus quæ iſthic geruntur; & tuam erga me benevolentiam facile perſpicio.

Cæteris omnibus vinci me patiar, certe benevolentia mutua non cedam. Nam (ut recte dixit Plinius) Vinci in amore turpiſſimum eſt.

Quod audio te iſthic pro mea dignitate fortiter digladiari, nihil quidem adfertur novi, ſed tamen hoc audio libentius, quo ſæpius.

Quod referre gratiam, ita ut volebam, non poſſum, fortunæ debes imputare.

Hoc quod mihi reliquum eſt, te amabo, te colam, te venerabor.

Mea enim mihi fortuna eripere potuit, me ipſum non potuit. Mea enim, non me ipſum mihi fortuna ademit.

Quid ego te horter, ut tui ſimilis eſſe pergas, quum indies te ipſum ultro benignitate ſuperes? quid tibi gratias agam, id quod neutiquam expectas?

Quod non modo non negabo, ſed etiam ſemper & meminero, & prædicabo libenter.

Non eſt alius quiſquam, cujus officiis me tam

tam eſſe devinctum, non ſolum fatear, verum etiam gaudeam.

Ad gratiarum actionem reſponſio.

QUod autem grata tibi mea erga te ſtudia ſcribis eſſe, facis tu quidem abundantia quadam amoris, ut etiam grata ſint ea, quæ prætermitti ſine nefario ſcelere non poſſunt.

Officium meum erga Rhodonem, cæteraque mea ſtudia, quæ tibi ac tuis præſtiti, tibi homini gratiſſimo grata eſſe vehementer gaudeo, mihique ſcito indies majori curæ eſſe dignitatem tuam; quæ quidem à te ipſo integritate & clementia tua ſic amplificata eſt, ut nihil addi poſſe videatur.

Quanquam gratiarum actionem à te non deſiderabam, cum te re ipſa atque animo ſcirem eſſe gratiſſimum, tamen (fatendum eſt enim) fuit mihi perjucunda. Sic enim vidi, quaſi ea quæ oculis cernuntur, me à te amari. Dices, quid antea? Semper quidem, ſed nunquam illuſtrius.

Ex Plinio. Gratiarum actio pro libera admonitione.

EPiſtolarum, quas mihi, ut ais, aperto pectore ſcripſiſti, oblivisci me jubes: at ego nullarum libentius memini. Ex illis enim vel præcipue ſentio, quantopere me diligas, cum ſic egeris mecum, ut ſolebas cum tuo filio.

lio. Nec diſſimulo, hoc mihi jucundiores eas fuiſſe, quod habebam bonam cauſam, quum ſummo ſtudio curaſſem, quod tu curari volebas. Proinde etiam atque etiam te rogo, ut mihi ſemper eadem ſimplicitate, quoties ceſſare videor, nunquam autem ceſſabo, convicium facias. Quod & ego intelligam à ſummo amore proficiſci, & tu non meruiſſe me gaudeas.

Lamentatoria Epiſtola.

INter commoditates, quas multas adfert amicitia, commemoratur & illud, quod ſi quid dolet, licet in amici ſinum effundere: quæ res ſolet bonam ægritudinis partem adimere. Genus hoc adfine eſt conſolatoriæ: ſed in hoc nihil opus eſt arte, quum unumquemlibet dolor ſoleat reddere diſertum.

Non poſſum tibi, quales uterque volumus, epiſtolas mittere, quum mihi nihil rerum omnium ex ſententia procedat. Sed quid ego, mi Laurenti, te meis querelis exanimo? niſi quod juvat apud familiariſſimum amiculum graves animi mei curas deponere. Credo omnes & ſuperos, & inferos in meam perniciem conjuraſſe: ita ubi hoc malum vix effugi, ſuccedit aliud multo acerbius. In morbum jam iterum atque iterum incidi, decidi, recidi. Multo vix ſumptu recreatus, en ſenex ille Sogdianus, peſtis omnium quas unquam

irati

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

irati dii mortalibus immiſere, longe teterrima, ſe mihi erudiendum dedit. Quid ibi miſeriarum non vidi? Quantum luctus, quantum lacrymarum ſummis meis laboribus mihi conſcivi? Id monſtrum jam biennium me exercet. Fugio, quando vinci non poteſt. Jam deorum aliquem mihi propitium factum arbitrabar, quod Antonium, hominem candidiſſimum, eſſem nactus, cujus humanitas illius feritatem leniebat. Invidit mihi rurſum, neſcio quod numen, jucundiſſimi ſodalis convictum, diſtrahitur invitus ab invito. Inde ſolus, & deſtitutus, dum omnia tento, nihil non experior. Deum immortalem in quos fluctus, in quæ monſtra incidi? His tantis, tam perpetuis malis, vel Hercules ipſe, aut ſi quid Hercule fortius, vinci poterat. Obdurui tamen, ſic mecum cogitans: adverſam fortunam, & ſi infeſta eſſet, aliquando malis meis ſatiatam, æquiorem futuram. Nemini perpetuo acerbam aut fuiſſe unquam, aut eſſe poſſe. Et ecce de integro morbo capitali corripior miſer: qui quod erat diuturnus, & corpus & loculos penitus exhauſit. Nec erat cui meus doleret dolor: quos juvaret, permulti. Sogdianum autem illum, præter cæteros, delectabat malum meum, cui moleſtiſſimum ut eſſet, eram meritus. Ne tum quidem animum dejeci, non quod ſperarem quicquam, ſed ne teterrimo illi ſeni voluptatem augerem. Ser-

tus ſum, ſed ſuperis, opinor, iratis, ſi miſeriis ferendis ſervatum eſſe voluerunt. Quid enim poſtea vel maximis, vel minimis in rebus à me tentatum eſt, quid tam dextro conſilio inſtitutum, quod non infeliciſſime evenerit? O me omnium qui ſunt, quique fuerunt, infortunatiſſimum: egone unus ex univerſo hominum numero, præpoſterus ille Polycrates extiti, cui omnia adverſarentur, cui nihil unquam obtigerit optatum? Hic tu me, ſcio, veris, ut ajunt, bonis commemorandis, nimirum literis, & ingenio, conſolari incipies. Tolle mihi inanes iſtas conſolationes, quæ ægritudinem meam exaſperant etiam, tantum abeſt ut leniant. Odi jam ego meum hoc ingenium: odi literas, quibus ſi carerem, minus miſer eſſem, minus ſentirem, minus angerer. Sed querelarum plus ſatis. Tu cura ut recte valeas, quando nos Dii noluerunt.

Lamentatoria Sylva.

Libro 5. epiſtolarum: Omnis amor tuus. Si liber exiſſet, quando non tam intereſt, quo animo ſcribatur, quam quo accipiatur, ne ea res inepte mihi noceret, cum præſertim adhuc ſtyli pœnas dem: qua quidem in re ſingulari ſum fato. Nam cum mendum ſcripturæ litura tollatur, ſtultitia fama multetur, meus error exilio corrigitur, cujus

ſumma

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

ſumma criminis eſt, quod armatus adverſario male Rempublicam lugebam, quæ non ſolum ſuis erga me, ſed etiam meis erga ſe beneficiis erat mihi charior: & hoc tempore, quanquam me non ratio ſolum conſolatur, quæ plurimum debet valere, ſed etiam dies, quæ ſtultis quoque mederi ſolet: tamen doleo ita, communem rem eſſe dilapſam, ut ne ſpes quidem melius aliquando fore relinquatur.

Libro 9. epiſt. Vel meo ipſius interitu.

Libro 14. Ad Terentiam pleræque.

Quantum dolorem acceperim, & quanto fructu ſim privatus, & forenſi, & domeſtico, Lucii fratris noſtri morte, in primis pro noſtra conſuetudine tu exiſtimare potes. Nam mihi omnia, quæ jucunda ex humanitate alterius, & moribus, homini accidere poſſunt, ex illo accidebant. Quare non dubito, quin tibi quoque id moleſtum ſit, cum & meo dolore moveare, & ipſe omni virtute officioque ornatiſſimum, tuique & ſua ſponte, & meo ſermone amantem, affinem amicumque, amiſeris.

Quod me ad vitam vocas, unum efficit, ut à me manus abſtineam. Alterum non potès, ut me non noſtri conſilii utique pœniteat. Quid enim eſt, quod me retineat, præſertim ſi ea ſpes non eſt, quæ nos proficiſcentes proſequebatur?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Premor cum luctu, tum deſiderio omnium rerum, quæ mihi me chariores ſemper fuerant. Cura ut valeas.

Velim pro tuo in me amore, hanc inanem meam diligentiam, miſerabilem potius, quam ineptam putes.

Ita ſunt res noſtræ, ut in ſecundis, fluxæ: ut in adverſis, bonæ. In re familiari valde ſumus, ut ſcis, perturbati.

Amiſimus, mi Pomponi, non omnem modo ſuccum, ac ſanguinem, ſed etiam colorem, & ſpeciem priſtinam civitatis.

Ego vero, quem fugiam habeo: quem ſequar, non habeo.

Solicitum eſſe te, cum de tuis communibuſque fortunis, tum maxime de me, ac dolore meo, ſentio: qui quidem dolor meus, non modo non minuitur, cum ſocium ſibi adjungit dolorem tuum, ſed etiam augetur omnino. Pro tua prudentia ſentis, qua conſolatione levari maxime poſſim. Probas enim meum conſilium, negaſque mihi quidquam tali tempore potius fugiendum fuiſſe.

Qui ſit omnium rerum ſtatus noſter, vides. Nihil eſt mali, quod non & ſuſtineam, & expectem. Quarum rerum eo gravior eſt dolor, quo culpa major.

Omnia tamen ſunt feliciora, quam peccati dolor, qui & maximus eſt, & æternus. Cujus peccati ſi ſocios eſſem habiturus ego, quos

quos putavi, tamen eſſet ea conſolatio tenuis. Sed habet aliorum omnium ratio exitum, mea nullum.

Quamobrem, quoniam neque conſilii tui, neque conſolationis cujuſquam ſpes ulla mihi oſtenditur, non quæram hæc à te poſthac: tantum velim, ne priſtinum hoc officium intermittas. Scribas ad me quidquid veniet tibi in mentem, cum habebis cui des, & dum erit ad quem des quod longum non erit.

Quid reſtat niſi ut miſer fiam?

O rem perditam, ô facinus indignum, ô me infelicem! quid hoc ſtatu vel deſperatius, vel fœdius? O me afflictum!

De prædio per calumniam erepto graviter angerer, niſi jam animus diuturna deſperatione ad novum dolorem obduruiſſet.

Ita animus multis malis obſtupuit, ut ſenſu etiam moleſtiæ carere cœperit, quod ipſum eſt omnibus miſeriis miſerius.

Quid quæris? nihil me infortunatius. Nos tamen in his etiam miſeriis, erecto animo, & minime perturbato ſumus, honeſtumque, & dignitatem noſtram magna cura tuemur.

Plura ſcribere non poſſum, ita ſum animo perculſo, & dejecto.

Non faciam ut enumerem miſerias omnes, in quas incidi propter ſummam injuriam & ſcelus, non tam inimicorum meorum, quam invidorum, ne & meum mœrorem exagi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

tem, & te in eundem luctum vocem.

Ego & ſæpius ad te, & plura ſcriberem, niſi mihi dolor meus, cùm omnes partes mentis, tum maxime hujus generis facultatem ademiſſet.

Itaque cum meus me mœror quotidianus lacerat & conficit, tum vero hæc addita cura vix mihi vitam reliquam facit.

Nec tam miſerum quidquam eſt, quod non in fortunam noſtram cadere videatur. Quare quando me afflictum & confectum luctu audies, exiſtimato me ſtultitiæ meæ pœnam ferre gravius, quam eventi, quod ei crediderim, quem eſſe nefarium non putaram.

Nos non inimici, ſed invidi perdiderunt. Nam quod me tam ſæpe & vehementer objurgas, & animo infirmo eſſe dicis, quæſo ecquod tantum malum eſt, quod in mea calamitate non ſit? Ecquis unquam ex tam amplo ſtatu, tam bona cauſa, tantis facultatibus, ingenii, conſilii, gratiæ, tantis præſidiis bonorum omnium concidit? Poſſum oblivisci qui fuerim, non ſentire qui ſim? Quo caream honore, qua gloria, quibus liberis, quibus fortunis, quo fratre? Quem ego, ut novum genus calamitatis attendas, quum pluris facerem, quam me ipſum ſemper feciſſem, vitavi ne viderem, ne aut illius luctum, ſqualoremque aſpicerem: aut ne me, quem ille florentiſſimum reliquerat, perditum illi afflictumque offerrem.

offerrem. Mitto cætera intolerabilia: etenim fletu impedior.

Dies autem non modo non levat luctum hunc, ſed etiam auget. Nam cæteri dolores mitigantur vetuſtate: hic non poteſt, & ſenſu præſentis miſeriæ & recordatione præteritæ vitæ, non continuo augeri. Deſidero enim non mea ſolum, neque meos, ſed me ipſum. Quid enim ſum? Sed non faciam, ut aut tuum animum angam querelis, aut meis vulneribus ſæpius manus adferam.

Magis opto, quam ſpero, ut ægroto, dum anima eſt, ſpes eſſe dicitur.

Non mediusfidius præ lacrymis poſſum reliqua, nec cogitare, nec ſcribere.

Aut quis me non ſolum infelicior, ſed jam etiam turpior?

Lamentationis exemplum erit tota illa ep. lib. 1. Jacturam graviſſimam. Rurſus lib. 3. ep. tota. Modo nunciatus eſt. Rurſus: Audio Valerium Martialem.

Lib. 5. epiſt. Triſtiſſimus hæc tibi, tota.

Lib. 8. epiſt. Omnia mihi ſtudia.

Mihi autem videtur acerba ſemper, & immatura mors eorum, qui immortale aliquid parant. Nam qui voluptatibus dediti, quaſi in diem vivunt, vivendi cauſas quotidie finiunt: qui vero poſteros cogitant, & memoriam ſui operibus extendunt, his nulla mors non repentina eſt, ut quæ ſemper inchoatum aliquid abrumpat.

Triſte illud quod Julius Valens graviter jacet: quanquam ne hoc quidem triſte, ſi illius utilitatibus æſtimetur, cujus intereſt quam maturiſſime inexplicabili morbo liberari. Illud plane non triſte ſolum, verum etiam luctuoſum, quod Jul. Avitus deceſſit, dum ex quæſtura redit: deceſſit autem in navi, procul à fratre amantiſſimo, procul à matre, à ſororibus. Nihil iſta ad mortuum pertinent, ſed pertinuerunt cum moreretur. Pertinet ad hos, qui ſuperſunt. Jam quidem in flore primo tantæ indolis juvenis extinctus eſt, ſumma conſecuturus, ſi virtutes ejus maturiſſent. Quo ille ſtudiorum amore flagrabat? quantum legit, quantum etiam ſcripſit? quæ nunc omnia cum ipſo ſine fructu poſteritatis abierunt. Sed quid ego indulgeo dolori; cui ſi frenos remittas, nulla materia non maxima eſt? Finem epiſtolæ faciam, ut facere poſſim etiam lacrymis, quas epiſtola expreſſit.

Eſt enim quædam etiam dolendi voluptas, præſertim ſi in amici ſinum defleas, apud quem lacrymis tuis vel laus ſit parata, vel venia.

Lib. 8. epiſt. Et gaudium mihi.

Lamentatoria mea.

SI in malum hoc fortunæ iniquitate inciđiſſem, honeſtior eſſet plaga: nunc noſtra culpa videmur accerſiſſe quod commode vitari poterat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Res meæ in eum locum deductæ ſunt, ut ſi velis officioſus eſſe, epitaphium pares tuo Lucilio.

De gratulatoria epiſtola.

QUemadmodum in rebus adflictis, amici dolorem conſolatione mitigamus, ita ſi quid accidit lætæ rei, voluptatem amici gratulatione conduplicamus. Hic modis omnibus exaggerabimus animi noſtri voluptatem, quam ex amici ſucceſſu cepimus, cujus omnia vel commoda, vel incommoda pro noſtris ducamus, imo cujus rebus pro incredibili quadam erga illum benevolentia, magis etiam commoveamur, quam noſtris ipſorum. Deinde dignitatem, aut ſi quid aliud obtigit, variis rationibus attollemus: ſive quod per ſe ſit eximia: ſive quod à multis fruſtra ambita: ſive quod ultro non ambienti delata ſit, ſive quod bonorum judicio contigerit, non cæco favore fortunæ: ſive quod ejuſmodi principis favor, qui non ſolet niſi ſpectatos magnis honoribus ornare: ſive quod totum hoc, quicquid eſt boni, nulli ferat acceptum, niſi ſuæ ipſius induſtriæ, ut hinc nihil laudis ſibi vindicare poſſit fortuna: ſive quod præter ſpem obtigit: nam hæc ſolent eſſe gratiora. Mox ubi rem ſatis auxerimus, oſtendemus: tametſi ampliſſimum ſit quod obtigit, tamen inferius eſſe meritis illius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Hunc tantum eſſe gradum ad majora, ſi modo fortuna velit hominis virtutibus reſpondere. Poſtremo loco bene ominabimur, beneque precabimur, ut, quod obtigit bonis avibus, ſit ipſi, amicis, ac Reipublicæ perpetuo fauſtum ac felix. Eſt & obliqua gratulandi ratio, quando negamus nos amico gratulari honorem qui contigit, ſed ipſi honori talem virum; qui tum demum videbitur ſplendidus ac magnificus eſſe, poſteaquam ei delatus eſt, qui ſuis virtutibus & ornamentis ſit dignitati, quam ſuſcepit, multum dignitatis adlaturus. Quemadmodum enim magiſtratum obſcurat, qui gerit indignus, ita illuſtrat vir omni decorum genere clarus & illuſtris. Aut negabimus nos illi gratulaturos dignitatis acceſſionem, quam ille nec ambit, nec miratur: utpote vir prudens, qui intelligat quanto cum onere honor ille ſit conjunctus: præterea modeſtus, qui nihil minus affectet, quam populares glorias: ſed tamen gaudere, quod illi ſeges ac materia data ſit exercendæ virtutis ſuæ, ut qui antehac ſemper voluerit prodeſſe quamplurimis, nunc etiam poſſit ob autoritatis acceſſionem. Licebit utranque rationem adhibere per occupationem, cum prius narrabimus, quid alii eſſent illi gratulaturi: nos non eadem gratulari, ſed ea potius, quæ jam diximus in obliqua gratulatione dici ſolere. Frequenter hic

hic incidit genus encomiaſticum, veluti in his, quæ modo recenſuimus: aliquando non incidit: veluti cum amico gratulamur, qui incolumis domum rediit ex itinere longinquo; cum amico gratulamur filium natum: niſi forte dicemus, hoc Reip. intereſſe; ut optimi quique viri, & probiſſimæ quæque matronæ, quam maxime ſint fœcundæ, quod ex bonis fere naſcantur boni. Porro felicitatem civitatis non hinc dependêre, ſi quam plurimos habeat cives, ſed ſi quam optimos.

Exemplum.

INcredibilem animo cepi lætitiam, quum te ſummo principum collegiique conſenſu, miro populi applauſu, præſulem creatum eſſe intelligo. Gaudeo aliquando eum honorem tibi ultro delatum eſſe, quo tu te ſemper digniſſimum præſtitiſti. Nec tibi tantum gratulor: qui honore iſto (quanquam tuis moribus, tuæ eruditioni debito) non multum delectaris, ſed multo magis patriæ gratulor, quæ talem ſit pontificem habitura, qualem antehac habuit nunquam. Gratulor tuis omnibus, quos cum ſemper morum innocentia decoraris, nunc etiam honoris claritate & muneris autoritate illuſtrabis. Gratulor mihi ipſi, te ampliſſimis honoribus eſſe auctum, cujus omnes fortunas ſemper meas eſſe duxi. Sacerdotio quidem iſto in univerſa

verſa Etruria neque honeſtius aliud, neque magis opimum, neque tuis rebus commodius contingere poterat. Tu tibi, qua es modeſtia, onus, haud honorem, objectum dices. At ego ſic exiſtimo, ſuperos & patriæ per te conſultum eſſe voluiſſe, & tibi virtutis materiam illuſtrandæ paratam. Quæ res præcor ut primum tibi, deinde gregi tuo, denique & nobis omnibus vertat bene. Me totum, quantus quantus ſum, ad tuum obſequium offero. Vale.

Gratulatoria Sylva.

Libro 2. epiſt. Sera gratulatio.

Eodem, epiſt. Primum tibi ut de.

Lib. 3. epiſt. Quaſi divinarem. Tota.

Qua in re gratulor tibi ita vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quam gratias agere malim, alterum non omnino deſidero: alterum vero facere poteris.

Gratulor tibi, mi Balbe, vereque gratulor. Nec ſum tam ſtultus, ut te uſura falſi gaudii frui velim: deinde frangi repente, atque ita cadere, ut nulla res te ad æquitatem animi poſtea poſſit extollere.

Sapienter hæc reliquiſti, ſi conſilio: feliciter, ſi caſu.

Gratulor tibi affinitatem viri, mediusfidius optimi.

Libro 15. epiſt. Te & pietatis in nos. Et plurimæ ſequentes.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

De Cicerone quæ ſcribis, jucunda mihi unt, velim ſint proſpera.

Etſi contenus eram, mi Dolabella, tua gloia, ſatiſque ex ea magnam lætitiam voluptaemque capiebam: tamen non poſſum non onfiteri, cumulari me maximo gaudio, quod ulgò hominum opinio ſocium me adſcriat tuis laudibus.

Sum enim avidior, etiam quam ſatis eſt loriæ, & tamen non alienum eſt à dignitate ua, quod ipſi Agamemnoni regi regum fuit oneſtum, aliquem in conſiliis capiendis Netorem habere. Mihi vero glorioſum, te juenem Cos. florere laudibus, quaſi alumnum iſciplinæ meæ.

Libro 4. epiſt. Magnam cepi voluptatem.

Libr.5. epiſt. Conceſſeram in municipium. Tota.

Eodem, epiſt. Bene eſt mihi.

Lib.9. epiſt. Magna me ſolicitudine. Tota.

Libr. 1. Explicare non poſſum.

Gratulatio mea.

LUcium tibi generum obtigiſſe, majorem in modum gaudeo: ſperoque & opto, ſtam conjunctionem tibi & voluptati, & ornamento fore.

Neque nobis præſul optatior, neque tibi munus magis optandum potuit obtingere.

Nuncius neque optatior, neque jucundior adferri potuit quam qui nuper eſt de nova dignitate tua allatus.

Ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Ex tuis literis, quibus te conſulem declaratum ſignificas, tantum cepi voluptatis, quantum te ſemper amavi.

O factum bene, rem voluptariam nuncias, præ gaudio vix me capio.

Voluptatem incredibilem mihi tuis literis nuncias.

Literæ tuæ ſuaviſſimæ, quibus te novis honoribus ornatum nuncias, tanta me lætitia impleverunt, ut prorſus dubitem, cui potiſſimum gratulari debeam: tibine, cui tanta dignitas nec petenti, nec cogitanti contigerit: an patriæ, quæ talem ſit præſulem habitura: an principi, qui talem conſiliarium: an mihi potius, qui tuis fortunis perinde ac meis delector.

Scio te iſtiuſmodi ornamenta nec deſideraſſe, nec delectari, & ita prorſus exiſtimare, onus, non honorem tibi injectum. At tanto es iſto honore dignior, quo delectaris minus, eoque magis virtuti tuæ gratulor.

Natum tibi bellum puerum, uxore ſalva, vehementer gaudeo.

Quod ex itinere difficillimo, & diuturna peregrinatione, patriæ ſis redditus incolumis, tuo nomine ex animo gaudeo.

Rem tibi ex ſententia tua eveniſſe, incredibile dictu quantum læter.

Cave putes te ipſum ex iſta tua fortuna plus cepiſſe voluptatis, quam ego ex tuis lite-

ris

is ceperim, quæ me de nova dignitate tua certiorem fecerunt.

Quod novis honoribus ſis auctus.

Quod magiſtratum adſecutus, majorem in modum gaudeo.

Quod legatio tam ſplendida delata,

Quod doctoris titulo ornatus,

Familiam tibi feliciter domi creſcere,

Hæreditatem ampliſſimam obveniſſe, voluptati eſt: te tam certis, tam charis amicis orbatum, nonnihil doleo.

Ego abfuiſſe te tam diu à nobis & doleo, quod carui fructu jucundiſſimæ conſuetudinis tuæ: & lætor, quod abſens omnia cum maxima dignitate es adſecutus, quodque in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna reſpondet.

Gratulor, quod qui ſemper Epiſcopus fuiſti, nunc etiam videberis.

Reſponſio ad gratulationem.

GRatulatio tua etſi mihi probatiſſima, quod ab optimo ſit animo, tamen hoc mihi multo jucundius eſt, & gratius, quod in ſumma paucitate amicorum, propinquorum, ac neceſſariorum, qui vere meæ ſaluti faverent, te cupidiſſimum mei, ſingularemque mihi benevolentiam præſtitiſſe, cognovi.

Reſponſio mea.

O Diem lætum, non tibi ſolum, ſed tuis etiam omnibus candidiſſimo notandum calculo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Si quid eſſet in rebus meis unione vel candidius, vel precioſius, hac nota ſignarem eum diem, quo mihi nunciatum eſt, te nobis è periculoſiſſimo bello rediſſe, non ſolum incolumem, verum etiam victorem, & quidem ſumma cum laude.

O diem terque quaterque lætum, nec unico margarito mihi ſignandum.

Precor ſuperos, ut hoc gaudium, quod nobis omnibus largiti ſunt, perpetuum eſſe velint.

Si caſu te contuliſti in aulam, gratulor fortunæ tuæ: ſin judicio, magis etiam gratulor tuæ ſapientiæ.

De jocoſa Epiſtola.

IN unoquoque epiſtolarum genere, quoties res patitur, jocum admiſcere debemus. Quo in genere, & Ciceronem plurimum valuiſſe, & Joannem Campanum fere immodicum ac ſolutum eſſe videmus, ſæpe proximum ſcurrilitati. Argutius jocatur Auſonius. Cujuſmodi vero debeat eſſe jocus, Cicero in libris de Oratore, & Quintilianus capite De riſu monſtravit. Exempla ſuppeditabit Macrobius, & Athenæus. Primum illud curandum, ut tempeſtivus ſit jocus, ut liberalis, ut decori meminerit. Qui ſi apte adhibebitur, plus ſæpenumero habet momenti, quam oratio quamlibet ſeria. Sed cavendum erit, ne quando nobis eveniat, quod aſino Æſopico catelli luſus infeliciter æmulato. Io-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Iocoſa Sylva.

Libro 7. epiſt. In omnibus meis.

Nam de Cornelio nihil audeo dicere, ujus tu periculo ſtultus es, quando te ab eo ıpere didiciſſe profiteris, quin tu urges iſtam ccaſionem, & facultatem, quam melior unquam reperietur.

Lib. 7. epiſt. Legi tuas literas.

Eodem, epiſt. Niſi ante Roma. Proxima: ſirabar quid eſſet. Ac cæteræ plæræque ad 'rebat.

Lib. 9. epiſt. Num tu homo ridiculus es? c aliquot ſequentes ad eundem.

Eodem, epiſt. Accubueram.

Tui deſiderium. Spe tuorum commodoum conſolor.

Nos plane divites ſumus, ſed ne erres, Stoiorum more, qui omnes divites putant, qui œlo & terra frui poſſunt.

Lib. 1. epiſt. Næ tu homo es. Item proxima 'ici.

Lib. 5. epiſt. Ita reſpondebo. Item epiſt. ıi tu edentulus.

Lib 7. Breves aliquot epiſtolæ ſunt, partim ocoſæ, partim argutæ. Quin & Auſonius nultus eſt in jocando nec minus Guilhelmus ʒudæus, Gallus & hic.

Conciliatoria.

Est genus epiſtolarum non diſſimile commendatorio, quod nobis viſum eſt appellare

lare conciliatorium. Nam ut commendatio ne conciliamus aliis favorem ac benevolentiam apud amicos, ita cum ſtudemus nobis conciliare viros, quibuſcum antehac nulla interceſſit notitia aut amicitia, quodammodo noſmet ipſos commendamus. Hoc argumentum frequens eſt inter eruditos, dum aliquoties totis regionibus disjuncti, tamen mutuis epiſtolis ſeſe provocant ad ſodalitatem literariam, ac fœdera Muſarum. Et neſcio quomodo vix unquam abeſt hic lenocinium aſſentationis, à quo tamen nec ſanctimonia probatos viros videmus abhorruiſſe. Illud erit obſervandum, ut ita laudemus eum, cujus ambimus amicitiam, ne vel adulari, vel fingere, vel inſidiari, vel noſtrum negotium agere videamur. Rurſus ita laudemus nos ipſos, ut ne nobis ob arrogantiam pro benevolentia conciliemus odium. Dicemus, ſimilitudinem eſſe conciliatricem amicitiæ. Nos illius eximiis dotibus ad amandum inflammatos, quas partim ex prædicatione laudatiſſimorum hominum, partim ex ipſius libris cognoverimus. Nos, tametſi multum abſimus ab illius virtutibus, tamen ſemper huc annixos, ut, quod in illo ſuſpicimus, aſſequeremur; & aliorum judicio aliquo uſque progreſſos eſſe. Suſpicionem aſſentationis ſubinde deprecabimur. Obteſtabimur illius modeſtiam, ut amori noſtro ignoſcat, cui temperare

perare non poſſumus: etiam non ignari, quantopere vir omni laude ſuperior, prædicatione ſuarum virtutum offendatur. In nobis rem attenuabimus; animum, ſtudium, amorem optimarum rerum exaggerabimus. Orabimus, ut nos in ſuorum numerum aſſcribat. Pollicebimur, nos, tametſi novos amicos, nulli veterum ceſſuros, ſtudio certe, ac fide, quantumvis reliquis in rebus impares. Nos ipſos, opes noſtras, & quicquid operæ præſtari poterit, totum illi deferemus: amicos etiam communes pollicebimur. Poterat hoc genus amatorio ſubjici, quo quidem in loco nonnihil attigimus. Nonnunquam & alios invicem conciliamus, ac tum quidem hoc intererit inter commendationem & conciliationem, quod qui commendat, petit nonnihil, qui conciliat, nihil petit officii, ſed tantum conglutinat amicitiam. Ac hoc genus pertinet laudatio certæ perſonæ. Sylvam modo ſubjiciemus: nam & in deſcriptione nonnihil hac de re meminimus.

Laudatoria Sylva.

MIhi quidem humanitas tua, vel ſumma potius ſapientia, non jucunda ſolum ſed etiam admirabilis viſa eſt. Virum enim excellentem, & tibi tua præſtanti in eum liberalitate devinctum, nonnihil ſuſpicantem, propter aliquorum opinionem cupiditatis ſuæ, te ab ſe abalienatum, illa epiſtola retinuiſti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Sed nimirum, quæ ſunt in manu hominum, & mihi & multis contigerunt. Illud vero, ut adipiſci arduum, ſic etiam ſperare nimium eſt, quod dari non niſi à Diis immortalibus poteſt.

Ego vero Rufum noſtrum laudo, non quia tu, ut ita facerem, petiſti, ſed quia eſt ille digniſſimus. Legi enim librum omnibus numeris abſolutum, cui multum apud me gratiæ amor ipſius adjecit: judicavi tamen. Neque enim ſoli judicant, qui malignè legunt.

Libro 1. epiſt. cujus initium: Si quando urbs noſtra. Laus hominis.

Eodem, epiſtol. Amabam Pompejum.

Lib. 2. epiſt. Poſt aliquot annos.

Eodem, epiſt. Magna Iſæum fama.

Lib. 3. epiſt. Neſcio an nullum jucundius.

Eodem lib. epiſt. Adnotaſſe videor. Laus poëtæ.

Lib. 6. epiſt. Sum ex his.

Lib. 9. epiſt. Unicè probo.

Lib. 1. ep. Mirum eſt. Laus vitæ ruſticanæ.

Lib. 2. epiſt. Aſſem para. Vituperatio perſonæ.

Politian. libr. 1. epiſt. Tanti mihi ſunt.

Lib. 3. epiſt. Etſi magnum te.

Eodem. O decus Italiæ. Laus puellæ.

Lib. 4. epiſt. Scribis, Marianum. Laus concionatoris.

Lib. 12. epiſt. Quam vellem. Laus pueri.

Re-

Reſponſio ad laudem.

CIcero lib. 5. epiſt. Lætus ſum laudari. Si laudatus à te, laudare te cœpero, vereor ne non tam proferre judicium meum, quam referre gratiam videar. Omnia ſcripta tua pulcherrima exiſtimo, maxime tamen illa quæ de nobis. Accidit hoc una eademque de cauſa. Nam & tu quæ de amicis optima ſcribis, & ego quæ de me, ut optima lego. Plinius.

Laudem pariter & gratias agam? Neutrum ſatis poſſum: & ſi poſſem, timerem, ne arrogantiæ eſſet, ob ea laudare, ob quæ gratias agerem. Unum illud addam, omnia mihi tanto laudabiliora viſa, quanto jucundiora: tanto jucundiora, quanto laudabiliora erant.

Polit. lib. 1. epiſt. Quod proximis literis.
Item epiſt. Quod ex ſecundis rebus.
Item epiſt. Lucretium Peterejo.
Lib. 2. epiſt. Legit epiſtolam. Rurſum: Non tu munus.
Eodem, epiſt. In epiſtola quadam.
Lib. 3. epiſt. Etſi video. Eodem, epiſt. En ad te revertitur. Rurſum epiſt. Miſit ad me. Eodem, epiſt. Utinam quas.
Lib. 4. epiſt. Ignoſce occupationibus.
Lib. 5. epiſt. In calce.
Lib. 7. epiſt. Legit epiſtolam.
Eodem, epiſt. Honorifica mentio.
Item proxima.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Reſponſio ad laudem mea.

LAudes iſtas quas affatim in me congeris, ſic equidem interpretor, quaſi non me depingere volueris qualis ſum, ſed optimum exemplar præſcribere, qualis eſſe debeam.

Hoc effecit iſta tua magnifica laudatio, ut jam mihi minus incipiam placere, qui plane videam, quantum abſim ab iſta perfectæ virtutis imagine.

Dum iſtam imaginem pingeres, non à me, ſed abs te ipſo ſumebas exemplum.

Sentio quid agas, falſis iſtis laudibus noſtram ignaviam extimulare voluiſti.

Aut plane falleris, aut nobis blanditur tua laudatio. Sed blandiatur ſane; dummodo mihi mea ſtudia commendet. Nec enim alio conſilio te blandiri ſcio.

Ideo ſumma tribuis, non quod ea ſim aſſecutus, ſed quod huc me ſummis viribus velis eniti.

Hoc agis laudando, ut aliquando videar laudandus. Ipſe ſummis ac maximis virtutibus abundet oportet, qui in aliis paucas ac mediocres ſic amat.

Quod in laudando me plus quam immodica benignitate es uſus, non ignoſcerem, niſi jam olim ex Homerica lege poëtis mentiri liceret. Ait enim: πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί.

Non eſt mihi cornea fibra, quemadmodum ait Perſius. nec apud me ſane incredibile eſt,

eſſe

eſſe verum, quod ſcripſit Xenophon, ἥδιστον ἄκουσμα ἔπαινον εἶναι, utique ſi promerear. Nunc nihil aliud, quam rideri me puto. Eſt hoc fere ſolenne inter eruditos, ut ſeſe mutuis laudibus quaſi ſcabant. Nec in totum damnandas arbitror has adſentatiunculas, quibus alitur benevolentia, & excitantur ſtudia.

Officioſæ.

NEc infrequens eſt & illud epiſtolarum genus, quo amicis, etiam ſi nihil petant, operam noſtram ultro offerimus, propterea quod ſunt quos pudet rogare, cum egeant amicorum ſubſidio. Hos oportet ultra delato officio ad poſtulandam operam amici provocare: & ea cauſa genus hoc officioſum vocare placuit.

Officioſæ Sylvæ.

EGo omni officio, vel potius pietate erga te, cæteris ſatisfacio omnibus: mihi ipſi nunquam ſatisfacio. Tanta enim magnitudo eſt tuorum erga me meritorum, ut, quoniam tu, niſi perfecta re, de me non conquieſti, ego, quia non idem in tua cauſa efficio, vitam mihi eſſe acerbam putem.

Noſtram fidem omnes, & amorem tui abſentis, præſentes tui cognoſcent. Si eſſet in his fides, in quibus eſſe debebat, non laboraremus.

De cæteris rebus quicquid erit actum, ſcribam ad te: & ut quam rectiſſime agantur

omnia, mea cura & opera, diligentia, gratia providebo.

Ego neque de meo ſtudio, neque de nonnullorum animo mihi ſcribendum arbitror. Quid enim aut me oſtentem, qui ſi vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum in me meritorum aſſecutus: aut de aliorum injuriis querar, quod ſine ſummo dolore facere non poſſum? Ego tibi, in hac præſertim imbecillitate magiſtratuum, præſtare nihil poſſum: at ea excepta, poſſum confirmare, te & ſenatus, & populi Romani ſummo ſtudio amplitudinem tuam retenturum.

De Alexandrina re, cauſaque regia, tantum habeo polliceri, me tibi abſenti tuiſque præſentibus cumulate ſatisfacturum.

A nobis agentur omnia diligenter, ut neque, ſi quid obtineri poterit, non contendamus: nec ſi quid non obtinuerimus, repulſi eſſe videamur.

A me nullum tempus prætermittitur de tuis rebus & agendi & cogitandi, utorque ad omnia Qu. Selicio. Neque enim prudentiorem quenquam ex tuis, neque fide majore eſſe judico, neque amantiorem tui.

A me omnia ſumma in te ſtudia officiaque expecta. Non fallam opinionem tuam.

Tu velim tibi ita perſuadeas, nullam rem eſſe minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non

non charior ſit, quam meæ res omnes. Idque cum ſentiam, ſedulitate mihimet ipſe ſatisfacere poſſum: re quidem ipſa ideo mihi non ſatisfacio, quod nullam partem tuorum meritorum, non modo referenda, ſed ne cogitanda quidem gratia, conſequi poſſum.

Cætera, quæ ad te pertinebunt, cum etiam plus contenderimus, quam poſſumus: minus tamen faciemus, quam debemus.

Omnia volo à me & poſtules, & expectes: vincam meis officiis cogitationes tuas.

In hoc toto genere plura faciam, quam ſcribere audeo. Cætera, quæ tibi à multis prompta eſſe ſcio, à me ſunt paratiſſima. Nihil in re familiari mea eſt, quod ego malim meum eſſe, quam tuum. Hac de re, & de hoc genere toto, hoc ſcribo parcius, quod te id, quod ipſe confido, ſperare malo, te eſſe uſurum tuis.

Ego, quæ pertinere ad te intelligam, ſtudioſiſſime omnia, diligentiſſimeque curabo, tuorumque triſtiſſimo meo tempore meritorum erga me memoriam conſervabo.

De mea autem in te voluntate ſic velim judices, me, quibuſcunque rebus opus eſſe intelligam, quanquam videam quis ſim hoc tempore, & quid poſſim, opera tamen & conſilio, ſtudio quidem certe, rei, famæ, ſaluti tuæ præſto futurum.

Quam ob rem tu, quantum tuo judicio

tribuendum nobis eſſe putes, ſtatues ipſe: & ut ſpero, ſtatues ex noſtra dignitate. Ego vero tibi profiteor atque polliceor eximium & ſingulare meum ſtudium, in omni genere officii, quod ad honeſtatem & gloriam tuam ſpectet; in quo etiamſi multi mecum contendunt, tamen cum reliquis omnibus, tum Craſſis tuis judicibus, omnes facile ſuperabo.

Quam ob rem velim ita & ipſe ad me ſcribas de omnibus, minimis, maximis, mediocribus rebus, ut ad hominem amiciſſimum: & tuis præcipias, ut opera, conſilio, autoritate, & gratia mea ſic utantur in omnibus, publicis, privatis, forenſibus, domeſticis, tuis, amicorum, hoſpitum, clientum tuorum negotiis, ut quoad fieri poſſit, præſentiæ tuæ deſiderium meo labore minuatur.

Tu tamen ei velim ſcribas, ut nullam rem neque tam magnam, neque tam parvam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur. Omnia, quæ in tuis rebus agam, & non laborioſa mihi, & honeſta videbuntur.

Tu ſi quid ad me forte ſcripſeris, perficiam ne te fruſtra ſcripſiſſe arbitrere.

Quotieſcunque filium tuum video (video autem fere quotidie) polliceor ei ſtudium quidem meum & operam, ſine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem atque autoritatem cum

hac

hac exceptione, quantum valeam, quantumque poſſim.

Lib. 6. epiſt. Vereor ne deſideres. Multos habet locos conſolatorios.

Singula perſequi non eſt neceſſe: univerſum ſtudium meum & benevolentiam ad te defero.

Tibi gratulor, mihi gaudeo, te amo, tua tueor, à te amari, & quid agas, quidque agatur, certior fieri volo.

De me autem ſic velim judices, quantum ego poſſim, me tibi, ſaluti tuæ, liberiſque tuis ſummo ſtudio præſto ſemper futurum.

Ego quid poſſim neſcio, vel potius me parum poſſe ſentio. Illud tamen tibi polliceor, me quæcunque ſaluti, dignitatique tuæ conducere arbitrabor, tanto ſtudio eſſe facturum, quanto ſemper tu & ſtudio, & officio in meis rebus fuiſti. Hanc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam fœminam, tuique amantiſſimam, detuli. Si quid ad me ſcripſeris, ita faciam ut te velle intellexero. Sin tu minime ſcripſeris, ego tamen omnia, quæ tibi utilia eſſe arbitrabor, ſummo ſtudio diligenterque curabo.

Interim velim ſic tibi perſuadeas, mihi cum Reip. quam ſemper habui chariſſimam, tum amoris noſtri cauſa, maxime curæ eſſe tuam dignitatem. Da operam ut valeas.

Sed ego tuis neque deſum, neque deero,

qui ſive ad me referunt, ſive non, mea tibi tamen benevolentia fideſque præſtabitur.

Injuriam enim fieri putabam, cum rogabar.

Quæ ad me de tuis rebus domeſticis ſcribis, quæque mihi commendas, ea tantæ mihi curæ ſunt, ut me nolim admoneri.

Illud profecto cognoſces, mihi te neque chariorem, neque jucundiorem eſſe quenquam.

Perficiam profecto, ut longi temporis uſuram, qua caruimus, intermiſſa noſtra conſuetudine, gratia, & charitate, & officiorum magnitudine, ſarciam.

Perficiam profecto, ut neque reſp. civis in me animum, neque tu amici deſideres.

Sed hæc fors viderit ea, quæ talibus in rebus plus quam ratio poteſt. Nos autem id videamus, quod in nobis eſſe debet, ut quicquid acciderit, fortiter & ſapienter feramus, & accidiſſe hominibus meminerimus: noſque cum multum literæ, tum non minimum Idus quoque Martiæ conſolentur.

Ego quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, ſemper ſine ulla dubitatione ſummo ſtudio faciam. Hoc velim tibi penitus perſuadeas.

Ego quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, ſtudioſe diligenterque curabo. Dabo operam, ut valeas.

Nec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Nec vero ulla res erit unquam, in qua ego non vel vitæ periculo ea dicam, eaque faciam, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor.

Politian. lib. 3. Deprehenderunt me.

Lib. 10. Quanquam nec fortuna.

Plin. Non me hercule tam mea ſunt, quæ mea ſunt, quam quæ tua. Hoc tamen differunt, quod ſolicitius, & intentius tui me, quam mei excipiunt. Idem fortaſſe eveniet tibi, ſi quando in noſtra diverteris: quod velim facias: primum ut perinde noſtris rebus, ac nos tuis, perfruaris: deinde, ut mei expergiſcantur aliquando, qui me ſecurè, ac prope negligenter expectant.

Lib. 7. Caleſtrium Tironem familiariſſimum.

Nihil eſt quod verearis, ne ſit hoc illi moleſtum, cui orbem terrarum circumire non erit longum mea cauſa. Proinde nimiam iſtam verecundiam pone, teque quid velis, conſule: illi tam jucundum quod ego, quam mihi quod tu jubes.

Officioſa mea.

NIhil mihi magis in votis eſt, quam ut primum abs te ipſo, deinde à cæteris omnibus quam gratiſſimus eſſe cognoſcar. Sed ejuſmodi ſunt tempora, ut & tuis in me meritis, & meo in te animo, ſatisfacere velim magis quam poſſim.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Me incolumi nullam accipies injuriam: &, ſi mavis me verbis Homericis tibi meum patrocinium polliceri:

Οὔτις ἐμεῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο,
Σοὶ κοίλης παρὰ νηυσὶ βαρείας χεῖρας ἐποίσει.

Nullus me vivente, & terram aſpiciente,
Tibi cavas apud naves graves manus inferet.

Pollio videtur in te offenſior. Hoc quanti æſtimes ubi cognovero, tum eadem opera ſciero quid mihi ſit elaborandum.

Cæteri ſolent operam polliceri in licitis & honeſtis, & in his, quæ præſtare poſſint. Ego vero tibi omnem meam in omni re abſque exceptione polliceor, qua poſſis pro tuo arbitratu vel uti, vel abuti. In his, quæ perfici non potuerunt, attamen efficiam, ut intelligas, nec ſtudium, nec fidem uſquam defuiſſe.

Si officioſum eſt, ultro polliceri opem, aut operam: multo officioſius eſt, ultro mittere pecuniam. Hujus argumenti, tametſi rari, exemplum reperies apud Plinium libro 6. ep. Quamvis & ipſe.

Sum quidem ſtudiorum laboribus ita diſtrictus, ut nemo magis: ſed mihi nihil erat in ſtudiis tam cordi, quod non poſtpoſiturus ſim, ſi tali amico præſtandum erit officium.

Non omnibus dormio, ita non omnibus

vaco.

vaco. Tibi nunquam non ero ocioſus, ſi quid per me fieri voles.

Non æquum arbitror, ut literarum prætextu me excuſem amico: cum hoc ipſum me doceant literæ, non eſſe deſerendum amicitiæ officium: quo nihil oportet nobis eſſe antiquius, aut religioſius.

Hoc unum tibi etiam atque etiam perſuadeas velim, nihil exiſtere poſſe tam periculoſum, quod non ſim tua cauſa libenter etiam ſubiturus.

Nihil erit tum arduum, tam aſperum, quod non ſit jucundum futurum tua cauſa.

Opes quas tibi pollicear, nec mihi adſunt, nec tibi deſunt.

Hoc corpuſculum, hunc animum tibi totum quantus eſt devoveo.

Hoc tibi ſpondeo, mi Lucilli, neque animum, neque diligentiam mihi defuturam.

Nec animo, nec ſtudio, nec benevolentia, nec patientia cujuſquam pro vobis cedam.

Diſputatoriæ genus.

EST epiſtolarum genus non infrequens inter eruditos, quo ſtudiorum ſuorum inter ſe agunt commercia, cum aut ſciſcitantur de re quapiam, aut reſpondent ſciſcitanti: aut ſi qua de re parum convenit, diſputant. Hujus generis, quoniam varium eſt, certa ratio reddi non poteſt. Tantum exempla quædam indicabo.

Diſputatoriæ Sylva.

CIcero Lib. 7. epiſt. Illuſeras heri inter.
Plinius Lib. 9. epiſt. cujus initium eſt: Frequens mihi diſputatio. Tota.
Lib. 4. epiſt. Attuli tibi.
Lib. 1. epiſt. Oſtendet plenum.
Lib. 2. epiſt. Dictata illa tua.
Politian. Lib. 3. ep. Iraſceris obtrectatoribus.
Lib. 5. epiſt. Et tu mihi.
Libr. 9. epiſt. Ego quidem, mi Hemolaë. Item proxima.
Lib. 11. epiſt. Quantopere me ſemper.

Libri de ratione conſcribendi Epiſtolas finis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

DES. ERAS. ROTER.

EPISTOLA

Ad Chriſtianiſſ. Regem Gallorum

FRANCISCUM I.

QUO minus ad hunc uſque diem tam propenſo tuæ Majeſtatis in me favore ſim uſus, Franciſce Rex Chriſtianiſſime, neque per Te ſtetit, neque per me: ſed quum aliæ cauſæ complures hactenus obſtiterunt, tum præcipue temporum horum tumultus hanc mihi felicitatem inviderunt. Semper enim expectabam, ut in tam diutinis bellorum tempeſtatibus alicunde nobis affulgeret aliqua pacis ſerenitas. Nec unquam tamen arbitratus ſum me vel pilo minus obnoxium eſſe tuæ benignitati, quam ſi jam accepiſſem quicquid ea detulit. Atque etiam bona ſpes eſt, brevi futurum, ut hunc in te animum certioribus argumentis declarare liceat. Interim dum remoratur opportunitas, viſum eſt hujus pollicitationis velut arrabonem ad te mittere, Paraphraſin in Euang. Marci. Ad hoc conſilii propenſum, ac velut ultro currentem, incitabat & ipſa rei congruentia. Quum enim Matthæum Carolo Principi meo dedicaſſem: Joannem, quem illico poſt Matthæum ſum interpretatus, Ferdinando Caroli germano:

Lucam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Lucam quem tertio loco ſum aggreſſus, Anglorum regi: videbatur Marcus tibi relictus, ut quatuor Euangelia orbis præcipuis Monarchis conſecrarentur. Atque utinam quam congruenter nomina veſtra jungit codex Evangelicus, tam concorditer pectora veſtra conglutinet Spiritus Euangelicus. Sunt qui Rom. Pontif. tribuant ditionem etiam apud Inferos, ſunt qui tribuant imperium in Anglos: quam auctoritatem illi tantum abeſt ut invideamus, ut optemus etiam ampliorem: ſed utinam hanc ſibi poteſtatem illius ſalutarem ſentiat orbis in concilianda retinendaque regum concordia, qui tam diu ſumma rei chriſtianæ pernicie, non minus fœdis, quam feralibus bellis inter ſe ipſos conflictantur. Et interim execramur ac devovemus Turcas. Quod autem ſpectaculum gratius exhiberi poterat Turcis, aut ſi qui ſunt qui pejus volunt nomini Chriſtiano, quam tres longe florentiſſimos Europæ monarchas exitialibus diſſidiis inter ſe committi? Vix mihi perſuadeo, quemquam eſſe tam truculentum Turcam, qui plus malorum imprecetur Chriſtianis, quam viciſſim infligunt ſibi ipſi. Neque quiſquam interim exoritur pacificator, qui tam impios rerum motus autoritate ſua componat, quum non deſint qui *inſtigent:* quique *oleum*, quod ajunt, *adjiciant camino.* Non eſt meum, ullius partim cauſſam meo præjudicio vel gravare, vel ſublevare. *Scio ſuam*

cuique

cuique cauſſam videri juſtiſſimam : & fateor, in hujuſmodi judiciis plus favoris tribui ſolere, ei qui depellit illatam injuriam, quam qui infert. Sed tamen magnopere cupiam, ut Chriſtiani Principes illud apud ſeſe veris rationibus expendant, *Quam ingens lucrum fecerit, quiſquis maluit pacem iniquam amplecti, quam bellum æquiſſimum perſequi.* Quid hac noſtra vita fragilius: quid brevius: quid calamitoſius? Omitto tot morborum genera, tot injurias, tot caſus, tot fatales calamitates, tot peſtilentias, fulmina, terræ motus, incendia, exundationes, reliquaſque calamitates, quarum neque modus eſt, neque numerus. Nam inter omnia mala quibus diſcruciatur vita mortalium, *Nihil bello ſceleratius*, nihil nocentius; quod atrocius exitium infert moribus hominum, quam facultatibus, aut corporibus: *minus damni dat qui vitam aufert, quam qui bonam mentem*. Nec ideo minus eſt deteſtabile bellum, quod maxima pars malorum redundat in capita tenuium, & humilium, velut agricolarum, opificum, ac viatorum. Nihilo minus *Sanguinis Dominus omnium Ieſus Chriſtus effudit* pro redimendis illis quamlibet contemptis, quam pro ſummis Monarchis. Quumque venietur ad Chriſti tribunal, quo brevi ſiſtendi ſunt omnes, quantumvis potentes hujus mundi Satrapæ, non minus exactè rationem exiget judex ille ſeverus pro pauperculis quam pro

Satra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Satrapis ac magnatibus. Itaque qui putant eſſe levem jacturam, quum expilantur, affliguuntur, ejiciuntur, exuruntur, opprimuntur, occiduntur humiles, *Ieſum Chriſtum*, qui eſt *Sapientia Patris* ſtultitiæ condemnant, qui pro talibus ſervandis precioſum ſanguinem ſuum effuderit.

Proinde nullum ego *genus hominum* arbitror *exitialius*, quam qui (ut Sciopius) Monarchis ſuggerunt *bellorum ſemina*, quorum animi quo ſunt excelſiores, hoc facilius his imponitur. Atque inter regias virtutes cum primis numeratur animi ſublimitas. Prædicata eſt hæc olim in Julio Cæſ. prædicatur & hodie magno conſenſu gentium in Franciſco. Porro *nullum certius argumentum animi vere ſublimis, quam, injurias poſſe negligere*. Laudata eſt veterum ducum virtus, qui de imperio certabant, non de *vita*, ſed de Ethnicis, & ab Ethnicis. Chriſtiano principi glorioſius eſt, aliquo ditionis diſpendio pacem & Reipub. tranquillitatem redimere, quam ſpecioſos & optimos referre triumphos tantis hominum malis emptos.

Proinde, *Qui dilatandi Imperii ſtudium injecerunt Monarcharum animis, quid aliud quam perennem bellorum fontem repererunt?*

Neque minorem perniciem invehunt rebus mortalium, qui principum animus ſuggerunt iræ materiam, ac perſuadent, eſſe regiæ fortitudinis, dictum aliquod, quod fortaſſe

taſſe falſo delatum eſt, aut atrocius delatum quam dictum eſt, armis ac bello vindicare.

Quanto fortius eſt, publicæ tranquillitatis reſpectu *convicium negligere?* Quod ſi ledit, privatim lædit. *Imo ne lædit quidem ſit neglectum fuerit.* Atque in aliis quidem rebus fortaſſe licet utcunque ceſſare regibus: ſi tamen uſquam ceſſare licet, qui tam multis vigilant. Cæterum in bellis ſuſcipiendis, quoniam ingentium malorum inducunt diluvium, oportet omnium oculis advigilare, ne quid temere ſtatuatur. Non hæc dico, Rex Chriſtianiſſime, quo principibus gladium è manibus excutiam. Eſt fortaſſe boni principis aliquando bellum gerere, ſed tum denique, poſtquam omnibus fruſtra tentatis, huc adigit extrema neceſſitas. Dominus *Ieſus* Petro gladium ademit: principibus non ademit. Paulus eorum autoritatem etiam comprobat, præcipiens, ut, qui Romæ *Chriſtum* eſſent profeſſi, principum, licet Ethnicorum, autoritatem adeo non contemnerent, ut illis veluti Dei miniſtris, nec vectigal, nec tributum, nec honorem detrahere velint. An adimit gladium qui dicit. Non enim ſine cauſſa gladium portat? Nec aliud docet Petrus ordinis Apoſtoloci princeps. Subditi, inquit, eſtote cuivis humanæ creaturæ propter *Dominum*, ſive Regi tanquam præcellenti, ſive præſidibus tanquam ab eo miſſis, ad ultionem quidem nocentium, laudem vero recte

agen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

agentium. Petro nihil eſſe voluit armorum præter gladium Euangelicum, qui eſt ſermo cœleſtis, qui, ut docet Paulus ad Heb. *vividus eſt, & efficax, penetrantior quovis gladio utrinque incidente, ac pertingens uſque ad diviſionem animæ ac ſpiritus.* Etenim qui jubet recondi gladium, nec aufert, plus facit quam ſi auferat. Quur enim jubet recondi? nimirum ne bellet paſtor Euangelicus. Quur autem deponi nec jubet nec vetat? nimirum ut intelligamus, ne tum quidem eſſe parandam ultionem, quum vires ſuppetunt ad vindicandam injuriam. Habent igitur Euangelici paſtores gladium Euangelicum à Chriſto traditum, quo jugulant vitia, quo reſecant humanas cupiditates. Habent reges gladium ſuum ab eodem permiſſum, ad terrendos malos, & honorandos bonos. *Non ademptus eſt gladius, ſed præſcriptus eſt uſus:* habent ad publicæ tranquillitatis defenſionem, non ad ambitionis præſidium. Duplex eſt gladii genus: duplex eſt regni genus. Habent & ſacerdotes ſuum gladium, habent ſuum regnum: proque diadematibus, & galeis, habent mitras: pro ſceptro pedum habent, loricam, balteum: denique totam panopliam, quam illis non uno loco ſtrenuus ille bellator Paul. deſcribit. Reges Euang. *paſtores* dicuntur, ſed & prophani reges Homero dicuntur *paſtores populi.* Idem agunt utrique, tametſi diverſa functio eſt, quemadmodum in fabu-

lis

lis iiſdem alias alii partes agunt. Quod ſi ſuum utrique gladium ſemper haberent expeditum, hoc eſt, poteſtate tradita ſicut oportet uterentur, non toties, opinor, Chriſtiani, qui vocamur potius quam ſumus, in fratrum viſcera gladium impium ſtringeremus. Porro dum utrique, ſuo neglecto munere, quod eſt alienum affectant, neutri ſatis tuentur, neque dignitatem ſuam neque tranquillitatem. Quando rex plus habet regiæ majeſtatis, quam quum in judiciis ſedens dictat jus, coërcet injurias: dirimit lites: ſublevat oppreſſos: aut quum in conſiliis ſedens, proſpicit reip. commodis?

Cæterum Epiſcopus quando plus habet ſuæ dignitatis, quam quum è ſuggeſto docet Euangelicam philoſophiam? Tum enim vere in ſuo ſolio eſt Rex Euangelicus. Quam vero Neroni fuit indecorum in theatro certare cum phoniſcis, & citharœdis, aut in circo cum aurigis: tam indecorum eſt regi in humilibus ac ſordidis negotiis verſari, quæ pertinent ad privatos affectus ipſius, & officiunt incolumitati Reip. Rurſum quam indecorum eſſet, ſi philoſophus cum pallio & barba fabulam ſaltaret in proſcenio, aut in harena falcem teneret, ac rete, gladitoriam canens cantionem: Non te peto, piſcem peto; quid me fugis, galle? tam indecorum eſt, Euangelicum Regem belligerari, aut nundinari, ne quid dicam inhoneſtius.

Quur

Quur nunc invenitur epiſcopus, qui ſibi pulchrius ducit, trecentos equites, baliſtis, lanceis, ac bombardis inſtructos ſecum ducere, quam piis & eruditis diaconis comitatum ſacros libros ſecum circumferre? Quur *earum rerum oſtentatione ſibi magni videntur, quorum contemptu magni fuerunt illi*, in quorum locum ſucceſſerunt? Quur illis dulcius ſonant tubæ & cornua, quam ſacra lectio? Age, quid ſi Rex pro diademate, & trabea, ſibi imponat mitram, & infulam: contra, pro mitra & infula ſibi diadema & trabeam ſumat Epiſcopus, nonne portenti ſimile videbitur? Adeo movent inverſa, quur non movet inverſa functio? Jam ſi quid privatim faciat vel Rex, vel Epiſcopus, non alio ſpectare debet quam ad ſalutem populi. Aut enim monet errantes, aut corrigit lapſos, aut conſolatur dejectos, aut comprimit elatos, aut extimulat ceſſantes, aut reconciliat diſſidentes. Hæc eſt functio regum, ſed præcipue Euangelicorum quos non decet ambire regnum hujus mundi.

Quoniam autem *Ieſus Chriſtus* utrumque genus in ſe complexus eſt, tametſi regnum eccleſiaſticum tantum expreſſit in terris, utriſque conandum eſt, ut pro ſua quiſque portione principem æmuletur. Ille ſe totum impendit ſuis. Et qua fronte quiſquam ſibi vivit, qui ſe Chriſti vicarium prædicat? Ille per omnem vitam nihil aliud quam ſervatorem,

quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

quam conſolatorem, quam beneficum egit. Sive verſabatur in templo, ſive in Synagogis, ſive in publico faciebat iter, ſive in privato verſabatur domi, ſive navigabat, ſive in deſertis agebat: docebat multitudinem, ſanabat ægrotos, mundabat leproſos, reſtituebat paralyticos, mancos & cœcos, profligabat dœmones noxios, excitabat mortuos, liberabat periclitantes, ſaturabat famelicos, refellebat Phariſæos, patrocinabatur diſcipulis, & unguenti prodigæ mulieri peccatrici: conſolabatur Cananæam peccatricem, & adulteram deprehenſam. Repete totam vitam *Ieſu*, nulli mortalium quicquam immiſit mali: quum ipſe tot malis afficeretur, & in promptu eſſet ulciſci ſi libuiſſet. Ubique ſervatorem agebat, ubique beneficum. Malcho reſtituit auriculam, quam Petrus amputarat. Ne tantulo quidem damno voluit vindicari incolumitatem ſuam. Herodem & Pilatum redegit in concordiam. In cruce pendens ſervavit alterum è latronibus. Mortuus Centurionem pertraxit ad Chriſtianam profeſſionem. Hoc erat vere regem agere, *prodeſſe omnibus, nocere nemini*.

Ad hujus exemplum oportet omnes principes, quatenus licet, accedere. Te vero, Rex Franciſce, peculiariter etiam ad hoc excitare debet Chriſtianiſſimi cognomen, ut Chriſtum principem pro viribus referas. Cæterum quid frontis habent iſti, qui quum ſe

Chri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Chriſti vicarios appellari gaudeant, immenſa ſanguinis humani jactura poſtulant defendi, non dico vitam, aut dignitatem ſuam, ſed avaritiam, ac faſtum?

Atque hæc ſcribo, Rex inclyte, non ut Epiſcopos ullos notem, aut taxem: atque utinam nulli exoriantur, in quos iſta merito dici poſſint: ſed ut indicem, quibus in rebus ſit vera regum & epiſcoporum dignitas, ut utrique felices vivant, dum ſuam utrique dignitatem agnoſcunt ac tuentur. Longius autem abſunt ab officio ſuo paſtores Euangelici, qui quum reges inter ſe tumultuantes debuerint in concordiam redigere, ultro faces ad bellorum incendia ſuggerunt. Atqui ſi uſquam erat tempus bono paſtori, vitæ ſuæ jactura gregi conſulere, ſi uſquam ſummus ille paſtor cujus vices gerunt, erat referendus, hic potiſſimum erat officio locus, *ubi tantum mare ſcelerum ac malorum inundat in orbem.*

Et tanta multitudine abbatum, epiſcoporum, archiepiſcoporum, cardinalium, quur nemo prodit, qui vel capitis ſui periculo, tantos rerum motus componat? Quam feliciter moritur, qui ſua morte tot millium vitæ conſulit. Nihil monomachiis & gladiatoria laniena crudelius aut immanius. Et tamen hoc ſpectaculo tam inſane delectata eſt antiquitas, ut turpiſſimum exemplum ab Ethnicis relictum, diu reſederit etiam apud Chriſtianos, præſertim in urbe Roma, quæ non-

dum

dum dediſcere potuit veterem paganiſmum. Sed monomachiarum abolitionem, ut refert hiſtoria, quam Tripartitam vocant, debemus Telemacho cuidam, ex eorum numero, qui olim ob vitæ Chriſtianæ ſimplicitatem, ac ſtudium ſolitudinis, fugamque contaminatæ multitudinis, vulgo monachi vocabantur. Is hac gratia relicto Oriente Romam venerat, atque in theatrum ingreſſus, ubi vidit prodire duos armatos, & utrumque in alterius necem tendere, proſiliit, ſeſeque medium inter furentes injecit, clamans: Quid facitis, fratres, quur in mutuum exitium ferarum more ruitis? Quid multa? Dum vir ille pius ſtudet utriuſque vitæ conſulere, vitam amiſit ipſe à populo lapidatus. Tanti faciebat inſana multitudo crudelem oculorum voluptatem. Quid conſequutum eſt? Imperator Honorius, hac re cognita, juſſit aboleri morem exhibendi paria gladiatorum.

Nunc mihi cogita, quam fœdus fuerit ille luctus, & quot hominum millia per hunc infeliciter perierint: & intelliges, quantum mundus debeat unius hominis morti. Atque ob hoc factum merito relatus eſt in numerum divorum Telemachus. Quanto autem juſtius hoc honoris deberetur ei, qui tantos orbis Monarchas inter ſe conflictantes dirimeret?

Nec enim gravis jactura eſt, ſi gladiator occidat gladiatorem, & ſceleroſus ſceleroſo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

viciſſim præſtet carnificem. Et ut ſummo totius orbis malo colliduntur inter ſeſe principes; ita minore periculo poſſunt dirimi, quam ille diremit gladiatores.

Primum Chriſtiani ſunt, quoque ſunt animis generoſioribus, hoc ſunt tractabiliores: ſi quis Epiſcopus, aut alioquin autoritate præditus Euangelica, ſinceris rationibus cum illis agat. Quod ſi quis forſitan inciderit in principem inexorabilem ac violentum, extremum denique malorum, quod vel ſæviſſimus poſſit inferre, mors eſt. Et ubi quæſo præſtabunt exemplum Apoſtolici Spiritus, qui in Apoſtolorum vices ſucceſſerunt, ſi hic non præſtant? Dicet aliquis: Quid profecero ſi morior, nec impetro quod ſtudeo?

Non committet *Chriſtus Agonothetes*, ut huic athletæ pereat ſuum præmium. Tametſi *mors* frequenter impetrat quod *vita* non potuit. Eſt enim efficax piorum hominum occubitus. Non hic repetam exempla priſcorum, quæ ſunt innumera. Apud Anglos D. Thomas Cantuarienſis, leviore de cauſa, libertatem Euangelicam exercuit adverſus regem, cui pridem ſervierat, cujuſque favore ceu longi ſervitii mercedem acceperat eam dignitatem. Non agebatur de reconciliandis inter ipſos principibus: Quanquam illud ſeculum nec habebat ullos principes, quorum ditio tam late pateret, *quam horum, qui nunc tot annis inter ſeſe conflictantes, cæteros etiam mino-*

minores in belli contagium pertrahunt. Et tantum agebatur de ſeceſſu quodam, magis apto homini pio, quam regi. Loco nomen eſt Ortfordia. Ne me quidem cepiſſet ille locus, prius quam R.D Guilhelmus Waramus, Archiepiſcopus Cantuarienſis, ac totius Angliæ primas, vir multis nominibus dignus, qui in laudatiſſimi viri dignitatem ſuccederet, ibi ſic ædificaret, ut magis videatur novam ſtructuram excitaſſe, quam inſtauraſſe veterem. Adeo nihil reliquit veteris ædificii, præter aulæ cujuſdam ac templi parietes. Itaque quum levioribus de rebus eſſet contentio quum nihil non molitus eſſet vir ille pius, nihil tamen impetravit vivus. Cæterum mors illius tantam autoritatem conciliavit ordini ſacerdotum apud eam gentem, tantas opes aggeſſit, ut nunc ob hoc gravi laborent invidia.

Iohannes ob linguæ libertatem decollatus eſt: ſed non omnes ſunt Herodes, nec omnes habent Herodiadem. Ambroſius Epiſcopus Mediolanenſis auſus eſt Theodoſium Cæſarem, ob crudelem & præcipitatam in Theſſalonicenſes ſententiam, à templi limine ſecludere, poſtque ſævas objurgationes, poſt indictam ſatisfactionem, in pœnitentium claſſem relegare. Ac tanti principis majeſtas ceſſit autoritati præſulis. Tentavit idem Babylas Antiochenus epiſcopus adverſus regem, innocentis homicidio pollutum: Et interfectus eſt; ſed mortuus formidabilis eſſe

 cœpit,

cœpit, non ſolum Ethnico Cæſari, verum etiam dæmonibus, qui tum adhuc pro diis colebantur.

Ego vero ſic mihi, Rex optime, de Caroli Cæſaris, de tuo, de Regis Angliæ ingenio perſuadeo, ut non dubitem, vos omnes ſalubribus conſiliis obtemperaturos fuiſſe jam pridem, ſi quis *monitor modeſte liber, & libere modeſtus* exitiſſet. Atque interim ingens *copia* ubique eſt iſtorum, qui *Principum animos inſtigant ad bellandum*: nimirum hi (Sciopii & ejus ſimiles) quorum commodis expedit res humanas eſſe perturbatas. Alius ſuggerit: *Ille te contemnit*, ille hoc in te jecit ſcomma: Alius; *Hanc partem ſi adjeceris ditioni tuæ*, facile quum voles adjicies & illam. *O Conſultor inconſulte*, quur ſuggeris quouſque poſſint proferri ditionis limites, potius quam in mentem revocas, quam anguſtis terminis olim ditio, quæ nunc eſt, circumſcribebatur?

Quin admones quibus modis quod adeſt, queat adminiſtrari recte, potius quam proferri? Proferendi limites nullus eſt finis: Ac verius eſt, quod ſcripſit Seneca: *Multi Imperatores fines aliis abſtulerunt, ſibi nemo conſtituit.* Cæterum in bene adminiſtrando vera principum laus eſt. Alexander Magnus, ubi ventum eſſet ad Oceanum, deſideravit alterum orbem: videlicet illius ambitioni mundus hic erat anguſtus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Hercules ultra Gades non eſt progreſſus. *Nunc ambitioni noſtræ nullæ ſunt Gades, nullus Oceanus.*

Verum adverſus iſtorum peſtiferas voces, oportet animos Chriſtianorum principum, Chriſti decretis, veluti antidotis, diligenter eſſe præmunitos, atque ad Euangelicam regulam, velut ad ſcopum, omnia dirigere conſilia.

Quæres forſitan, quur tibi occupatiſſimo tam prolixam occinam cantionem. Imo cunctis optarem hanc cantilenam eſſe decantatam, nec ob aliud, niſi quod me diſcruciat *Publica Mundi Calamitas*: quodque vehementer cupiam res Chriſtianas tranquilliores eſſe, ſed præcipue Gallicas: qua ditione neſcio an hactenus ulla fuerit, vel ſanctior, vel florentior.

Quod ſi tumultus hujuſmodi rarius exiſterent, veluti diluvia, terræ motus, aut bulimiæ, res eſſet tolerabilior: *nunc ſine fine talibus diſſidiis concutitur mundus.*

At medici quidem corporum, in novis morbis exortis, ſagaciter inquirunt mali cauſas, quibus deprehenſis, non ita magno negotio medentur. Nec hoc contenti, rationes excogitant, quibus fiat, ne peſtis eadem ſubinde recrudeſcat. Quur in tantis, totieſque recurrentibus malis, non ſcrutantur homines, prudentia ac rerum uſu pollentes, quibus ex fontibus hi tumultus ſubinde ſcateant

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

in orbem, ut inciſis radicibus liceat tantis mederi malis? Quur in rebus multo tenuioribus tam ſumus perſpicaces, in re longe omnium graviſſima cæcutientes?

Mihi videtur maxima bellorum pars ex inanibus aliquot vocabulis, velut in alimoniam *humanæ gloriæ* excogitatis, oriri: quaſi parum fuerit *ambitionis* inter mortales, niſi novis titulis aleremus hoc malum, ex ſeſe minimum, gliſcens in nobis.

His itaque hujuſmodi bellorum radicibus exciſis, non fuerit difficile, leges pacis inter Chriſtianos principes ſancire, quæ prohiberent hos tumultus identidem repullulaſcere. Hac via fieret, ut & principum opes creſcerent, videlicet per amicitiam jam factæ communes, & ſub florentiſſimis Monarchis populus Chriſtianus amabili rerum tranquillitate frueretur. Sic faveret nobis ille *verus totius orbis Monarcha Dominus Ieſus*, reſque noſtras bene fortunaret. Sic eſſemus Chriſtiani nominis hoſtibus formidabiles: adverſus quos nunc ægre tuemur noſtra: tantum abeſt, ut illos longius ſubmoveamus. Quanquam ego malim & illos corrigi, quam ſubmoveri. Sed qui corrigamus alios, ſi nos ipſi ſumus illis penè dixerim corruptiores? Non enim jam æſtimo *Chriſtianos ex articulis quos ore profitentur: ex moribus æſtimo.*

Ubicunque regnat ambitio, divitiarum amor, ſuperbia, ira, vindicta, nocendi libido,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

bido, interpretor abeſſe fidem Euangelicam.

Porro quum hæc lues corripuerit etiam illos, quorum præcipue partes erant rebus collapſis conſulere: bonam tamen quampiam ſpem mihi præbet, quod videam ſacras literas, ſed præcipue Novum Teſtamentum, ſic teri manibus omnium, etiam Idiotarum, ut hi, qui divinorum voluminum ſcientiam profitentur, non raro ſint impares in congreſſu. Mihi vero vel illud argumento eſt, à plurimis legi Novi Teſtamenti libros, quod, quum tot voluminum millia ſingulis annis in publicum emittant typographi, tamen tot officinæ non ſufficiunt emptorum aviditati. Vendibilis hodie eſt merx, quicquid molitur aliquis in Euangelium. Non poterit hoc pharmacum tam efficax, ſemel hauſtum, non exerere vim ſuam. Itaque mihi nunc mundus non aliter affectus videtur, quam ſolet corpus hominis gravibus morbis obnoxium, devorato elleboro; aut alio quopiam præſenti pharmaco: totum enim conturbatur & concutitur, ſæpe morituro ſimillimum. Atque utinam hoc veratrum Euangelicum, poſtquam ſemel colluſtravit ac penetravit omnes animi noſtri venas, ſic erumpat, ut ejectis malorum ſeminibus, ſanos ac puros nos reſtituat *Ieſu Chriſto*, poſtque tantos rerum tumultus, ac morbum orbis penè deploratum, lætam & optabilem tranquillitatem

reducat omnibus. Magis autem ſperarim, hæc publica bonorum omnium vota non irrita fore, ſi primates orbis, veluti fidi medici, ſic laboranti mundo curent adeſſe: hoc eſt, ſi Monarchæ, de quorum arbitrio nunc potiſſimum pendent res mortalium, meminerint, ſeſe brevi (quid enim in hac vita longum eſt) *Chriſto* ſummo principi rationem adminiſtratæ ditionis eſſe reddituros. Rurſum ſi Epiſcopi, Theologi, & Monachi meminerint, ſeſe non ſucceſſiſſe in locum Annæ, & Cajaphæ, aut Scribarum & Phariſæorum: qui, dum ſuum regnum impie tuebantur, Euangelii regnum conabantur opprimere: dum ſuam aſſerebant gloriam, *Chriſti* gloriam ſtudebant ſepelire: dumque ſuam juſtitiam nitebantur approbare, Deum faciebant injuſtum. Sed potius in locum Apoſtolorum, qui ſanguinis etiam ſui jactura, gaudebant aſſerere *Chriſti* regnum, gloriam, ac juſtitiam. Semel paſſus eſt *Chriſtus*: revixit, nunquam moriturus. Sed eadem quæ paſſus eſt, denuo patitur; quoties damnatur, conſpuitur, cæditur, crucifigitur, & ſepelitur Euangelica *Veritas*. Denique ſibi putat infligi, quicquid malorum infligitur membris ipſius.

Hæc & liberius fortaſſis, & prolixius à me dicta ſunt, Rex Chriſtaniſſime, quam par erat: verum amoris magnitudo fecit, ut & loquacior eſſem, & confidentior. Omnibus Chriſtianis bene volo Chriſtianus. Cæterum erga

erga tuam majeſtatem, ac florentiſſimum Galliarum regnum, ſingulari quodam ducor ſtudio. Præcor autem, ut *Ieſus*, immortalis totius orbis Monarcha, cui divinitus data eſt omnis poteſtas, in Cœlo, & in Terra, ſpiritum ſuum impartiat tum populis, tum Principibus. His quidem, ut omnes inter ſeſe ſub communi Principe *Ieſu* concorditer, ac proinde feliciter vivant: illis vero, ut ſub ſanctiſſimis ac florentiſſimis monarchis rebus pacatis fruantur: Itaque demum fiat, ut Euangelica pietas inter nos bene conſtituta, quam latiſſime propagetur: non invadendis aut diripiendis aliorum regionibus; ſic enim pauperiores redduntur, non meliores: ſed Euangelica philoſophia ſynceriter per viros Evangelico ſpiritu præditos ubique prædicanda: atque ita vivendo, ut noſtræ pietatis *fragrantia* plurimos alliciat ad ejuſdem inſtituti profeſſionem. Sic nata eſt, ſic crevit, ſic late propagata eſt, ſic conſtabilita eſt Euangelica ditio: diverſis autem rationibus ſic nunc in anguſtum contractam, atque propemodum exploſam videmus, ſi totius orbis vaſtitatem conſideres. Iiſdem itaque præſidiis oportet reſtituere collapſam, dilatare contractam, conſtabilire vacillantem, quibus primum & nata eſt, & aucta & confirmata.

Hæc affectu puro ſcribo, Franciſce, Rex Chriſtianiſſime, neque *perſtringens* quen-

quam: quum omnibus bene velim: neque *blandiens* cuiquam, quum à nullo quicquam ambiam. Bene vale. Anno M. D. XXIII. Cal. Decemb.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

INDEX
Rerum ſcitu dignarum,
quæ in hoc de Conſcribendis Epiſtolis Opere continentur.

A.

ABruptum epiſtolæ initium. 140
Adoptiva nomina. 99. 105
Ad præpoſitio, an ſemper tempus reddat incertum. 113
Ædificii deſcriptio. 382
Affectatio. 28
Affectio. 219
Affectus. 141
Affinium epitheta. 101
Agrorum deſcriptio. 382
Amatoria epiſtola. 376
Amatoriæ ſylva. 379
Amatoria themata. 33
Ammiraldus. 95
Amplificatio. 164
Ἀνθύπατος. 96
Apologi. 195
Apulejani adfectatores. 18
Aſſumptio. 213
Atticiſmus. 16
Aulica vita. 361
Αὐτοκράτωρ. 96

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

B.

BArbare loquendi mille formæ. 19
Benevolentiæ parandæ ratio. 135, &c.
Brevitas epiſtolæ quo modo conſtabit. 27

C.

CAduceator. 95
Caroli cujuſdam epiſtolæ. 32
Caſus. 219
Catholicon. 32, 93.
Cauſſa duplex. 219
Character epiſtolæ I. ſecundum Philoſtratum. 128
Character epiſtolæ peculiaris. 25
Ciceronis cum Roſcio certamen. 70
Circumſtantiarum uſus in amplificatione. 164
Civium magiſter. 95
Clementia. 199
Cognatorum & affinium epitheta. 101
Cohortatoriæ epiſtolæ exemplum. 170
Collaudatoria epiſtola. 428
Collectio. 208
Commendatio jocoſa. 341. Jocoſa ep.
Commendationis & conciliationis differentia. 457
Commendatitia epiſtola. 335
Commendatitia ex ſuaſorio & demonſtrativo generibus miſcetur. 337
Commendationis triplex tractatio. 337

Commendatitiæ exemplum. 338. *ad nuptias.* 346
Commendationi ut reſpondendum. 349
Commendatitia ſylva. 342
Compellatio multitudinis numero. 73
Complexio. 200. 213
Complexio falſa. 201
Compoſitio. 22
Comprehenſio. 223
Conciliationis & commendationis differentia. 457
Conciliatoria epiſtola. 455
Concluſio ſimplex. 209
Confirmationum inventio. 221
Confutatio argumentorum. 231
Conſilium. 219
Conſolatio familiaris cum objurgatione. 313
Conſolatio jocoſa & familiaris. 315
Conſolationis exemplum. 287 *tractandæ ratio triplex.* 272
Conſolationi uti reſpondendum. 315
Conſolatoria epiſtola. 272
Conſolatoriæ exilii exemplum. 277 *ſylva.* 304, &c.
Conſuetudo. 198
Continentia. 199
Criminatoria epiſtola. 383

D.

D*Æmones.* 51
Decimus liber Epiſtolarum Plinii. 77

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Definitio. 226
Dehortatio. 185 & 193
Dehortatorium genus. 176 *exemplum.* 177
Demonſtrativi generis epiſtola. 380
Deprecatoria epiſtola. 412
Deprecatoria Sylva. 416. *reſponſio.* 417
Differentia quid. 225
Diſputatoria epiſtola. 469
Diſſuaſorium genus. 267
Domini, & domini domini, quinam ? 107
Dominus, conditionis nomen. 107
Domini parlamentares. 95
Domitianus Imperator, deus. 78
Duodecim verſiculorum epiſtola. 13

E.

Elegantia. 28
Emendatio diſcentium ſcribere epiſtolas. 61
Energia. 163
Engelbertus. 33
Enthymema. 222
Enumeratio. 202
Epenthymema. 223
Ἔφοδος. 133
Epiſtola & volumen. 13
Epiſtola à Turpilio definita. 26
Epiſtola hominum ingeniis accommodanda. 24
Epiſtola tenor ſimplex non ſemper probandus. 9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Epiſtola optima, quanam? 23
in *Epiſtola quid liceat?* 22
Epiſtolaris exercitatio juventutis. 33
Epiſtolarum genera. 124 *fontes.* 125
Epiſtolarum genera apud Græcos quomodo diviſa. 127
Epitheta. 99
Epitheta orationem augent. 164
Epitheta quomodo transfigurantur. 103
Epithetis ubi & quomodo potiſſimum utendum. 102
Epithetorum ſuperſtitio. 105
Exempla quomodo tractanda. 150 *contraria.* 151
Exemplar à ſe elaboratum proponet præceptor. 68
Exemplorum inæqualitas. 151 *varietas & ordo.* 154
Exercitatio. 29
Exercitatio Epiſtolaris.
Exhortatoria epiſtola. 141 *exemplum.* 170
Exhortatio. 141. 180. *& ſuaſio.* 129. *uti lenienda?* 161. 178
ab expectatione duplici. 148
à laude. 142
à ſpe & metu. 144
ab inimicorum exſpectatione. 149
ab exemplis. 149
ab amore, odio, miſeratione. 145
ab æmulatione. 147

Ex-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Exhortatorii generis character. 162
Exhortatori uti reſpondendum. 194
Exordium à communi ſententia. 139
Exordium epiſtolarum. 130
Exordiorum libertas. 132
Expolitio. 209, 222
Expolitionum inventiones. 247
Expoſtulatoria epiſtola. 390
Expoſtulatoriæ ſylva. 393
Exprobratoria epiſtola. 405
Exprobratoriæ exemplum. 406
Exprobratoriæ ſylva. 409
Extraordinaria genera epiſtolarum. 417

F.

Fabuloſa exempla. 157
Facile. 234
Facta. 219
Familiare genus epiſtolarum. 126
Fidentia. 198
Figuræ ad gravitatem pertinentes. 169
Finantiarum. 95
Fluminis deſcriptio. 382
Formulæ, quibus utimur poſt Vale. 111
Fortitudo. 198
Fortuna. 219

G.

Genus. 224
Grammatiſtæ, Scholis.
Gratia. 198

Gra-

Gratiarum actio. 429 *pro libera admonitione.* 437
Gratiarum actioni uti reſpondendum? 437
Gratias agendi ſylva. 433. *Reſponſio.* 437
Gratulationi ut reſpondendum? 453
Gratulatoria epiſtola. 447
Gratulatoriæ exemplum. 449
Gratulatoriæ Sylva. 450
Gravitas epiſtolaris. 51

H.

HAbitus. 219 *epiſtolæ.* 22
Hebræi pacem optant ſalutantes. 85
Hiraldus. 95
Honeſtum. 197

I.

ILlaborata epiſtola. 14
Imitatio. 29
Impulſio. 219
Incrementum. 165
Inductio. 207
Inductionis Socraticæ. 160
Infames materiæ pueris proponendæ. 267
Inſinuatio. 133
Intelligentia. 197
Invectiva ep. 410
Invectivæ ſylva. 412
Iocoſa epiſtola. 454 Commendatio jocoſa. 455
Iocoſæ ſylva. 455
Iocus in conſolando fugiendus. 277
Iucundum. 234

Iu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Iudicatum. 198
Iudicialis generis epiſtola. 383
Iuſtitia. 197

L.

LAconiſmus. 13
Lacus deſcripſio. 382
Lamentatoria epiſtola. 438
Lamentatoria ſylva. 440
Laudabile. 199
Laudatio certæ perſonæ. 457
Laudationes principum quo conſilio repertæ. 350, 351
Laudatoria ſylva. 457
ad *Laudem reſponſio.* 460
Lectionis repetendæ modus. 359
Lex. 198
Loci communes. 44, 224, &c

M.

MAgiſter noſter. 108
Magiſtratus cognitus quomodo circuitione notandus. 96
Magiſtratuum civilium epitheta. 100
Magnificentia. 198
Mammætrectus. 32, 93
Mandatoria epiſtola. 425
Mandatoria ſylva. 427
Marchio. 95
Materia. 42, 220
Memoria. 197
Mixtæ epiſtolæ exemplum. 117
Mo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Modeſtia. 199
Modus. 220
Monitioni ut reſpondendum? 375
Monitoria epiſtola. 350
Mõnitoria epiſt. de ratione ſtudii. 355
Monitoriæ exemplum. 353, 355
Monitoriæ exemplum de vita aulica. 361
Monitoriæ exemplum cum admixta objurgatione. 365
Monitoriæ ſylva. 367, 373
ad *Monitoriam reſponſio.* 375
Montis deſcriptio. 382
Myrothecia. 14
Multitudinis numero compellatio. 73

N.

NAturæ. 197, 218
Neceſſarium. 234
Nihil eſt in rerum genere, quod literis non committatur. 124
Nomen. 217
Nomine ſalutare, antiquitus religioſum. 86
Nominis proprii appellatio blandum quid habet. 86
Nunciatoria epiſtola. 417
Nunciatoriæ exemplum. 418
Nunciatoriæ ſylva. 421, 424

O.

OBjurgatio admixta. 365
Obſervantia. 198
Obteſtatio. 160

Offi-

Officium. 197
Officioſa epiſtola. 461
Officioſæ Sylva. 461
Oppoſitio. 204
Optimus maximus Ieſus. 111
Orationes. 219
Ordo epiſtolaris. 114

P.

PActum. 198
Palinodiis exercendi pueri. 71
Par. 198
Parlamentares. 95
Patientia. 198
Perſeverantia. 198
Perſona. 217
Perſpicuitas epiſtolæ. 16
Petitio rei parum honeſtæ. 322
Petitionis honeſtæ exemplum. 323 *obliquæ.* 321
Petitioni ut reſpondendum. 334
Petitoria epiſtola. 317
Petitoriæ ſylva. 325
Philoſtratus de charactere epiſtolæ. 128
Pietas. 198
Plagoſi literatores. 67, *&c.*
Plinii decimus epiſtolarum liber. 77
Principum epitheta. 100
Probationes amplificationis à circumſtantiis. 164
Propoſitio. 216, 208, 213
Propoſitionis excogitatio. 46

Pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Propoſitionis exornatio. 190
Propoſitionis inventio. 215
Proprium. 225
Providentia. 197
Prudentia. 197
Purgatio. 396
Purgatoria ſylva. 398. 402
ad eam uti reſpondeatur. 403

Q.

QVæ in unaquaque propoſitione conſideranda. 215. 216
Quæſtor ærarius. 95
Quæſtor parricidii. 95
Quibus reſpondendum exhortatori. 194
Quid poſt vale. 111
Quomodo proponenda materia. 42

R.

RAtio. 209, 213
Ratiocinatio. 213, 220
Rationales. 95
Rationes amplificationis à circumſtantiis. 164
Rectum. 197
Redituarius. 95
Religio. 197
Res, quid? 219
Reſalutare. 98
Ridendum ſalutandi genus. 92

Sa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

S.

SAlutandi conſuetudo ſtatim in fronte epiſtolæ, unde tranſlata? 84. 85
Salutandi ridendum genus. 92
Salutatio. 84 Simplex. 94. Formulæ. 96 per alium. 97. & hujus redditio. 98
Salutatio per numerum ſingularem quomodo multata. 80
Salutationem prodigioſis adſentationibus infarcientes. 89
Scholis inutiles grammatiſtæ notati. 64. &c.
Scultetus. 95
Secretariis quid obſervandum in ſcribendo? 129
Selecti judices, ſenatores. 95
Socraticæ inductiones. 160
Σῶμα, quaſi σῆμα. 49
Studii ratio. 355
Studium. 219
Suaſio. 130
Suaſoria epiſtola. 195
Suaſoriæ exemplum. 236
Subjectio. 203
Superſtitio Epithetorum. 105

T.

TEmpus publicum quomodo epiſtolarum calci attexitur? 112
Temperantia. 198

The-

Thema nudum aliquoties proponendum. 70
Thomæ Linacro epiſtola metro conſcripta. 17, 18.
Tranſitiunculæ unde petendæ? 115
Tutum. 234

V.

VAledicendi. 108 *formulæ.* 109 *apud Chriſtianos.* 111 *& quid poſt.* 111
Varietas phraſeos & argumentorum in epiſtolis habet gratiam. 22
Veritas. 198
Victus. 218
Vindicatio. 198
Violatio. 207
Virtus. 197
Vitia quæ in adoleſcentibus diſplicere non debeant. 62
Vocabula barbara & ſono abſurda quomodo mutanda? 87
Volumen & epiſtola. 13
Voſſiſſatores. 73 *uno ſolœciſmo non contenti.* 78
Vrbis deſcriptio. 381
Vrbis præfectus. 95
Vſitatis verbis contexta oratio arridet. 20
Vtilitas. 199

Y.

Υ'πατος. 95

FINIS INDICIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 F 13